

Туган телдә сөйләшәбез

5 – 7 яшьлек балаларны
туган телдә сөйләшәргә өйрәтү
буенча методик ярдәмлек

Казан
«Фолиант»
2012

УДК 373.3/4:811.512.145*00

ББК 74.102:81.2 Тат

Т81

Комплектның авторлары:

Зифа Мирхәт кызы Зарипова, Лилия Наил кызы Вәжиева,
Рәмзия Сәрвәр кызы Зөфәрова, Нина Антоновна Меньшова,
Зөлфия Жәүдәт кызы Минһаҗева, Ләйлә Гыйльмулла кызы Хәйретдинова,
Асия Тәлгат кызы Хужина

Рецензентлары:

С.М.Гаффарова

Казан педагогика көллияте директоры урынбасары, Россия Федерациясенен
Мактаулы урта һөнәри белем бирү хезмәткәре

М.Н.Курамшина

Яр Чаллы шәһәре 5 нче балалар бакчасының югары квалификацион
категорияле татар теле тәрбиячесе

Т81 Туган телдә сөйләшәбез: 5 – 7 яшьлек балаларны туган телдә сөйләшәргә
өйрәтү буенча методик ярдәмлек / Төз.: З.М.Зарипова, Л.Н.Вәжиева,
Р.С.Зөфәрова һ.б.- Казан: ФОЛИАНТ, 2012.- 304 б.

Бу укуыту-методик комплектында мәктәпкә эзерлек һәм зурлар төркемнәре
өчен федераль дәүләт таләпләре нигезендә төзелгән эшчәнлек конспектлары
бирелә. Ул татар теле тәрбиячеләре, татар теле укучылары, югары уку
йортлары студентлары һәм педагоглары, методистлар, ата-аналар һәм татар
теле белән кызыксынучыларга тәкъдим ителә.

ISBN 978-5-905576-19-5

© Фолиант, оригинал-макет, 2012
© ТР Мәгариф һәм фән министрлыгы, 2012

Аңлатма язуы

«Туган телдә сөйләшәбез» укыту-методик комплекты Россия Федерациясе Мәгариф һәм фән министрлыгының «Мәктәпкәчә мәгарифнең төп гомуми белем бирү программасы структурасына карата федераль дәүләт таләпләрен раслау һәм аларны гамәлгә кертү турында» 2009 ел, 23 ноябрь, 655 нче боекы белән расланган Мәктәпкәчә мәгарифнең төп гомуми белем бирү программасы структурасына карата федераль дәүләт таләпләре нигезендә балалар бакчаларында балаларга туган телне өйрәтү, сөйләм үстерү, әдәби телдә сөйләшү күнекмәләре булдыру юнәлешен тормышка ашыру максатын күздә тотып төзелде. Ул түбәндәге бурычларны билгели:

- балаларны ана телендә дөрес һәм яхшы итеп сөйләшәргә өйрәтү;
- тел системасының фонетик, лексик, грамматик төзелеше дәрәжәләрен формалаштыру;
- бәйләнешле сөйләм үстерү;
- тел һәм сөйләм күренешләрен аңлау (тоемлау) сәләте булдыру.

Федераль дәүләт таләпләрендә билгеләнгән 4 төп тәрбия юнәлеше үсешенә («Физик үсеш», «Социаль-шәхси үсеш», «Танып белү – сөйләм үсеше», «Нәфис-нәфасәти үсеш») нигезләнеп, комплекслы-тематик план төзелде. Ул зурлар төркемендә 36 проектны, мәктәпкә эзерлек төркемендә 31 проектны һәм шул проектлар буенча төзелгән зурлар төркемендә 98, мәктәпкә эзерлек төркемендә 100 эшчәнлек конспектларын үз эченә ала.

«Минем бакчам», «Мин яратам сине, Татарстан», «Саулык – зур байлык», «Исеменә күрә – жисеме», «Кунак булсаң – тыйнак бул», «Исэнме, мәктәп», «Кояш системасы», «Дуслык белән көчле без», «Китап кайдан килә» һ.б. күп проектлар балалар һәм өлкәннәр тормышын чагылдыра, ана телен камил белергә, аның нечкәлекләренә төшенергә ярдәм итә, башка милләт халыклары белән дустанә мөнәсәбәттә яшәргә өйрәтә, балаларда эхлакый сыйфатлар формалаштыра.

Бу укыту-методик комплектында федераль дәүләт таләпләрендә күрсәтелгән өч белем бирү өлкәсе карала:

- **«Танып белү» белем бирү** өлкәсе табигать, аның үзенчәлекләре, экологик бәйләнешләр белән таныштыру; балаларның ел фасыллары турындагы белемнәрен тирәнәйтү, системалаштыру; нәниләр белән экология бурычларын гамәлгә ашыруны, туган як, өлкәннәр хезмәте турында белемнәрен тирәнәйтүне максат итеп куя. Шушы максатларны тормышка ашыруга ярдәм итә торган зурлар төркемендә 31 эшчәнлек, мәктәпкә эзерлек төркемендә 33 эшчәнлек каралган. Балалар белән эшчәнлек сәяхәт, күзәтү, тәҗрибәләр уздыру, төрле уеннар формасында уздырыла;

- **«Аралашу» белем бирү** өлкәсе нәниләрдә туган телгә мөхәббәт тәрбияләү, матур әдәбият әсәрләре белән кызыксыну, авазларны дөрес әйтү, бәйләнешле сөйләм культурасы булдыруга, сабырларга кара-каршы сөйләшә белү (диалогик сөйләм) күнекмәләрен камилләштерү, сәнгатьле сөйләм чараларын үзләштерүгә булышлык итү бурычларын гамәлгә ашыра. Бу белем бирү өлкәсенә туры килгән зурлар төркемендә 35 эшчәнлек, мәктәпкә эзерлек төркемендә 36 эшчәнлек тәкъдим ителә. Авазларны кабатлау, калын һәм нечкә авазларның дифференциациясе һәр эшчәнлеккә өлеш итеп кертелде. Бу өлкәдәге эшчәнлек әңгәмә, үстерелешле диалог (балалар сорау бирә, сорауларга җавап кайтара), сәхнәләштерү, өстәл театры карау, рәсемнәр карау, алар буенча хикәя төзү, уен-викториналар үткәреү, тасвирлау, үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү, хикәяне дәвам итеп сөйләү кебек эш формаларын күздә тотта;

- **«Матур әдәбият» белем бирү** өлкәсе кешеләрне һәрчак яхшыга гына өнди, акыллы, тапкыр булырга киңәш бирә, авыр вәкытта югалып калмаса, нык ихтыярлы, батыр йөрәкле булырга өйрәтә торган, балаларның яшь үзенчәлекләрен искә алып сайланган шигырьләр, хикәяләр, әкиятләр белән таныштыруны, балаларны әдәби телдә сөйләшәргә өйрәтүне максат итеп куя. Бу белем бирү өлкәсе зурлар төркемендә 32 эшчәнлекне, мәктәпкә эзерлек төркемендә 31 эшчәнлекне үз эченә ала. Эшчәнлек матур әдәбият әсәрләрен уку, эчтәлеген сөйләү, ятлау кебек эш формалары кулланып оештырыла.

Укыту-методик комплекты федераль дәүләт таләпләрендә күрсәтелгән 10 белем бирү өлкәсе («Сәламәтлек», «Физик

культура», «Социальләштерү», «Хезмэт», «Куркынычсызлык», «Танып-белү», «Аралашу», «Матур әдәбият уку», «Ижат», «Музыка») буенча куелган бурычларны да күздә тотып эшләнде һәм алар турыдан-туры бердәм белем бирү эшчәнлегенә структурасында интегральләштереп бирелде.

Укыту-методик комплектында тупланган материаллар балалар бакчасы педагогларына балаларның сөйләмен үстерү, тирә-юнь, матур әдәбият әсәрләре белән таныштыру максатында гына түгел, ә рәсем ясау, әвәләү, кул хезмәте, конструкцияләү, эксперимент эшләре, кисеп ябыштыру, музыка, физкультура эшчәнлекләрендә, иртән балаларны кабул итү, саф һавада булу, табигатьне күзәтү вакытында, эти-әниләр белән бердәм эшчәнлектә ижади якин килеп кулланылыр һәм ныгытылыр дип өметләнәбез.

«Туган телдә сөйләшәбез» методик кулланмасы балаларга телебезнең матурлыгын, байлыгын аңларга, аны сиземләргә, үзләрендә күркәм сыйфатлар булдырырга, тел хезинәсен тирәнтен аңларга, кеше өчен газиз булган туган жиргә, туган телебезгә мәхәббәт, эти-әниләргә, өлкәннәргә карата хөрмәт-итәгать тәрбияләргә, үзләрендә хезмәт сөю, тыйнаклык, шәфкатьлелек кебек күркәм сыйфатлар булдырырга ярдәм итәр дип ышанасы килә.

Шушы жирдән, шушы туфрактан без.

Китә калсак үзгә бер якка,

Өянкеләр жырлап, таллар елап,

Сандугачлар моңы озата.

– дип, шагыйрә К.Булатованың шигырен укыганда, балаларга туган жир, туган туфрак, туган телнең изгелеген, өянкеләрнең кайчан жырлаганын, талларның ничек итеп елаганын, сандугачларның моңы ничек итеп күңелне күзгалтканын аңлата алсак, без үз максатыбызга ирешкән булырбыз.

Тәрбиячегә ярдәмлек йөзеннән сөйләм үстерү методикасы

Матур әдәбият әсәрләрен уку методикасы:

1. Әдәби әсәрне сәнгатьле итеп уку.
2. Әдәби әсәрне максат куеп уку.
3. Әдәби әсәр эчтәлегә буенча әңгәмә уздыру.
4. Әдәби әсәрне кабатлап уку.

Матур әдәбият әсәрләренең эчтәлеген сөйләү методикасы:

1. Әдәби әсәрне сәнгатьле итеп уку.
2. Аңлашылмаган сүзләренә аңлату.
3. Әдәби әсәрне максат куеп уку.
4. Эчтәлегә буенча әңгәмә уздыру.
5. Әдәби әсәрне кабатлап уку.
6. Балалар тарафыннан әсәрнең эчтәлеген сөйләү (5 – 6 бала).

Шигырь ятлау методикасы:

1. Шигырьне сәнгатьле итеп уку.
2. Шигырьне максат куеп уку.
3. Шигырь эчтәлегә буенча әңгәмә уздыру.
4. Шигырьне кабатлап уку.
5. Балалар тарафыннан шигырьне яттан сөйләү (5 – 6 бала).

Тасвирлау хикәяләре төзү планы:

1. Бу нәрсә (кем)?
2. Нинди өлешләрдән тора?
3. Нәрсәдән ясалган? (нинди материал)
4. Ни өчен кирәк?

Рәсем буенча хикәя төзеп сөйләү

(И.Н.Мурашковска методикасы):

1 адым – «бүл» (рәсемдә кем нәрсә күрә, һәрбер бала аерым-аерым әйтә; тәрбияче схематик рәвештә, балалар күргән һәм атаган рәсемнәренә түгәрәккә алып, тактага ясый);

2 адым – «әйдә» (балаларга эчтәлегә белән туры килгән ике

рәсемне кушарга тәкъдим ителә һәм ни өчен? дигән сорауга тулы жөмлө белән җавап бирүләре сорала);

3 адым – «нинди тавышлар ишетәсең?» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү);

4 адым – «нинди исләр тоясың?» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү);

5 адым – «рәсемдәге әйберләрнең сыйфатларын әйтү» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү);

6 адым – хикәя төзү (биш адымны берләштерү).

Комплекслы-тематик план

Зурлар төркеме

Проект темалары	Эшчәнлек төрләре	Эшчәнлек саны
1. Минем бакчам	Балалар бакчасы буйлап сәяхәт Рәсем карау һәм хикәя төзү: «Балалар бакчасында» Шигырь ятлау: М.Фәйзуллина. «Өлкән группага күчкәч»	1 1 1
2. Мин яратам сине, Татарстан	Әңгәмә. «Туган ил кайдан башлана?» «Башкалабыз – Казан» Шигырь уку: Р.Рәкыйпов. «Мин яратам сине, Татарстан»	1 1 1
3. Яхшы сүз – жан азыгы	Өстәл театры. «Өч кыз». Татар халык әкиятә Хикәянең эчтәлеген сөйләү: Ә.Бикчәнтәева. «Тәмле сүз»	1 1
4. Абдулла Алиш ижаты	«А.Алиш – балалар язучысы» Хикәя уку: А.Алиш. «Каз белән аккош»	1 1
5. Хуш киләсең, ямьле көз!	Бакча тирәли сәяхәт. «Җәйләр үтте, көзләр житте» Рәсем буенча хикәя төзү. «Көзгә табигать» Шигырь ятлау: Х.Халиков. «Көз»	1 1 1
6. Көз күчтәнәчләре	Яшелчәләр күргәзмәсенә сәяхәт. «Көзгә мөгҗиза» Сәхнәләштерү: В.Хәйруллина. «Яшелчәләр бәхәсе» Шигырь ятлау: Х.Гарданов. «Түтәлләрдә үсте яшелчә»	1 1 1
7. Икмәк – яшәү терәге	«Игенче хезмәте белән танышу» Әңгәмә. «Икмәк – тормышның нигезе» Әкият уку: «Икмәк». Төрөкмән халык әкиятә	1 1 1

8. Минем гаиләм, өем, йорт жиһазлары	Үз тәжрибәсеннән чыгып хикәя төзү. «Безнең гаилә» «Әби-бабайларны хөрмәтлик» Шигырь ятлау: Ә.Бикчәнтәева. «Дәү әнием» «Һәркемнең үз йорты бар» Әңгәмә. «Йорт жиһазлары» Шигырь уку: Ә.Ерикәй. «Әти йорт төзи»	1 1 1 1 1 1
9. Табын янында	Савыт-саба кибетенә сәяхәт Чагыштырма хикәя төзү: «Чәйнек белән самавыр» Әңгәмә. «Мин кунак яратам» Хикәя сөйләү: «Тәлинкәнең төбө нинди?»	1 1 1 1
10. Киемнәр дә безне бизиләр	Кием-салым кибетенә сәяхәт Әңгәмә. «Милли киемнәр»	1 1
11. Саулык – зур байлык	«Су, һава һәм кояш – безнең белән гел юлдаш!» Сәхнәләштерү: А.Алиш. «Куян кызы» әкиятә Шигырь ятлау: Ә.Ерикәй. «Чисталык сөябез»	1 1 1
12. Исеменә күрә – жисеме	Әңгәмә. «Исеменә матур, кемнәр куйган?» «Без дә хокуклы»	1 1
13. Салкын кыш. Кышкы уеннар	Әңгәмә. «Без суыктан курыкмыйбыз» Тәжрибә. «Предметның бер хәлдән икенчә хәлгә күчүе» Рәсем буенча хикәя төзү: «Кышкы уеннар» Хикәя уку: К.Ушинский. «Кыш әбинең шуклыгы»	1 1 1 1

14. Бездә кышлаучы кошлар	Балалар бакчасы тирәли экскурсия. «Жимнәр сибәм кошларга» Рәсем карау. «Кошлар килгән жимлеккә» Шигырь ятлау: Д.Гарифуллин. «Песнәк» Шигырь уку: Г.Лотфи. «Балалар ярдәм итә»	1 1 1 1
15. Кыргыз хайваннар	Төркемдә уен оештыру. «Зоопаркка сәяхәт» Рәсем буенча хикәя төзү. «Куяннар» Әкият уку, сәхнәләштерү: «Төлке белән бүре». Татар халык әкиятә Әкият уку: «Бүре аларны нигә ашаган». Болгар халык әкиятә	1 1 1 1
16. Йорт хайваннары һәм кошлары	Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү. «Ишегалдында» Рәсем карау: «Песи һәм пси балалары» Хикәянең эчтәлеген дәвам итеп сөйләү: Г.Мөхәммәтшин. «Ак пси»	1 1 1
17. Транспорт	«Жир өсте, һава, су транспорты» Чагыштырып тасвирлау хикәясе төзү. «Йөк машинасы һәм жиңел машина» Хикәя уку: И.Дәүләтшин. «Алпамыш шәһәргә килде»	1 1 1
18. Юл йөрү кагыйдәләре	«Машина йөртүче һәм жәяүлене кисәтүче куркынычсызлык билгеләре» Әңгәмә. «Велосипед – минем дустым» Шигырь ятлау: Ш.Галиев. «Светофорның өч күзе»	1 1 1
19. Хезмәт төбе – хәзинә	Төзелеш булган жиргә сәяхәт яки рәсем карау. «Хезмәткә хөрмәт» Әңгәмә. «Кем булырга?» Хикәя уку: К.Ушинский. «Иртәнге нурлар»	1 1 1

20. Кунак булсаң – тыйнак бул!	Әңгәмә. «Сүз эчендә энже бар» Шигырь уку: В.Хәйруллина. «Табын кагыйдәләре»	1 1
21. Россия – зур дәүләт	«Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел ...» Әңгәмә: «Теле барның – иле бар»	1 1
22. Батырлыкта – матурлык	«Жирне, күкне һәм диңгезне саклаучылар» Шигырь уку: Ж.Дәрзаман. «Солдат булдым»	1 1
23. Заманча әкиятләр	«Винни-пух кунакка бара» – минем яраткан мультфильмым»	1
24. Кояш гомере телिम мин, әнием, сиңа!	Әңгәмә. «Әни кирәк» Шигырь ятлау: Н.Гайсин. «Әни гөлләре»	1 1
25. Без язны яратабыз	Балалар бакчасы тирәли максатчыл күзәтү Рәсем буенча хикәя төзү. «Яз» Татар халык ижаты аша язны тасвирлау Шигырь ятлау: М.Мазунов. «Яз килә» Тәжрибә үткәрү. «Суган утырту»	1 1 1 1 1
26. Безнең канатлы дусларыбыз	Терәк сораулар буенча рәсемгә карап, чагыштырма хикәя төзү. «Сыерчык белән карга яз килүгә шатлана». Уен-викторина. «Кошлар – безнең дусларыбыз!» Шигырь уку: Г.Тукай. «Карлыгач»	1 1 1
27. Хәрәкәтгә – бәрәкәт	«Минем яраткан спорт төре» Шигырь уку: В.Хәйруллина. «Туплар»	1 1
28. Су яшәү чыганагы	Әңгәмә: «Яңгыркаем, яу, яу!» Тәжрибә. «Суның үзенчәлекләре»	1 1

29. Уттан саклан!	Әңгәмә. «Янғын курқынычсызлығы» Шигырь уку: Г.Гыйльманов. «Ярый әле»	1 1
30. Бүлмә гөлләре	«Хуш исле нәфис гөлләр» Тәҗрибә. «Кояш, су һәм һаваның үсемлекләр өчен әһәмияте»	1 1
31. Галәм киңлекләре	«Планетарийга сәяхәт» уены	1
32. Г.Тукай ижаты	«Г.Тукайның тормышы һәм ижаты» Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Бала белән күбәләк» Шигырь ятлау: З.Туфайлова. «Тукай абый»	1 1 1
33 Урман – жиребезнең матурлығы, байлығы	Урман почмагына экскурсия «Камканы күзәтү» «Кызыл китап нәрсә ул?» Әкият эчтәлеген сөйләү: Ф.Зариф. «Татлы жәй»	1 1 1 1
34. Жиңү алып килде май	Сугыш ветераннары белән очрашу. «Бөек Жиңү» Шигырь уку: Э.Шәрифиллина. «Минем бабай»	1 1
35. Чәчәкләр – тормыш яме	Уен-викторина. «Чәчәкләр – тормыш яме»	1
36. Алдакчы, саран булма	Хикәя уку: Н.Фәттаһ. «Велосипедлы Мөһир»	1
37.	Хуш киләсең, ямьле жәй!	

Проект. Минем бакчам

Тема. Балалар бакчасы буйлап сәяхәт

Бурычлар:

1. Балалар бакчасына карата ярату хисләре тәрбияләү.
2. Балаларның игътибарлылыкларын, куелган максатны аңлый белү сәләтен үстерү.

3. «Минем бакчам» дигән темага хикәя төзеп сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: ашханә, су коену бүлмәсе, кышкы бакча, ике катлы, салганнар.

Эшчәнлек барышы

1. Бакча буйлап экскурсия (ашханә, музыка залы, спортзал, кышкы бакча, су коену бүлмәсе һ.б.).

2. Балаларга сораулар:

- Бакчабызның исеме ничек?
- Безнең төркемнең исеме ничек дип атала?
- Бакчада нинди бүлмәләр бар?
- Бүлмәләрнең үзенчәлекле яклары нинди?
- Бакчада кемнәр эшли?
- Иң «тәмле» бүлмә нинди һәм ни өчен?
- Сөзгә нинди бүлмә ошады, ни өчен?

3. Хикәя төзү. «Минем бакчам» (әңгәмә сорауларына таянып).

4. Шигырь уку: Б.Рәхмәт. «Безнең бакчабыз».

Ямь-яшел бакчада	Матур бик, чиста бик.
------------------	-----------------------

Бик матур бакча бар.	Шул өйне без инде
----------------------	-------------------

Чын бакча түгел тик, –	Йөртәбез «Бакча» дип.
------------------------	-----------------------

Ул ике катлы өй,	Бик матур бакча шул –
------------------	-----------------------

Салганнар безгә дип.	Балалар бакчасы.
----------------------	------------------

Эче дә, тышы да

5. Жырлы уен «Күңелле бакчабыз» (балалар түгәрәк буйлап жырлап йөриләр, сүзләр тәмамлануга, музыка астында төрле хәрәкәтләр ясап бииләр).

Без йөрибез бакчага,	Күңелле безгә монда.
----------------------	----------------------

Балалар бик күп анда.	Әйе шул, әйе шул,
-----------------------	-------------------

Уйныйбыз да, жырлыйбыз,	Күңелле безгә монда.
-------------------------	----------------------

**Тема. Рәсем карау һәм хикәя төзү.
«Балалар бакчасында»**

Бурычлар:

1. Тәрбияче хезмәте турында күзаллауларын киңәйтү, тәрбияче хезмәтенә ихтирам хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның күзәтүчәнлекләрен, хәтерен, бәйләнешле сөйләмен үстерү.

3. Тәрбияче биргән план ярдәмендә рәсем буенча хикәя төзүләренә ирешү; дусларына һәрвакыт булышырга, ярдәмгә килергә кирәклеген төшендерү.

Сүзлек: «тәмле» бүлмә, «күңелле» бүлмә.

Җиһазлар: «Балалар бакчасында» дигән рәсем, туп.

Эшчәнлек барышы

1. «Дәресен әйт» уены (туп ярдәмендә).

- Бакчабызның исеме – ...

- Төркемнең исеме – ...

- Иң «тәмле» бүлмә – ...

- «Күңелле» бүлмә... һ.б.

2. Рәсем карау. «Балалар бакчасында».

- Бу рәсемдә кемнәрне (нәрсәләрне) күрәсез?

- Балалар кайда уйныйлар?

- Малай белән кыз нәрсә эшлиләр?

- Ике кыз нәрсә белән уйный?

- Тәрбияче апа нишли?

- Балаларның кәефе ничек?

3. Тәрбияче планы буенча хикәя төзү.

- Бүлмәне тасвирла.

- Балалар эшчәнлеген сөйлә.

- Зурлар эшчәнлеген сөйлә.

- Рәсемгә исем бир.

4. Балалар хикәясенә (4 – 5 бала сөйли; әгәр дә хикәя сыйфатлы булмаса, тәрбияче үрнәк бирә).

5. Бармак уены. «Атна».

Бер-ике, бер-ике,

Өч, дүрт, биш, алты, жиде.

Дүшәмбе һәм сишәмбе,

Чәршәмбе, пәнжешәмбе,

Аннары килә жомга.

Без йөрибез бакчага.

Шимбә һәм якшәмбедә

Бар да булабыз өйдә.

Әни бәләш пешерә,

Канәгать барыбыз да.

Тема. Шигырь ятлау:

М.Фәйзуллина. «Өлкән группага күчкәч»

Бурычлар:

1. Балаларда балалар бакчасына карата ярату хисләре тәрбияләү.
2. Балаларның хәтер сәләтен үстерү.
3. Шигырьгә кызыксыну уяту һәм ятлау теләге тудыру, һәр эшнә вакытында эшләү кирәклегенә турында аңлату.

Сүзлек: өлкән, оят, соңга калу.

Жиһазлар: эчтәлекле расемнәр сериясе «Иртә».

Эшчәнлек барышы

1. Дидактик уен. «Дөрөс итеп тез» (эчтәлекле расемнәр сериясе – «Иртә»); бала йокыдан уяна, урынын жыя, гимнастика ясый, юына, ашый, киенә, әнисе белән балалар бакчасына бара, тәрбияче каршы ала).

2. Шигырь уку: М.Фәйзуллина. «Өлкән группага күчкәч».

Ятканда әйттем әнигә:

- Минә иртәрәк уят!

Өлкән группага күчкәч,

Соңга калуы оят.

3. Балаларга сораулар:

- Ятканда әнигә бала нәрсә дип әйткән?

- Ул нинди төркемгә күчкән?

- Зур балалар нинди була, үзләрен ничек тоталар?

- Ни өчен бакчага соңга калырга ярамый?

4. Шигырьне яттан сөйләү (4 – 5 бала яттан сөйли).

5. Сүзле уен «Без инде хәзер зурлар» (балалар, сүзләргә туры китереп, хәрәкәтләр ясыйлар).

Без инде хәзер зурлар,
Күп эшли безнең куллар.
Без идән дә юабыз,
Без керләр дә уабыз,
Гөлләргә су сибәбез.
Менә шундый уңган без,
Менә шундый булган без.

Проект. Мин яратам сине, Татарстан **Тема. Әңгәмә: «Туган ил кайдан башлана?»**

Бурычлар:

1. Балаларда туган якка карата ярату хисләре тәрбияләү.
2. Тирә-юнь турындагы белемнәрен киңәйтү исәбенә сүз байлыгын арттыру, активлаштыру, диалогик сөйләмне үстерү.
3. Балаларның туган ил турындагы күзаллауларын киңәйтү, «кече илгә» карата кызыксыну формалаштыру.

Сүзлек: инешләр, чишмәләр, балачак.

Жиһазлар: туган төбәккә кагылышлы булган слайдлар, фотографияләр, рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Туган ил була бер генә, туган илнең кадере бел генә.
Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Әңгәмә: «Туган ил кайдан башлана?» (әңгәмә барышында слайдлар күрсәтелә).

- Без нинди авылда (шәһәрдә) яшибез?
- Сезнең урамыгызның исеме ничек?
- Сез торган җирдә нинди истәлекле, үзенчәлекле урыннар бар?
- Безнең авылда (шәһәрдә) нинди танылган шәхесләр бар?
- Авылыбызны (шәһәребезне) матурлар өчен без нәрсә эшли алабыз?

3. Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Туган илем».

Туган илем басу, кырлар, Шушы жирләрдә үтәләр
Урманнар, яшел юллар. Балачак елларыбыз,
Инешләрем, чишмәләрем, Шул чакларны олыгайгач
Туганнар, якын дуслар. Сагынып искә алырбыз.

4. Дидактик уен «Фотоаппарат» (30 секунд туган якка бәйлә
рәсем күрсәтелә, аннан соң шундый ук рәсем үзгәрешләр белән
бирелә; бала бу үзгәрешләрне сизәргә тиеш).

5. Жырлы-биюле уен «Куш кулым».

Тема. «Башкалабыз – Казан»

Бурычлар:

1. Туган якка мөхәббәт тәрбияләү.
2. Балаларның диалогик сөйләмен, игътибарлылыгын үстерү.
3. Татарстан башкаласы Казан турында белемнәрен тирәнәйтү,
Татарстан символикасы һәм аның мәгънәсе белән таныштыру.

Сүзлек: әләм, тугра, башкала.

Жиһазлар: Татарстан Республикасы картасы һәм символикасы (тугра, әләм), милли курчаклар, слайдлар, фоторәсемнәр, аудиоязмада жыр – «Туган жирем – Татарстан» (Г.Зәйнашева сүзләре, А.Ключарев көе).

Эшчәнлек барышы

1. Татарстан картасын карау (Татарстан Республикасының урманнар, суларга байлыгы; шәһәр, авылларының күплеге, матурлыгы; файдалы казылмалары турында кыскача мәгълүмат бирү).

2. Слайдлар яки рәсемнәр карау (республикабызның башкаласы Казан шәһәре исеменә мәгънәсе, Казанның истәлекле урыннары, Сөембикә манарасы, Казанда дөньякүләм чаралар, Татарстан Республикасы Президенты).

3. Татарстан Республикасы символикасы белән таныштыру.

Тәрбияче хикәясә: Татарстан әләме астан өскә таба өч өлешкә бүленгән. Өске өлешә яшел, аскы өлешә кызыл, ә уртада ак тар тасма. Һәр төс үзенә бер мәгънәгә ия. Кызыл төс – кешеләр яшәшәндә бик әһәмиятле булган кояш төсе. Яшел төс ул – жанлы табигать төсе, яшәү билгесе. Уртадагы ак төс –

сафлык, тынычлык, иминлек билгесе.

Татарстан туграсында кызыл, түгәрәк кояш жирлегендә кодрәтле, канатлы ак барс сурәте төшерелгән. Барсның уң аягы берәз күтәрелгән, ул аның бөөклеген аңлата. Ул үзенә канаты астындагы барлык кешеләрне яклай ала. Барсның ян-ягында түгәрәк калкан. Аң кашкарий (астра) рәсеме төшерелгән. Ул – озын гомер билгесе. Барс рәсемен башта ак, аннан яшел божра урап алган. Ә яшел жирлектә алтын төсләр белән халкыбызның яраткан орнаменты-бизәге төшерелгән һәм аска «Татарстан» дип язылган. Бизәк илебезнең ямен, уңдырышлылыгын чагылдыра. Шундый жирне изге барс яклай.

Туган илнең нуры булып,	Ак барс безнең туграбызда,
Зәңгәр күктә жилферди.	Саклай ул халкыбызны.
Яшел, кызыл, ак төсләре	Зур үрләргә, алга өнди
Күз карашын иркәли.	Гүзәл Татарстаныбызны!

(Татарстан флагы)

4. Аудиоязма тыңлау: «Туган жирем – Татарстан» жыры (Г.Зәйнашева сүзләре, А.Ключарев көе).

5. Тизәйткеч ятлау. [к] авазы.

Кремль, Казансу, Кабан ...

Күкләргә ашкан Казан!

Төбәлгән карашыбыз

Гүзәл Казанга табан.

Тема. Шигырь уку: Р.Рәкыйпов.

«Мин яратам сине, Татарстан»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият эсәрләре аша балалар күңелендә туган илне сөю хисе тәрбияләү.

2. Балаларның тыңлай белү, үз фикерләрен башкаларга житкерә белү сәләтен үстерү.

3. Туган як турында балаларның белемнәрен системалаштыру, сорауларга тулы итеп җавап бирүләренә ирешү.

Сүзлек: горур, жан эретә торган, тугайлар.

Җиһазлар: аудиоязмада «Мин яратам сине, Татарстан»

жыры (Р.Рәкыйпов сүзләре), туп.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 374 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Туган жирдәй жир булмас, туган илдәй ил булмас.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. «Сорау – жавап» уены (туп белән).

- Нәрсә ул Туган ил?

- Безнең республикабыз ничек дип атала?

- Татарстан Республикасының башкаласы – ...

- Татарстан Республикасының туграсында нәрсә сурәтләнгән?

- Татарстан әләмендә нинди төсләр бар?

- Бу төсләр нәрсәне аңлаталар?

3. Шигырь уку: Р.Рәкыйпов. «Мин яратам сине, Татарстан».

4. Балаларга сораулар:

- Татарстанни ни өчен яратам, дигән шагыйрь?

- Шагыйрь Татарстан халкын нинди дип атаган?

- Әнкәм теле нинди тел ул?

- Бу шигырьдә нинди күренекле шәхесләрнең исемнәрен ишеттегез?

5. Аудиоязма тыңлау һәм кушылып жырлау («Мин яратам сине, Татарстан» жыры, С.Фәтхетдинов башкара).

Проект. Яхшы сүз – жан азыгы

Тема. Өстәл театры. «Өч кыз». Татар халык әкиятә

Бурычлар:

1. Балаларда якыннарына, эти-әниләренә карата кайгырту-чанлык, игътибарлылык сыйфатлары тәрбияләү.

2. Әкияттәге образларны дәрәҗәсез итеп бирә белү, хәтер сәләтен үстерү.

3. Әдәби әсәрләр аша тирә-юньдәге вакыйгаларга дәрәҗәсез бирергә, үз фикерләрен башкаларга жикерә белергә өйрәтү.

Сүзлек: гөберле бака, үрмәкүч, эрли.

Жиһазлар: туп, әкият өчен кирәк булган өстәл театры атри-

бутлары, «Өч кыз» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Ата-анаңны тәрбия ит, үзең дә тәрбия күрерсең.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Балаларга сораулар:

- Безнең өчен бик якын, кадерле кешеләр кемнәр алар?

- Якын кешеләрегезне ничек сөендерәсез?

- Авырган чакларда сезнең турында алар ничек кайгырталар?

- Ә сез аларга карата нинди мөнәсәбәттә?

3. Мультфильм карау: «Өч кыз».

4. Әкият эчтәлеге буенча әңгәмә.

- Әни кызларын ничек тәрбияләп үстергән?

- Әнинең авырып киткәннен кем ничек итеп хәбәр иткән?

- Ни өчен олы кыз гөберле бакага әйләнгән?

- Уртанчы кызны тиен ни өчен үрмәкүчкә әйләндергән?

- Кече кызга тиен нинди ягымлы сүзләр әйткән? Кыз ничек гомер кичергән?

5. Үстерешле уен «Ягымлы сүзләр» (туп белән).

Балалар түгәрәктә бер-берсенә туп бирәләр, ягымлы сүзләр әйтәләр: акыллы, сөйкемлем, чибәрем һ.б.

6. Өстәл театры. «Өч кыз» (балалар эшчәнлеге).

Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү:

Ә.Бикчәнтәева. «Тәмле сүз»

Бурычлар:

1. Балаларга эсәрнең эчтәлегенә төшенергә булышу, матур әдәбият геройлары аша төрле начар сыйфатларга: дорфалык, үзен генә яратучанлыкка карата тискәре мөнәсәбәт тәрбияләү.

2. Үзе һәм яштышлары кылган эшләргә дәрәс бәя бирә белү, фикерне бер юнәлештә туплый белү сәләтен, монологик сөйләмне үстерү.

3. Проблемалы сораулар аша яхшылык, шәфкатьлелек, дуслык турында күзаллау бирү.

Сүзлек: тэмле телле, ефэк, юлэр, тупас, тэмсез телле.

Жиһазлар: «Тылсымлы таяк».

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 188 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Уен-күнегү «Тэмле сүз» («тылсымлы таяк» белән).
Мәсәлән: рәхмәт, зинһар өчен, исәнмесез, хәерле көн һ.б.

2. Хикәя уку: Ә.Бикчәнтәева. «Тэмле сүз».

3. Әңгәмә:

- Әби нинди тэмле сүзләр белә?

- Кунак апа Гөлкәйгә нинди матур сүзләр айткән? Ни өчен?

- Кемне тэмсез телле дип әйтергә була? Ни өчен?

- Гөлкәй хатасын ничек төзәткән?

4. Хикәянең эчтәлеген сөйләү (5 – 6 бала сөйли).

5. Хәрәкәтле уен «Капкалы».

Түгәрәктә балалар бию көенә биеп йөриләр, ә ике бала кара-каршы басып, кулларын югары күтәрәп, «капка» ясыялар. Көй туктагач, алар кулларын төшерәләр. «Капка» эчендә калган бала «тэмле» сүз әйтә.

Проект. Абдулла Алиш ижаты

Тема. «А.Алиш – балалар язучысы»

Бурычлар:

1. А.Алиш әсәрләренә кызыксыну уяту, язучы әкиятләре аша балаларда уңай сыйфатлар тәрбияләү.

2. Балаларның фикерләү сәләтен, бәйләнешле сөйләмен үстерү.

3. А.Алишның тормыш юлын, ижатын өйрәнүне дәвам итү.

Сүзлек: батыр, көрәшче, талантлы язучы, әләкче.

Жиһазлар: А.Алиш портреты, рәсемнәр, әкият буенча иллюстрацияләр, «Чукмар белән Тукмар» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. А.Алиш портретын карау. Язучының тормышы, ижаты турында кыскача мәгълүмат бирү.

2. А.Алиш әкиятләре буенча иллюстрацияләр карау.

3. Уен-табышмак «Бу кайсы әкияттән?»

а) Жәй буге бал жыя,

в) Алгы тәпиләре кыска,

Кыш буге хәл жыя.

Чабарга ул бик оста.

(Бал корты – «Нечкәбил»)

Соры тунын сала да,

б) Соскы борын – бакылдык,

Ак тунын кия кышка.

Күп сөйләшә – такылдык.

(Куян – «Куян кызы»)

(Үрдәк – «Сертотмас үрдәк»)

г) Башы – тарак,

Койрыгы – урак.

Кычкыртып быргысын,

Уята барысын.

(Әтәч – «Чукмар белән Тукмар»)

4. [У], [ү] авазларының дәрәс әйтәлешән ныгыту (калын һәм нечкә сузыклар).

Кикрик-ү-ү-үк!

Өс бөтен,

Тамак ту-у-у-ук!

Тавыгым кү-ү-ү-үп,

Баш астында мөндәр юу-у-у-ук,

Ку-у-у-у-ук!

5. Мультфильм карау: «Чукмар белән Тукмар».

6. Балаларга сораулар:

- Әби әтәчләренә ни өчен Чукмар һәм Тукмар дип исем биргән?

- Аларның нинди начар гадәтләре булган?

- Әби Чукмар белән Тукмарны ничек тәрбияләгән?

- Алар ничек үзгәргәннәр?

Тема. Хикәя уку: А.Алиш. «Каз белән Аккош»

Бурычлар:

1. А.Алишның әсәрләренә кызыксыну уяту һәм балаларда сәламәтлекне саклау, ныгыту кебек яхшы сыйфатларга карата уңай мөнәсәбәт тәрбияләү.

2. Әсәрнең әчтәлеген аңларга булышу, бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

3. Балаларның тәрбияче биргән сорауларга төгәл җавап кайтаруларына, әсәрнең әчтәлегенә, геройларның эш-гамәленә

карата мөнәсәбәтен белдерү һәм аны үз сүзләре белән әйтүләренә ирешү.

Сүзлек: аккош, ябык, көчсез, таза, чак.

Жиһазлар: «Көчле һәм көчсез малай» рәсеме.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 160 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Рәсем карау: «Көчле һәм көчсез малай» (ике малайны чагыштыру).

- Бу ике малайга карагач, нәрсә әйтеп була?
- Беренче малай ни өчен таза, көчле булып үскән?
- Икенче малай үсмичә калган, бер көче дә булмаган. Ни өчен?
- Бу кечкенә калган малайга сез нинди кинәшләр бирер идегез?

2. Хикәя уку: А.Алиш. «Каз белән Аккош».

3. Балаларга сораулар:

- Аккош белән Казның эңиләре нәрсә турында сөйләшкәннәр?
- Каз үзенең бәбкәсен ничек сыйлаган?
- Аккош баласы велосипедны ничек йөрткән?
- Ни өчен Киек Каз бәбкәсе велосипедта йөри алмаган?
- Көчле, саламәт булыр өчен, нәрсәләр эшләргә кирәк?

4. Жырылы-биюле уен «Чума үрдәк, чума каз».

Проект. Хуш киләсең, ямьле көз!

Тема. Бакча тирәли сәяхәт. «Жәйләр үтте, көзләр житте»

Бурычлар:

1. Балаларда көзгә табигатьнең матурлыгына соклана белү, күзәтүчәнлек һәм кызыксынучанлык сыйфатлары тәрбияләү.

2. Үзләштерелгән сүзлек запасына таянып, агач, яфрак, үләннәрне, һава торышын тасвирлап сөйли белү күнекмәләрен үстерү.

3. Күзәтүләрдән чыгып нәтижә ясаганда, исем ясагыч һәм сыйфат дәрәжәләрен белдерүче кушымчалардан файдаланырга өйрәтү (яшькелт, ямь-яшел, сап-сары, зәп-зәңгәр һ.б.).

Сүзлек: яшькелт, сап-сары, зәп-зәңгәр.

Эшчэнлек барышы

1. Табышмак:

Һәр көн диярлек

Елап яшь коя.

Килгән кошларны

Көнъякка куа. (Көз).

2. Бакча тирэли экскурсия (көзне чагылдырган барлык үзгәрешләрне күзәтү).

Балалар яфраklar жыялар, аларны санылар.

3. Үстерешле уен «Сүзләр ясау».

Мәсәлән: кызыл – кып-кызыл, яшел – яшькелт, ямь-яшел, сары – сап-сары һ.б.

4. Жырлы уен «Көз һәм яңгыр».

Балалар бер якка тезелеп басалар, алар каршында Көз басып тора.

Балалар: Исәнме, Көз, алтын көз! Яңгыр алып килдем мин.

Безне сагынып килдеңме?

Балалар: Яңгыр яу, яу, яу, яу!

Агачларга, куакларга

Бар табигать юынсын,

Сары чуқлар элдеңме?

Тирә-як көлеп торсын!

Көз: Саумы, нәни дусларым!

Көз: Яу-яу-яу!- дип яңгыр телисез,

Сезне сагынып килдем мин,

Ә үзегез качып йөрисез.

Сезгә аяз көннәрдә

Көз балаларны куа башлай. Берничә бала тотылгач, рольләр алышына һәм уен шулай дәвам итә.

5. Көз турында сынамышлар.

а) Миләш күп булган елны көз озын һәм яңгырлы була.

б) Сентябрьдә алма, ә октябрьдә кәбестә исе аңкый.

в) Агачтан яфрак сирәк коелса, кыш салкын була.

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү. «Көзге табигать»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен тыңлай белү, кирәк урында тулыландыра белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыгын, рәсемдәге детальләрне күрә алу сәләтен үстерү.

3. Рәсем буенча хикәя төзеп сөйләргә ярдәм итү.

Сүзлек: каен, нарат, имән, алтын көз, өн.

Жиһазлар: «Көзге табигать» рәсеме, аудиоязмада «Көзге жыр» (М.Мозаффаров көе).

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Кырлар буш кала,

Яңгырлар ява;

Жирләр дымлана, –

Бу кайчак була? (Көз)

2. Жырлы уен. «Көз һәм балалар».

- Көз, Көз, әйт әле,

Кәрзинендә ниләр бар?..

3. Рәсем карау:

- Елның кайсы вакыты сурәтләнгән?

- Ни өчен шулай уйлыйсыз?

- Еракта нәрсә күрәсез? Ул нинди?

- Рәсемдә нинди агачлар күрәсез?

- Көз аларга нинди төсләр бүләк иткән?

- Күк йөзе нинди?

- Үләннәрне, чәчәкләрне көз ничек үзгәрткән?

- Урман читендәге елга турында нәрсә әйтеп була?

- Бу рәсем сезгә нинди кәеф бүләк итә?

- Бу рәсемгә сез нинди исем бирер идегез?

4. Рәсем буенча балалар хикәясә (4 – 6 бала хикәя сөйли).

5. Аудиоязма тыңлау: «Көзге жыр» (М.Мозаффаров көе).

Тема. Шигырь ятлау: Х.Халиков. «Көз»

Бурычлар:

1. Балаларда көзге табигатьнең матурлыгына соклана белү, күзәтүчәнлек сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның хәтер сәләтен, диалогик сөйләмнәрен үстерү.

3. Матур әдәбият белән балаларның кызыксынуын үстерү буенча алдагы эшчәнлектә башлаган эшне дәвам итү, шигырьнең эчтәлеген, катлаулы сүзләрне аңларга булышу, шигырьне яттан сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: елый, сер (яшерелгән), аяз, коймый, талгын жыл, шиңэләр, сеңэләр, бәргәләнә, бармак яный, гомергә, моңсу, гүя, харап булмыйк.

Жиһазлар: көз рәсемнәре, аудиоязмада «Көзгә жыр» (М.Мозаффаров көе)

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 187 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Көзгә көн, бала кебек, әле көлә, әле елый.

- Көн елый яки көлә беләмәни?

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Сынамышлар (эти-эниләр белән берлектә өйрәнгән сынамышларны искә төшерү).

а) Сентябрь аяз булса, көн салкын булыр.

б) Сентябрьдә кар күренсә, көз озак килер.

в) Агач яфрак коймый, кар яумый һ.б.

3. Шигырь уку: Х.Халиков. «Көз».

4. Балаларга сораулар:

- Көзгә жыл яфраклар белән ничек уйный?

- Иртә-кичен ни өчен суык була?

- Нинди кошлар жылы якка китә?

- Казлар ник моңсулана?

- Торналар нинди сүзләр белән хушлалар?

- Аларны нәрсә куркыта?

- Ни өчен алар кышларга безнең якта калмый?

5. Шигырьне яттан сөйләү (4 – 6 бала яттан сөйли).

6. Музыка тыңлау. «Көзгә жыр» (М.Мозаффаров көе). Музыка астында хәрәкәтләр ясау һәм хәрәкәтләрне аңлата бару.

Проект. Көз күчтәнәчләре

Тема. Яшелчәләр күргәзмәсенә сәяхәт. «Көзгә могжиза»

Бурычлар:

1. Балаларда туган як табигатенә, яшелчәләргә карата сакчыл караш тәрбияләү.

2. Балаларның ижади күзаллауларын, күзәтүчәнлекләрен, ло-

гик фикерлэү сэләтен үстерү.

3. Яшелчэләр турындагы белемнәрен системалаштыру, алган белемнәрен уен барышында кичрәк һәм ижади якин килеп файдалану күнекмәләрен камилләштерү.

Сүзлек: кисмәк, жиз бүкән, чүлмәк, яшелчә, тәм.

Жиһазлар: төрле формаларга кереп үскән яшелчэләр.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар.

а) Озын яшел – түтәлдә,

Сары, тозлы – кисмәктә. (Кыяр)

б) Жир астында жиз бүкән,

Һәркөн ашыйсың, иркәм. (Бәрәңге)

в) Үсеп утыра бер чүлмәк,

Өстенә кигән йөз күлмәк. (Кәбестә)

г) Өч кат тун кигән,

Кем салдырса, шул елый. (Суган)

2. Балаларга сораулар. Яшелчэләр күргәзмәсенә сяхәт.

- Яшелчэләр кайда үсә?

- Яшелчэләр ни өчен кирәк?

- Уңыш үссен өчен нинди шартлар кирәк?

- Иң файдалы нинди яшелчәләрне беләсез?

- Яшелчәләрдән нинди ризыклар әзерләп була?

- Күргәзмәдәге яшелчәләр нәрсәләргә охшап үскәннәр?

3. «Реклама яса» уены.

Үрнәк: кыяр – яшел төстә, озынча, тәмле; ул түтәлдә үсә; кыяр файдалы; аннан салат ясыйлар, аны тозлыйлар, аны косметикада кулланалар; кыяр күп ашасагыз, тиз үсәрсез һ.б.

4. Дидактик уен. «Бер – күп» (яшелчәләрне берлек һәм күплек санда әйтү: -лар -ләр, -нар -нәр кушымчаларын дөрөс куллану).

5. Санамыш.

Мин барамын бакчага

Яшелчәләр сайларга.

Озын койрык, яшел чук,

Монда торма, тизрәк чык!

6. Бармак уены.

Кыяр өлгерэ,
Борыч кызара,
Кэбестэ үсэ,
Помидор пешэ,
Суган, сарымсак эзер –
Тик жыеп кына өлгер! (Кул йодрыкланган, бармакларны ача баралар).

Тема. Сəхнэлəштерү: В.Хэйруллина. «Яшелчэлэр бəхəсə»

Бурычлар:

1. Балаларда матур əдəбият əсэрлэрэнə кызыксыну тэрбиялэү.
2. Артистлык сэлəтлэрэн үстерү.
3. Тасвирлап сөйли белү күнекмэлэрэн ныгыту, шигырə эчтəлеген истə калдырырга ярдəм итү.

Сүзлек: бəхəслəшэ, рэйхан гөл, тэпэн, баклажан, каротин.

Жиһазлар: битлеклэр, яшелчə муляжлары.

Матур əдəбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 513 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Санамышны кабатлау:

Мин барамын бакчага

Яшелчэлэр сайларга.

Озын койрык, яшел чук,

Монда торма, тизрək чык!

2. Бармак уены.

Кыяр өлгерэ,

Борыч кызара,

Кэбестэ үсэ,

Помидор пешэ,

Суган, сарымсак эзер –

Тик жыеп кына өлгер! (Кул йодрыкланган, бармакларны ача баралар).

3. Үстерешле уен «Кем беренче таный».

Бер бала яшелчə билгелэрэн эйтə, калганнары нинди яшелчə булуын ачыклай.

4. Шигырь уку: В.Хэйруллина. «Яшелчэлэр бэхәсе».

5. Балаларга сораулар:

- Яшелчэлэр ни өчен бэхәсләшә?

- Алар үзләрен ничек мактыйлар?

- Каротин кайсы яшелчәдә күп?

- Чөгөндер барлык яшелчәләрне нәрсә әйтеп тынычландыра?

- Сөз нинди яшелчә яклы?

6. Шигырьне сәхнәләштерү (бер яшелчә ролен берничә бала башкара ала).

7. Сүзле уен «Аш пешерү» (балалар, сүзләргә туры китереп, хәрәкәтләр ясыйлар).

Ярдәм көтеп тормыйбыз,

Яшелчәләр турыйбыз.

Чиста итеп юабыз,

Без кәбестә турыйбыз.

Бераз кишер кырабыз,

Ваклап суган турыйбыз,

Тозлап, майлап алабыз,

Яхшылап болгатабыз,

Бигрәк тәмле, ашагыз!

Тема. Шигырь ятлау: Х.Гарданов.

«Түтәлләрдә үсте яшелчә»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен тыңлый белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Балаларның хәтер сәләтен, игътибарлылыгын үстерү.

3. Матур әдәбият әсәрен сәнгатьле итеп сөйли белүләренә ирешү, сорауларга тулы җавап алу.

Сүзлек: катлы-катлы, йодрык-йодрык, кып-кызыл.

Җиһазлар: киселгән өлешләрдән торган яшелчә рәсемнәре, яшелчәләр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 512 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Уен. «Таралган рәсемнәр» уены (киселгән өлешләрдән

яшелчә рәсемнәре жыю).

2. Шигырь уку: Х.Гарданов. «Түтәлләрдә үсте яшелчә».

3. Балаларга сораулар:

- Көз көне түтәлләрдә нинди яшелчәләр үсә?

- Жир өстендә катлы булып нәрсә үсә?

- Алма кебек кызарган, йодрык-йодрык, ул нәрсә?

- Жир астына төшкән, кызыл булып пешкән – нәрсә ул, кем әйтә?

4. Шигырьне яттан сөйләү (4 – 6 бала шигырь сөйли).

5. «Тәме буенча бел» уены (балаларның күзләрен бәйләп яшелчә каптыру, тәме буенча нинди яшелчә булуын ачыклау).

6. Хәтер үстерү уены «Без (яшелчәләр) нинди әкиятләрдә, мультфильмнарда бар?»

Проект. Икмәк – яшәү терәге. Тема. «Игенче хезмәте белән танышу»

Бурычлар:

1. Балаларда игенче хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү.

2. Табышмаклар ярдәмендә күзаллау, фикерләү, акыл сәләтен үстерү.

3. Яңа очраган сүзләренң мәгънәләрен аңлату, сүзлек запасын баету, игенче хезмәтенә авыр һәм мактаулы эш икәнен аңлату.

Сүзлек: сабан, механизатор, комбайнчы, тракторчы, агроном.

Жиһазлар: слайдлар, рәсемнәр, аудиоязмада «Чайкала иген кырлары» жыры (Г.Латып сүзләре, И.Шәмсетдинов көе).

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Тәгәрмәчләр өстендә

Зур гына арбасы бар.

Аның эченә салып,

Бик күп йөкләр ташыйлар. (Машина)

б) Ат түгел, кешнәми,

Йөз аттан ким эшләми.

Үзе йөри тыр да тыр,

Йә, бу нәрсә, кем әйтер? (Трактор)

в) Эшне генә ярата ул,

Булганы юк уенда.

Аннан башка үткәрәләр,

Үзе килми туена. (Сабан)

г) Ура, суга, жилгәрә,

Үзе төяп жибәрә.

Бик күп жыеп игенне,

Баета ул илемне. (Комбайн)

2. Үстерешле диалог. «Ил табыны икмәктән башлана» (слайдлар, «Тракторчы», «Комбайнчы» рәсемнәре ярдәмендә).

- Икмәк өстәлгә нинди юллар белән килә?
- Икмәк үстерүдә кемнәр катнаша?
- Икмәк үстерүдә нинди һөнәр ияләренен хезмәте әһәмиятле?
- Икмәк үстергәндә нинди транспорт төрләре кулланыла?
- Алар нинди эшләр башкара?
- Икмәккә мөнәсәбәт нинди булырга тиеш?

3. Шигырьдән өзекләр уку. Р.Вәлиева. «Без игенчеләр булдык».

Тракторын тырылдатып,	Үзе ура, үзе суга,
Наил килеп тә житте.	Үзе жылгәрә икән.
Сүз әйтергә өлгермәдем,	Карасам, КамАЗы белән
Жирне сөрөп тә китте.	Алмаз килеп тә житкән.
Тырма тагып артына,	Чыж да выж килеп йөрде,
Китереп бар шартына,	Игенне ташып бирде.
Шәпләп тырмалап бирде.	Ипекәй ул – менә шундый
Комбайнын гөрләтеп,	Тырыш хезмәт жимеше.
Камил килеп тә житкән.	

4. Жыр тыңлау: «Чайкала иген кырлары» (Г.Латыйп сүзләре, И.Шәмсетдинов көе).

5. Жырлы-хәрәкәтле уен «Ак калач».

Тема. Әңгәмә. «Икмәк – тормышның нигезе»

Бурычлар:

1. Икмәккә сак караш тәрбияләү.
2. Балаларның игътибарлылыгын, хәтерен, фикер йөртә белү сәләтен үстерү.
3. Балаларга икмәкнең әһәмиятен аңлату, ипи үстерүдә катнашучыларның хезмәте турында белемнәрен ныгыту.

Сүзлек: ярма, орлык, башак, бөртек, тегермән.

Жиһазлар: слайдлар, эчтәлекле рәсемнәр, «Алтын бөртекләр» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Әңгәмә. «Икмәк – тормыш нигезе».

- Безнең өстәлебездә көн дә нинди ризык була?
- Икмәк нинди ул? Икмәкнең нинди төрләрен беләсез?
- Ни өчен икмәк – тормыш нигезе дибез?
- Икмәк үстерүдә кемнәрнең хезмәте зур?
- «Икмәкнең валчыгы да бездән олы, коеп ашама» дигән әйтемне сез ничек аңлайсыз?

2. Дидактик уен «Тәртип буенча тезеп чык һәм сөйлә» (икмәк үстерүчеләрнең эшен күрсәткән этхәлекле расемнәрне тәртип белән тезү: сөрәләр, тырмалыйлар, чәчәләр, уралар, амбарларга ташыйлар).

3. Эндәш өйрәнү:

Яңгыр яу, яңгыр яу,

Иләктән, чиләктән.

Пәрәмәчтән, коймактан,

Арпадан, бодайдан, –

Эшләр китәр уңайдан.

4. Зиһен үстерү уены «Мәкальне әйтеп бетер».

а) Икмәк – ил ... (тоткасы).

б) Ипидән зур нәрсә ... (юк).

в) Икмәкне эрәм-шәрәм итү зур ... (гөнаһ).

г) Икмәк – тормыш ... (нигезе).

5. Уен «Кем күбрәк камыр ашларын әйтә» (камыр ашларының төрләрен атау).

6. Мультфильм карау: «Алтын бөртекләр».

Тема. Әкият уку: «Икмәк». Төрөкмән халык әкиятә

Бурычлар:

1. Икмәккә сак караш, хөрмәт тәрбияләү.
2. Балаларның игътибарлылыкларын, хәтер сәләтен, диалогик сөйләм күнекмәләрен үстерү.
3. Игенче хезмәте турындагы белемнәрен ныгыту, татар халкының хезмәт сөючән халык икәнән, ялкаулыкның бездә элек-электән зур кимчелек, начар сыйфат саналуын, хезмәт сөю һәркемгә хас сыйфат булырга тиеш икәнән аңлату.

Сүзлек: төрөкмән, иген, игенче, жир сөрү, ашлык, башак, тегермән.

Жиһазлар: слайдлар, рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 225 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Пешкән икмәкнең исе – һәр чәчәктән хуш исле.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Әкият уку: «Икмәк». Төрөкмән халык әкияте.

3. Әкият буенча әңгәмә үткәрү:

- Егет белән әнисе ничек яшәгәннәр?

- Егет ни өчен тауга киткән?

- Әнисе ипине биргәндә, нәрсә дигән?

- Егетнең: «Әни мине алдаган», - дигән уе белән килешәсезме?

- Егет урынында булсагыз, сез нишләр идегез?

- Егетнең нинди уңай сыйфатлары бар?

4. Уен-викторина «Икмәк ничек өстәлгә килә?» (өч эшчәнлектә кулланылган сораулар ярдәмендә оештырыла).

5. «Нишләгәнне әйтмибез, ә күрсәтеп бирәбез» уены (игенче хезмәтенә кагылышлы хәрәкәтләр ясау).

Проект. Минем гаиләм, өем, йорт жиһазлары

Тема. Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү: «Безнең гаилә»

Бурычлар:

1. Балаларда гаилә әгъзаларына хөрмәт, ярату хисләре тәрбияләү.

2. Образлы фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларның үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзүләренә ирешү.

Сүзлек: корыч, әрем, назлы, бәбкәем, гаилә әгъзалары.

Жиһазлар: балалар алып килгән, гаилә темасын чагылдыра торган рәсемнәр, фотографияләр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 206 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Г.Тукай. «Безнең гаилә».

Әткәй, әнкәй, мин, апай, әби, бабай һәм бер пәси –

Безнең өйдә без жидәү: безнең пәси – жиденчесе.

Бергэ ашый, чэй эчэ, безнең лә бергә йоклый ул,
Хезмәте дә бар: өйне тычкан явыздан саклай ул.

2. Балаларга сораулар (балалар алып килгән рәсемнәрен, фотографияләрен файдаланып җавап бирәләр).

- Сездең гаиләдә кемнәр бар?
- Алар нәрсә белән шөгыльләнәләр?
- Сездең гаиләгезнең яраткан бәйрәме нинди?
- Ял көннәрен сез ничек үткәрәсез?
- Сездең гаилә нинди?

3. Уен-ситуация. «Бездә шулай, ә сездә ничек?»

Тәрбияче башлай, балалар дәвам итә:

а) Мин кайткач аш бүлмәсенә керәм, бәрәңгә эрчегә тотынам. Әтибез ит туры, кечкенә улыбыз әтисенә булыша. Ә сездә ничек? ...;

б) Эшләр беткәч, кичке ашны ашагач, без ял итәбез. Мин китап укыйм. Әтисе белән кечкенә улыбыз шашка уйный. Әтибез оекбаш бәйли. Ә сездә ничек? ... (тәрбияче, үз күзлегеннән чыгып, ситуацияләргә күбәйтә ала).

4. Балаларның үз тәҗрибәсеннән чыгып төзелгән хикәяләре (фотографияләр һәм алдагы сорауларны кулланып төзелә).

5. Табышмак:

Кайвакыт ул мамык кебек йомшак,

Кайвакыт ул корыч кебек каты,

Кайчагында баллы, татлы,

Ә кайчакта әремнән дә эче. (Тел)

6. Тәрбияви күнегү «Назлы сүзләр» (гаиләдәге кешеләргә матур сүзләр белән эндәшү; мәсәлән: әнием, әтием, әнкәем, әткәем, әбекәем, әбекәй, дәү әни, дәү әти һ.б.).

7. Шигырь уку: Н.Исәнбәт. «Иң матур сүз».

Тема. «Әби-бабайларны хөрмәтлик!»

Бурычлар:

1. Зурларга карата хөрмәт тәрбияләү.
2. Куелган сорауларга тулы җөмлеләр белән җавап бирү осталыгын үстерү.

3. Әби-бабайларның кадерле кешеләр булуын төшендерү.

Сүзлек: дәү әни, дәү әти, өлкәннәр, онык, хөрмәт.

Жиһазлар: аудиоязмада «Әбием жыры» (Ә.Синугыл сүзләре, Г.Гәрәева көе).

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 128 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тизәйткеч:

Сорамадым соравын,

Алдым бабам боравын.

2. Әңгәмә. «Әби-бабайларны хөрмәтлик!»

- Безнең өчен бик якын, газиз кешеләр – кемнәр алар?

- Әти-әнигә кем тормыш биргән? Аларны кем карап үстергән?

- Әби-бабай дип кенә түгел, тагын нинди ягымлы сүзләр белән эндәшәбез?

- Әби-бабаларыгыз, яратып, сезгә ничек итеп эндәшәләр?

- Сездән читтә яшәгән әби-бабаларыгызның хәлләрен ничек беләсез?

- Әби-бабайларыгызга ничек булышасыз?

3. Хәрәкәтле уен «Бабай һәм оныклар».

Бер бала – бабай, калганнары – оныклар; бабай өйдә утыра, ә оныклар өйдән читтәрәк нәрсә эшләячәкләре турында сөйләшәләр. Мәсәлән: бакчада жир казыдык, оекбаш бәйләдек, кер юдык һ.б. Аннары бабай янына киләләр, бабай алардан: «Сез кайда булдыгыз?»- дип сорый. Балалар: «өйдә», «урманда», «бакчада» һ.б. дип җавап бирәләр. Бабай: «Сез анда нишләдегез?»- ди. Балалар бергәләп бертөрле хәрәкәт белән нәрсә эшләгәннәрен күрсәтәләр. Бабай белергә тиеш. Дөрәс җавап әйтелгәч, балалар йөгәрәләр, бабай аларны куа. Беренче тотылган бала бабай була.

4. Шигырь уку: Р.Корбан. «Оекбаш».

5. Балаларга сораулар.

- Йон оекны безгә кемнәр бәйли?

- Ни өчен ул жылы була?

6. Тәрбияви күнегү «Кем күбрәк әйтә» («тәмле» сүзләр әйтешү).

7. Жыр өйрәнү: «Әбием жыры» (Ә.Синугыл сүзләре, Г.Гәрәева көе).

Тема. Шигырь ятлау: Ө.Бикчэнтэева. «Дәү әнием»

Бурычлар:

1. Гаиләңне ярату, дәү әниләргә карата хөрмәт хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның хәтер сәләтен, игътибарлылыгын, диалогик сөйләмен үстерү.

3. Шигырьне сәнгатьле итеп сөйләү күнекмәләре бирү.

Сүзлек: гаилә әгъзалары, дәү әни, бәбкәм, нур.

Жиһазлар: гаиләгә кагылышлы рәсемнәр.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 109 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тизәйткеч. [з] авазы.

Зурлый белсәң,

Зурлар зурлар.

Зурлаганны

Зурлый зурлар.

2. Шигырь уку: Ө.Бикчэнтэева. «Дәү әнием».

3. Балаларга сораулар:

- Кем ул дәү әни?

- Дәү әни нинди?

- Дәү әни нәрсәләр эшли?

- Кемнең дәү әнисе бар?

- Дәү әни безгә ничек эндәшә?

- Ул безне нәрсәләргә өйрәтә?

- Дәү әнигә без нинди матур сүзләр әйтәбез?

- Дәү әни сүзен нинди сүзләр белән алыштырып була? (әби, әбием, әбекәй)

4. Шигырьне яттан сөйләү (4 – 5 бала яттан сөйли).

5. «Дәү әнигә эндәшү» уены.

Балалар ике командага бүленәләр. Һәр командага йомгак бирелә. Алар, ягымлы сүзләр әйтә-әйтә, йомгак урылар. Кайсы команда соңгы сүзне әйтә, шул жиңүче була. Мәсәлән: әбекәем, әбием, дәү әни, матурым, алтыным, яратканым һ.б.

Тема. «Һәркемнең үз йорты бар»

Бурычлар:

1. Балаларда дөньяда яшәүче башка халыкларга ихтирам, алар турында кызыксыну сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның фикерләү, күзаллау сәләтен үстерү.

3. Жир йөзөндә яшәүче халыкларның торак йортлары, аларның яшәү урыннарына бәйлә булуы турында аңлату.

Сүзлек: тирмә, мич, бишек, сандык, сәке.

Жиһазлар: әкият өчен рәсемнәр, слайдлар, макетлар, мини-музей.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 450 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Ковролинда «Төлке һәм куян» әкиятеннән өзек карау. Балаларга сораулар.

- Куян өен нәрсәдән төзегән?

- Төлкенең өе нинди булган?

- Ни өчен төлкенең өе эреп беткән?

- Төлке өен дөрөс төзегәнме?

2. Слайдлар, рәсемнәр карау: «Нинди йортлар була».

3. Балаларга сораулар:

- Йортларны нинди табигый материаллардан төзиләр? Ни өчен?

- Ни өчен шәһәрдә өйләрне күпкатлы итеп төзиләр?

- Авылда өйләрне нинди материалдан төзиләр?

- Нинди өйләрдә яшәү уңайлырак?

- Сезнең өй нинди материалдан төзелгән һәм ничә катлы?

4. Тәрбияче хикәясә.

Йортлар безне салкыннан, кызудан, яңгырдан, кардан саклайлар. Без өйләребездә ял итәбез, ашыйбыз, эчәбез, дусларны кунакка чакырабыз һ.б. Өйләр бик күп төрле була. Аларны кешеләр яшәү урыннарының үзенчәлекләрен, һава торышының нинди булуын истә тотып, ул жирлектә нинди төзү материаллары куллануның уңай булуын исәпкә алып төзиләр. Мәсәлән: су басу куркынычы булган урыннарда өйләрне жирдән күтәртеп эшлиләр, көтүчелек белән шөгыйльләнүчеләрнең күчеп-күчеп

йөрергә мәжбүр булу сәбәпле, йортлары да жыелма була, бик кызу урыннарда өйләрне кызыл балчык белән сылап та төзиләр, чөнки мондый өй эченә жылы керми һәм салкынча һава тора һ.б.

- Кайсы милләт халыклары тирмәдә яши? Ни өчен?

5. Башкорт халык уены «Тирмә».

Унда дүрт төркем балалар катнаша. Һәрбер төркем үз түгәрәгенә баса. Түгәрәкнең уртасында милли яулык капланган урындык тора. Һәр төркем үз түгәрәгендә җыр җырлап әйләнеп йөри:

Без – шат балалар,

Түгәрәккә басабыз.

Аланлыкка жыелып,

Әйлән-бәйлән уйныйбыз.

Аннан соң балалар музыка көенә бер зур түгәрәк ясап йөриләр. Музыка бетү белән, һәр бала үз урындыгына йөгерә, яулыкның дүрт почмагынан тотып, баш өстенә күтәрәләр. Тирмә барлыкка килә.

6. Мини-музейда борынгы татар йортының жиһазларын карау.

- Йортта мичнең нинди әһәмияте бар?

- Бишектә кемне тирбәтәләр? Ни өчен?

- Сандыкта әбиләр, әниләр нәрсә саклый?

- Сәкене нәрсә өчен кулланырга мөмкин?

- Бабайлар урындык, өстәлне нәрсәдән ясаганнар?

7. Уен. «Табышмак әйтәм – жавабын табыгыз!»

а) Аягы бар, кулы юк,

в) Калын түшәк салынган,

Аркасы бар, түше юк.

Мендәр, юрган куелган.

(Урындык)

Бик уңайлы бу ятак,

б) Дүрт туган бер ашъяулык

Рәхәтләнеп мен дә ят.

астында. (Өстәл)

Исеме аның?... (Карават)

г) Беләсезме бу өйне?

Сыйдырган бар киемне. (Шкаф)

8. Шигырь уку: Х.Халиков. «Без төзүчеләр».

Тема. Әңгәмә. «Йорт жиһазлары»

Бурычлар:

1. Йорт жиһазларына сакчыл караш, аларны ясаучыларга хөрмәт тәрбияләү.

2. Танып белү эшчәнлеген, игътибарлылыкны үстерү.

3. Балаларның йорт жиһазлары турындагы белемнәрен баету, тирәнәйтү.

Сүзлек: жиһаз эчендә, өстендә, аста.

Жиһазлар: йорт жиһазлары төшерелгән рәсемнәр яки уенчык жиһазлар.

Эшчәнлек барышы

1. «Яңа фатир» уены.

Алып баручы бүлмә фрагментлары сурәтләнгән зур карточкалар өләшә һәм кечкенә предметлы карточкаларны күрсәтә. Балалар үз рәсемнәрендә булырга тиешле, йорт жиһазлары төшерелгән карточкаларны дәрәс әйтәләр һәм сорап алалар. Кем тизрәк шакмакларны каплап бетерә, шул жиңүче була.

2. Әңгәмә:

- Йорт жиһазларын нәрсәдән ясыйлар?

- Жиһазларны кайда ясыйлар?

- Кайдан сатып алалар?

- Йорт жиһазлары ни өчен кирәк?

- Өстәлләрнең нинди төрләр беләсез?

- Нинди шкафлар була, алар ни өчен кирәк?

- Йорт жиһазлары булмаса, нәрсә булыр иде?

3. Зиһен үстерү уены «Сезнең фатирда нинди йорт жиһазлары бар, алар кайда урнашкан?»

4. «Табышмак әйтәм – жавап тап» уены (балалар йорт жиһазлары турында табышмаклар уйлап әйтешәләр).

5. Үстерешле уен. «Нәрсә үзгәрде?» (мәсәлән: алма өстәл өстендә иде, ә хәзер алма өстәл астында һ.б.).

6. Хәрәкәтле уен «Буш урын».

Урындыклар тезелә, балалар музыка астында урындыклар тирәли йөри. Музыка туктауга урындыкка утырырга житешмәгән бала уеннан чыга.

Тема. Шигырь уку: Ә.Ерикәй. «Әти йорт төзи»

Бурычлар:

1. Балаларда әти кешегә карата ихтирам һәм хөрмәт тәрбияләү.
2. Балаларның диалогик сөйләмен, логик фикерләү сәләтен үстерү.
3. Шигырьне игътибар белән тыңларга, әчтәлеге буенча тәрбияченең биргән сорауларына тулы җавап бирергә өйрәтү, балаларның төзүче һөнәре турындагы белемнәрен системалаштыру.

Сүзлек: биек, кирпеч түши, сырлап, шомартып, турылап.

Җиһазлар: төзүчеләр һөнәренә кагылышлы рәсемнәр, слайдлар, «Төзүче», «Буяучы» рәсемнәре.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 397 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

- а) Тик бер генә һөнәр беләм: в) Тимер жиһаз, башы күктә,
Кыям, турыйм, юнам, теләм. Күп күтәрә көче күпкә.
(Балта) Тонна-тонна йөкләрне
б) Тешләре бар, авызы юк, Эләктереп ала ул,
Үзе чәйни, үзе йотмый, Балконнарны балкытып,
Ашаганы – агач он. (Пычкы) Биек өйләр сала ул.

(Күтәрү краны)

2. Балаларга сораулар: «Төзүче һөнәре» (слайдлар, «Төзүче», «Буяучы» рәсемнәре ярдәмендә).

- Төзелештә кемнәр эшли?
- Төзүче һөнәре ни өчен кирәк?
- Алар нинди эшләр башкара?
- Төзүчеләр булмаса, нәрсә булыр иде?

3. Шигырь уку: Ә.Ерикәй. «Әти йорт төзи».

4. Балаларга сораулар:

- Без нинди һөнәр белән таныштык?
- Йорт нәрсәдән салына?
- Югарыга кирпечне нәрсә ярдәмендә күтәрәләр?
- Йорт төзүдә нинди һөнәр ияләре катнаша?
- Әти үз һөнәрен дөрөс сайлаганмы?

5. Хэрэкэтле уен «Буяу сатыш».

Бер бала – буяу сатучы, икенчесе – буяу алучы, калганнары – буяулар; балалар тезелеп басалар һәм буяу сатучы аларның һәрберсенә үз төсен әйтеп чыга. Буяу алучы:

- Дөбер-дөбер...
- Кем бар?
- Миңа буяу кирәк иде.
- Нинди?
- Ак.
- Нәрсә буярга?
- Койма.

Ак буяу булган бала йөгереп китә. Тотылса, ул уеннан чыгарыла.

Проект. Табын янында

Тема. Савыт-саба кибетенә сәяхәт

Бурычлар:

1. Балаларда савыт-сабага карата сакчыл караш тәрбияләү.
2. Балаларның күзәтүчәнлекләрен, логик фикерләү сәләтен, диалогик һәм монологик сөйләмен үстерү.
3. Савыт-сабалар кибете турында белемнәрен тулыландыру, тәрбияче үрнәгендә кечкенә хикәяләр төзеп сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: чынаяк, чәнечке, пычак, чәйнек, кәстрүл, кашык, чүмеч, сатучы, сатып алучы, киштә.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Ут өстенә утырган да,
Борынын чөеп, пар өрә,
Кайный-кайный шапырына
Түрә үзенә күрә. (Чәйнек)

б) Колагы бар, башы юк,
Ашамаган ашы юк. (Кәстрүл)

2. Савыт-саба кибетенә сәяхәт. Балаларга сораулар:

- Сөз киштәләрдә нәрсәләр күрәсез?
- Чәйнек, чынаяк, кәстрүл, кашыкларны бер сүз белән ничек

эйтеп була?

- Бу савытларны нинди очракта кулланабыз?
- Бу киштэдә нинди пыяла савытлар бар?
- Нинди алюмин савытлар бар?
- Жиз самавырлар бармы?
- Фарфор савытлар бармы?
- Савыт-сабаларга ярлык ни өчен эленгән?

3. Савыт-сабалар кибете турында хикәя төзү.

Үрнәк: Бу савыт-сабалар кибете. Монда савыт-сабалар сатыла. Фарфор, пыяла, жиз, көмеш, алюмин савыт-сабалар киштэләргә урнашкан. Һәрбер савыт-сабага ярлык эленгән. Бу ярлыкларга савыт-сабаның бәясе язылган. Савыт-сабаларны сатучы сата.

4. Зиһен уены «Сөйләгән буенча тап».

а) Башы гел суда булып тора, ә койрыгы чөйдә эленеп тора (Чүмеч);

б) Ул пыяла, фарфор, пластмасса да була, анда чәй пешерәләр (Чәй пешерү өчен чәйнек);

в) Ул зур да, кечкенә дә була, ул алюмин һәм эмаль була, аның ике тоткасы бар. Анда аш, ботка пешерәләр (Кәстрүл) һ.б.ш. тасвирлау табышмакларын балалар үзләре төзи.

5. Бармак уены.

Баш бармак ала чынаяк,

Имән бармак – тәлинкә.

Урта бармак – чәнечке,

Атсыз бармак аш сала.

Чәнти бармак ала кашык,

Утырырга, әйдә, ашык.

Тема. Чагыштырма хикәя төзү. «Чәйнек белән самавыр»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен тыңлый һәм жавапларны тулыландыра белү сыйфаты тәрбияләү.

3. Савыт-сабаны урынлы куллана белергә өйрәтү.

Сүзлек: самавыр, алюмин, эмаль, фарфор, жиз, көмеш.

Жиһазлар: самавыр, чәйнек.

Эшчэнлек барышы

1. Балаларга сораулар:

- Савыт-сабалар нинди төрлөргә бүленэләр?
- Чэй эчү өчен нинди савытлар кулланыла?
- Нинди савытларда чэй кайнатып була?

2. Чагыштырма хикәя төзү. «Чэйнек белән самавыр»:

- Бу нәрсә?
- Нинди өлөшлөрдән тора?
- Нинди материалдан ясалган?
- Нинди аермалары һәм охшаш яклары бар?
- Ни өчен кирәк?

3. Хикәя төзөп сөйләү (4 – 6 бала сөйли).

4. «Самавыр» уены.

«Самавыр» һәм «Әби» сайланып куела. Калган балалар читтәрәк тезелешеп утыралар. Әби балаларга чэй ризыклары исемнәре әйтеп чыга, аларны самавыр ишетмәскә тиеш. Әби самавырның күзләрен каплап: «Чэй эчәргә килә-килә ... шикәр!»- ди. Шикәр, экрен генә килеп, самавырның аркасына төртә дә, үз урынына барып утыра. Самавыр караганда, балалар барысы да баш бармакларын өскә каратып утырган булалар. Самавыр кем төрткәнән әйтергә тиеш. Әгәр белсә, тотылган бала самавыр була. Белмәсә, шикәргә икенче исем кушылып, уен дөвәм итә. Өч мәртәбә әйтә алмаган самавырга жәза бирелә.

Тема. Өңгәмә: «Мин кунак яратам»

Бурычлар:

1. Үзеңне әдәпле тоту күнекмәләрен тәрбияләү.
2. Балаларның фикерне бер юнәлештә туплый белүләрен, сорауларга аңлаешлы итеп җавап бирә алу сәләтләрен үстерү.
3. Милли ризыклар турындагы белемнәрен тирәнәйтү; балаларны кунакчыл булырга, кунакларга хөрмәт күрсәтергә өйрәтү.

Сүзлек: кунакчыл, кыстыбый, чәк-чәк, коймак, бөлеш.

Җиһазлар: милли ризыклар муляжы яки рәсемнәр, геометрик фигуралар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 203 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Юраулар:

- а) Самавыр жырласа, кунак килэ.
- б) Мэче битен юса, кунак көт.
- в) Мендэр ишелсэ, кунак килэ.
- г) Пычак яки кашык идэнгэ төшсэ, кунак килэ.

2. Өңгэмэ. «Мин кунак яратам».

Тәрбияче: Бүгөн без халкыбызның күркәм гадәтләреннән берсе – кунакчыллык турында сөйләшербез. Өби-бабаларыбыз элек-электән үк кунакчыл булган, кунакка ачык йөз, сый-хөрмәт күрсәткән.

- Кешеләр ни өчен бер-берсенә кунакка йөриләр?
- Ни өчен кунак килгәнне яратабыз?
- Кунакны каршы алырга ничек эзерләнәбез?
- Кунакны нинди сүзләр белән каршы алабыз?
- Кунакның күнелен ничек итеп ачалар?
- Татар халкы кунакны нинди милли ризыклар белән сыйлай?

- Табын янында әдәпле утыру кагыйдәләрен беләсезме?

3. Шигырь уку: Ш.Галиев. «Кунаклар».

4. «Дөрөсен әйт!» уены.

- а) Чыж иттереп саласың, Чак-чак кына алып, өзеп,
Бик тиз генә аласың. Аша, дустым, син шулай. (Чәк-чәк)
- б) Балга манып кабасың, в) Йомырка белән онны
Ул нәрсә? (Коймак) Бутап, камыр басканнар.

б) Вак-вак кына итеп кисеп, Бәрәңге, ит, тоз салып,
Өяләр аны таудай. Почмаклар ясаганнар. (Өчпочмак)

5. «Нәрсәгә охшаган?» уены (кыстыбый, бәләш, чәк-чәк, өчпочмак һ.б. нинди формада булуын ачыклау).

6. Мәгънәле сүзләр уены «Әйтеп бетер!»

- а) Коры табынга кунак ... (утыртмыйлар).
- б) Кунак ишегенче ачса, син йөзеңне ... (ач).
- в) Кунак сые: ... (якты йөз, тәмле сүз), аннан кала ... (ипи, тоз).
- г) Каршы алу, озатып калу – ... (кунакка бар хөрмәт).

7. Жырлы уен «Кунаклар».

Балалар, кулга-кул тотынышып, түгәрәкләнеп басалар, ур-

тага бер бала чыга, һәм кырыйдагы балалар түгәрәк буенча
әйләнөп жырлыйлар:

Ямьле бәйрәм көн иде,	Аннан ары кабарды,
Чакырдык без кунактар.	Кабарды, әй, кабарды.
Кунактарны сыйларга,	(Кулларын югары күтәрәләр)
Салдык майлы коймактар.	Шинде, юп-юка калды,
Чыж-чыж итеп коймактар,	Пеште инде коймактар.
Жәелде, әй, жәелде.	(Чүгәлиләр)
(Кулларын як-якка жәяләр)	Сыйландылар кунактар,
Менә тагын кечкенә	Тордылар, баш иделәр.
Булып калды, жыелды,	(Баш ияләр)
Жыелды, әй, жыелды.	Таралдылар, әй, шатлар,
(Кысылалар)	Бииләр, ай-яй, шатлар. (Бииләр)

Тема. Хикәя сөйләү: «Тәлинканең төбе нинди?»

Бурычлар:

1. Балаларда савыт-сабаларга карата сак караш тәрбияләү.
2. Әсәрнең төп идеясен аңлай, геройларның кылган эшләренә дәрәс бәя бирү күнекмәләрен, монологик сөйләмне үстөрү.
3. Алган белемнән уен барышында киңрәк һәм ижади якын килеп файдалану күнекмәләрен камилләштерү.

Сүзлек: ашханә, тәлинка төбе, аш тәлинкасе, сай тәлинка.

Жиһазлар: тәлинкаләр жыелмасы, туп.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 56 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Тирәнәнә аш салалар,

Саенда була ботка.

Минем исемне белсәгез,

Ватылмас идем бушка. (Тәлинка)

2. Хикәя уку: «Тәлинканең төбе нинди?».

3. Балаларга сораулар:

- Тәлинканең төбен күрер өчен Мәрьям апа балаларга нәрсә тәкъдим иткән?

- Тэлинкэ төбөндэ нинди рәсемнәр куренгән?
 - Галиянең кәефе ни өчен төшкән?
 - Галиянең ак тэлинкәсен нәрсәгә охшатканнар?
 - Галия урынында булсагыз, сез нишләр идегез?
4. Хикәянең эчтәлеген сөйләү (4 – 5 бала сөйли).
5. Үстерешле уен «Сыйфатын әйт».

Балаларга ризык исемнәре кушыла. Балалар түгәрәккә басалар. Тәрбияче туп ыргыта, ә бала, ризык сыйфатларын әйтеп, тупны кире бирә. Башкалар бу ризыкны танып, исемен әйтәләр.

6. Аз хәрәкәтле уен «Ашханә».

Балалар түгәрәккә басалар. Тәрбияче балаларга ризык исемнәре кушып чыга. Ризык исемнәре кертеп, хикәя сөйләнә. Хикәя барышында исеме чыккан бала әйләнәп ала, ә «ашханә» дигән сүздә барлык балалар да әйләнәләр. Бала, үз ризыгын танымаса, уеннан чыга. Уен түгәрәктә бер генә бала калганчы дәвам итә. Ул жиңүче була.

Проект. Киёмнәр дә безне бизиләр

Тема. Киём-салым кибетенә сәяхәт

Бурычлар:

1. Балаларда киёмнәргә карата зәвык, сакчыл караш тәрбияләү.
2. Тәрбияче биргән соруларга төгәл җавап кайтара белү күнекмәсен үстерү.
3. Тормышта тышкы кыяфәтнең дә мөһимлеген аңлауларына ирешү; өс-баш, аяк киёмнәрен чагыштырырга, төркемнәргә аерырга өйрәтү.

Сүзлек: бизи; шәл, бүрек, башлык – баш киёмнәре; өс (аяк) киёмнәре.

Эшчәнлек киём-салым кибетендә уздырыла.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Киём кешене бизи.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Үстөрешле уен. «Кибеттә үзеңне ничек тотарга?»
- Кычкырып сөйләшмәскә.
 - Бер-береңә карата яхшы мөгамәләдә булырга.
 - Сатучы белән әдәпле сөйләшергә.
 - Үзең генә кирәк әйберне карарга.
 - Әйберләргә карата сак булырга.
3. Киём-салым кибетенә сәяхәт (кибет белән танышу).
4. Балаларга сораулар:
- Кибеттә нинди бүлекләр бар?
 - Ни өчен киёмнәрне аерым бүлекләргә урнаштыралар?
 - Киёмнәрне кайда тегәләр?
 - Һәр бүлектәге киёмнәрне бер сүз белән ничек әйтергә була?
- (киёмнәрне классификацияләү)
- Безгә киёмнәр ни өчен кирәк?
5. Сүзле уен. «Өстегездәге киёмнәр турында сөйләгез».
6. Сүзле уен. «Табышмак әйтәм, бел!»
- а) Ике колагыннан тартсаң,
Усал агайдан яшерә. (Бүрек)
- б) Урманда ул – ерткыч жәнлек,
Ахырына к өстәгәч, була... (бүрек)
- в) Иңемдәге соры кәжәм
Йомшак мамыктыр,
Каты-каты суыкларда
Мине жылытыр. (Мамык шәл)

Тема. Өңгәмә. «Милли киёмнәр»

Бурычлар:

1. Халык сәнгате аша балаларда зәвык, матур итеп киенергә теләк тәрбияләү.
2. Балаларның логик фикерләү сәләтен, сөйләм телен үстерү.
3. Милли киёмнәргә кызыксыну уяту, үзләренә генә хас булган үзенчәлекләрен ачыклау, төсләренә берләшүенә игътибар итү.

Сүзлек: лалә, өчъяфрак, канәфер чәчөгә, милли.

Жиһазлар: милли киёмнән курчақлар, милли киёмнәр, кисмә рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Л.Лерон. «Татар баласы».

Калфак кигән кыз баланың	Килешеп тора түбэтэй
Багып алчы йөзенә,	Аның күркәм йөзенә.
Нинди гүзәл татар кызы,	Нинди матур татар улы,
Күз тимәсен үзенә.	Күз тимәсен үзенә.

2. Әңгәмә. «Татар милли киеме кигән кыз һәм малай курчакларын карау».

- Сез нинди милли киемнәр беләсез?
- Ни өчен аларны «милли» дип атыйлар?
- Аларның нинди үзенчәлекләрен әйтергә була?
- Татар халык киемнәрендә нинди орнаментлар (бизәкләр) күренә?
- Милли бизәкләрдә нинди төс юк?
- Малай белән кызның киеме нәрсә белән аерыла?

3. Шигырь – табышмаклар әйтү:

а) Яңа гына идем итек. в) Жырлый-жырлый сәхнәләрдә
Ч өстәгәч, булдым ... (читек) Кызларның биер чагы.

б) Әнием, ак сәйлән тезеп, Кызларга бик килешә
Чиккән яшел бәрхетне. Башындагы ... (калфагы)
Бар түбәмдә ... (түбэтәем)

Мин бүген бик бәхетле.

4. Жырлы-биюле уен «Түбэтэй».

Түбэтэйнәң иң матурын кигәнсең,
Бик ераклардан кунакка килгәнсең.

Түбэтәең энжеле дә укалы,
Түбэтәем менә кемдә тукталды.

Яле, дустым, жырлап кына ал эле.

Түбэтэй кемдә кала, шул балага «жәза» бирелә: бии, жырлый, табышмакка жавап әйтә һ.б.

5. Тизәйткеч ятлау:

Итек, читек, энә, без,

Матур итеп тегәбез.

6. Үстерешле уен. «Бу нинди бизәк?» (кисмә рәсемнәрне жыю: лалә, өчъяфрак, канәфер чәчәге һәм жыелган бизәк турында сөйләү).

Проект. Саулык – зур байлык

Тема. «Су һәм кояш – безнең белән гел юлдаш»

Бурычлар:

1. Балаларда үз сәламәтлекләренә карата игътибарлылык, сак караш тәрбияләү.

2. Балаларның үз фикерләрен дөрөс итеп житкерә белү күнекмәләрен үстерү, сәламәт яшәү рәвешенә омтылыш булдыру.

3. Балаларга сәламәтлекне саклауда табигатьнең әһәмиятен аңлату, чыныгу чаралары белән таныштыру.

Сүзлек: талпына, армый-талмый, чыныккан, таза.

Җиһазлар: рәсемнәр, слайдлар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 306 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: М.Хөсәен. «Армыйм да мин, талмыйм да мин».

Балаларга сораулар:

- Физзарядканы ни өчен саф һавада ясау яхшырак?

- Сәламәт булайк дисәк, безгә нишләргә кирәк?

- «Сәламәт тәндә – сәламәт акыл» әйтемен сез ничек аңлайсыз?

- Сез сәламәтлегегезне ничек саклайсыз һәм ныгытасыз?

2. Табышмаклар:

а) Исе юк, төсе юк,

Аннан башка тормыш юк. (Су)

б) Лампа түгел – яктырта,

Мич түгел – жылыта. (Кояш)

в) Ипи түгел, су түгел,

Авыр түгел, аз түгел,

Ансыз яшәү мөмкин түгел. (Һава)

3. Тәрбияче хикәясе.

Үрнәк: Безгә үсү, сәламәт яшәү өчен су, һава һәм кояш бик кирәк. Саф һава һәм кояш тәнебезне чыныктыра, көч өсти. Ләкин кояш нурларыннан дөрөс файдаланмасаң, сәламәтлеккә зыян килергә дә мөмкин. Шуңа күрә озак итеп кояшта кызынрга ярамый, урамга чыкканда баш киеме кияргә кирәк. Ә су-

лыкларга су коенырга бары тик зурлар белэн генэ барырга ярый.
Таныш булмаган урыннарда су коену да куркыныч.

4. Дидактик уен «Нәрсә ярый, нәрсә ярамый».

- Кояшта баш киёмсез йөрергә ... (ярамый).

- Озак кызынырга ... (ярамый).

- Елганың тирән урынында су коенырга ... (ярамый).

- Өти-энигә эйтмиң, су буйларына, урманнарда китәргә... (ярамый).

5. Эндәш ятлау:

Кояш чык, чык, чык!

Майлы ботка бирермен,

Тәти кашык бирермен.

Кояш чык, чык, чык!

Тәти кашык сабы алтын,

Безгә кирәкми салкын.

Тема. Сөхнәләштерү: А.Алиш. «Куян кызы» әкиятә

Бурычлар:

1. Балаларда матур әдәбиятка кызыксыну, зурлар сүзенә колак сала белү сыйфатлары, сәламәтлеккә сак караш тәрбияләү.

2. Балаларның үзләре белгән әкиятләре буенча тамашалар уйнау осталыкларын, диалогик сөйләм күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларны тирә-юньдәгеләр кыен хәлдә калганын күрә белергә, ярдәмгә килергә, әкият образларын дөрөс итеп бирә белергә өйрәтү.

Сүзлек: сәламәтлек, дәвалый, киңәш, туңмасын, киез итекләр, бәбкәм, яланаяк.

Жиһазлар: куян, куян кызы, Айболит өчен битлек, костюмнар, урман күренеше, аудиоязма – урман шавы, «Куян кызы» мультфильмы.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 50 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Дөньяда иң кирәк,

Иң кирәктән ни кирәк? (Саулык)

2. Мәкаль:

Сәламәтлегеңне саклайсың килсә, һәрвакыт сак бул.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

3. Әкият уку: А.Алиш. «Куян кызы».

4. Балаларга сораулар:

- Әкият нәрсә турында?

- Куян кызының аягы ни өчен авырткан?

- Куян үзенең кызына нинди ягымлы сүз әйтә?

- Куян кызының аягын кем дәвалый?

- Айболит Куян кызына нинди киңәш бирә?

- Ә сез нинди киңәш бирер идегез?

5. Мультфильм карау: «Куян кызы».

6. Әкиятне сәхнәләштерү: «Куян кызы».

7. Жырлы уен «Куянкай».

Түгәрәк уртасында моңаеп, куян утыра. Түгәрәктәгеләр жырлый-жырлай әйләнәләр:

Ак куянга ни булган,

Әллә инде авырган?

Иптәшен дә табалмый,

Урыныннан да торалмый,

Куян, куян, син сикер,

Иптәшең табып китер!

Куян, бер иптәшен уртага алып, әйләнеп бии, чакырылган бала куян булып кала, уен шулай дәвам итә.

Тема. Шигырь ятлау: Ә.Ерикәй. «Чисталык сөябез»

Бурычлар:

1. Шигырь аша балаларда чисталыкка омтылыш тәрбияләү.

2. Эзлекле һәм сәнгатьле итеп шигырьне сөйләү күнекмәләрен, хәтер сәләтен үстерү.

3. Балаларны гигиена кагыйдәләренә гадәтләнергә өйрәтү, чисталык – сәламәтлекнең нигезе икәннен төшендерү.

Сүзлек: пөхтә, кичкырын, сөя.

Жиһазлар: сабын, сөлге, тарак, көзге, теш щёткасы һ.б.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Көч һәм рух тамырлары», 72 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Табышмаклар:

- а) Сиңа мин һәркөн кирәк,
Нәрсә соң мин, әйт тизрәк! (Су)
б) Хуш исле, шома,
Үзе чисталап юа. (Сабын)
- в) Һәркөн авызына капса,
Яратса аны кеше,
Беркайчан да сызламас
Һәм ялтырап торыр теше.
(Теш щёткасы)
- г) Аккош кебек ак кына,
Йомшак кына, пакь кына.
Көн дә сыйпый битемнән,
Элеп куйам читеннән. (Сөлге)

2. Шигырь уку: Ә.Ерикәй. «Чисталык сөябез».

3. Балаларга сораулар:

- Матур буласыбыз килсә, без нишлэргә тиеш?
- Балаларга пөхтәлекне ничек сакларга кирәк?
- Аш алдыннан һәрвакыт нишлибез?
- Кичкырын аякларны нәрсә белән юабыз?
- Чиста тору өчен нишлэргә кирәк?

4. Шигырьне яттан сөйләү (5 – 6 бала сөйли).

5. «Реклама яса» уены (тарак, сөлге, теш щёткасы һәм пастасы, сабын, шампунь һ.б.).

Проект. Исеменә күрә – жисеме

Тема. Әңгәмә. «Исеменә матур, кемнәр куйган?»

Бурычлар:

1. Балаларда башка кешелэргә карата игътибар, исемнэргә кызыксынучанлык тәрбияләү.

2. Логик фикерләүне, хәтер сэләтен, хэрәкэт активлыгын үстерү.

3. Балаларга һәр исемнең аерым бер мәгънә белдерүе турында төшенчә бирү; үзеңнең дә һәм иптәшлэреңнең дә исемен һәм фамилиясен кыскартырга, үзгэртергә, бозарга ярамаганлыгын аңлату.

Сүзлек: ышанычлы, турылыклы, куркусыз, тынычландыручы, дөвалаучы, мәгънәле.

Жиһазлар: курчак, яулык.

Эшчэнлек барышы

1. Табышмак:

Кешегә дә ябышкан,
Әйбергә дә ябышкан,
Хайванга да ябышкан,
Сикерсән дә, төшөп калмый,
Әйтегез бер тавыштан. (Исем)

2. Тәрбияче хикәясе.

Безнең һәрберебезнең үз исеме бар. Аларны безгә эти-эниләребез, әби-бабаларыбыз бирә. Татар халкы элек-электән үк балага матур, тирән мәгънәгә ия булган исемнәр кушарга тырышкан, чөнки исем кешенең алдагы тормышына тәэсир итә, аның асыл сыйфатына әверелә. Шуның өчен дә исемнәрне бозып әйтергә ярамый. Бозылган исемнең мәгънәсе югала. «Яхшы исем байлыктан да әйбәтрәк» дигән татар халык мәкалендә һичшиксез дәрәслек ята. Татар исемнәренең күбесе ил-, ай-, гөл-, нур- кушымчалары ялгап ясалган. Безнең бакчада да андый исемнәр күп. Әйдәгез, бергәләп уйлыйк, сез нинди исемнәр беләсез?

3. «Матур исем әйт» уены.

Ай – Айдар, Айрат, Айнур, Айгөл, Айсылу һ.б.

Ил – Илназ, Илнур, Илгиз, Илгизә, Илсәяр, Илһам һ.б.

Гөл – Гөлназ, Гөлсәяр, Гөлшат, Гөлфирә һ.б.

4. Сүз эчендә энже бар. «Исеме жисемәнә туры килгән».

- Исеменң аңлатмасын беләсенме? (мәсәлән: Әминә – ышанычлы, турылыклы, куркусыз, Илшат – илгә шатлык китерүче, Гомәр – озын гомерле һ.б.).

5. Шаян шигырьләр:

а) Чэй эчәбез бал белән,

Зәйнәп белән Галия,

Бала-чагалар белән,

Иң соңгысы Асия.

Бала-чага алты жан:

(Ә.Фәйзи «Асия»)

Әхмәт, Нәжип, Закиржан,

б) Зәйнәп балык пешергән,

Оркыясы, жыя-жыя,

Бану бәрәп төшергән,

Биш бармагын пешергән.

6. «Мин кем?» уены.

Безнең белән уйна, Ләйлә,

Тик уртага чык әле.

Күзләреңне йомып кына

Кем жырлавын әйт әле.

Бер бала күзен бәйләгән килеш уртага баса. Түгәрәктә баскан бер бала, көйләп: «Мин кем?»- дип сорый. Уртадагы бала, көйләп, иптәшенең исемен әйтә, белмәсә, аңа жәза бирелә.

7. «Адым саен исем ата» уены (уен барышында кем күбрәк исем әйтә, ул жиңүче була).

8. «Үз исеменә хәрәкәттә күрсәт» уены.

Балалар түгәрәктә утыралар, сәгать теле уңаена үзләренә исемнәрен аңлата торган төрле хәрәкәтләр ясыйлар (уен бер-берсенә исемнәрен истә калдырырга ярдәм итә, уңай хисләр тудыра).

Тема. «Без дә хокуклы»

Бурычлар:

1. Балаларда уеннар аша бердәмлек, дуслык сыйфатлары, әхлаклылык тәрбияләү.

2. Балаларның кызыксынучанлыкларын, үзләренә, тирә-юньдәгеләргә карата игътибарлылыкларын, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Кеше хокуклары турында матур әдәбият һәм рәсем-иллюстрацияләр аша балаларга аңлату, белемнәрен ныгыту.

Сүзлек: хокук, пыскып, ятим, кайгыртулы.

Жиһазлар: өстәл театры өчен материал, «Төлке, куян һәм этәч», «Зөһрә кыз», «Золушка», «Үги кыз» әкиятләреннән рәсемнәр, «Көлгенә – Золушка» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Ш.Галиев. «Жирдә миңа ни кирәк?»

Бар ла безнең хокукыбыз:

Яшәү урынлы булырга,

Әтиле дә, әниле дә,

Кайгыртулы да булырга.

2. Мәкаль:

Дөнъяда иң ачы – ятимлек ачысы.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

Тәрбияче хикәясе: Димәк, һәр баланың эти-әниле булырга, яратырга һәм яратылырга, өйле булырга һәм кайгыртылып яшәргә, сәламәт булырга хокукы бар. Әкияттә бар нәрсә дә тиз генә матурлана да, сәламәт тә була ала, ләкин тормышта алай ук түгел шул!.. Безнең инвалид (сәламәтлекләре житеп бетмәгән, зәгыйфь) балалар бар, хөкүмәт аларга бик нык игътибар итә, ярдәм күрсәтә, укырга да, ял итәргә дә булыша. Тагын балаларның үз халкының горейф-гадәтләрен, мәдәниятен, динен тотарга, үз телендә сөйләшергә дә хокуклары бар ...

3. Мультфильм карау: «Көлгенә – Золушка».

4. Балаларга сораулар.

- Үги ана кызның нинди хокукларын кыса?

- Балалар, сезнең нинди хокукларыгыз бар? (Эти-әниле булырга, яратырга һәм яратылырга, өйле булырга һәм кайгыртылып яшәргә, сәламәт булырга, үз халкының горейф-гадәтләрен, мәдәниятен, динен тотарга, үз телендә сөйләшергә хокуклары бар)

5. Дидактик уен. «Алай ярыймы соң?» («Төлке, куян һәм этәч», «Зөһрә кыз», «Көлгенә – Золушка», «Үги кыз» әкиятләренә рәсемнәр буенча).

- Нинди хокуклар сакланмаган?

6. Хәрәкәтле уен «Почмак сатыш».

Дүрт почмакта дүрт бала басып тора. Уртадагы бала:

Йортсыз-жирсез калдык без,

Ашсыз-сусыз калдык без,

Кемнәр сата почмагын,

Күп хак биреп алыяк без, – ди.

Шулай дигәч, почмактагылар йөгәрешеп, урыннарын алышалар. Урын ала алмаса, уртадагы бала тагын сорый:

Сатлык почмак кемдә бар?

Булса, сатсын почмагын.

Почмактагылар: Кем алдырыр – йөгәрер!

Син көтеп тор бер кавым!

Проект. Салкын кыш. Кышкы уеннар

Тема. Өңгәмә: «Без суыктан курыкмыйбыз»

Бурычлар:

1. Кышкы табигатьнең матурлыгына соклана белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Балаларның ижади күзаллауларын, бәйләнешле сөйләмен үстерү.

3. Кыш турында белемнәрен тирәнәйтү, авазларның дөрес әйтелешен ныгыту.

Сүзлек: алсу, ыжгыра, бөтерелә, оча, шуам, тәгәрәтәм.

Жиһазлар: кыш турында слайдлар яки рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Тел шомарткыч. [ш], [с] авазлары.

а) Ыш-ыш-ыш,

Безгә килде салкын кыш.

б) Су-су-су,

Суыкта битләр алсу.

2. Шигырь уку: Г.Зәйнашева. «Кыш килде».

Ап-ак тун киеп кыш килде,

Ак мамыктай ап-ак кышны

Яфрак-яфрак кар ява.

Сагынып көткәннәр алар.

Без дә кидек жылы туннар,

Сөөнәбез, шатланабыз,

Куркытмый салкын хава.

Күңелле үтә кышлар.

Чормадан сикереп төште

Чаңгы, чана, тимераяк –

Чаңгылар һәм чаналар.

Безнең иң якын дуслар.

3. Өңгәмә. «Кыш килде»:

- Ни өчен тирә-як ап-ак?

- Елның кайсы вакыты?

- Кыш айлары нинди айлар?

- Кышын нинди үзгәрешләр була?

- Кыш сезгә ошыймы? Ни өчен?

- Кыш көне нинди уеннар уйнарга яратасыз?

4. Ижади күзаллау уены «Карның файдасы һәм зыяны».

- Карның нинди файдасын беләсез?

- Карның нинди зыяны бар?

5. Сүзле-хәрәкәтле уен «Кар ява» (балалар, сүзләргә туры ки-

тереп, хэрэкэтлэр ясыйлар).

Ябалак-ябалак кар ява,
Чыгабыз уйнарга,
Урамга – навага.
Чуарлап өслэрне,

Ябалак кар, яу-яу!
Без ясыйбыз кардан тау,
Ак мамыктай тузгып яу!
Бик дэү булсын безнең тау!

Тема. Тэжрибэ.

«Предметларның бер хэлдән икенче хэлгә күчүе»

Бурычлар:

1. Туган як табигатендәгә үзгәрешләргә карата кызыксынучанлык тәрбияләү.

2. Балаларның күзэтүчәнлеген, фикерләү сәләтен һәм сөйләмен үстерүне дәвам итү.

3. Кайбер әйберләрнең бер халәттән икенче халәتكә керүен тэжрибә ясау юлы белән күзәтеп, балаларның белемнәрен тирәнәйтү.

Сүзлек: карлану, кар салу, карлы-бозлы, карлы-буранлы.

Жиһазлар: тэжрибә өчен фильм.

Эшчәнлек табигатьтә уза.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак.

Ак кына, вак кына,
Ак мамык сымак кына.
Югала, юк була,

Учта тотсаң чак кына. (Кар бөртеге)

2. Шигырь уку: Г.Афзал. «Беренче кар».

Кояш йөри сүрелеп кенә,	Бу әле – кышның малае,
Болытка төрөнөп кенә.	Бу – беренче кар әле.
Кыяр-кыймас әйләнгәләп,	Ак сакаллы, жил-буранлы
Кар ява иренеп кенә.	Кыш бабае бар әле.

3. Балаларга сораулар.

- Кар кайчан ява?

- Кар бөртекләре нәрсәгә ошаган?

- Карның нинди үзлекләрен беләсез?

4. Тэжрибәләп үткөрү.

а) Зурайткыч пыяла аша кар бөртекләрен карау.

- Кар бөртекләре нинди формада?
- б) Карның эрүен күзәтү:
 - Карны кулга алгач, кар нишли? Ни өчен эри?
 - в) Карны бияләйгә куеп карау.
 - Ни өчен эреми? Карга сулыш өрсән, нишли? (Суга әйләнә)
 - Суны урамда, суыкта калдырсаң, ул нинди халәткә керә? (Алдан эзерләнгән бозны карау)
 - Бозны бүлмәгә алып керсән, нәрсә була?
 - г) Боз суын фильтр аша үткәрү, нәтижәләр ясау. (Эшчәнлек бүлмәдә уза)
- 5. Үстерешле уен «Кар һәм боз».

Кар һәм бозның үзенчәлекләре чагыштырып әйтелә. Дәрәҗә жавап әйткән балага фишка бирелә. Соңыннан нәтижә ясала. Иң күп фишка жыйган бала жиңүче була.

6. Сүзле уен «Кар бөртекләре» (балалар, сүзләргә туры ките-реп, хәрәкәтләр ясыйлар).

Кар, кар, кар ява,
 Бураннарны туздыра.
 Кулларга төшөп эри,
 Үзе бик тиз тундыра.
 Йомшак карны алабыз,
 Аннан туплар ясыйбыз.

7. Зиһен күнегүләре «Сүз эчендә энже бар».

- Карлану – кар белән каплану.
- Кар салу – кар яту, кар жыелу, кар өю.
- Карлы – кары булган, кар капланган.
- Карлы-бозлы – кар белән боз катыш.
- Карлы-буранлы – кар яуган һәм буран бураган.
- Тәңкә-тәңкә (кар).

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү: «Кышкы уеннар»

Бурычлар:

1. Балаларда үзара дустанә мөнәсәбәт, бер-берсен тыңлый белү сыйфаты тәрбияләү.
2. Балаларның бәйләнешле сөйләм телен, эзлекле итеп сөйли белү сәләтен үстерү.
3. Балаларның хикәя төзеп сөйли белүләрен ныгыту, рәсемнең

эчтәлеге буенча сорауларга тулы җавап бирүләренә ирешү.

Сүзлек: шук, шаян, тимерайк, көрт.

Җиһазлар: «Кышкы уеннар» рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: М.Крыймов. «Җилләр жыры». [ж], [ш], [у] авазлары (балалар белән авазларны ныгыту).

Илләр ашып,	Без җырлыйбыз: «Ыж-ж-ж!»
Карлар ташып,	Каршы җилгә,
Выжылдыйбыз: «Выж-ж-ж!»	Чыксаң юлга,
Юллар көрәп,	Билләреңне «Бу-у-у!»
Карлар иләп,	Тунсыз булсаң,
Без эшлибез: «Эш-ш-ш!»	Бездән туңсаң,
Биеп-чөеп,	Кулларыңны «Уу-у-у!»
Көртләр өеп,	

2. Рәсем карау. «Кышкы уеннар». Әңгәмә:

- Сөз рәсемдә нәрсәләр күрәсез?
- Бу рәсемдә нинди көн сурәтләнгән?
- Тау башында балалар нишли?
- Тау итәгендә нинди кызыклы хәл булган?
- Рәсемнең арткы өлешендә кемнәрне күрәсез?
- Алар нишлиләр?
- Бу рәсемгә карап балалар турында нәрсә әйтер идегез?

3. План буенча балалар хикәясә.

а) Кышкы табигатьне тасвирла.

б) Һава торышын тасвирла.

в) Балалар эшчәнлеге турында сөйлә (ничек киенгәннәр? нәрсә эшлиләр?).

г) Рәсемгә исем уйла.

4. Сүзле уен «Кар бөртекләре» (уенны кабатлап уйнау).

Кар, кар, кар ява,	Кар атышып уйныйбыз,
Бураннарны туздыра.	Бик күнелле яшибез.
Кулларга төшөп эри,	Суыктан без курыкмыйбыз,
Үзе бик тиз тундыра.	Рәхәтләнеп уйныйбыз.
Йомшак карны алабыз,	Кар бөртекләрен куып,
Аннан туплар ясыйбыз.	Уйнаудан һич туймыйбыз.

Тема. Хикәя уку: К.Ушинский. «Кыш әбинең шуклыгы»

Бурычлар:

1. Серле табигать күренешләренә соклану хисләре һәм мэхәббәт уяту.

2. Балаларның фикерләрен бер юнәлештә туплый белү сәләтен үстерү.

3. Кышкы салкын көннәрнең кошлар, хайваннар, кешеләр өчен иң авыр вакыт булуын ачыклау; балаларны әдәби эсәр аша кышның тасвирланышы белән таныштыру.

Сүзлек: өрде, жанвар, корт, шарт-шорт, яра, күшиләр, төпкә, толып, шыбыр тир, бөрки, гарьләнде.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Балалар бакчасы», 314 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак.

Әби килгән сагынып,

Ак чикмәннен ябынып. (Кыш килү)

2. Хикәя уку: К.Ушинский. «Кыш әбинең шуклыгы».

3. Балаларга сораулар:

- Кыш әби кошларга ничек ачуланды?

- Кошлар кая очып киттеләр? Ә нинди кошлар калды?

- Жанварлар кышның салкыннарына ничек жайлаштылар?

- Балыкларга каршы кыш нинди усал гамәлләр кылды?

- Кыш кешеләрне ничек сынады?

- Кыш әби ни өчен гарьләнде?

- Салкын кыш балаларга ничек бәйләнде?

- Кыш нишләп елды?

4. Сынамышлар. «Халык әйтсә, хак әйтә» (эти-әниләр белән берлектә өйрәнгән сынамышларны әйтү):

а) Кояш бик еракта булып күренсә, салкын булыр.

б) Багана сызгырса, суык булыр.

в) Каз аягын күтәрәп торса, салкын булыр.

г) Чыпчык агачның очына кунса – көн салкын була, түбән ботакларына кунса – жил чыга.

5. Сүзле уен «Син нишләргә яратасың?»

Балалар бу сорауга чиратлашып жавап бирэлэр. Мәсэлән: мин чаңгы шуарга яратам. Ә син?

6. Хәрәкәтле уен «Нардуган».

Бер бала уртага чыга. Башка балалар, аның тирәли бер түгәрәк ясап, кулга-кул тотынышып, түбәндәге нардуган жырын жырлап әйләнэлэр.

Син уртада, без кырыйда,

Әйләнәбез, нардуган.

Син нишләсән, ни кылансаң,

Мин дә шуны булдырам!

Жыр бетүгә, уртадагы бала нинди дә булса бер хәрәкәт ясый, түгәрәктәге балалар шул хәрәкәтне кабатларга тиешләр. Кем шуны булдыра алмый, уртадагы бала үз урынына аны чыгара да, уен баштагыча дәвам итә.

Проект. Бездә кышлаучы кошлар

Тема. Балалар бакчасы тирәли экскурсия.

«Жимнәр сибәм кошларга»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга сакчыл караш, кайгыртучанлык тәрбияләү.

2. Чагыштыру, күзәтүчәнлек, кызыксынучанлык күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның кошлар турында белемнәрен баету, өлкәннәр ярдәмендә жимлекләр куярга өйрәтү.

Сүзлек: жим, жимлек.

Жиһазлар: кышлаучы кошларның битлекләре, жимлек. Эшчәнлек табигатьтә үтә.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 70 бит.

Эшчәнлек барышы

1. «Булсаң зирәк, әйт тизрәк» уены:

а) Гөлдәр-гөлдәр гөл итекле, б) Жәй тукулдый бу чүкеч,

Гөлкәй кызыл читекле. Кыш тукулдый бу чүкеч.

(Күгәрчен) Ничек чыдый бу чүкеч? (Тукран)

в) Савытыннан сабы озын. д) Иртә таңнан кичкә хәтле
(Саескан) Чык-чырык та чык-чырык.

г) Яшькелт-сары түшле ул, (Чыпчык)
Бер кечкенә кошчык ул.
(Песнәк)

2. Үстерешле диалог. «Кышлаучы кошлар».

- Бездә кышлаучы нинди кошларны беләсез?

- Аларны кайда очратырга була?

- Кышлаучы кошлар нәрсәләр белән тукланалар?

- Кошларга елның кайсы вакытында күбрәк ярдәм кирәк?

- Аларга ничек итеп ярдәм итәргә мөмкин?

- Бу нәрсә? (Тәрбияче алдан әзерләгән жимлекне күрсәтә, агачка элә)

- Ул ни өчен кирәк? (Тәрбияче белән бергә жимлеккә кошлар

өчен азык салу. Өйдә дә жимлекләр ясауны тәкъдим итү)

3. Шигырь уку: Ә.Кари. «Кошлар туйдырам».

4. Тизәйткеч. [ж] авазы.

Жим-жим-жим итә,

Жил-жил-жил исә,

Жимлеккә кошлар килә.

Жиде кош очып китә.

5. Сүзле-хәрәкәтле уен «Килегез, кил, кошкайлар»

(Х.Гарданов буенча).

- Килегез, кил, кошкайлар.

Сез бит безнең дускайлар.

Бакчабызга куныгыз,

Көн дә кунак булыгыз.

- Чыпчык, чыпчык-чык-чырык,

Жим сиптем, кил тиз очып!

Чыпчык битлеге кигән бала уртага чыга, «жим чүпли» яки бии. Балалар, шулай сүзләргә туры китереп, уртага чыгалар.

- Песнәк, песнәк, кил тизрәк –

Жим сибәм сиңа әзрәк.

- Карга, карга, син кара,

Кабып кал азык барда!

Тема. Рәсем карау. «Кошлар килгән жимлеккә»
(И.Н.Мурашковска методикасы буенча)

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга сакчыл караш тәрбияләү, ярдәм итәргә теләк тудыру.

2. Рәсемнең эчтәлегенә буенча бирелгән сорауларга дөрес, ашыкмыйча, башкалар ишетерлек һәм аңларлык итеп җавап бирү күнекмәләрен үстерү.

3. И.Н.Мурашковска методикасы буенча, рәсемгә карап, хикәя төзеп сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: жимлек, песнәк, түше яшькелт-сары, томшык, койрык.

Җиһазлар: магнитофон, кышлаучы кошларның тавышлары язылган аудиоязма, «Кошлар килгән жимлеккә» рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Эндәш:

Песнәк, песнәк, кил тизрәк –

Җим сибәм сиңа эзрәк!

2. Аудиоязмада кышлаучы кошларның тавышларын тыңлау.

- Нинди кошны таныйсыз?

3. Рәсем карау. «Кошлар килгән жимлеккә».

4. Балаларга сораулар:

1 адым: - Кем нәрсә күрә, әйтегез (балалар берәмләп һәр предметны әйтә баралар, тәрбияче тактада ясый бара).

2 адым: - Нинди ике рәсемне бергә кушып була, ни өчен? (мәсәлән: жимлек белән песнәкне бәйләп була, чөнки песнәк жимлеккә кунып, бөртекләр чүпли).

3 адым: - «Нинди тавышлар ишетәсең?» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү).

4 адым: - «Нинди исләр тоясың?» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү).

5 адым: - «Рәсемдәге әйберләрнең сыйфатларын әйтү» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү)

6 адым: - Хикәя төзү (биш адымны берләштерү) (5 – 6 бала сөйли; хикәя сыйфатлы булмаса, тәрбияче үрнәк бирә).

5. Сүзле уен.

Карга килә – казан аса,
Саескан килә – су сала,
Тукран килә – тоз сала,

Песнәк килә – пешерә,
Чыпчык килә – тикшерә,
Күгәрчен ашап бетерә.

Тема. Шигырь ятлау: Д.Гарифуллин. «Песнәк»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга, барлык тереклек ияләренә карата мәрхәмәтлелек, кайгыртучанлык хисләре тәрбияләү.

2. Шигырьне ятлау теләге булдыру, хәтер сәләтен үстерү.

3. Балаларда шигырьне сәнгатьле итеп сөйләү күнекмәләре булдыру.

Сүзлек: кырау, кырпак, читлек, альяпкыч.

Жиһазлар: песнәк рәсеме.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Иң матур сүз», 132 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Кырау булсын,

Жәен-кышын

Кырпак булсын,

Салмый сары

Китмәс дустым.

Альяпкычын. (Песнәк)

2. Шигырь уку: Д.Гарифуллин. «Песнәк».

3. Балаларга сораулар:

- Песнәк ни өчен тәрәзәне шакый?

- Кошлар ни өчен рәхмәтләрен житкерәләр?

- Кошлар Илнур турында ниләр әйткәннәр?

- Әтисе улын нинди сүзләр әйтеп үсендергән?

4. Шигырьне яттан сөйләү (4 – 5 бала сөйли).

5. Хәрәкәтле уен «Кошлар һәм читлек».

Уенда катнашучы ярты төркем бала, кулга-кул тотынышып, «читлек» хасил ителәр, калганнары – кошлар. Алар төрле якка очып йөриләр. Уенны алып баручы хәбәр биргәч, читлек ачыла – балалар кулларын югары күтәрәләр. Кошлар читлеккә кереп-чыгып йөриләр. Алып баручы янадан хәбәр салгач, читлек ябыла – балалар чүгәли төшеп, кулларын төшерәләр. Түгәрәктән чыга алмый калган кошлар тотылган дип исәпләнә. Алар да кулга-кул тотынышып, чит-

лек ясаучылар янына басалар. Өч-дүрт кат читлек ачылып-ябылгач, уенга йомгак ясала. Соңыннан уенчылар урыннарын алмашалар.

Тема. Шигырь уку: Г.Лотфи. «Балалар ярдәм итә»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият аша балаларда мәрхәмәтлелек, ярдәмчеллек сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның диалогик сөйләмен, әйләнә-тирә мохит үзгәрешләрен, аларның бер-берсе белән бәйләнешен күрә белү сәләтен үстөрү.

3. Авазларны ныгыту буенча эшне дәвам итү. Балаларның сорауларга тулы жөмлөләр белән жавап бирүләренә ирешү, кышлаучы кошлар турында белемнәрен ныгыту.

Сүзлек: орчык.

Жиһазлар: темага туры килгән рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Иң матур сүз», 132 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Авазлар өстендә эш. [т], [ч], [к] авазлары.

а) Кара карга кардан бара, в) Чыпчык, чыпчык, чык, чыпчык, Канатларын кага-кага. Чык-чык, кошчык, очып чык.

б) Тукый, тукый тукуган, Тугыз талны чукуган.

2. Шигырь уку: Г.Лотфи. «Балалар ярдәм итә».

3. Балаларга сораулар:

- Кышын бездә нинди кошлар яши?

- Кышын салкыннарда кошларга нинди ярдәм кирәк?

- Кошлар балаларга ничек итеп рәхмәт әйтәләр?

4. Санамыш.

Чар, чар, чыпчыклар,

Бирсәгез лә орчыклар.

Анда чык, монда чык,

Сабуллаш та, моннан чык.

5. Сүзле-хәрәкәтле уен (балалар сүзгә туры китереп хәрәкәтләр башкаралар).

Урамда ак кар яуган, Өй түбәсе агарган. Агач ботаклары бар да Яшел күлмәген салган. Безнең бакчада кошлар да Нигәдер сайрамыйлар.	Салкын икәнлекне сизеп, Жим эзләргә очмыйлар. Әйдә, дуслар, бергә чыгып Жимнәр салыйк кошларга. Азык булса, жиңел булыр Бар кошларга кышларга.
--	---

6. Уен-викторина «Кем яхшырак белә».

Балалар ике командага бүленә, командаларга кышлаучы кошлар, аларның үзенчәлекләре турында сораулар бирелә. Беренче дәрәҗә җавап биргән командага фишка бирелә. Соңыннан фишкаларны санап, нәтиҗә чыгарыла.

Проект. Кыргыз хайваннар

Тема. Төркемдә уен оештыру. «Зоопаркка сәяхәт»

Бурычлар:

1. Кыргыз хайваннарга карата кайгыртучанлык һәм зоопаркта үз-үзенне тоту белү сыйфатлары тәрбияләү.
2. Уеннар һәм тирә-юнь белән танышу барышында балаларның бәйләнешле сөйләм телен, логик фикерләү сәләтен үстерү.
3. Кыргыз хайваннар һәм аларның үзенчәлекләре турында белемнәрен баеп.

Сүзлек: бурсык, маймыл, арыслан, фил.

Жиһазлар: өстәл өсте зоопаркы, уенчыклар, рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Үзе кардай ап-ак ул,
Озын колак, бик сак ул.
Дошман күрсә, элдертә,
Кем аны куып житә? (Куян) | в) Асрамый да умарта,
Балны бик-бик ярата.
Кышын сөя йокыны,
Язгача тормый ята. |
|---|--|
- б) Кош түгел – оча,
Ябалактан курка.
Чикләвекне бик ярата.
Сызгырса, урманны яңгырата. (Тиен)

2. «Зоопаркка сәяхәт». Балаларга сораулар.

- Зоопарк ни өчен кирәк?

- Зоопаркта нинди хайваннар яши?

- Алар нәрсәләр белән тукланалар?

- Сезнең зоопаркка барганыгыз бармы?

- Сезде шаккаттырган хайван турында сөйли аласызмы?

- Сездә ничек уйлысыз, хайваннарда кайда ныграк ошый: читлектәме, әллә иректәме?

3. Дидактик уен «Дәрәс тап. Дәрәс итеп билгелә» (интерактив тактада яки рәсемнәрдә кыргыз хайваннарының яшәү урыннарын, ризыкларын, табигаткә ничек жайлашуларын ук ярдәмендә билгеләү).

4. Бармак уены:

Баш бармагым бүредер, Атсыз бармагым – аю,

Имән бармагым – төлке, Чәнти бармагым – куян,

Урта бармагым – бурсык, Куянна кая куям?

5. Хәрәкәтле уен. «Куянна һәм бүре».

Бер бала бүре, калганнары куянна була. Уен барышында куянна үз урыннарында (түгәрәкләрдә) утыралар, ә бүре икенче якта (чокырда) утыра. Тәрбияче әйтә:

Ямьле болында куянна

Сикергәләп йөриләр.

Як-якларына каранып,

Бүре килүен күзлиләр.

Куянна урыннарыннан чыгып уйныйлар, ә бүре, чокырдан чыгып, куяннары тотмакчы булып йөри. Куянна үз урыннарына йөгерәләр. Тотылган куянна бүре үзә белән чокырга алып китә.

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү: «Куянна»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен тыңлы белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Карау өчен бирелгән рәсем турында сөйләсе килү теләген үстерү.

3. Балаларга хикәя төзеп сөйләүгә булышлык итү, кыргыз хайваннары турында белемнәрен тирәнәйтү.

Сүзлек: куян, көч, жиңеп булмый.

Жиһазлар: «Куянна» рәсеме.

Эшчэнлек барышы

1. Табышмак:

Алгы тәпиләре кыска,
Чабарга ул бик оста.
Соры тунын сала да,
Ак тунын кия кышка. (Куян)

2. Балаларга сораулар:

- Куяннар ни өчен кыш көне ак тун кия?
- Кыш көне куяннар нәрсә белән туклана?

3. Рәсем карау. «Куяннар».

- Рәсемдә кайсы ел фасылы сурәтләнгән? Ни өчен сез алай дип уйлыйсыз?

- Рәсемнең алгы өлешендә нәрсә күрәсез?
- Куяннар нишли? Ни өчен алар урманнан чыкканнар?
- Ни өчен куянарның берсе, арт аякларына басып, гажәпсенеп карап тора?

- Аның турында нәрсә әйтергә була?
- Рәсемнең арткы өлешендә нәрсә ясалган?
- Сез бу рәсемгә нинди исем бирер идегез?

4. Рәсем буенча балалар хикәясе (4 – 6 бала сөйли).

5. Сүзле уен «Куяннар санамышы».

Бер, ике, өч ...	Куяннар башын иде!
Куяннарда бөтен көч!	Сигез, тугыз, ун ...
Дүрт, биш ...	Алты бүре – алты тун!
Безне жиңеп булмый һич!	Без тук бүген, бүре ач –
Алты, жиде ...	Энә килә, тизрәк кач!

6. Зиһен үстерү күнегүе (әйтемнәр буенча балаларның фикерен тыңлау).

а) Койрык кыска, озын колак, в) Кышын куян ак тун кия,
Аңа шулай яхшырак. - Миңа яхшы,- дия-дия.

б) Арткы аяклары озын,
Ә алда алар кыска.

**Тема. Әкият уку, сәхнәләштерү.
«Төлке белән бүре». Татар халык әкиятә**

Бурычлар:

1. Балаларда театр сәнгатенә мэхәббәт һәм эстетик зәвык тәрбияләү.

2. Балаларның үзләре белгән әкиятләре буенча тамашалар уйнау осталыкларын үстерүне давам итү, диалогик сөйләм күнекмәләрен үстерү.

3. Сорауларга тулы җавап бирүләренә ирешү, әкиятнең эчтәлеген, эзлекле итеп, үз сүзләре белән сөйләргә ярдәм итү.

Сүзлек: чана, төягән, бөгәрләнгән, яка, карана, бәке, көянтә.

Җиһазлар: төлке, бүре, бабай, әби киёмнәре.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 206 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

а) Сорыдыр төсе, Үткендер теше, Урманда йөри, Сарыклар эзли. (Бүре)	б) Урманнан чыгар, Корсак асты чуар, Койрыгы сырлы, Хәйләсе күптөрле. (Төлке)
--	--

2. Әкият уку: «Төлке белән бүре».

3. Балаларга сораулар:

- Әкият нәрсә турында бара?
- Төлке картны ничек хәйләләгән?
- Төлке хәйләсенә тагын нәрсә эләккән?
- Бүренең койрыгы ни өчен өзәлгән?
- Бүре ни өчен алданган?
- Әкият ничек тәмамлана? (Кыйналган кыйналмаганны алып бара).

4. Әкиятне сәхнәләштерү (балалар эшчәнлегә).

5. Сүзле уен «Аксак төлке».

Аксак төлке белән өй хужасы сайлана, башка балалар, тавыклар булып, зур түгәрәк эченә кереп басалар. Сорауларга җавап биреп уйныйлар. Аксак төлке, ялгышып, икенче аягы белән дә жиргә баса, хужа күреп, аның үзен куа башлый.

Тема. Әкият уку.

«Бүре аларны ниге ашаган?» Болгар халык әкиятe

Бурычлар:

1. Балаларда халык авыз ижатына уңай караш, әкият аша дуслык, бердәмлек сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның үз фикерләрен бер юнәлештә туплый белү сәләтен, хәтерен үстерү.

3. Әкият әчтәлеге буенча сорауларга тулы, аңлаешлы итеп жавап бирүләренә ирешү.

Сүзлек: абзар, өзелеп елый, уртаклаша, бугаз, үч алу, жыйнаулашып.

Жиһазлар: кистә рәсемнәр, бүре битлеге.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 156 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Такмаза әйтү:	Кайта алмасам кире?
Барыр идем урманга,	Юк, мин урманга бармыйм,
Соңга калсам, кунарга	Бармыйм, урында ауным.
Таба алмасам бер жир дә,	Утыным бетсә бетәр.
Очрап куйса бүре дә,	Тиздән жәе дә житәр.
Куып китеп ач бүре,	

2. Әкият уку: «Бүре аларны ниге ашаган?»

3. Балаларга сораулар.

- Бүре абзарда нишлэгән?

- Елап барган сарыкка нәрсә очраган?

- Сарык кәжәгә нәрсәләр сөйлэгән?

- Кәжә ана ни дип әйткән?

- Сарык нинди жавап кайтарган?

- Эт сарыкка нинди ярдәм тәкъдим иткән?

- Бүре янына баргач, сарык белән нәрсә булган?

- Кәжә белән эт нинди фажиғага юлыккан?

- Бүре ни өчен шатланган?

- Сез ничек уйлысыз, бүренең сүзләрендә дәрәслек бармы?

- Бу әкият нәрсәгә өйрәтә? (Аерылганны аю ашар, бүленгәнне бүре ашар)

4. «Бүрө һәм көтү» уены:

Көтүче:

Алдым кулыма быргы,

Кычкыртам: тру-ру-ру ...

Ә шунда бер сыер

Каршы чыкты: му-му-му ...

Көтүдөн (сыер, сарык, кәжә, бозау битлекләре киеп уйнаучы балалар арасыннан) мөгри-мөгри сыер чыга.

Көтүче:

Син, сыер, кит урманга,

Хәтфә төсле кырларга,

Тик кайтырсың кич белән,

Кич белән күп сөт белән.

Терлекләр төрлесе төрле якка таралышалар. Бүрө чыгып куа башлый, качып өлгерә алмаган баланы тотып ала. Ул бала бүрө булып, уен дәвам итә.

5. Тасвирлау табышмаклары төзү (кыргый хайваннар турында).

Проект. Йорт хайваннары һәм кошлары

Тема. Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү: «Ишегалдында»

Бурычлар:

1. Балаларда барлык тереклек ияләренә карата мәрхәмәтлелек, кайгыртучанлык хисләре тәрбияләү, аларны рәнжетмәскә кирәклеген төшендерү.

2. Балаларның бәйләнешле сөйләмен, бер-берсен тыңлый, башкаларның җавапларын тулылындыра алу сәләтен үстерү.

3. Рәсемнәр аша балаларның йорт хайваннары һәм кошлары турындагы күзаллауларын системалаштыру, кешенең алар турында ничек кайгыртуын күзаллый белүне формалаштыру.

Сүзлек: бозау, колын, көчек, чеби, бәбкә.

Җиһазлар: уенчыклар, авыл өе макеты.

Эшчэнлек барышы

1. Табышмаклар.

а) «Кикрикүк!»- дип, таң белән

Йокыдан уятучы,

Ул – иң иртә торучы

Һәм иң иртә ятучы. (Өтгәч)

б) Күлгә таба йөгерә,

Жиргә басып лап та лоп.

Күпләп су эчә, ашый,

«Бак-баю», - диеп мактанып. (Үрдәк)

в) «Иһа-һа-һай», - дип кешни,

Арба тарга, йөк ташый.

Чабышка да чыга ул,

Аннары солы ашый. (Ат)

г) Хайван рэхәткә чыккан:

Һаман жирне актара.

«Мырык-мырык» сөйләнә,

Ә борыны кап-кара. (Дуңгыз)

д) «Кыйгак-кыйгак» килә дә,

Бермәлгә уйга кала.

Исәп итеп суда йөзә,

Һәм берәз оча ала. (Каз)

е) Кешенең дустаны, йортның

хужасы. (Эт)

2. Үстерешле диалог.

- Бу табышмаклар нәрсәләр турында?

- Ни өчен аларны йорт хайваннары һәм кошлары дибез?

- Тагын нинди йорт хайваннарын һәм кошларын беләсез?

- Алар кайда яшиләр, нәрсә ашыйлар?

- Кешеләр алар турында ничек кайгырталар?

- Кешеләр аларны ни өчен асрыйлар?

- Жылы якларда яшәүче нинди йорт хайваннарын һәм кошларын беләсез?

- Нинди йорт хайваннарын һәм кошларын күргәнегез бар?

3. Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя сөйләү: «Ишегалдында».

4. Дидактик уен «Баласын әйт!» Мәсәлән: сыер – бозау, ат – колын, тавык – чеби һ.б.

Тема. Рәсем карау. «Песи һәм пси балалары»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-береңне игътибар белән бүлдермичә, сабыр гына тыңлау сыйфатлары тәрбияләү.

2. Хайваннарның һәм балаларының исемнәрен дөрөс атау күнекмәләре бирү, хәрәкәтне белдерә торган сүзләргә ныгыту.

3. Эчтәлекле рәсем буенча хикәя төзәргә өйрәтү.

Сүзлек: бөгэрлэнгэн, ала, йомшак.

Жаһазлар: «Песи һәм песи балалары» рәсеме, песи битлеге, туп, «Гав исемле мәче баласы» мультфильмы (беренче вакыйга).

Эшчәнлек барышы

1. Тизәйткеч:

Мич башында биш мәче, Биш мәченең биш башына
Биш мәченең биш башы. Ишелмәсен мич ташы.

2. Рәсем карау. «Песи һәм песи балалары».

- Рәсемдә нәрсәләр күрәсез?

- Ана песи нинди?

- Рәсемдә ничә песи баласы бар?

- Песи балалары турында сөйләгез.

- Алар бер-берсеннән нәрсә белән аерыла?

- Охшашлыклары бармы?

3. Рәсем буенча хикәя төзү (5 – 6 бала сөйли).

4. Дидактик уен «Нәрсә ничек кычкыра?» (туп белән).
Мәсәлән: песи, песи баласы – мыраулый; эт, көчек – өрә; ат, ко-
лын – кешни; сыер, бозау – мөгери һ.б.

5. Сүзле уен «Сүзләр яса». [с] авазы.

Мас-мас – мырламас. Мас-мас – ашамас.

Мас-мас – жырламас. Мас-мас – утырмас.

Мас-мас – суламас. Мас-мас – ятмас.

Мас-мас – йокламас.

6. Хәркәтле уен «Песи һәм тычканнар».

7. Мультфильм карау: «Гав исемле мәче баласы» (беренче ва-
кыйга).

Тема. Хикәянең эчтәлеген дәвам итеп сөйләү.

Г.Мөхәммәтшин. «Ак песи»

Бурычлар:

1. Балаларда игътибарлылык, ярдәмчеллек сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның ижади күзаллауларын, фонематик ишетү сәләтен, бәйләнешле сөйләмен үстерү.

3. Балаларга үз тәҗрибәләренә таянып хикәя төзәргә, үз

фикерләрен аңлаешлы итеп башкаларга житкерергә ярдәм итү.

Сүзлек: күмәч, ут-күз, ага (абый).

Жиһазлар: рәсемнәр, пәси битлеге, туп, «Гав исемле мәче баласы» мультфильмы (икенче вакыйга).

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 167 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку:

Әти, пәси алыйк әле! Өгәр пәси булмаса,
Һәммәбез карар иде. Мәче дә яرار иде.

2. Хикәя уку: Г.Мөхәммәтшин. «Ак пәси».

3. Балаларга сораулар:

- Айдар бакчага бармый калган көн нинди булган?

- Ул көнне Айдар нәрсә очраткан?

- Айдар пәсигә ничек ярдәм иткән?

- Балалар Айдарның сөенечле хәбәрен ничек кабул иткәннәр?

- Сөз ничек уйлысыз, аннан соң нәрсә булган?

4. Балалар хикәясе (4 – 6 бала хикәя сөйли).

5. Сүзле уен «Пәсине дәшү» (туп белән). Мәсәлән: пәсием, йомшагым, пәскәем, аппагым, йомгагым, нәнием һ.б.

6. Мультфильм карау: «Гав исемле мәче баласы» (икенче вакыйга).

Проект. Транспорт

Тема. «Жир өсте, һава һәм су транспорты»

Бурычлар:

1. Балаларда урамда игътибарлылык һәм транспорт хезмәткәрләренә ихтирам тәрбияләү.

2. Транспорт турындагы күзаллауларын киңәйтү, фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларны транспорт төрләре белән таныштыруны давам итү, аларның исемнәрен истә калдыру, кулланылышын белү.

Сүзлек: қоры жир, су юлы, тимер юл, һава юлы.

Жиһазлар: төрле транспорт рәсемнәре, төрле транспорт йөртүчеләрнең рәсемнәре: «Тракторчы», «Машинист», «Комбайнчы», «Очучы», «Машина йөртүче».

Эшчэнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Кылга асылына,
Тимергэ таяна,
Утыртып чаба
Телэсэң кая. (Трамвай)	б) Уф итэр, пуф итэр,
Төкеренер дә пошкырыр.
Пошкырса да алып китэр,
Акча түлэсэң, илтер. (Поезд)
	в) Канаты бар – йоны юк,
Үзе бара – юлы юк. (Самолёт)

2. Балаларга сораулар:

- Трамвай, поезд, самолёт – бер сүз белән ничек атыйбыз?
- Транспортны нинди төрлэргә бүлэргә була?
- Нинди коры жир транспортларын белэсез?
- Ни өчен алар шулай атала?
- Нинди су транспортлары була?
- Нинди һава транспортлары бар?
- Транспорт ни өчен кирәк?
- Машиналарны, эш беткәч, кая куялар?
- Автобусларны? Трамвайны?

3. «Нәрсә артык?» уены:

- а) Мотоцикл, скутер, велосипед, мопед.
- б) Трамвай, троллейбус, автобус.
- в) Самолёт, вертолёт, поезд.
- г) Теплоход, метеор, автобус.
- д) Самокат, велосипед, троллейбус.
- е) Комбайн, трактор, самолёт.

4. Ярышлы уен «Поезд».

Балалар ике төркемгә бүленеләр һәм старт сызыгы артына бер-бер артлы тезелеп басалар. Алар – «вагоннар». Төркем алдында – «локомотивлар». Тәрбияче сигнал биргәч, капитаннар алдан билгеләнгән урынга (флагка) таба йөгерәләр һәм аны әйләнеп узып, кире командаларына киләләр. Капитаннарга икенче булып басып торган балалар (вагоннар) ябышалар һәм икәүләшеп йөгерәләр. Уен барлык вагоннар да беркетелеп беткәнчә дәвам итә. Старт сызыгына беренче булып килеп житүче поезд жиңүче була.

5. «Рәсемгә карап бел һәм әйт» уены:

Балаларга рәсемнәр күрсәтелә, алар төрле транспорт

йөртүчелэрнең исемнәрен әйтәләр: «Тракторчы», «Машинист», «Комбайнчы», «Очучы», «Машина йөртүче».

**Тема. Чагыштырып тасвирлау хикәясе төзү.
«Йөк машинасы һәм жиңел машина»**

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен бүлдермичә тыңлый белү, игътибарлылык сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның тасвирлап сөйли белү күнекмәләрен ныгыту, мөстәкыйль фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларны тәрбияче биргән план буенча чагыштырып тасвирлау хикәясе төзөргә өйрәтүне давам итү, юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту.

Сүзлек: йөк машинасы, жиңел машина.

Жиһазлар: аудиозамада «Юлларда булсын тәртип» жыры (В.Вәлиева сүзләре һәм көе), уенчык машиналар, өч төсле түгәрәкләр.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Тәгәрмәчләр өстендә

Зур гына арбасы бар.

Арбаның эченә салып,

Бик күп йөкләр ташыйлар.

(Йөк машинасы)

б) Очмый, жуылдамый да,

Ул урам буйлап чаба.

Аның ике күзендә дә,

Яктырып утлар яна.

(Жиңел машина)

2. Фикер алышу:

- Машиналар нинди төрләргә бүленә?

- Йөк машинасы нәрсә өчен кирәк?

- Йөк машинасының кузовына утырып йөрөп буламы?

- Безгә жиңел машиналар ни өчен кирәк?

- Сөз жиңел машиналарның нинди маркаларын беләсез?

3. Йөк машинасы һәм жиңел машина уенчыкларын аерым-аерым карау:

- Бу нәрсә?

- Нинди өлешләрдән тора?

- Нәрсәдән ясалган?

- Ни өчен кирәк?

4. Чагыштырма тасвирлау хикәясе төзү.

Үрнәк: Бу – жиңел машина, ә бу – йөк машинасы. Жиңел машинаның ак кабинасы, дүрт кечкенә алтынсу тәгәрмәчләре, пластмасстан ясалган утыргычлары бар. Ә йөк машинасының әржәсе тиердән, руле пластмасстан ясалган, дүрт зур кара тәгәрмәче бар. Жиңел машинаның кабинасы пластмасстан эшләнгән, тәрәзәләре пыяла, ә йөк машинасының кабинасы тиер, тәрәзәләре шулай ук пыяладан ясалган. Йөк машинасы йөк ташыр өчен, ә жиңел машина кешеләрне йөртер өчен кирәк.

5. Балалар эшчәнлегә (5 – 6 бала сөйли).

6. Хәрәкәтле уен «Машиналар һәм жәяүлеләр».

Балалар машиналар һәм жәяүлеләргә бүленәләр. Тәрбияче кулында төсле түгәрәкләр светофор ролен үти. Светофор машиналарга һәм жәяүлеләргә аерым сигналлар бирә.

7. Жыр тыңлау: «Юлларда булсын тәртип» (В.Вәлиева сүзләре һәм көе).

Тема. Хикәя уку: И.Дәүләтшин. «Алпамыш шәһәргә килде»

Бурычлар:

1. Юлда үз иминлеген һәм башкаларның иминлеген кайгырту һәм саклау сыйфаты тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыгын, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Матур әдәбият аша балаларның юл йөрү кагыйдәләре турындагы белемнәрен тирәнәйтү һәм ныгыту.

Сүзлек: тротуар, чат, бина.

Жиһазлар: рәсем һәм схемалар, төсле түгәрәкләр, туп.

Матур әдәбият: Р.Р.Газизов. «Балалар бакчасы», 537 бит.

Эшчәнлек барышы

1. «Ми чарлау» уены (туп белән).

- Жәмәгать транспортлары –

- Юл хәрәкәтендә катнашучылар –

- Жәяүле юлны кайдан чыга?

- Тротуар нәрсә өчен хезмәт итә?

- Нинди юлны аркылы чыгарга жиңелрэк: киңнеме, эллэ тарнымы?
- Светофорның ничэ сигналы бар?
- Транспортка утыргач, сез кем буласыз?
- Тимер юлдан йөри торган транспорт төрлэре –
- Йөк машинасы һәм поездның кайсына йөк күбрэк сыя?

2. Хикәя уку: И.Дәүләтшин. «Алпамыш шәһэргэ килде».

3. Хикәя буенча әңгәмә.

- Алпамыш шәһэрдә кем белән очраша?
- Дусты аңа нинди кагыйдәне өйрэтә?
- Машиналарның кайчан кузгалып китәсен каян белгәннәр?
- Алпамыш юлдагы ак сызыклар турында нәрсә белгән?
- Алпамыш нинди төр транспортлар белән танышкан?
- Ни өчен трамвайның артыннан чыгарга ярамы?
- Троллейбус белән автобусны кайсы яктан урап үтэләр?
- Сез бу кагыйдэләрне үтисезме?

4. Хәрәкәтле уен «Күнелле светофор».

Балалар, тәрбияче күрсәткән төслэргә туры китереп, хәрәкәт итэләр.

5. Үстерешле уен «Кагыйдәне бел!»

Тәрбияче рәсем һәм схемалар күрсәтә, балалар кагыйдәне әйтэләр.

Проект. Юл йөрү кагыйдэләре

Тема. «Машина йөртүче һәм жәяүлене кисәтүче куркынычсызлык билгеләре»

Бурычлар:

1. Балаларда урамда, жәмәгать транспортында, торақ зонасында үз-үзеңне тоту культурасын тәрбияләү.

2. Юлларда күзәтүчәнлекне, фикерләү мөстәкыйльлеген, игътибарлылыкны үстерү.

3. Юл билгеләрен аера белү, юлда хәвефсезлек кагыйдэләрен өйрәнүне дәвам итү.

Сүзлек: тыючы, боеручы, мәгълүмат бирүче, кисәтүче, хезмәт күрсәтү.

Жиһазлар: урам макеты, юл билгеләре, рәсемнәр, руль.

Эшчэнлек барышы

1. Тизэйткеч. [з] авазы.

Озын-озын, озын юл,
Озын юлга чыкты ул.
Озын юлда озак йөрөп,
Очына барып чыкты ул.

2. Мәкаль:

Юлда булсаң, уяу йөр.
Эчтәлеге буенча фикер алышу.

3. Үстерешле диалог.

- Син нинди очракта пассажир буласың?
- Урамга чыккач та сез кемгә әвереләсез? (Жәяүле)
- Юл хәрәкәтендә нинди яхшы ярдәмчеләр бар?
- Нинди дә булса транспорт чарасын идарә итүчене кем дип

йөртәләр?

4. Урам макетын карау:

- Бу юлда хәрәкәт ничә юнәлешле?
- Светофорның нинди сигналларын беләсең һәм алар нәрсә аңлата?

- Урам үз эченә нәрсәләрне ала?
- Жәяүле нинди юлдан һәм кайсы яктан йөри?
- Монда нинди юл билгеләре бар?

5. Дидактик уен «Юл билгесен дөрөс куй!»

а) Велосипедларда йөрү тыела – Тыючы.

б) Жәяүле юлы – Боеручы.

в) Тукталыш урыны – Мәгълүмат бирүче.

г) Жәяүлеләр юл аркылы чыгу урыны – Кисәтүче.

д) Беренче медицина ярдәме пункты, туклану пункты –
Хезмәт күрсәтү билгеләре.

6. Жырлы-сүзле уен (балалар сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясыйлар, юлда очраган (тәрбияче күрсәткән) юл билгеләрен әйтеп баралар).

Автобуска утырдык,

Сәяхәткә жыендык.

Би-би-би, би-би-би!

Сәяхәткә жыендык.

Барабыз урам аша,

Безгә кояш елмая.

Би-би-би, би-би-би!

Безгә кояш елмая.

Тема. Өңгэмэ. «Велосипед – минем дустым»

Бурычлар:

1. Балаларда юлда үз-үзеңне тоту культурасын тәрбияләү.
2. Бирелгән мәгълүматны тыңлый белү һәм үзләштерүне формалаштыру, мөстәкыйль фикер йөртә белү, коммуникатив сәләтләрэн үстөрү.
3. Велосипедта хәвефсез йөрү кагыйдәләрэн өйрәтү.

Сүзлек: велошлем, терсәкчә, руль, утыргыч, чылбыр, багажник.

Жиһазлар: юл билгеләре, велосипедның өлешләре төшерелгән рәсемнәр, шәһәр макеты, велосипед.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 414 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Руль, утыргыч, ике педаль,

Ялтыравык ике тэгәрмәч.

Ә хәзер жавабын көт:

Ул минем ... (Велосипед)

2. Шигырь уку: К. Низамиева. «Велосипедыңа өйрәт».

3. Өңгэмэ: «Велосипед – минем дустым».

- Нинди велосипедларны беләсез?
 - «Кама», «Аист», «Салют» һ.б. маркалы велосипедларны беләсезме?
 - Велосипедчылар нинди кагыйдәләрне белергә тиеш?
 - Велосипедчы нинди махсус киёмнәр кия?
 - Хәрәкәт башланыр алдыннан велосипедның нәрсәләрэн тикшерергә кирәк?
 - Велосипед йөртүчегә нәрсәләр тыела?
- #### 4. Дидактик уен «Велосипедыңны жый!»
- Балаларга велосипед өлешләре төшерелгән рәсемнәр бирелә, алардан велосипед жыела: рам, тэгәрмәчләр, руль, педаль, утыргыч.
- #### 5. Макетта эш (велосипедта хәвеф-хәтәрсез йөри торган урыннарны билгеләү).

Тема. Шигырь ятлау: Ш.Галиев. «Светофорның өч күзе»

Бурычлар:

1. Балаларда урамда, юлда үз-үзләрэн дәрес тоту, бер-берсенә игътибарлы булу, сабырлык сыйфатлары тәрбияләү.

2. Шигырь аша светофор турындагы белемнәрэн ныгыту, хәтер сәләтен үстерү.

3. Шигырьне яттан сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәтү; милиционер-регулировщик турында кыскача белем бирү.

Сүзлек: ваемсыз, кисәтү, чат, сакта, ич, кузгалма, сабыр, дия.

Жиһазлар: яшел, кызыл, сары төстәге түгәрәкләр, «Милиционер-регулировщик» рәсеме.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 413 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак.

Жәен, кышын, язын, көзен, Телсез әйтәдер сүзен –
Иртән, кичен, көндезен Бик тиз аңлылар үзен.
Ача-йома өч күзен, Бу нәрсә? (Светофор)

2. Шигырь уку: Ш.Галиев. «Светофорның өч күзе».

3. Шигырь буенча әңгәмә:

- Урам чатында нәрсә тора?

- Светофор нинди хезмәт башкара?

- Нинди өч сүзне әйтеп тора?

- Кызыл күз, сары күз, яшел күз нәрсә ди?

4. Шигырьне яттан сөйләү (4 – 5 бала сөйли).

5. Рәсем карау: «Милиционер-регулировщик».

Тәрбияче хикәясә: Юлларда иминлекне саклаучы юл билгеләре, светофор бик әһәмиятле. Юл иминлеген тәэмин итүче бер мөһим кеше бар. Ул – милиционер-регулировщик. Аның кулында жезл була. Ул шул жезлы ярдәмдә юл хәрәкәте белән идарә итә. Светофор булмаган юл чатларында яисә светофорлар ватылган очракта юлчыларга милиционер-регулировщиклар ярдәмгә килә.

6. Уен «Светофор».

Тәрбияче яшел төсле түгәрәк күтәрсә, балалар алга баралар.

Сары төс күтэргәндә – бер урында атлап торалар, кызыл төскә – бер-берләренә бармак яныйлар.

Проект. Хезмәт төбә – хезинә

Тема. Төзелеш булган җиргә сөяхәт яки рәсем карау.

«Хезмәткә хөрмәт»

Бурычлар:

1. Балаларда хезмәт кешесенә, төзүчә һөнәренә хөрмәт тәрбияләү.
2. Бәйләнешле сөйләм һәм танып белү эшчәнлеген үстерү.
3. Балаларның өлкәннәр хезмәте турында күзаллауларын киңәйтү, төзүчеләр хезмәте белән таныштыру.

Сүзлек: һөнәрләр, штукатурчы, ташчы, буяучы.

Җиһазлар: слайдлар, рәсемнәр, туп.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырьне кабатлап уку: Ә.Ерикәй. «Әти йорт төзи».

Минем әти – төзүчә,

Минем әти кирпеч түши,

Ул сала биек йортлар.

Нык итеп, тигез итеп.

Ул салган биек йортларда,

Матурлап, сырлап, шомартып,

Балкып торалар утлар.

Турылап, тигез итеп.

2. Балаларга сораулар.

- Кем биек-биек йортлар төзи?

- Йортның стеналарын кирпеч белән кем өя?

- Стенаны измә белән кем сылый, тигезли, шомарта?

- Балта остасы нәрсә эшли?

- Тәрәзә рамнарын кем буйый?

3. Йорт төзүчеләр турында слайдлар, рәсемнәр карау (тәрбиячә хикәясә).

4. Туплы уен:

- Ышкы кемнеке?

- Пумала кемнеке?

- Измә кемнеке?

5. Мәкальләр:

а) Хезмәт кешене бизи.

в) Эшләп ашасаң, тәмле булыр.

б) Кем эшләми – шул ашамый. г) Хезмәт кешесе хөрмәткә лаек.

д) Хезмәт иясә – хөрмәт иясә.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. Сүзле-хәрәкәтле уен «Эшләсәң эш табыла». [ш] авазы (балалар сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясыйлар).

Оста иртән үк эшкә кереште,

Эш кораллары юксынган эшне.

Сөенде ышкы (эш-эш-эш),

Шатланды пычкы (ты-рыш, ты-рыш),

Очынды чүкеч (шап-шап-шап),

Талпынды балта (шалт-шалт).

Тема. Әңгәмә. «Кем булырга?»

Бурычлар:

1. Хезмәт кешесенә хөрмәт тәрбияләү.

2. Балаларның фикер йөртә белү сәләтен, диалогик сөйләмен үстерү.

3. Өлкәннәр хезмәте, аларның һөнәрләре турында балаларның белемнәрен киңәйтү, алар хезмәтенең мөһимлеген аңлату.

Сүзлек: янгың сүндерүчеләр, табиб, хезмәт иясе, һөнәр.

Жиһазлар: һөнәр ияләре күрсәтелгән рәсемнәр: «Төзүче», «Сатучы» һ.б., аудиоязмада «Кәрия-Зәкәрия» көе.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль: Эш – кешенең көзгесе.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Әңгәмә:

- Сез нинди һөнәрләргә беләсез?

- Эти-эниләрегез нинди һөнәр ияләре?

- Эшчән кешегә нинди сыйфатлар хас?

- Хезмәт яратмаган кешене нинди диләр?

- Нинди һөнәр иң кирәклесе дип уйлыйсыз, ни өчен?

- Зур үскәч, синең кем буласың килә?

- Сөз һөнәрләр турында нинди мәкальләр беләсез?

- Сөз ничек уйлыйсыз, үз һөнәренең остасы булу өчен нишләргә кирәк?

3. «Тапкырларга – табышмак» (табышмакларга туры килгән рәсемнәр күрсәтелә).

а) Шәһәр, авыл йоклый әле.

Без бик иртә торабыз.

Иләк биетеп, он илибез,

Һәм мичне кыздырабыз.

Ипекәй һәр иртәдә

Килсен өчен өстәлгә. (Ипи пешерүче)

б) Ул сала биек йортлар.

Ул салган биек йортларда

Балкып кабына утлар.

Кем икән ул, балалар? (Төзүче)

в) Янып торган чәчкә ясап

Өйләрне матурлаучы.

Кем икән соң ул, балалар?

Ул әлбәттә ... (буяучы)

г) Ул эшли зур кибертә,

Конфет-прәннек сата.

Я, әйтегез кем белә?

Ул бит ... (сатучы апа)

д) Ул теккән матур киёмне

Барлык кешеләр кия.

Үз эшен бик тә сөюче,

Ул буладыр ... (тегүче)

4. Бармак уены «Һөнәрләр».

Баш бармагым – биюче,

Имән бармак – тегүче,

Урта бармак – төзүче.

Атсыз бармагым – укутучы,

Чәнти бармак кем була?

Читек чигүче була.

5. Дидактик уен «Парын тап».

Һөнәр ияләре төшерелгән рәсемнәр һәм эш кораллары төшерелгән вак рәсемнәр бирелә. Балалар дәрәс итеп эш коралларын урнаштыралар.

6. Жырлы уен. «Кәрия-Зәкәрия» көенә.

Бу бик яхшы тегүче,

Бу бик яхшы очучы,

Бу бик яхшы тегүче.

Бу бик яхшы очучы.

Аның күлмәге матур,

Ул бик булган һәм кыю,

Аннан үрнәк алыгыз.

Аннан үрнәк алыгыз һ.б.

Тема. Хикәя уку: К.Ушинский. «Иртәнге нурлар»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият аша балаларда хезмәткә уңай сыйфатлар, ялкаулыкка тискәре караш тәрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, игътибарын, сөйләм күнекмәләрен үстерү.

3. Әсәрнең эчтәлегенә буенча үз фикерләрен башкаларга аңлаешлы итеп жикерә белергә өйрәтү.

Сүзлек: пырхылдап, өздереп, сусыл үлән, кунача, кэрэз.
Жиһазлар: әсәрнең эчтәлегенә туры килгән рәсемнәр.
Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 175 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тел шомарткыч. [ш] авазы.
Үз ишен ише көтә,
Эшлене эше көтә.
2. Хикәя уку: К.Ушинский. «Иртәнге нурлар».
3. Балаларга сораулар:
 - Кояшның беренче нуры кайда төште?
 - Тургай ничек итеп сөнечен белдерде?
 - Икенче нур төшкәч, куянкай нишләде?
 - Өченче нурга әтәч белән тавыклар ничек куандылар?
 - Дүртенче нур бал кортына ничек тәэсир итте?
 - Бишенче нур үзенә төшкәч, ялкау нишләде?
 - Бу балага сез нәрсә әйтер идегез?
 - Ә сез нинди эшләр башкарасыз?
4. Сүзле-хәрәкәтле уен «Без инде хәзер зурлар».
Без инде хәзер зурлар. Без түшәм дә жәябез,
Күп эшли безнең куллар. Без түбә дә ябабыз,
Без чокыр да казыйбыз, Тәрәзәләр куябыз
Без кирпеч тә өябез, һәм ишектән керәбез.
5. Тизәйткеч ятлау:
Ишми, Ишми, Мич башыннан төшми, –
Мич башыннан төшми. Ничек тәне пешми.

Проект. Кунак булсаң, тыйнак бул Тема. Әңгәмә. «Сүз эчендә энже бар»

Бурычлар:

1. Балаларда кунаклар белән аралашу, үз-үзенә тоту кагыйдәләрен ныгыту, кешеләргә ихтирам тәрбияләү.
 2. Бәйләнешле сөйләм һәм мөстәкыйль фикерләү сәләтен үстерү.
 3. Кунакларга хөрмәт күрсәтү кагыйдәләрен бирү.
- Сүзлек:** гадәт, әдәп, якты чырай.

лыкларын үстөрү.

3. Шигырь эттөлеге буенча тәрбияченең биргән сорауларына тулы жавап бирергә, үз фикерләрен дөрөс итеп башкаларга житкерә белергә өйрөтүгә дөвам итү.

Сүзлек: жыйнак, кунак, уймак, чынаяк.

Жиһазлар: табын кагыйдэләрен эченә алган төрлө-төрлө сюжетлы рәсемнәр.

Матур әдәбият: З.М.Зарипова, И.М.Хәмитов. «Бал бабай», 72 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тел төзәткеч.

Нак-нак-нак – мин бүген кунак.

Нак-нак-нак – мин булам кунак.

Нак-нак-нак – бу минем чынаяк.

2. Әйтем: Тыйнаклык кешене бизи.

Эттөлеге буенча фикер алышу.

3. Шигырь уку: В.Хәйруллина. «Табын кагыйдэләре».

4. Әңгәмә:

- Кунак нинди булырга тиеш?

- Тыйнак кунак – ул нинди була?

- Табын янында ризыкны ничек ашарга кирәк?

- Авызны чапылдатып ашау матурмы?

- Табын янында дөрөс утырган бала турында ни диләр?

- Ашар алдыннан нинди матур сүз әйтәбез?

5. «Дөрөсен әйт!» уены (табын кагыйдэләрен эченә алган төрлө-төрлө сюжетлы рәсемнәр белән).

6. Бармак уены:

Бер бермәк,

Жиде житмәк,

Ике икмәк.

Сигез сипмәк.

Өч өчмәк,

Тугыз тукмак,

Дүрт дүртмәк.

Ун уймак.

Биш биштәт,

Таба тулы коймак.

Алты атмак.

7. Такмаза:

Рәхмәт, сыйладыгыз,

Баегыз, тегермән салыгыз,

Көн дә шулай кыланыгыз.

Онны сатып алыгыз.

Проект. Россия – зур дэүлэт

Тема. «Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел!»

Бурычлар:

1. Балаларда туган илне ярату, башка милләт вәкилләренә карата хөрмәт тәрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, логик фикерләү сәләтен, диалогик сөйләмен, кызыксынучанлыкларын үстерү.

3. Балаларның Россия башкаласы Мәскәү турындагы белемнәрен баету, Россия символикасы турында мәгълүмат бирү.

Сүзлек: әләм, тугра, бөркет, калкан.

Жиһазлар: слайдлар, рәсемнәр, символика, уен өчен рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Ш.Маннур. «Яхшы бел!»

Татарча да яхшы бел,

Атаң-анаң, әби-бабаң

Русча да яхшы бел.

Сине сөя торган тел.

Икесе дә – безнең өчен,

Тел кешене дус итә,

Иң кирәкле затлы тел.

Бер-берсенә беркетә.

Татарчасы – туган тел,

Бел, балам, син рус телен

Безгә газиз булган тел.

Һәм онытма үз телең!

2. Үстерешле диалог.

- «Туган тел» дип нинди телне атыйлар?

- Безгә рус телен белү ни өчен кирәк?

- Татарстан нинди жирдә урнашкан? (Россиянең матур жирендә...)

- Аның башкаласы нинди шәһәр?

- Россиянең башкаласы нинди шәһәр?

3. «Мәскәүгә сәяхәт» уены (слайдлар, рәсемнәр белән).

Танылган урыннар төшерелгән рәсемнәр карала. Алар турында кыскача мәгълүмат бирелә. Мәсәлән: Кремльдә Президентыбыз эшли, анда гыйбадәтханәләр бар. Кызыл Мәйданда зур бәйрәмнәр, Жиңү парады үтә, мәңгелек ут яна һ.б.

4. Россия символикасы белән танышу:

- Әләм һәм туграны кайда очратырга мөмкин?

- Анда нинди төсләрне күрергә була?
- Бу төсләр нәрсәне аңлата?
- Тугра формасы буенча нәрсәне хәтерләтә?
- Анда нинди кош сурәтләнгән?
- Ни өчен аның башы икәү? (Ул зур илебезне саклый, уяу тора)

5. Үстерешле уеннар: «Дөрөс итеп тез!» (төсле тасмалардан Татарстан һәм Россия эләмен тезү), «Туграны жый» (аерым рәсемнәрне бер-берсенә куеп, Татарстан һәм Россия туграсын жыю).

Тема. Әңгәмә. «Теле барның – иле бар»

Бурычлар:

1. Балаларда туган телебезне ярату, зурлау, аңа соклану хисләре тәрбияләү.

2. Халык авыз ижаты аша балаларның сөйләмен үстерү.

3. Мәкаль-әйтемнәрдәге төп фикерне аңларга, жырлаганда сүзләрен ачык итеп жырларга өйрәтү.

Сүзлек: татлы тел, кадерләгән, күнел түрем.

Жиһазлар: магнитофон, аудиоязмада «Туган тел» жыры.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр жырлау: Г.Тукай. «Туган тел».

2. Шигырь уку: Ф.Яруллин. «Анам теле».

Татар теле – анам теле, Анам теле – телләр теле,

Иң беренче бабам теле. Милләтемнең бердәнбере.

Буыннардан-буыннарга Син булганга без дә исән,

Күчеп килгән заман теле. Син булганга без дә тере.

3. Балаларга сораулар.

- Татар теле турында нәрсә әйтергә була? (Бабаларыбыз сөйләшкән борынгы тел)

- Татар телен тагын ничек әйтергә була? (Туган тел, ана теле)

- Ни өчен туган телне ана теле диләр?

- Син булганга без дә исән дигәнне сез ничек аңлайсыз?

- Туган телебез нинди? (матур, бай, моңлы-жырлы һ.б.)

4. Мәкаль, әйтемнәр:

- а) Теле татлының дуcты күп. в) Туган телем – иркә гөлем.
б) Туган телен кадерлэгән Киңдер сина күңел түрем.
халык кадерле булыр. г) Иң татлы тел – туган тел,
Анам сөйләп торган тел.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

5. Тәрбияче хикәясе.

«Балам», - диеп туган телдә

Эндәшә миңа әткәм.

«Әнием», - дип әниемә

Мин туган телдә дөшәм.

Балаларның үз туган телләрендә эти-әниләре белән сөйләшүе – аларга рәхәт, күңелле, жан жылысы бирә. Үзенең эти-әнисен, туган илен яраткан кеше туган телен дә ярата, хөрмәт итә. Без дә үзөбезнең туган телебезне, татар телен сакларга, аның белән горурланып яшәргә тиешбез. Безнең республикабыз – күпмилләтле. Татарстанда татарлар, руслар, марилар, чувашлар, удмуртлар, башкортлар һәм башка милләт вәкилләре яши. Аларның һәрберсенең үз туган теле бар. Алар да үз туган телләрендә аралашалар, үзләренең милли йолаларын үтиләп.

Проект. Батырлыкта – матурлык

Тема. «Жирне, күкне һәм диңгезне саклаучылар»

Бурычлар:

1. Балаларда кыю, батыр солдат булу теләге уяту; этиләре, абыйлары белән горурлану хисе тәрбияләү.

2. Ватанны саклаучылар турындагы күзаллауларын киңәйтү; бәйләнешле сөйләм үстерү.

3. Жирне, күкне һәм диңгезне саклаучылар турында белем бирү, аларның мөһимлеген аңлату.

Сүзлек: пехотачы, танкист, диңгезче, очучы, артиллерия, чик сакчылары.

Жиһазлар: слайдлар, рәсемнәр, таякчыклар.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: К.Булатова. «Солдатлар».

Бабай да солдат булган,	Кече абый солдат булып
Эти дә солдат булган.	Китте быел яз гына.
Зур абый да, солдат булып,	Мин үзем дә солдат булам,
Ил чикләрендә торган.	Үсим әле аз гына.

2. Үстерешле диалог.

- Ватанны кемнәр саклый?
- Алар Ватанны кемнән саклайлар?
- Хәрбиләрнең нинди төрләрән беләсез?
- Сезнең этиләрегең, абыйларыгыз армиядә кем булып хезмәт

иткәннәр?

- Малайлар, зур булгач, кайда хезмәт итәсегез килә?
- Сөз ничек уйлыйсыз, хәрбиләр нинди булалар?

3. Тәрбияче хикәясә (хикәя рәсемнәр ярдәмендә).

Безнең илебез зур һәм бик матур. Анда төрлө-төрлө милләт вәкилләре яши. Илебезнең чикләре дә бик зур. Халкыбыз тыныч яшәсен өчен, аның чикләрен жирдән дә, судан да, һавадан да сакларга кирәк. Хәрбиләрнең жирне, күкне, дингезне саклаучы төрләрә була. Аларны без киёмнәреннән, погоннарыннан, эмблемаларыннан (билгеләреннән) һәм корал төрләрәнә карап аера алабыз. Хәрбиләрнең уртак бер билгесе дә бар. Алар барысы да бик кыюлар ...

4. «Әйе – юк» уены.

- Самолётны кем йөртә, матросмы?
- Самолётны кем йөртә, очучымы?
- Корабльне кем йөртә, очучымы?
- Корабльне кем йөртә, матросмы?
- Танкны кем йөртә, матросмы?
- Танкны кем йөртә, танкистмы?
- Чикләренә кем саклай, матросмы?

5. Мәкальләр, әйтемнәр:

- а) Ватанга хезмәт – үзгә хезмәт.
- б) Ил тыныч булса – без дә тыныч.
- в) Илдә яшисең икән – илеңә хезмәт ит.
- г) Батыр егет – ил күрке.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. Дидактик уен «Таякчыклардан төзе» (танк, ракета, корабль, самолёт һ.б.).

Тема. Шигырь уку: Ж.Дәрзаман. «Солдат булдым»

Бурычлар:

1. Илебезнең тынычлыгын саклаучы солдатларга карата патриотик хисләр тәрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, диалогик сөйләмнәрен үстерү.

3. Шигырь эчтәлегенә буенча сорауларга төгәл, кабатланмыйча, аңлаешлы итеп җавап бирергә өйрәтү.

Сүзлек: кыю, батыр, тугры, төгәл, җаваплы, түземле, чыдамлы.

Жиһазлар: солдатлар тормышыннан эпизодлар төшерелгән слайдлар.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 117 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Ж.Дәрзаман. «Солдат булдым».

2. Балаларга сораулар:

- Малай биләнә нәрсә буган? Җиңенә нәрсә таккан?

- Йолдызлы бүрек кигәч, ул үзен кем итеп хис иткән?

- Ул ни өчән әтисе каршына килгән?

- Әтисеннән нинди фәрман алган?

- Ялкаулыгы ни өчен беткән?

- Малай ничек үзгәргән?

- Аны нинди гамәлләр «солдат» иткән?

3. Солдат тормышыннан эпизодлар (слайдлар) карау. «Солдатның бер көне».

4. Тизәйткеч. [h] авазы.

Һәммә ялкау гамәлсез,

Һәм һөнәрсез, һәм гамьсез.

5. Җырлы-сүзле уен «Күрсәт әле, үскәнем» (солдатлар тормышы буенча).

Проект. Заманча әкиятләр

Тема. «Винни-Пух кунакка бара» – минем яраткан мультфильмым»

Бурычлар:

1. Балаларда башкаларның фикерләрен бүлдермичә тыңлый

белү, дөрөс итеп аралаша белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның ижади сөйләмен, үз тәҗрибәсеннән чыгып сөйли белү күнекмәләрен үстерү.

3. Заманча мультфильмнарны таный белергә, аларның эчтәлегә буенча үз фикерләрен башкаларга житкерә белергә өйрәтү.

Сүзлек: кунакчыл, тыйнак.

Жиһазлар: төрле мультфильм рәсемнәре, «Винни-пух кунакка бара» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Мультфильм карау. «Винни-пух кунакка бара».

2. Фикер алышу.

- Бу мультфильмда нинди геройлар бар?

- Сезгә кайсы герой бик ошады, ни өчен?

- Винни-пухның сезгә ошамаган (ошаган) яклары бармы, ни өчен?

- Сөз кайсы геройга «кунакка бару кагыйдәсен» аңлатыр идегез, ни өчен?

- Төймәборынга нинди киңәш бирер идегез?

- Куян нинди халәттә калган?

3. «Мажаралар сөйләү».

- Кунакка йөрергә яратасызмы, ни өчен?

- Кунакка баргач нинди кызыклы хәлләр булганы бар?

- Сезгә нинди мультфильмнар ошый? Ни өчен?

4. Мәкаль: Күнелсездән көлке чыкмас.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

5. Дидактик уен «Бу нинди мультфильмнан?»

Балалар рәсемнәргә карап, заманча мультфильмнарны танылар, исемнәрен әйтәләр. Мультфильм геройларына, аларның эшләренә карата үз бәяләмәләрен бирәләр.

Проект. Кояш гомере телим мин, әнием, сиңа!

Тема. Әңгәмә. «Әни кирәк»

Бурычлар:

1. Балаларда әниләргә карата ихтирам, хөрмәт хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның логик фикерләү сәләтләрен, әниләргә карата игътибарлылыктарын үстерү.

3. Сорау – жавап тибында аралашу аша баланы, үз белемнәренә таянып, фикер йөртәргә, гомумиләштерәргә, аерып карарга һәм берләштерәргә өйрәтү.

Сүзлек: яклау, үлчи, шәфкать.

Җиһазлар: аудиоязмада «Әни кирәк» жыры (Р.Миңнуллин сүзләре, М.Шәмсетдинова көе), рәсемнәр, тажлары аерыла торган чәчәк, магнитлы такта.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль: Ана – шәфкать дингезе.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Жыр тыңлау: «Әни кирәк» (Р.Миңнуллин сүзләре, М.Шәмсетдинова көе).

3. Фикер алышу.

- Көннәр якты булсын өчен кем кирәк?

- Йокы татлы булсын өчен кем кирәк?

- Жил-яңгырдан саклар өчен, усаллардан яклар өчен кем кирәк?

- Ашлар тәмле булсын өчен, дөнья ямьле булсын өчен кем кирәк?

- Гөлләр чәчәк атсын өчен, бәхет-шатлык артсын өчен кем кирәк?

- Иң кадерле кеше жирдә кем, димәк?

4. Дидактик уен «Кемнең әнисе кайда эшли?» (магнитлы такта ярдәмендә).

Балалар рәсемнәр буенча һөнәр ияләрен билгелиләр. Мәсәлән: тегү машинасы рәсеме – тегүче; ризыктар, савыт-саба рәсемнәре – пешекче һ.б.

5. Санамыш. [ч] авазы.

Әлчи-бәлчи,

Әни миңа күлмәк үлчи.

Үлчи торгач, житмәде,

Кисә торгач, бетмәде.

Чәүкә, чыпчык,

Син кал, бу чык.

6. «Әнием – алтыным» уены (тажлары аерыла торган чәчәк ярдәмендә).

Балалар, энилэргэ карата матур сүзлэр эйтэ-эйтэ, алдан эзерлэп куелган чэчэкнең тажын жыялар. Мәсэлән: матурым, кояшым, күз нурым һ.б.

Тема. Шигырь ятлау: Н.Гайсин. «Эни гөлләре»

Бурычлар:

1. Балаларда шигырьнең тылсымлы юллары аша энилэргэ карата мэхэббэт тәрбияләү.

2. Шигырьгә кызыксыну уяту, ятлау теләге тудыру; игътибарлылыкларын, хәтер сәләтен үстерү.

3. Авазларны, сүзләрне ачык әйтеп, сәнгатьле сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: куляулык, талчыбык.

Җиһазлар: аудиоязмада «Әнкәм гөлә» жыры (В.Агапов сүзләре һәм көе), рәсемнәр.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 144 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Күңелсезгә – юаныч,

Күңеллегә – куаныч. (Жыр)

2. Жыр тыңлау. «Әнкәм гөлә» (В.Агапов сүзләре һәм көе).

3. Фикер алышу.

- Жыр сезгә ничек тәэсир итте?

- Ни өчен бик моңсу булды?

- Сезнең өйдә гөлләр бармы?

- Ул гөлләрне кем үстерә?

- Гөлләр ни өчен кирәк дип уйлыйсыз?

4. Шигырь уку: Н.Гайсин. «Эни гөлләре».

5. Балаларга сораулар:

- Эни нәрсә утыртты?

- Гөлләр өйгә нинди үзгәреш керттеләр?

- Әниемә ничек булышам?

- Хуш исле нәфис гөлләр ничек үсәр?

6. Шигырьне яттан сөйләү (5 – 6 бала сөйли).

7. Лото-табышмактар (бүлмә гөлләре турында).

Тәрбияче табышмактар әйтә. Балалар шул табышмактарның жавапларын рәсем ярдәмендә күрсәтәләр һәм әйтәләр. Мәсәлән:

Исемнәре бер үк төрле,

Холыктары төрле-төрле:

Берсе тышта тып-тып тама,

Берсе өйдә тып-тын тора. (Тамчы һәм тамчы гөл)

Проект. Без язны яратабыз

Тема. Балалар бакчасы тирәли максатчыл күзәтү

Бурычлар:

1. Туган ягыбызда була торган язгы табигать күренешләренә соклану хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның күзаллау, фикерләү, акыл сәләтен үстерү.

3. Максатчыл күзәтү аша балаларны язгы табигать күренеше белән таныштыру.

Сүзлек: саба жиле, йомшак жил, гөрләвек, каурый, бүртте, ләйсән яңгыр.

Эшчәнлек табигатьтә уза.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырьне әйтеп бетер!

Елгада бозлар кузгалды,

Елмая, көлә кояш.

Урамнар буйлап атлады

Ямьле һәм күңелле ... (Яз)

2. Балаларга сораулар:

- Тирә-юнь ничек үзгәрә?

- Яз көне һава торышы нинди була?

- Табигатьтә нинди үзгәрешләр барлыкка килә?

- Агачлар язны ничек каршылыйлар?

- Яз көне кояш нинди була?

- Яз көне жир өстеннән аккан су ничек атала?

- Яз көне беренче булып нинди кошлар кайта?

- Сыерчыктарны ничек каршы алабыз?

- Безнең уен мәйданчыгына яз нинди үзгәрешләр кертте?

3. Тәрбияче хикәясә:

Кояш күктә жылы нурларын сибә. Зәңгәр күктә каурый-каурый болытлар йөзә. Саба жилләре исеп китә. Жылы яклардан кошлар очып кайта. Агачларда бөреләр уянып бүртә. Жир өстеннән жырлый-жырлый гөрләвекләр йөгәрә. Язның иң беренче яңгыры – ләйсән яңгыр явып үтә.

4. Ай исемнәренә эпитетлар туплау:

Март – тамчыбай, гөрләвекбай.

Апрель – хужа, ул канатлы дусларыбызны каршылый; сулы, ташулы, хезмәт батыры, матур.

Май – ямьле, матур, чәчәкле.

5. Үстерешле уен. «Яз турында кем күбрәк сүз таба?»
Мәсәлән: күчмә кошлар, ташу, тамчылар, бөреләр, умырзая һ.б.

6. «Торыйк-торыйк, торналар» уены. [р] авазы.

Барлык балалар аркалары белән түгәрәк ясап, урындыкларга утыралар. Уртада алып баручы. Барысы бергә кабатлыйлар:

Торыйк-торыйк, торналар Торганнары очып китә,

Торкылдашып торалар. Тормаганны тоталар.

Сүзләргә әйтеп бетерүгә, алып баручы кулларын чәбәкли, балалар урындыкларыннан сикереп торалар. Алып баручы торып өлгөрмәгән баланың аркасына кагылып ала һәм ул бала алып баручы була. Уен шулай дәвам итә.

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү: «Яз»
(И.Н.Мурашкова методикасын кулланып)

Бурычлар:

1. Балаларда сөйләгәнне игътибар белән тыңлый белү, сорауларга төгәл җавап бирә белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Әйләнә-тирә дөньяга эстетик мөнәсәбәт формалаштыру, бәйләнешле сөйләмне үстерү.

3. Балаларны табигатьтә була торган үзгәрешләргә күрә белергә өйрәтү, рәсем буенча сөйли белүләренә ирешү.

Җиһазлар: яз рәсеме, аудиоязмада «Язгы тамчылар» жыры («Табигать күренешләре» циклыннан, Р.Еникеев көе).

Эшчәнлек барышы

1. «Язгы тамчылар» жырын тыңлау («Табигать күренешләре» циклыннан, Р.Еникеев көе).

2. Балаларга сораулар:

- Бу музыка нинди ел фасылына туры килә?
- Ни өчен шулай дип уйлыйсыз?
- Бу көйне тыңлаганда, сез нәрсәләрне күз алдына китерәсез?
- Язгы айлар нинди айлар?

3. Рәсем карау:

1 адым: Кем нәрсә күрә? (балалар берәмләп һәр предметны әйтә баралар, тәрбияче тактада схема төшерә).

2 адым: Нинди предметларны бергә бәйләп була, ни өчен? (балалар рәсемдәге предметлар арасындагы бәйләнешләр турында сөйли).

3 адым: Нинди тавышлар ишетәсез?

4 адым: «Нинди исләр тоясыз?» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү).

5 адым: «Рәсемдәге әйберләрнең сыйфатларын әйтү» (уй белән рәсем эченә керү, сорауга җавап бирү).

6 адым: Хикәя төзү (биш адымны берләштерү). (5 – 6 бала хикәя төзеп сөйли; хикәя сыйфатлы булмаса, тәрбияче үрнәк бирә).

4. «Яз һәм балалар» жырлы-хәрәкәтле уены.

Балалар: Исәнме, яз, матур яз! Балалар: Яңгыр яу, яу, яу,

Безне сагынып килдеңме? Бар табигать юынсын,

Агачларга, куакларга Тирә-як көлеп торсын.

Яшел чуқлар элдеңме? Яңгыр: «Яу, яу»- дип яңгыр телисез,

Яз: Саумы, нәни дусларым! Ә үзегез качып йөрисез.

Сезне сагынып килдем мин.

Сезгә аяз көннәр дә,

Яңгыр да китердем мин.

Тема. Татар халык иҗаты аша язны тасвирлау

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен игътибар белән тыңлый, иптәше сөйләгәнне тулыландыра, аның эшчәнлегенә дәрәс бәя бирә белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Халык авыз ижаты белән таныштыру аркылы балаларның сүзлек байлыгын, диалогик сөйләмнәрен, хәтер, ижади уйлау сәләтләрен үстерү.

3. Яз турында эндәшләр, тизәйткечләр, әйтенүләр, сынамышлар өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: тәти, күк күлмәк, келәт.

Эшчәнлек барышы

1. Балаларга сораулар:

- Бар табигать жанланган ел фасылы кайчан?

- Нинди яз айларын беләсез?

- Сез язны ни өчен яратасыз?

2. Тизәйткеч. [ж] авазы.

Жы-жы-жы-жы

Яз килде жылы.

3. Эндәш ятлау: «Кояш, чык!»

Кояш, чык, чык, чык!

Әти китте базарга,

Майлы ботка бирермен.

Тәти кашык алырга.

Майлы ботка Казанда,

Тәти кашык – сабы алтын,

Тәти кашык базарда.

Безгә кирәкми салкын.

4. Әйтенү «Сыерчык».

Сыерчык, сыерчык,

Күк күлмәгәң киеп чык.

Үзеңнеке булмаса,

Атаңныкын киеп чык.

5. Мәкаль: Язгы хезмәт – көзгә хөрмәт.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

- Яз көне кешеләр нинди хезмәт башкаралар?

- Чөчүгә чыгар алдыннан нинди бәйрәм була?

- Яз көне нинди борынгы бәйрәмнәр билгеләп үтелә?

6. Зиһен сынаш уены «Кап та коп»:

Балалар, бер-берсенә баш бармакларын учлаган килеш, йодрыкларын йодрык өстенә куеп, кулларын бергәләп күтәрәптөшереп, түбәндәге такмазаны әйтәләр:

Без, без, без идек,

Без уника кыз идек.

Базга төштек, бал ашадык,
Келәткә кердек, май каптык,
Кап та коп,
Тимер туп,
Авызыңны ач та йом!

Бар да берьюлы авызларын йомалар. Кем дә кем беренче булып авызын ачса яисә көлеп жибәрсә, шул балага жәза бирелә. Ул яз турында табышмаклар, мәкальләр, сынамышлар әйтә.

Тема. Шигырь ятлау: М.Мазунов. «Яз килә»

Бурычлар:

1. Табигатьнең матурлыгын күрә, аңа соклана белү хисләре тәрбияләү.
2. Балаларның хәтерен, сәнгатьле итеп сөйли белү осталыкларын үстерү.
3. Аерым сүзләрне аңларга булышу, татар теленә генә хас авазлар кәргән сүзләрне дәрәс әйтүләренә ирешү, шигырьгә кызыксыну уяту.

Сүзлек: аяз, күк, көмеш тамчы.

Жиһазлар: яз турында рәсемнәр.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 130 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Әйтемнәр:

а) Каз килсә – яз килә. в) Апрель житсә, яз житәр,

б) Апрель туса – яз була. Эреп бетеп, кар китәр.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: М.Мазунов. «Яз килә».

3. Балаларга сораулар:

- Яз килгәндә табигатьтә нинди үзгәрешләр була?

- Күктәге кояш ничек көлә?

- Автор тамчыларны нәрсә белән чагыштыра?

- Яздан ямьлерәк ел фасыллары бармы? Ни өчен?

- Яз безгә нәрсәләр алып килә?

4. Шигырьне яттан сөйләү (5 – 6 бала сөйли).

5. Дидактик уен «Жөмләне дәвам ит!»

Мәсәлән: Жылы яктан кошлар Урманда ... уянды. Жиргә тама көмеш Нур сибеп ... көлө. Яз белән бергә ... килә һ.б.

6. «Яз килде» уены (рәсемнәр ярдәмендә).

Балалар рәсемнәр буенча жөмлөләр төзиләр һәм һәрбер жөмлөгә хәрәкәтләр уйлап чыгаралар.

Тема. Тәжрибә үткөрү. «Суган утырту»

Бурычлар:

1. Балаларда суган үстерү теләге тудыру, хезмәткә хөрмәт тәрбияләү.
2. Балаларның логик фикер йөртү күнекмәләрен үстерү.
3. Суганның файдалы яшелчә икәне турында төшенчә бирү; суган үстерү турында белемнәрен тулыландыру.

Сүзлек: жылылык, яктылык, итләч, йомры.

Жиһазлар: чиләк, туфрақ, тартма, утырту өчен суганчалар, сулы лейко, тартмада һәм түтәлдә үскән суган рәсемнәре.

Эшчәнлек барышы

1. Рәсемнәр карау (түтәлдә һәм тартмада үскән суган рәсемнәре):

- Бу рәсемнәргә карап, сез нәрсә әйтә аласыз?
- Яшелчәләрне, түтәл ясап, кайсы вакытта утырталар?
- Тартмага суган утыртуның нинди уңай ягы бар?
- Суган үссен өчен нәрсәләр кирәк? (яктылык, жылылык, су)

2. «Табышмак әйтәм – жавабын тап!»

- а) Кечкенә генә йорт, эче тулы корт. (Кыяр)
- б) Өсте яшел, асты кызыл, жирдә үсә. Ул нәрсә? (Кишер)
- в) Кат-кат тунлы, карыш буйлы. (Кәбестә)
- г) Жир астында жиз бүкән, ул ни икән? (Бәрәңге)
- д) Туп түгел – түгәрәк,
Тычкан түгел – койрыклы. (Чөгендер)
- е) Итләч, йомры, яшелен
Өзеп алдым, яшердем.
Гаҗәпләндем берәздән –
Кояшсыз да кызарган. (Помидор)
- ж) Үскәндә яфрагын ашыйлар,

Үсөп житкэч, үзен ашыйлар. (Суган)

3. Үстерешле диалог (суган үзенчәлекләрэн әйтү):

- Ул нинди формада?
- Нинди төстә?
- Катымы, йомшакмы?
- Тәме нинди?
- Суган ни өчен кирәк?
- Суганның файдасы нинди?
- Суганнан нинди ризыклар пешереп була?

4. Суган утырту:

Өстәлдә һәр балага житәрлек итеп суганчалар, тартма, туфрак, лейка белән су эзерләп куела. Балалар тәрбияче белән бергәләп суган утырталар, суган утырту тәртибен сөйләмдә ныгыталар.

5. Сүзле-хәрәкәтле уен «Аш пешерү».

Ярдәм көтеп тормыйбыз,	Ваклап суган турыйбыз.
Яшелчәләр турыйбыз.	Тозлап, майлап алабыз,
Без кәбестә турыйбыз,	Яхшылап болгатабыз,
Чиста итеп юабыз,	Бигрәк тәмле, ашагыз.
Бераз кишер кырабыз,	

Проект. Безнең канатлы дусларыбыз

Тема. Терәк сораулар буенча, рәсемгә карап, чагыштырма хикәя төзү. «Сыерчык белән карга яз килүгә шатлана»

Бурычлар:

1. Кошларга сак караш һәм кайгыртучанлык хисе тәрбияләү.
2. Балаларның күзаллау, тасвирлый белү сәләтен үстерү.
3. Кошлар турында белешмә бирү, тышкы билгеләренә карап сыерчыкны һәм карганы танырга өйрәтү, кешеләрнең алар турында ничек кайгыртуын күзаллый белүне формалаштыру.

Сүзлек: сыерчык оясы, моң-көң.

Жиһазлар: сыерчык рәсеме, карга рәсеме, сыерчык оясы, карга оясының рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Б.Рәхмәт. «Яз килә».

Яз килә! Яз килә!

Сьерчык, карга килә.

Гөрләшеп, сайрашып,

Жырчы кошлар килә.

2. Сьерчык һәм карга ояларын карау:

- Нинди кош ояларын күрәсез?

- Бу ояларны кем ясаган? Нәрсэдән?

- Бу ояларда нинди кошлар яши?

- Балалары турында ничек кайгырталар?

- Кошларга карата без нинди мөнәсәбәттә булырга тиеш? Ни өчен?

- Сөз кошларга ничек ярдәм итәсез?

3. Чагыштырып хикәя төзү:

Балаларга ике рәсем тәкъдим ителә. Беренче рәсемдә сьерчык сайрап тора, ә икенчесендә карга утыра. Балалар сорауларга жавап биреп, чагыштырып хикәя төзиләр.

4. Әйтенүләр ятлау:

а) Сьерчык, сьерчык,

Ояңнан очып чык.

Ошаса бу өең,

Түгелсен моң-көең!

б) Карга әйтә: Кар, кар,

Мичтә бөлеш бар, бар,

Мичтән бөлеш алыр идем,

Өйдә кунак бар, бар.

5. «Табышмак әйтәм – жавабын тап!»

а) Агач башында йорты,

Эчендә яши жырчы.

(Сьерчык)

б) Купшы итеп киенгән,

Кап-кара күлмәк кигән.

Яз килгәннен хәбәр итеп,

Жылы яклардан килгән. (Кара карга)

Тема. Уен-викторина: «Кошлар – безнең дусларыбыз!»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга, барлык тереклек ияләренә карата мәрхәмәтлелек, кайгыртучанлык хисләре тәрбияләнү.

2. Балаларның күзаллый, тасвирлый белү сәләтен, бәйләнешле сөйләмен, ижади мөмкинлекләрен үстерү.

3. Балаларга кошлар турында белешмә бирү, тышкы билгеләренә карап танырга, исемнәрен әйтергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: сырт, туена, ерткыч, купшы, зирәк, кәеф.

Жиһазлар: аудиоязмада «Кошлар тавышы», туп, интерактив такта, рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Эрудит сораулар.

- Кошлар хайваннардан нәрсә белән аерылалар?
- Ак сыртлы кошның исеме ничек?
- Кызыл күкрәкле кошны атагыз.
- Оча торган барабанчыны кем белә?
- Нинди кошлар хат ташучы була алалар?
- Нинди кош, сәгәте булмаса да, вакытны әйтә?
- Көз көне жылы якларга китеп, язын кире кайткан кошлар ничек дип аталалар?
- Нинди кош көндөз йоклай, төнлә оча, кешеләрне куркыта?
- Дөнъяда иң зур кош нәрсә ул?
- Нинди кош судан коры чыга?
- Урман докторы дип кайсы кошны атыйлар?
- Нинди кош үз йомыркасын чит ояга сала?

2. Аудиоязма тыңлау: «Кошлар тавышы».

3. Игътибарлылык уены «Кошлар кайтты».

Тәрбияче шигырьне укый, балалар, күчмә кошларның исемнәрен ишеткәч, кул чабалар:

Мондый кошлар кайттылар: Сыерчыклар, чыпчыклар,
Күке, казлар, аккошлар, Карлыгачлар, торналар.
Сандугачлар, песнәкләр, Барыгыз да булганнар,
Ябалаклар, ләкләкләр, Барыгыз да уңганнар.
Кара карга, тургайлар,

4. «Яхшы – начар» уены.

- Кошларның жылы якка китүе яхшымы, начармы? Ни өчен? Аңлатып бирегез.

5. Дидактик уен «Исеңә төшер һәм жөмләне тәмамла!» (интерактив такта яки рәсемнәр белән).

- Кайсы кошның нәрсә белән туенуын күрсәтегез.

Песнәк – ...

Карабүрек – ...

Карчыга – ...

Аккош – ...

Белешмә өчен сүзләр: ерткыч, бөжәк ашаучы, орлык белән туенучы, балык ашаучы һ.б. Мәсәлән: песнәк – бөжәк ашаучы кош.

6. «Сыйфатларын әйт!» уены (туп белән). Мәсәлән: ябалак – авыр хәрәкәтле, сандугач – жырчы, аккош – зифа һ.б.

7. Тел шомарткыч: [ч] авазы.

Чыпчык, чыпчык,

Чык, чыпчык.

Чыкчы, чыпчык,

Чык, кошчык.

Тема. Шигырь уку: Г.Тукай. «Карлыгач»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга карата сак караш, мәрхәмәтлелек сыйфатлары тәрбияләү.

2. Әдәби әсәрләргә эмоциональ мөнәсәбәт формалаштыру, диалогик сөйләмне үстерү.

3. Балаларны игътибар белән шигырь тыңларга өйрәтүне дәвам итү, шигырь аша кошларның үзенчәлекләре турында белемнәрен киңәйтү.

Сүзлек: тәрәзә капкачы, иренмичә, ялтыр-йолтыр.

Җиһазлар: кош рәсемнәре, кош оялары төшерелгән рәсемнәр, карлыгач рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Дидактик уен «Һәр кошның үз өе».

Балаларга кош рәсемнәре һәм төрле кош оялары төшерелгән рәсемнәр бирелә. Алар рәсемнәрне парлап урнаштыра.

2. Табышмак:

Кулы юк, балчык ташый,

Балтасы юк, оя ясый. (Карлыгач)

3. Шигырь уку: Г.Тукай. «Карлыгач».

4. Балаларга сораулар:

- Карлыгач нинди урынны оя иткән?

- Ояны ничек итеп, нәрсэдән ясаган?
 - Карлыгач балаларын нәрсә белән сыйлый?
5. Хәрәкәтле уен «Оясыз кош».

Балалар парлашып түгәрәккә басалар. Алар кошлар булалар. Кошлар түгәрәк буйлап очып йөриләр.

Тәрбияче: Очып баручы кошлар
Тукталдылар аланда.

Балалар парлашып басалар, парсыз калган бала – оясыз кош була. Ул бала уеннан чыгарыла.

Тәрбияче: Утырып ял иттеләр,
Кире очып киттеләр.

Уен шулай дәвам итә.

Проект. Хәрәкәттә – бәрәкәт

Тема. «Минем яраткан спорт төре»

Бурычлар:

1. Балаларда ихтыяр көче, сабырлык, кыюлык, уен кагыйдәләрен үтәү сыйфатлары тәрбияләү.
2. Танып белү һәм мөстәкыйль фикерләү эшчәнлеген үстерү.
3. Үз теләкләрен башкаларныкы белән яраклаштырырга, иптәшләре алдында җаваплылык хисе тоярга өйрәтү.

Сүзлек: көрәшче, милли көрәш, баскетбол, волейбол, футбол, теннис.

Җиһазлар: спорт төрләре турында слайдлар яисә рәсемнәр, уеннар өчен спорт җиһазлары, аудиоязмада «Мин спортчы» жыры (Р.Вәлиева сүзләре, И.Якупов көе).

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Мин спортчы» (Р.Вәлиева сүзләре, И.Якупов көе).
2. Балаларга сораулар:
 - Нәрсә ул спорт?
 - Спортчы нинди булырга тиеш?
 - Сезнең гаиләдә спорт белән шөгыйльләнүчеләр бармы?
 - Нинди спорт төрләрен беләсез? (жиңел атлетика, аэробика, көрәш, ат чабышы һ.б.)

- Спорт белэн шөгылльэнгэн бала нинди була?
- Спорт белэн шөгылльэнгэндэ нинди кагыйдэлэрне үтэргэ кирэк?
- Син нинди спорт төрөн яратасың? Ни өчен?

3. Үстерешле уен. «Бу нинди спорт төре» (слайдлар, рәсемнәр карау).

4. Үзлектән хикәя тәзү: «Минем яраткан спорт төре».

- Мин велосипедта йөрөргә яратам, чөнки ... (хикәяне балалар дәвам итә).

5. Дидактик уен «Кемгә нәрсә кирэк» (рәсемнәр белән):
Мәселән: кимоно – көрәшчегә, туп – футболчыга, кәшәкә – хоккейчыга һ.б.

6. Хәрәкәтле уен «Кайсыбыз житезрэк» (спорт төрләрәннән уеннар).

Тема. Шигырь уку: В.Хэйруллина. «Туплар»

Бурычлар:

1. Балаларда әхлакый сыйфатлар тәрбияләү.

2. Спортның төрләрәнә карата кызыксынучанлыкны, мөстәкыйльлекне үстерү.

3. Сөйләмдә грамматик формаларны һәм ясалма, мәгънәсе капма-каршы булган сүзләрне куллана белергә өйрәтү.

Сүзлек: көрәшче, милли көрәш, баскетбол, волейбол, футбол, теннис.

Җиһазлар: төрле туплар, тасма, сикергеч.

Матур әдәбият: М.Ф.Кашапова. «Иң таглы тел – туган тел», 146 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Типтем – очты биеп-биеп, Әни әйтә: «Шуны чөеп,
Суга төште, батмады. Тәрәзәне ватма», - ди. (Туп)

2. Шигырь уку: В.Хэйруллина. «Туплар».

3. Балаларга сораулар:

- Нинди туплар була?
- Спортчылар нинди туплар белән уйныйлар?
- Фәниснең тубы белән нинди уеннар уйнарга була?
- Туп белән махсус урында уйнамасаң, нинди бәлагә юлыгырга

мөмкин?

- һавасы чыккан тупка ничек ярдәм итэргә?

4. «Булсаң зирәк – әйт тизрәк» уены.

а) Футбол, хоккей, теннис – алар – ...

б) Ярышларда беренчелекне алган кеше – ул – ...

в) Хоккей, футбол уеннарында капкада торучы – ул – ...

г) Стадионда тамашачылар утыра торган урын – ...

д) Ярышларны кем хөкем итә?

5. Дидактик уен «Киресен әйт»:

Старт – Кыю –

Жиңу – Биек –

Шатлану – Көчле –

Тиз – Жиңел –

Хәрәкәт –

6. Хәрәкәтле уен «Күнелле уеннар». [h], [x] авазлары.

Балалар ярымтүгәрәк ясап утыралар. Бер төркем бала уртада туп, тасма, сикергеч белән төрле спорт күнегүләре башкара. Тамашачы балалар хуплау сүзләре кычкырып торалар. Ничек хупларга икәннен башта тәрбияче күрсәтә: Хуп!.. Яхшы!... Һай, һай, һай!!! – балалар төрле тизлектә әйтәләр.

Проект. Су – яшәү чыганагы **Тема. Әңгәмә. «Яңгыркаем, яу, яу!»**

Бурычлар:

1. Табигатькә сак караш һәм мэхәббәт тәрбияләү.

2. Балаларның фикерне бер юнәлештә туплый белү сәләтен, игътибарлылыкларын үстерү.

3. Табигатьтә була торган үзгәрешләр турында балаларның күзаллауларын киңәйтү, яңгырның каян килеп чыгуын аңлату, табигатькә соклана һәм аның гүзәллеген күрә белергә өйрәтү.

Сүзлек: ләйсән яңгыр, эре яңгыр, яшенле яңгыр, суалчан.

Жиһазлар: слайдлар яки рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: И.Юзеев. «Яңгыр ява».

Яңгыр ява, яңгыр ява
Шыбыр-шыбыр.
Йөгереп чыга бала-чага,
Ыбыр-чыбыр.

Яшен яшьни, күкләр тетри
Дөбер-шатыр.
Курыкмыйлар, кулларында
Зонтик-чатыр.

2. Балаларга сораулар:

- Нинди яңгырлар була?

Тәрбияче: Ләйсән яңгыр – язын беренче тапкыр сибәләп яуган вак кына жылы яңгыр. Эре яңгыр – жәйге яңгыр, гадәттә, каралып, куерып килгән болыттан ява. Авыр эре яңгыр тамчылары жиргә уктай атыла, тәнгә тисә, салкынлыгы белән чеметеп-чеметеп ала. Яшенле яңгыр – жәйге чөллә вакытында була. Кап-кара болытлар бергә жыела, һәм көчле жил куба. Яшен яшенли, күк күкри, шул ук вакытта яңгыр да чиләкләп коярга тотына. Яшенле яңгыр вакытында боз да яварга мөмкин. Кояшлы яңгыр – бик аз вакыт эчендә яуган яңгыр.

3. Тәрбияче хикәясә «Яңгыр ничек барлыкка килә?»:

Кояш дингез, океан, елга, күл өстен жылыта һәм аларның суы парга әйләнә. Пар жылы һава агышы белән югарыга күтәрелә. Ул шунда суына, куера һәм бик вак су тамчылары хасил итә. Без аларны ак болытлар итеп күрәбез. Бер-берсе белән куышып, эреләнгән, авырайган тамчылар исә сибәләп яисә коеп ява торган яңгыр булып жиргә төшә. Яңгыр менә шулай барлыкка килә.

4. Зиһен үстерешле уен «Яңгырның файдасы һәм зыяны»:

- Яңгырның нинди файдасы бар?

- Күп итеп яуган яңгыр файдалымы яисә зыянлымы?

5. «Сүз эчендә энже бар»

Мәсәлән: а) яңгырлау – бик еш яңгыр яву;

б) яңгырлы – яңгыр ява торган, явым-төшемле;

в) яңгырсыз – яңгыр булмаган, корылыклы (яңгырсыз ел);

г) яңгыр суалчаны – сөяксез, нечкә йомшак тәнле, шуышып хәрәкәтләнә торган озынча корт (русча: дождевой червь);

д) яңгыр башмагы – гөмбә, аю тәмәкесе (русча: дождевик);

е) яңгыр күзе төшү – яңгыр алдыннан берән-сәрән тамчы тамып алу;

ж) яңгыр артыннан чыккан гөмбәдәй – бик тиз, бик күп булып барлыкка килү.

6. Мәкаль: Халык әйтсә, хак әйтә.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

- Яңгыр боткасы буламы?

Тәрбияче: Элекке заманда – озақ вакыт яңгыр яумый торган, корылыклы елларда – балалар йорт саен тоз, май, ярма жыеп йөргәннәр. Аннары су буена төшеп, казан асып, тәмле ботка пешергәннәр. Су сибешеп уйнаганнар, шулай итеп яңгыр теләгәннәр.

Тема. Тәҗрибә. «Суның үзенчәлекләре»

Бурычлар:

1. Яшәү чыганагы булган суга сак караш тәрбияләү.
2. Балаларның күзаллауларын, мөстәкыйль фикер йөртә белү сәләтен үстерү.
3. Гади тәҗрибәләр һәм уеннар аша балаларның су үзенчәлекләре турындагы белемнәрен тирәнәйтү.

Сүзлек: халәт, салават күпере.

Җиһазлар: бал кашыгы, сулы, сөтле стакан, тоз, елга комы, термос, пыяла, күбекле су, салам таякчыклары.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Булмаган жире сирәк,
Үзе һәрвакыт кирәк. (Су)

2. Фикер алышу (Җир шары макеты, глобус ярдәмендә):

- Анда коры жир күбрәкме, әллә сумы?
 - Су кайларда була?
 - Су турында ниләр беләсез?
 - Ул нинди?
 - Кешеләр, хайваннар, үсемлекләр сусыз яши алалармы?
 - Алар суны каян таба?
 - Сулыкларны пычратырга ярыймы?
 - Суның ничә төрле халәте бар?
 - Су белән нәрсәләр эшләргә мөмкин?
3. Су белән тәҗрибәләр:

Беренче тәҗрибә: Исе бармы? (Балаларга суны иснәп карарга кушу).

Икенче тәжрибә: Тәме бармы? (Балаларга гади су биреп, төмен татып карарга кушу).

Өченче тәжрибә: Төсе бармы? Кайсыда бал кашыгы күренер? Ни өчен? (Бал кашыгын су һәм сөт салынган стаканга төшерү).

Дүртенче тәжрибә: Ике стаканда су. Берсенә – тоз, икенчесенә елга комы салына, болгатабыз.

- Кайсы эреде? Ни өчен? Тоз кая китте?

Бишенче тәжрибә: Термоска кайнар су салабыз. Аны ачкач, пар күтәрелә. Өстен пыяла белән ябабыз, берездан анда су парлары пәйда була.

4. Хәрәкәтле уен «Яр – су».

Озын сызык сызыла. Сызыкның бер ягы «Су», икенче ягы – «Яр». Алып баручы «Яр – су, яр – су, яр – су» дип тора, ә балалар, буталмыйча, ул әйткән жиргә сикерәләр. Буталганы уеннан чыга. Иң соңгы бала жиңә һәм алып баручы була.

5. Тыныч уен «Салават күпере». Сабын күбекләрен очыртып уйнау, анда салават күперендәге төсләр булуын ачыклау.

Проект. Уттан саклан!

Тема. Өңгәмә. «Янғын куркынычсызлыгы»

Бурычлар:

1. Ут чыгу куркынычы булган эйберләр белән сак булу сыйфаты тәрбияләү.

2. Балаларның уй-фикерләрен бер юнәлештә туплый белү сәләтен, игътибарлылыкларын үстерү.

3. Янғын куркынычсызлыгы кагыйдәләре белән танышуны давам итү, янғын чыгу очрагында үзләрен дәрәс тоту күнекмәләрен ныгыту.

Сүзлек: янғын, ялкын, электр.

Жиһазлар: рәсемнәр, машиналар.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Аягы юк, кулы юк,
Тиз йөгәрә, тиз жиңә. (Ут)	в) Башыбыз бар, гәүдәбез бар,
Юк кул-аякларыбыз.
б) Ялт-йолт итәр,
Ялмап китәр. (Ут)	Балалар тотса, куркабыз –
Яман шул якларыбыз. (Шырпы)

2. Фикер алышу:

- Ут кешенен дустымы, эллә дошманымы?
- Ут кешеләргә ни өчен кирәк?
- Утны дәрәс кулланмаганда, нинди зыян киләргә мөмкин?
- Нинди эйберләрдән янғын чыгу куркынычы зур?
- Янғын чыккан очракта нәрсә эшләргә кирәк?
- Куркынычсызлык чаралары нинди була?

3. Дидактик уен «Ут кайда яшеренгән?» Рәсемнәр карау; балаларның рәсем буенча фикерләрен тыңлау.

4. Үстерешле уен «Кагыйдәне бел!»

- Шырпы белән уйнама!
- Электр эйберләренә зурлардан башка кагылма!
- Урманда учак якма!
- Газ плитәсен үзең кабызма!
- Янғын чыккан очракта «01» гә шалтырат!

Пожар турында ишеткәч, Туктатып булмый ич һич.

Сигнал бирергә ашык. Су гына сүндермәс аны,

Янғын гел көчәя бара, Кирәк шул... (Ут сүндергеч)

5. Хәрәкәтле уен «Телефон номеры буенча тап».

Уен эстафета формасында оештырыла. Балалар ике командага бүленәләр. Тәрбияче телефон номерын әйтеп тора: 01, 02, 03, 04. Балалар, чиратлап, шул номерга туры килгән машина рәсемен табып күрсәтәләр. Кайсы команда алдан өлгерә, шул жиңүче була.

Тема. Шигырь уку: Г.Гыйльманов. «Ярый әле»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият аша балаларда саклык, игътибарлылык сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның уй-фикерләү сәләтен, диалогик сөйләмен үстерү.

3. Балаларның жөмләрәдәге һәр сүзне үз урынына куеп, кушымчаларны дәрәс ялгап әйтә белүләрен камилләштерү.

Сүзлек: имеш, бәп-бәләкәй, өеп, учак, маташа, дөрләп, үрлекырлы, үкерә, газап, хикмәт, өстәвенә.

Жиһазлар: «Янғын бүлегендә мин нәрсә күрдем?» дигән рәсем күргәзмәсе, уен өчен ике телефон.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 204 бит.

Эшчәнлек барышы

1. «Булсаң зирәк – әйт тизрәк!» уены.

- Нәрсә ул янғын?

- Ут кешеләргә нинди зыян (файда) китерә?

- Нинди әйберләрдән янғын чыгарга мөмкин?

- Янғын чыккан очракта безгә кемнәр ярдәм итә?

- Янғын чыккан очракта нинди номерга шалтыратырга кирәк?

2. Шигырь уку: Г.Гыйльманов. «Ярый әле».

3. Балаларга сораулар:

- Кечкенә малай нәрсә белән уйнаган?

- Ут белән уйнаган малай белән нинди хәл килеп чыккан?

- Ул ничек исән калган?

- Уйнаган әйберләре чын булган булса, малай белән нәрсә булыр иде?

- Шырпы белән уйнарга ярыймы?

4. Рәсем күргәзмәсе. «Янғын бүлегендә мин нәрсә күрдәм?»

Балаларның үз рәсемнәре буенча фикерләрен тыңлау.

5. Мәкаль, әйтемнәр:

а) Батыр үзе үлсә дә, исеме үлмәс!

б) Куркак кеше үз күләгәсеннән курка.

в) Куркуын жингән – батыр булыр.

д) Батыр иле өчен үләр.

г) Кыю бер үләр, куркак мең үләр.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. Дидактик уен «Янғын сүндерүчеләрне чакыр!»

Уен өчен ике телефон кирәк була: берсе – шалтыратуларны кабул итү (диспетчерлык) пункты, икенчесе – хәбәр бирү өчен. Балалар «01» номеры аша янғын сүндерүчеләрне чакырлар. Чакыру вакытында төгәл, ачык итеп, үзләренең исемнәрен, фамилияләрен, кайда нәрсә януын хәбәр итәләр, янғын чыккан урынның адресын әйтәләр.

Проект. Бүлмә гөлләре

Тема. «Хуш исле нәфис гөлләр»

Бурычлар:

1. Балаларда бүлмә гөлләренә карата сак караш тәрбияләү.
2. Бәйләнешле сөйләм, чагыштыра белү, фикерләү сәләтен үстерү.
3. Бүлмә гөлләрен үзләренә генә хас үзенчәлекләре буенча танып, бер-берсеннән аерырга өйрәтү, кеше тормышында аларның әһәмиятен аңлату.

Сүзлек: бүлмә гөле, фикус, алоэ, үрмә гөл, кактус.

Жиһазлар: бүлмә гөлләре яисә рәсемнәр, дидактик уен өчен материал.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Л.Шакиржанова. «Гөлләр».

Үстерде гөлләр Гөлнара,	Гөлнара үстергән гөлләр
Шундый матурлар алар,	Күмелделәр чәчәккә.
Урамнан үтүчеләр	Ул аларны бүләк итеп,
Бары да сокланалар.	Алып килде бакчага.

2. Балаларга сораулар:

- Гөлнара нинди гөлләр үстергән?
- Алар кайда үсәләр?
- Аларны урамда үстерәләрме?
- Сөз нинди гөлләр беләсез?
- Гөлләр безгә каян килгән?

3. Алоэ гөле турында әкият сөйләү.

Тәрбияче: Борын-борын заманда жылы якта бер кабилә булган. Кабилә кешеләре урманга ауга йөри торган булганнар. Бервакыт бер аучы, каты яраланудан хәлсезләнеп, агач күлэгәсендә ята икән. Агач телгә килеп: «Син минем бер яфрагымны кисеп ал да, яраңа яп, яраң төзәләр», - дигән. Аучы шулай эшләгән. Аягы бик тиз төзәлгән. Агачка рәхмәт йөзеннән ул аның бер ботагын өенә алып кайтып, чүлмәккә утырткан. Шулай итеп, алоэ гөле бүлмәдә үсә торган булган.

4. Дидактик уен «Чәчәк-яфрак». Чәчәкләренә, яфракларының формаларына һәм сабакларына карап, гөлнең чәчәген һәм яфра-

гын дөрөс табу; гөлнөң исемен әйтү.

5. Сүзле-хәрәкәтле уен «Ал кирәк – гөл кирәк».

Балаларның һәрберсенә чәчәк – гөл исеме бирелә: яран, роза, тамчы гөл, фикус, кына һ.б. Балалар ике төркемгә бүленәләр. Кулга-кул тотынышып, бер-берсенә каршы басалар, түбәндәгечә әйтешәләр:

1 нче төркем:

Ал кирәк, гөл кирәк,

Сезгә нинди гөл кирәк.

2 нче төркем:

Ал кирәк, гөл кирәк

Безгә матур чәчәкле,

Тамчы гөл бик кирәк.

Тамчы гөл каршы якка йөгереп барып, ике бала арасыннан үтәргә, аларның житәкләшкән кулларын «өзәргә» тырыша. «Өзеп» чыга алса, ике баланың берсен житәкләп алып, кире үз ягына кайта. Әгәр «өзә» алмаса, үзе шул якта кала.

Тема. Тәжрибә. «Кояш, су, һаваның үсемлекләре өчен әһәмияте»

Бурычлар:

1. Балаларда үсемлекләргә күзәтә белү сыйфаты, тирә-юньгә кызыксынучанлык тәрбияләү.

2. Гади генә тәжрибәләре ясап, балаларның хәтерен, игътибарлылыгын, логик фикерләү сәләтен үстерү, халык авыз иҗатына кызыксынуларын арттыру.

3. Балалар белгән табигать күренешләрен күзәтеп, алар арасында үзара бәйләнеш булуы турында нәтиҗә чыгарырга өйрәтү.

Сүзлек: кислород, углекислый газ.

Жиһазлар: ике төрле шартларда үскән бүлмә гөлләре, дидактик уен өчен материал.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

а) Зур алтын кыршау тәгәри,

Көн саен һава буйлап.

Тупка да бик охшаган ул –

Кызганыч, булмый уйнап. (Кояш)

б) Исе дә юк, төсе дә юк,

Аннан башка тормыш юк. (Су)

в) Борынга керә, үпкәгә үтә,

Аннан башка яши алмый

беркем дә. (Һава)

2. Фикер алышу.

- «Кояш, су һәм һава безнең иң якын дусларыбыз» әйтемен сез ничек аңлайсыз?

- Сәламәт булыр өчен нишләргә кирәк? (Саф һавада булырга кирәк)

- Җан ияләре нинди һаваны сулый? (Кислород)

- Үсемлекләр нинди һава сулай? (Углекислый газ)

- Углекислый газ кайдан чыга?

- Һава чиста булсын өчен, нәрсә эшләргә кирәк?

- Үсемлекләр үссен өчен нәрсә кирәк? (Кояш, су, һава)

3. Эндәшләр:

а) Яңгыр яу, яу, яу,

Бакчаларда алмагач

Корый яңгыр яумагач.

Игеннәр дә күп булсын,

Сыерлар да тук булсын,

Безгә катык, сөт булсын.

Яңгыр яу, яу, яу.

б) Кояшкаем, чык, чык.

Майлы ботка бирербез.

Майлы ботка казанда,

Тәти кашык базарда.

Кирәкми безгә салкын,

Кирәк безгә саф алтын.

4. Дидактик уен «Мин кайда үсәм» (интерактив тактада яисә рәсемнәр белән).

Болын, урман, кыр, чәчәк клумбасы сурәтләнган 4 зур рәсем эленә. Балалар кулларындагы чәчәк рәсемнәрен дәрәҗә итеп урнаштырырга тиешләр. Мәсәлән: умырзая урманда үсә ...

5. Ике төрле урынга утыртылган яран гөлләрен күзәтү.

Берсе – күләгәдә, икенчесе кояшта үсә. «Нинди аерма күрәсез? Ни өчен шулай дип уйлайсыз?» дигән сораулар бирелә. Ахырдан нәтиҗә ясала: кояш нурлары төшкән гөл матур булып үсә.

6. Сүзле-хәрәкәтле уен «Ал кирәк – гөл кирәк» (кабатлау).

Балаларның һәрберсенә чәчәк – гөл исеме бирелә: яран, роза, тамчы гөл, фикус, кына һ.б. Балалар ике төркемгә бүленәләр. Кулга-кул тотынышып, бер-берсенә каршы басалар, түбәндәгечә әйтешәләр:

1 нче төркем:

Ал кирәк, гөл кирәк,

Сезгә нинди гөл кирәк?

2 нче төркем:

Ал кирәк, гөл кирәк,

Безгә матур чәчәкле

Тамчы гөл бик кирәк.

Тамчы гөл каршы якка йөгереп барып, ике бала арасынан

үтэргэ, аларның кулларын «өзэргэ» тырыша. «Өзеп» чыга алса, ике баланың берсен житэклэп алып, кире үз ягына кайта. Эгэр «өзэ» алмаса, үзе шул якта кала.

Проект. Галәм киңлекләре

Тема. «Планетарийга сәяхэт» уены.

Бурычлар:

1. Балаларда беренче очучы Ю.Гагарин белән танышу аша илебезгә карата горуурлык хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның образлы күзаллауларын, ижадилыкларын, хәтерен үстерү.

3. Балаларга Кояш системасы, планеталар турында элементар белешмә бирү, алар турында күбрәк беләсе килү теләге уяту.

Сүзлек: галәм, орбита, планета, глобус, космонавт, ракета, Кояш системасы.

Жиһазлар: слайдлар, рәсемнәр, глобус, «Космоска очучы» рәсеме.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 432 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Глобусны карау. Балаларга сораулар.

- Бу нәрсә?

- Без яши торган планетаның исеме ничек?

- Ул нинди формада?

- Зәңгәр төс белән глобуста нәрсә күрсәтелә?

- Яшел төс нәрсәне аңлата?

- Аяз кичтә күк йөзе нинди була?

- Ни өчен көндез йолдызлар күренми?

2. «Планетарийга сәяхэт» уены (интерактив тактада, слайдлар яисә рәсемнәр белән).

Тәрбияче: Безнең Галактиканың үзәгендә иң зур йолдыз – Кояш урнашкан. Кояш безгә жылылык һәм яктылык бирә. Кояш тирәсендә тугыз планета хәрәкәт итә. Аларның һәрберсенең үз юлы бар. Бу юл орбита дип атала. Кояш һәм планеталарны бергә Кояш системасы дип атыйлар. Безнең планетабыз кояштан иң

уңай ераклыкта урнашкан. Шуңа күрә бары безнең планетабызда гына тереклек өчен шартлар бар. Кешеләр галәм кинлекләре белән бик күптән кызыксынгандар. Галәм очкычы – космик корабль төзөгәннәр. Иң беренче булып Ю.Гагарин галәмгә очкан. 12 нче апрель – Космонавтика көне дип билгеләп үтелә («Космоска очучы» рәсеме күрсәтелә).

3. Сүзле уен «Яшь космонавтлар».

Балалар сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясылар.

Без – булачак космонавтлар Һәм сикерә башлыйбыз.

Тик тормыйбыз бер дә без: Шул арада иелеп,

Кулларны күтәрәбез, Басарга өлгәрәбез.

Аннары төшерәбез. Тирән итеп сулыйбыз,

Чүгәлибез, торабыз, Ял итәргә туктыйбыз.

Башны уңга борабыз, Без бик көчле булабыз.

Аннан сулга карыйбыз

4. Тапкырларга – табышмак:

а) Лампа түгел, яктырта, мич түгел, жылыта. (Кояш)

б) Төнлә калка, көндөз ята. (Ай)

в) Мич тулы пәрәмәч, уртасында бер калач. (Ай һәм йолдызлар)

г) Төнлә баксам, күк тулган, иртән баксам, юк булган. (Йолдызлар)

5. Шигырь уку: Г.Гыйльманов. «Чүмеч йолдыз».

6. Тизәйткеч ятлау:

Жидегәндә жиде кыз,

Жиргә якын ул йолдыз.

Жиргә якын Жидегәндә

Жиде йолдыз, жиде кыз.

Проект. Г.Тукай ижаты

Тема. Г.Тукайның тормышы һәм ижаты

Бурычлар:

1. Балаларда Г.Тукайның күпкырлы ижатына кызыксыну уяту, ихтирам хисләре тәрбияләү.

2. Шигырьнең эчтәлегенә буенча үз фикерләрен әйтә белү, фикерләү, хәтер сәләтен үстерү.

3. Г.Тукайның тормыш һәм ижат юлы белән таныштыру,

әдәби әсәрләрне тыңлый, эчтәлеген сөйли белүләрәнә ирешү.

Сүзлек: шәкерт, буыннар, ятим.

Жиһазлар: Г.Тукай портреты, китаплар, аудиоязда «Туган тел» жыры.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Туган тел».

Нинди таныш, моңлы көй бу?

Тукай жыры – «Туган тел».

Истән бер дә чыкмый торган

Халык көе – «Туган тел».

2. Г.Тукайның тормышы һәм ижаты белән танышу (слайдлар, рәсемнәр ярдәмендә):

- Портретта сез кемне күрәсез?

- Г.Тукайның нинди әсәрләрән беләсез?

3. Китаплар карау. Иллюстрацияләр ярдәмендә әсәрләрнен исемнәрән искә төшерү.

4. Үстерешле уен «Кайсы әсәрдән икәнән бел!»

а) Кешенең яқын дустаны,

в) Нәкъ кеше кебек үзе,

Йортның тугры сакчысы.

Бар маңгаенда мөгезе.

Аннан гел игелек көт,

«Быттыр кысты», - дип акыра,

Ә исеме ничек?

Туганнарын чакыра.

(Эт – «Кызыклы шәкерт»)

(«Шүрәле»)

б) Жәен соры, кышын ак,

г) Чуар, йомшак күлмәге,

Аң шулай яхшырак.

Тотсаң, уңа бизәге.

(Куян – «Бичара куян»)

Тоттырмый, китә очып,

Я кала жирдә посып.

(Күбәләк – «Бала белән

күбәләк»)

5. Шигырь уку: «Кызыклы шәкерт».

- Малай Акбайны ничек өйрәтә?

- Акбайның ни өчен өйрәнәсе килми?

- Малай Акбайга ни өчен тырышырга куша?

6. «Су анасы» уены:

Балалар түгәрәккә басалар. Бер бала Су анасы итеп билгеләнә.

Ул күзләре бәйләнгән килеш түгәрәк уртасында утыра. Уйнау-

чылар түгәрәк буйлап жырлап йөриләр:

Су анасы, Су анасы,

Су анасын күр эле.

Каршыңда кем басып тора –

Ялгышмыйча әйт эле.

Жыр ахырында балалар туктап кала. Күзе бәйләнгән Су анасы урыныннан тора, тәрбияче бармагы белән берәр уенчыга төртеп күрсәтә. Әлеге бала Су анасы янына килә. Су анасы, капшап карап, аның кем икәнлеген әйтергә тиеш. Өгәр дөрөс әйтсә, шул уенчы Су анасы була.

Тема. Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Бала белән күбәләк»

Бурычлар:

1. Балаларда Г.Тукай әсәрләренә карата кызыксыну тәрбияләү.

2. Балаларның күзәтүчәнлеген, игътибарлылыгын, ижадилькларын үстерү.

3. Балаларда оештыру һәм алып баручы ролен башкару осталыгын формалаштыру, үзләренең эш-гамәлләрен, уенны алып баручы һәм башка катнашучыларның гамәлләренә яраклаштырырга өйрәтү.

Сүзлек: чуар, уңа.

Жиһазлар: аудиоязмада «Бала белән күбәләк» жыры, сәхнәләштерү өчен атрибутлар, «Бала белән күбәләк» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Чуар йомшак күлмәге,

Тотсаң, уңа бизәге.

Тоттырмый, китә очып,

Я кала жирдә посып. (Күбәләк)

2. Шигырь уку: «Бала белән Күбәләк».

3. Балаларга сораулар:

- Кыз Күбәләккә нинди сораулар бирә?

- Күбәләк ни дип җавап кайтара?

- Күбэлэк кайда яши?
- Нәрсә белән туклана?
- Күбэләкне ни өчен рәнжетмәскә кирәк?
- 4. Жыр тыңлау: «Бала белән күбэләк».
- 5. Мультфильм карау: «Бала белән күбэләк».
- 6. Шигырьне сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Бала белән күбэләк».

Тема. Шигырь ятлау: 3.Туфайлова. «Тукай абый»

Бурычлар:

1. Шигырьнең тылсымлы сүзләре аша шагыйрьгә карата мэхәббәт һәм ихтирам тәрбияләү.

2. Балаларның үз теләкләре белән яттан шигырьләр сөйләүгә булган омтылышларын, хәтер сәләтен үстерү.

3. Шигырьдәге төп фикерне әйтә белергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: жен, гүзәл, Шүрәле.

Жиһазлар: аудиоязмада «Туган тел» жыры, Г.Тукай әсәрләреннән төзелгән мультфильмнар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 197 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Туган тел» (Г.Тукай сүз.)

2. Үстерешле уен «Танып әйт».

Г.Тукай әсәрләреннән төзелгән мультфильмнардан өзекләр күрсәтелә. Балалар аларның исемнәрен атыйлар.

3. Шигырь уку: 3.Туфайлова. «Тукай абый».

4. Балаларга сораулар:

- Бала иң гүзәл бер жыр дип нинди жырны атый?

- Тукайның нинди әкиятләрен беләбез?

- «Су анасы», «Шүрәле»не ни өчен дуслар дип атыйбыз?

5. Шигырьне яттан сөйләү (5 – 6 бала сөйли).

6. Жырлы-биюле уен «Шүрәле, Шүрәле».

Балалар, кулга-кул тотынышып, түгәрәк ясыйлар. Түгәрәк эченә бер бала чыга. Балалар, такмак әйткәндә, аның исемнән әйтеп жырлыйлар. Бу бала, такмак беткәч, йә бии, йә жырлый, йә шигырь сөйли. Түгәрәк эченә икенче бала керә.

Жен дә түгел, жил дә түгел	Бер мөгез дә, койрык бер,
Күренеп йөри торган.	Кети-кети уйный ул.
Шүрәлене саклап тора	Киём-салым кими ул,
Татарда кара урман.	Балаларга тими ул!
Куш.: Шүрәле, Шүрәле,	Куш.: Шүрәле, Шүрәле,
Син Айгөлне күр әле!	Син Газизне күр әле!
Үзе бии, үзе жырлый,	Жырга оста – жырласын,
Куллар чабып тор әле!	Һич оялып тормасын.

Проект. Урман-жиребезнең матурлыгы, байлыгы

Тема. Урман почмагына экскурсия

Бурычлар:

1. Балаларда урманга һәм аның байлыкларына сак караш тәрбияләү.

2. Кешеләр тарафыннан табигатьне сакларга кирәклеген турында нәтижә чыгара белү, логик фикер йөртә белү сәләтен үстерү.

3. Балаларның урман, андагы тереклек турындагы белемнәрен тирәнәйтү, мул табигатьнең кеше тормышында әһәмиятен аңлату.

Сүзлек: урман, сәяхәтче, яшел доктор, сукмак, бака яфрагы, энже чәчәк.

Жиһазлар: дару үләннәре рәсемнәре, туп.
Эшчәнлек табигатьтә уздырыла.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Моңлы да ул, серле дә ул,	Чикләвекләр өлгерә.
Файдалы да, бай да ул.	Санап та бетереп булмый.
Кызарып жиләк пешә,	Нәрсә соң ул, кем белә? (Урман)

2. Фикер алышу:

- Урман кешегә ни өчен кирәк?
- Урманда нәрсәләр үсә?
- Ни өчен күп кошлар урманда яши?
- Урманда нинди жәнлекләр, бөжәкләр яши?

- Урманда нинди шифалы үләннәр үсә?
 - Урманда үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен беләсеңме?
3. Дидактик уен «Табышмак буенча агачны бел һәм күрсәт»

- а) Ак киём кигән, яшел чугын элгән. (Каен)
- б) Жәен дә, кышын да бер төстә. (Чыршы, нарат)
- в) Нинди агач жылсез шаулый? (Усак)
- г) Жимешем кып-кызыл була,

Бу – шатлык минем өчен.

Чөнки көзгә салкын да

Һич тә үзгәртми төсем. (Миләш)

4. Үстерешле уен «Безнең яшел докторлар» (рәсемнәр белән).

Беләсезме үләннәрнең

г) Сусауны тиз баса

Күпме дару биргәнән.

Бу жыләк чыннан да.

Дәшмисезме? Шулар инде

Су эзләп йөрисе

Яшел доктор дигәнәм.

Юк икән урманда.

а) Сәяхәтче юлдашы

(Каен жыләге)

Булыр бу үлән.

д) Энже чәчәк – матур чәчәк,

Сукмакларда мин аны

Энже сыман чыннан да.

Һәрвакыт күрәм.

Дарулы да, агулы да,

(Бака яфрагы)

Сак булыгыз жыйганда.

б) Мин дә танийм дус-ишне,

е) Күрегез әле сез

Кара нинди хуш исле.

Сукыр кычытканны.

Тагып йөрерлек түшкә

Йөрәк даруы өчен

Бу бит көрән ... (мәтрүшкә)

Жыялар ич аны.

в) Бик күп төрле авыруга

ж) Яратам мин таң нурын,

Шифасы бар аның да.

Дару минем тамырым.

Тамакны да дөвалый ул,

Шикәре дә житәрлек,

Эчәк авыруларын да.

Тәме исең китәрлек. (Тузганак)

(Сары мәтрүшкә)

5. Жырлы уен «Аю урманында».

Жиләк жыям чиләккә,

Әниемә бүләккә.

Монда жиләк күп икән,

Аю-бүре юк микән?

6. «Сорау – жавап» уены (туп белән).
- Нинди агач ак күлмәк кия?
- Ни өчен керпе баласын тотарга ярамый?
- Яз житкәч, кызлар күп итеп умырзая чәчәген жыеп кайттылар. Алар дөрөс эшләдеме?
- Урманда үсүче нинди агач ныклығы белән башкалардан аерыла?

Тема. «Камканы күзәтү»

Бурычлар:

1. Балаларда табигатьтәге тереклек ияләренә карата сак караш тәрбияләү.
2. Образлы күзаллау сәләтен, күзәтүчәнлекләрен, диалогик сөйләмне үстерү.
3. Табигатьтә яшәүче бөжәкләр белән таныштыруны дәвам итү; камка турында үзләренең белгәннәрен бәйләнешле итеп сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: камка, тәти кош, каты канат, кондыз оча, яфракка куна.

Җиһазлар: камка рәсеме, туп.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 161 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Эндәш:

Камка түти, киявең килгән,

Тимер капкаң ач та коч.

2. Камканы карау:

- Камка нинди?

- Ул ничек хәрәкәтләнә?

- Камка нәрсәләренә аулый?

- Алар кайда яшиләр?

- Камка нинди файда китерә?

- Камкалар кайда кышлылар?

3. Тәрбияче хикәясе:

Камка озынча формада. Ул ачык кызыл яки кызгылт-сары төстә, кара таплар белән бизәлгән. Аның төсә тирә-юньгә

жайлашкан, саклану чарасы булып тора. Кошлар андый төстөгө бөжөкләрне ашарга ярамаганлыкны беләләр. Аның үтә күрәнмәле көрән кечкенә, каты канатлары бар. Камка бик тиз үрмәли, ерак араларга оча ала. Камка бик күп зарарлы бөжөкләрне ашап, кешеләргә зур файда китерә. Камка кыш чыгар өчен агач кайрыларына, корыган агач кәүсәләренә яшеренә.

4. Шигырь уку: Ш.Галиев. «Камканы коткардым».

5. Дидактик уен «Дөресен әйт!» (туп белән). Мәсәлән: Камка нинди? Ул ничек хәрәкәтләнә? Нәрсә ярата? Камка кайда кышлый? һ.б.

Тема. «Кызыл китап» нәрсә ул?

Бурычлар:

1. Кызыл китапка кертелгән хайван һәм үсемлекләрне кызыгану, алар өчен борчылу хисләре уяту, табигатькә карата сак караш тәрбияләү.

2. Балаларның әйләнә-тирә дөнья белән кызыксынуларын, бәйләнешле сөйләмнән үстерү.

3. Балаларны сирәк калган һәм югалып бара торган хайваннар, үсемлекләр турындагы китап белән таныштыру, аның әһәмиятен аңлату.

Сүзлек: Кызыл китап, кыр кәжәсе, кондыз, бөркет, дельфин, аккош, лачын, тыюлыклар.

Җиһазлар: Кызыл китап, слайдлар, рәсемнәр, туп.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Табигатьне саклаган – үз яшәвен аклаган.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. «Кызыл китап»ны күрсәтү. Балаларга сораулар:

- Бу нинди китап?

- Нәрсә соң ул «Кызыл китап»?

- «Кызыл китап» нинди бүлекләрдән тора? (Бу китапка жир йөзәннән юкка чыгып бара торган хайваннар, кошлар һәм үсемлекләр теркәлгән, алар турында мәгълүматлар бирелгән)

- Ни өчен ул кызыл, кызыл төс нәрсә аңлата? (Кызыл төс кур-

кыныч янауны белдерэ, жир йөзөндө сирэк калган жан иялэрен саклагыз дип кисэтэ, кирэк булган очракта ярдэм итэргэ өнди)

- Тыюлыклар ни өчен кирэк?

3. Слайдлар, рәсемнәр карау. «Кызыл китапка нәрсэләр кэргән?» (кыр кэжәсе, чуар болан, ак аю, кондыз, дельфин, кеш; бөркет, аккош, ак челән, лачыннарның бөтен төрө һ.б.).

- Юлбарыс турында нәрсэ әйтэ аласыз?

- Юлбарысның тиресе нинди?

- Кешеләр аны ни өчен аулуй?

- Алар дөрес эшлиләрме?

- Юлбарысларны һәм башка хайваннарны, кошларны һәм үсемлекләрне саклап калыр өчен нәрсэ эшлэргэ кирэк?

- Табигатькэ зыян салучыларга сез нәрсэ әйтер идегез?

4. Дидактик уен «Кем тизрэк жыя?»

Балалар Кызыл китапка кертелгән хайван һәм кошларның рәсемнэрен өлешлэрдән жыялар.

5. Үстерешле уен «Кызыл китапта бармы?» (туп белән).

Тәрбияче төрле хайваннарның, кошларның һәм балыкларның исемнэрен әйтэ һәм тупны берәр балага ыргыта. Бала жавап бирэ һәм тупны кире тәрбиячегэ кайтара.

6. Балалар эшчәнлегэ: «Мин табигать дусты» (5 – 6 бала сөйли).

Балалар үзлэренен ничек итеп кошларга ярдэм итүлэре турында сөйлилэр.

Тема. Әкият эттөлөгөн сөйләү: Ф.Зариф. «Татлы жәй»

Бурычлар:

1. Жәйге табигатьнең матурлығына соклана белү, күзэтүчәнлек һәм кызыксыну хисе тәрбияләү.

2. Балаларның сүзлек запасын арттыру, бәйләнешле сөйләм телен, фикерне бер юнәлештә туплый белү сәләтен үстерү.

3. Әкиятлэргэ кызыксыну уяту, сөйли белү теләге тудыру, аңларга өйрәтү.

Сүзлек: татлы, нигъмәтлэр, сыйпап, гомумән, игелек, чырылдашкан, нәни йөнтәскәйлэр, гажәеп.

Жиһазлар: уен өчен аю битлегэ.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 184 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак.

Кигән киеменең бизәге

Бөтен дөньяны ямыгә бизәде. (Жәй)

2. «Ми чарлау» уены.

- Жәйнең иң эссе вакыты ничек атала? (Челлә)

- Кояш кайчан суга? (Челләдә яланбаш йөрсән)

- Жәйге эссе, жылсез көндә офыктагы һаваның калтырап, дулкынланып, жемелдәп торуын бер сүз белән ничек атыйлар? (Рәшә)

- Күк күкрәп, яшен яшнәп яуган жылы яңгырдан соң нәрсә барлыкка килә? (Салават күпере)

3. Әкият уку: Ф.Зариф. «Татлы жәй».

4. Балаларга сораулар:

- Төлке баласы Шаянга әнисе ни өчен жәйгә рәхмәт әйтергә куша?

- Жәй нинди балаларга гына күренә?

- Акыллы бала нинди була?

- Шаян Шәүлегән баласына ничек ярдәм итә?

- Аю балаларын ул нәрсә өйрәтә?

- Жәй Шаянга үзенең рәхмәтен ничек белдерә?

- Шаян жәйнең татлы икәнен каян белә?

5. Балалар эшчәнлегенә (5 – 6 бала сөйли).

6. Тел көрмәкләндергеч «Елама, Жамалый». [ж] авазы.

Жәен жыләк жыйганда Елама-елама, Жамалый,

Жинен ерткан Жамалый. Елап жиңең ямалмый.

7. Сүзле-хәрәкәтле уен «Жиләк жыю».

- Дуслар, кая барасыз? - Жиләк белән нишлисез?

- Кара урманга барабыз. - Жиләктән как коябыз.

- Кара урманда нишлисез? - Аю килсә нишлисез?

- Кура жыләк жыябыз. - Урман буйлап чабабыз.

Аннан соң барысы бергә күмәкләшәп жырыллар:

Жиләк жыям, как коям Монда жыләк күп икән,

Дәү әнигә бүләккә. Аю-бүре юк икән.

Аю яшеренгән жиреннән чыга да, аларны куа башлый.

Проект. Жиңу алып килде май

Тема. Сугыш ветераннары белән очрашу. «Бөек Жиңу»

Бурычлар:

1. Балаларда патриотик хисләр, туган якка, туган телгә, Ватанга мөхәббәт тәрбияләү.

2. Туган ил һәм дөньядагы вакыйгалар белән кызыксынучанлыкны үстерү.

3. Сугышчыларыбызның Бөек Ватан сугышында күрсәткән батырлыклары турында балаларның белемнәрен арттыру.

Сүзлек: Бөек Ватан сугышы, ветеран, хәтер, кыю, батыр, патриот, парад.

Жиһазлар: аудиоязмада «Марш» (Р.Еникеев көе), слайдлар, «Хәтер» китабы, «Хәтер көне» күргәзмәсе, чәчәкләр.

Эшчәнлек барышы

1. Көй тыңлау: «Марш» (Р.Еникеев көе).

2. Бөек Ватан сугышы геройлары турында слайдлар карау.

3. Сугышта катнашкан ветераннар чыгышы.

4. Жиңу көненә багышланган шигырьләр тыңлау (4 – 5 бала сөйли).

5. «Хәтер китабы» белән танышу (илебезнең тынычлыгын саклаучы солдат һәм офицерларның кыю, батыр, курку белмәс һәм үз илен, үз халкын яратучы чын патриот булулары турында сөйләшү).

6. «Хәтер көне» дигән рәсем күргәзмәсен карау.

7. Бөек Ватан сугышы ветераннарына чәчәкләр бирү.

Тема. Шигырь уку: Э.Шәрифуллина. «Минем бабай»

Бурычлар:

1. Балаларда патриотик хисләр, Ватанга мөхәббәт тәрбияләү.

2. Шигырьнең эчтәлегенә буенча сорауларга төгәл җавап кайтара белү күнекмәсен үстерү.

3. Балаларның бу шигырь аша Бөек Ватан сугышы геройлары турында күзаллауларын киңәйтү.

Сүзлек: разведчик, немец тылы, баһадир, ветеран.

Жиһазлар: слайдлар, рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 525 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Бөөк Ватан сугышы геройлары турында слайдлар карау.

2. Балаларга сораулар:

- Нәрсә ул Жиңү көне?
- Ни өчен һәр елны зурлап билгеләп үтәлә?
- Кемнәр ул ветераннар?
- Сезнең ветеран бабаларыгыз бармы?
- Сөз аларны ничек хөрмәтлисез?

3. Шигырь уку: Э.Шәрифиллина. «Минем бабай».

4. Балаларга сораулар:

- Бабай сугышта кем булган?
- Орден, медальләре бабайга ни өчен биргәннәр?
- Бабай нинди уйлар белән сугышка кергән?
- Жиңү безгә нәрсә китерде?

5. Мәкальләр, әйтемнәр.

а) Ватанга хезмәт – үзең хөрмәт.

б) Илнең күрке – тынычлык.

в) Илдә яшисең икән – илең хезмәт ит.

г) Ил тыныч булса, без дә тыныч.

Өйдә эти-әниләр белән өйрәнгән мәкаль-әйтемнәрне искә төшерү, аларның эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. «Кем житез, кем кыю» уены.

Балалар берничә командага бүленә һәм аларга төрле биремнәр бирелә. Беренче булып һәм күбрәк жавап бирүче команда жиңүче була.

Проект. Чәчәкләр – тормыш яме

Тема. Уен-викторина. «Чәчәкләр – тормыш яме»

Бурычлар:

1. Чәчәкләргә сакчыл караш, туган як табигатен өйрәнү теләге тәрбияләү.

2. Мөстәкыйль фикерләү, фикерне бер юнәлештә туплый

белү сэләтен үстерү.

3. Балаларның чәчәкләр турындагы белемнәрен баету, чәчәкләрне танып белергә, тасвирлап сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: энже чәчәк, ак чәчәк, тукранбаш, хушбуй, таж, мохтаж, ышык.

Жиһазлар: рәсемнәр, слайдлар, лото.

Эшчәнлек барышы

1. «Яз килде» уены (лото ярдәмендә).

Балалар яз билгеләренә туры килгән рәсемнәренә тәртип буенча тезеп чыгалар һәм аның турында сөйләләр.

2. Табышмак:

Төрле-төрле төстә алар,

Бу төсләр каян килгән?

Хушбуй исе аңкыталар,

Кем аны сөртеп йөргән?

Алар нәрсәләр? (Чәчәкләр)

3. Тәрбияче хикәясә (слайдлар, рәсемнәр ярдәмендә).

Яз, жәй көннәрендә, иртә көздә кырларда, болыннарда, урманнарда, бакчаларда чәчәкләр үсә. Алар төрле, чөнки аларның яшәү шартлары бер-берсеннән аерылып тора. Урманда үскән ак чәчәк (ромашка) эре, аның таж яфраклары киң була. Ә кырда үскән ак чәчәк вак, таж яфраклары тар була. Ни өчен? Чөнки кырда дым аз, ә урманда күп. Урман чәчәкләре ышыкта үсә ...

4. Фикер алышу:

- Кырда, басуда үсә торган чәчәкләрне ничек атыйлар?

- Кыр, урман чәчәкләрен кем тәрбияли?

- Бакча гөлләре нинди шартларда үсә?

- Нинди бакча гөлләрен беләсез?

- Нинди кыр чәчәкләрен әйтә аласыз?

- Урманда нинди чәчәкләрне очратырга мөмкин?

- Чәчәкләрне күп итеп өзәргә ярыймы? Ни өчен?

5. Уен-викторина «Мин кайда үсәм?»

Болын, урман, кыр, чәчәк клумбасы сурәтләнгән зур рәсемнәр эленә. Балалар таратылган чәчәкләрдән берне сайлап алалар, аның турында сөйләләр һәм урынына урнаштыралар.

6. Жырлы уен «Түгэрэк алан».

Бу аланда чэчэклэр күп, Умырзая, умырзая,
Кыймыйм лэкин өзэргэ. Чык эле син биергэ.

Балалар түгэрэккэ басалар, аларга чэчэк исемнэре кушыла.
Балалар жырлап, түгэрэк буйлап йөрилэр. Исемен ишеткэн бала
уртага чыгып бии.

Проект. Алдакчы, саран булма!

Тема. Хикэя уку: Н.Фэттах. «Велосипедлы Мөнир»

Бурычлар:

1. Балаларда саранлыкка кире мөнэсэбэт тәрбиялэу.
2. Тәрбияче биргэн сорауларга төгэл жавап кайтара белу күнекмэсен, бэйлэнешле сөйлэм телен үстеру.
3. Балаларга хикэя геройларына дөрөс бэя бирергэ ярдэм итү, каршылыкларны мөстэкыйль рэвештэ чишэргэ өйрэтү.

Сүзлек: кырт кисеп, ияр, кыйшайды, коты алынган, зырылдап.

Жиһазлар: хикэя эттэлегенэ туры килгэн иллюстрациялар.

Матур эдэбият: К.В.Закирова. «Иң матур сүз», 120 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Мәкаль: Кешегэ чокыр казысаң, үзең төшәрсең.
Эттэлеге буенча фикир алышу.
2. Хикэя уку: Н.Фэттах. «Велосипедлы Мөнир».
3. Балаларга сораулар:
 - Мөниргэ этисе кибеттэн нэрсэ алып кайткан?
 - Мөнир Илдуска велосипедында йөрөп карарга ни өчен рөхсэт иткэн?
 - Мөнир Илдуска нэрсэ вэгьдэ иткэн?
 - Мөнир вэгьдэсен үтэгәнме?
 - Ни өчен Илдус Мөнир ташлап киткэн?
 - Ни өчен велосипедның тизлеге арткан?
 - Мөнир ни өчен тормозга басмаган?
 - Мөнир куркуыннан кемне искэ төшергән?
 - Ни өчен велосипедыннан егылып төшкэн Мөнир янында берэу дә булмаган?

- Сез хикяне ничек тэмамлар идегез?

- Сез кайсы малай яклы?

4. Тизэйткеч ятлау. [с] авазы.

Саран Сара

Саран гына

Саний-саний,

Сарыгына

Сарыгына салам сала.

Саламны да

Санап сала.

5. Үртэвеч:

Саран, саран,

Сагынсам да бармам.

Комплекслы-тематик план

Мәктәпкә әзерлек төркеме

Проект темалары	Эшчәнлек төрләре	Эшчәнлек саны
1. Белем бәйрәме	Мәктәпкә экскурсия. «Исәнме, мәктәп!»	1
	Әңгәмә. «Белем бәйрәме»	1
	Хикәя уку: М.Хәсәнов. «Сара мәктәпкә бара»	1
2. Аралашу әдәбе	Әңгәмә. «Тәмле сүз – жан азыгы»	1
	Хикәя эчтәлеген сөйләү: В.Осеева. «Тылсымлы сүз»	1
3. Туган ягым – яшел бишек	«Минем туган жирем»	1
	Әңгәмә. «Минем гүзәл халкым»	1
	«Туган ягым язучылары»	1
	«Татарстан буйлап сәяхәт»	1
	Әңгәмә. «Чал тарихлы Казаным»	1
Шигырь уку: Ә.Синегулов. «Татарстан жирләре»	1	
4. Абдулла Алиш ижаты	А.Алиш ижаты белән танышу.	1
	Әкиятнең эчтәлеген сөйләү. «Сертотмас үрдәк»	1
5. Алтын көз!	Урман почмагына экскурсия.	1
	Рәсем буенча хикәя төзү. «Алтын көз»	1
	Шигырь ятлау: М.Жәлил. «Көз җитте»	1
6. Яшелчә, җиләк-җимеш	«Бакчада көзгә эшләр»	1
	Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү.	1
	«Мин уңыш жыйдым»	
	Шигырь уку: Х.Халиков. «Дәү әнием – бакчачы»	1
	«Көз күчтәнәчләре»	1
Рәсем буенча хикәя төзү. «Көзгә эшләр»	1	
Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Балан»	1	
7. Икмәк – яшәү терәге	«Игенченең тырышлыгы кырларыннан күренә»	1
	Картина карау. И.Шишкин. «Арыш басуы»	1
	Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Ашлар солтаны»	1

8. Гаилә һәм йорт жиһазлары	«Минем өем, өй жиһазлары»	1
	Әңгәмә. «Нәрсә ул электр һәм электр жиһазлары?»	1
	Ижади хикәя төзү. «Тату гаилә»	1
	Шигырь уку: З.Туфайлова. «Минем гаиләм»	1
9. Ашам-лыклар һәм савыт-саба	Ашханәгә экскурсия.	1
	Әңгәмә. «Кунак чакырдык»	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү: С.Сәүбәнова. «Ботка нигә тәмле?»	1
10. Милли киёмнәр	Танышу уены. «Әбиемнең серле сандыгы»	1
	Чагыштырып хикәя төзү. «Киём кешене бизи»	1
	Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Кәләпүшем, кәләпүш»	1
11. Кыш. Кышкы уеннар	Паркка экскурсия. «Килеп житте матур кыш»	1
	Әңгәмә. «Паркта минем күргәннәрем»	1
	Шигырь ятлау: Г.Латып. «Кыш килде»	1
	«Боз һәм бозлыклар»	1
	Ижади хикәя төзү. «Кышкы уеннар»	1
Язма сөйләм. «Кыш бабайга хат»	1	
12. Кыргыз хайваннар	«Кайда, ничек кышлыйлар?»	1
	Рәсем буенча хикәя төзү. «Кыш. Тиеннәр»	1
13. Кыш-лаучы кошлар	Кошларны күзәтү. «Безнең канатлы дусларыбыз»	1
	«Кошларга ярдәм итик»	1
	Калмык халык әкиятен уку: «Күңелле чыпчык белән күңелсез карга»	1
14. Йорт хайваннары һәм кошлары	«Авылда ишегалды»	1
	Картина буенча хикәя төзү: «Йорт хайваннары. Ат белән колын»	1
	Әкиятнең эчтәлеген сөйләү: «Үрдәк беренчелекне алган»	1
15. Транспорти, юл йөрү кагыйдәләре	«Транспорт төрләре белән танышу»	1
	Әңгәмә. «Юл йөрү кагыйдәләре кирәк безгә һәркөнне»	1
	Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Светофор»	1

16. Һөнәр-ләр	Балалар бакчасы буйлап сәяхәт: «Безне жырларга кем өйрәтә?»	1
	Әңгәмә. «Әти-әниләр һөнәре»	1
	Шигырь уку: Э.Мәминова. «Фокусчы»	1
	Укытучы хезмәте белән таныштыру: «Укытучы»	1
17. Мультфильмда кунакта	Әкиятне дәвам итеп сөйләү. «Күчтәнәч»тә кунакта»	1
	Әңгәмә. «Әкиятләр иленә сәяхәт»	1
18. Мин дөньяның бер кешесе	Әңгәмә. «Мин бәхетле – мин хокуклы»	1
	«Тигез хокук белән яшик бу жирдә»	1
19. Мин һәм минем сәләмәтлегем	Шифаханәгә (шәфкать туташы бүлмәсенә) экскурсия. «Шәфкать туташы»	1
	Фикер алышу: «Сәламәтлек – зур байлык»	1
	Хикәянең эчтәлеген сөйләү: В.Монасыпов. «Шифалы табиблар»	1
20. Муса Жәлил. Ил сакчылары	«Кемнәр алар – ил сакчылары»	1
	«Муса Жәлил – бөек шагыйрәбез» (Сәхнәләштерү: М.Жәлил. «Карак песи»)	1
	Шигырь уку: Р.Корбан. «Жәлил турында жыр»	1
21. Халык-ара телләр көне	Фикер алышу. «Дуслык – бөек көч»	1
	Әңгәмә. «Россия – безнең илебез»	1
	Шигырь ятлау: Х.Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә»	1
22. Бүлмә гөлләре	Тәжрибә үткәрү. «Ни өчен орлыкларны, үсемлекләрне балчыкка утырталар»	1
	Хикәя төзү: «Кактус белән фикус гөлен чагыштыру»	1
	Шигырь уку: Ә.Габиди. «Минем гөлләрәм»	1
23. Ямьле яз	Паркка экскурсия. «Туган якка яз килде»	1
	Эчтәлекле рәсемнәр сериясе буенча хикәя төзү. «Яз. Сыерчыклар»	1
	Шигырь уку: Н.Мәдьяров. «Көләч яз»	1
	Күзәтү: «Ак болытлар ага зәңгәр күктә»	1

24. Исән-мезез, кошкайлар	«Күчмә кошлар безгә яз алып килде» Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Кара»	1 1
25. Урман. Кызыл китап	«Нәрсә ул Кызыл китап?» Әңгәмә. «Урман – безнең байлыгыбыз» Хикәянең эчтәлеген сөйләү. Р.Төхвәтуллин. «Шомырт нигә елый?» Хикәянең эчтәлеген сөйләү: М.Пришвин. «Алтын болын»	1 1 1 1
26. Китап кайдан килә	Китапханәгә экскурсия Бирелгән сүзләрдән хикәя төзү: «Китап кибете» Шигырь уку: Х.Халиков. «Китап докторы»	1 1 1
27. Космос	«Нәрсә ул Кояш системасы?» Әңгәмә. «Космонавтика көне» Шигырь уку: Йолдыз. «Сәлам, галәм!»	1 1 1
28. Спорт	«Казанда Универсиада» Рәсем буенча хикәя төзү. «Спорт майданчыгында» Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Зарядкага бас»	1 1 1
29. Г.Тукай ижаты	Әдәби викторина: «Мультфильмда кунакта» Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Кызыклы шәкерт» Шигырь уку: Г.Тукай. «Эш беткәч, уйнарга ярый» «Г.Тукай һәм балалар»	1 1 1 1
30. 9 май – Жиңү көне	Ветераннар белән очрашу. «Алар безгә Жиңү бүләк итте» Хикәянең эчтәлеген сөйләү: Л.Кассиль. «Күнелләрдә мәңге сакланыр»	1 1
31. Хуш бакчам, исәнме, мәктәп!	«Без барабыз мәктәпкә» Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Һәркем эштә» Шигырь ятлау: Б.Рәхмәт. «Мәктәпкә»	1 1 1

Проект. Белем бэйрәме

Тема. Мәктәпкә экскурсия. «Исәнме, мәктәп!»

Бурычлар:

1. Балаларда мәктәп турында уңай мөнәсәбәт тәрбияләү.
2. Мәктәпкә бару теләген формалаштыру.
3. Укучы, укытучы, дәрес, тәнәфес сүзләре белән таныштыру.

Сүзлек: укытучы, укучы, тәнәфес, кыңгырау, сыйныф бүлмәсе.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Эче тулы балалар,

Парталар һәм такталар.

Бик тырышып белем бирә

Абыйлар һәм апалар. (Мәктәп)

2. Мәктәп белән танышу (сыйныф бүлмәсен, мәктәп китапханәсен, ашханә, спорт бүлмәләрен һ.б. карау).

3. Балаларга сораулар:

- Ни өчен 1 нче сентябрьне «Белем бэйрәме» дип атыйлар?

- Мәктәпкә баручы балаларның кәефе нинди?

- Мәктәп балаларны ничек каршылый?

- Балаларга белемне кем бирә?

- Укучы сумкасында ниләр бар? Беләсезме?

- Беренче сыйныф укучысы нинди булырга тиеш?

4. Кыңгырауның ни өчен кирәклеге аңлату:

Үзе кечкенә генә,

Ә тавышы яңгырау.

Дәрескә дәшеп,

Чыңлый ... (Кыңгырау)

5. 1 нче сыйныфта дәрестә катнашу.

Тема. Өңгәмә. «Белем бэйрәме»

Бурычлар:

1. Балаларда белем алырга омтылыш тәрбияләү.
2. Логик фикерләү сәләтен, хәтерне үстерү.

3. Балаларны мәктәп тормышы белән таныштыруны давам итү, алган белемнәрен системалаштыру.

Сүзлек: укучы, укытучы, мәктәп, белем, кыңгырау, глобус.

Жиһазлар: интерактив такта, рәсемнәр, сюжетлы-рольле уен өчен кирәк-яраклар, «Укытучы» рәсеме, туп.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 156 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: М.Әхмәтгалиев. «Беренче көн».

2. Үстерешле диалог.

- 1 нче сентябрь ул нинди бәйрәм?

- Без сезнең белән бәйрәмдә нәрсәләр күрдөк?

- Беренче тапкыр мәктәпкә килгән балалар нинди иделәр?

- Сезгә бәйрәмдә нәрсә ошады?

- Беренче дәрсә утырганда нинди тойгылар кичердегез?

- Кыңгырау тавышы нәрсә турында хәбәр итә?

3. «Урынын тап!» уены (интерактив тактада яки рәсемнәр ярдәмендә).

Балаларга мәктәптә укытучы һәм китап кибетендә кибетче төшерелгән рәсемнәр таратыла. Уку эсбаплары һәм китап кибетендәге әйберләр буталып бирелә. Бала шул эсбапларның һәм әйберләрнең дәрәс итеп урынын билгели. Мәсәлән: мәктәп – глобус, такта, указка, акбур, укучылар, укытучы һ.б.; китап кибете – китап киштәсе, касса, китаплар, кибетче, сатып алучылар һ.б.

4. Проблемалы ситуациялар чишү: «Белмәсәң бел!»

- Мәктәпкә йоклап калмас өчен нишләргә кирәк?

- Яхшы билгеләр алыр өчен нишләргә кирәк?

- Мәктәптә кәфең күтәрәнке булсын өчен нишләргә кирәк?

- Эти-эниенне сөендерер өчен нишләргә кирәк?

- Мәктәптән кайткач, иң элек нишләргә кирәк?

5. Дидактик уен. «Жөмләне тәмамла!» (туп ярдәмендә).

а) Балалар мәктәпкә ... (баралар).

б) Аларны укытучы ... (каршылый).

в) Балалар мәктәптә ... (укыйлар һ.б.).

г) Укытучы апа ... (ягымлы һ.б.).

- д) Мәктәп бинасы ... (матур һ.б.).
 е) Балалар мәктәптән ... (кайталар).
 6. Үстерешле уен «Бирелгән сүзләрдән дөрөс жөмлө төзе!»
 а) Малай, бүген, бара, мәктәпкә.
 б) Бара, мәктәпкә, озата, әнисе, кызны.
 в) Каршылый, аларны, укытучы.
 г) Чәчәк, тоткан, кулына, укучы.
 7. «Киресенчә әйт!» уены (тукмак тәгәрәтү).
 Мин әйтәмен «югары»,
 Син әйтәсең ... («тәбәнәк»).
 Мин әйтәмен «бик куркак»,
 Син әйтәсең ... («бик батыр») һ.б.
 8. Сюжетлы-рольле уен «Мәктәп».

Тема. Хикәя уку: М.Хәсәнов. «Сара мәктәпкә бара»

Бурычлар:

1. Халык авыз ижаты аша балаларда белемгә омтылыш тәрбияләү.
2. Балаларда әдәби әсәрләргә тыңлый белү сәләтен үстерү.
3. Хикәя эчтәлегенә буенча сорауларга тулы жөмлөләр белән жавап бирүләренә ирешү.

Сүзлек: ак альяпкыч, сандал, белем.

Җиһазлар: аудиоязмада «Сара мәктәпкә бара» жыры (Б.Рәхмәт сүзләре), схема-рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 534 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Хикәя уку: М.Хәсәнов. «Сара мәктәпкә бара».
2. Балаларга сораулар:
 - Ишек алдында нинди яналык ишеткәннәр?
 - Бала-чагалар ни өчен тынып калганнар?
 - Сара ничек киенгән?
 - Сара ни өчен иптәшләре белән уйный алмам дип уйлаган?
 - Сөз мәктәпкә ничек итеп әзерләнер идегез?
3. Жыр тыңлау: «Сара мәктәпкә бара» (Б.Рәхмәт сүзләре).

Иртэгэ Сара
Мэктэпкэ бара,
Кара син аның
Сумкасын, кара.
Әлифбасы да
Бар сумкасында,
4. Мәкаль:

Рәсемнәре бар –
Матур барысы да.
Шатланган нинди,
Жырлый да бии.
«Мэктэпкэ барам
Иртэгэ мин»,- ди.

Беләге юан берне егар,

Белеме булган меңне егар.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

5. Мәкаль буенча пиктограмма ясау (балалар эшчәнлеге).

Проект. Аралашу әдәбе

Тема. Әңгәмә. «Тәмле сүз – жан азыгы»

Бурычлар:

1. Уй-фикерләрен, уйларын тартынмыйча, үз сүзләре белән сөйләп бирү һәм тыңлый белү күнекмәләрен тәрбияләү.

2. Балаларның көнкүрешкә, жәмгыятькә кагылышлы сүзләр исәбенә сөйләмнәрен үстерү.

3. Балаларны төрле ситуацияләрне бәяләргә, аңлаешлы итеп әйтә белергә, катлаулы булмаган нәтижәләр ясарга өйрәтү.

Сүзлек: мәрхәмәтле, юмарт.

Жиһазлар: «Өч кыз» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку:

Тәмле сүзеңне кызганма,

Син, дустым, сөйләшкәндә.

Ягымлы һәм мөлаем бул,

Кешегә эндәшкәндә.

2. Мәкаль:

Татлы тел тимер капканы ачар.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

3. Хикәя уку: Ф.Бәдретдин. «Рәхмәт».

«Рәхмәт!», «Рәхмәт яусын!», «Рәхмәтләр яусын!» – бик тәмле

сүзләр. Син аларның тәмен үзең дә беләсең, чөнки үзеңә генә аталганнарын гел-гел ишетеп торасың. Ә менә тиешле урында үзең дә рәхмәт әйтә бел. Берәрсе иелеп ботинка бавыңны бәйләсә – рәхмәт әйт. Әниң белән син килеп керүгә автобуста кемдер сикереп торып урын бирсә: «Рәхмәт!»- диген. Өйдә дә, урамда да, бакчада да кемнәрдер сиңа гел яхшылык эшләп тора бит. Берсен дә рәхмәтсез калдырма. Алар: «Дәү үс!»- диярләр. Көнөнә утыз мәртәбә: «Дәү үс!»- дисәләр, ай үсәсен көн үсә башлыйсың әле ул. Чынлап. Ышанмасаң, сынап кара.

4. Фикер алышу:

- Нәрсә ул тәмле сүз?

- Ни өчен тәмле сүз дип атыйлар?

- Сөз нинди тәмле сүзләр беләсез һәм аны кайда кулланасыз?

- Нинди әкият геройлары үзләренең мәрхәмәтлелеге һәм тәмле телле булуы белән кыен хәлләрдән җиңеп чыга?

- Кәжә кайсы әсәрдә рәхмәт әйтеп сакалын селкетә һәм ни өчен?

- Украин халкының «Башак» әкиятендәге этәч турында нинди матур сүзләр әйтеп була?

- Татар халкының «Өч кыз» әкиятендәге иң кече кызга нинди мактау сүзләре әйтер иден?

5. «Капма-каршы әйт!» уены. Мәсәлән: «Төлке һәм торна» әкиятеннән яхшы һәм начар сыйфатларны әйтергә.

а) Кунакка чакырышу – яхшы.

б) Ачу саклау – начар.

Үрнәк: Яхшы – начар, тырыш – ялкау, дус – дошман, юмарт – саран һ.б.

6. Жырлы-биюле уен «Наза». [з] хәрәфе.

Балалар, парлашып, бер-бер артлы тезелеп басалар. Бер бала парсыз, ул уенчылар каршысына чыгып баса.

Наза дигән кыз баланың

Кушымта: Наза, Наза,

Бөрлегәне түгелгән.

Наза – матур кыз бала.

«Наза» дигән уенны без

Наза тырыш, уңган бала,

Уйныйбыз чын күңелдән.

Зирәк, акыллы бала.

7. «Өч кыз» мультфильмын карау.

Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү:
В.Осеева. «Тылсымлы сүз»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият аша балаларның сөйләмендә ягымлы сүзләр куллануларына ирешү.
2. Балаларның хәтер сәләтен, бәйләнешле сөйләмен үстерү.
3. Әдәби әсәрләрнең эчтәлеген дәрәс интонация белән сөйләү күнекмәсе тәрбияләү.

Сүзлек: тылсымлы, тупас, зинһар, гажәпсенеп, тылсымчы, басынкы.

Җиһазлар: туп.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 266 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Теле татлының дуcты күп.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Хикәя уку: В.Осеева «Тылсымлы сүз».

3. Балаларга сораулар:

- Ни өчен Павликның кәефе юк?

- Ак сакаллы бабай аңа нинди тылсымлы сүз әйткән?

- Павлик тылсымлы сүзне ничек сынап караган?

- Тылсымлы сүз ничек булышкан?

4. Хикәянең эчтәлеген сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

5. Сүзле уен «Ягымлы сүзләр» (туп белән).

6. Жырлы-биюле уен «Куш кулым».

Урман буйларына менәм, Син бит минем якын дуcтым,

Урман буе ямьлегә. Менә сиңа куш кулым.

Бир кулыңны, мин дә бирәм Алма бакчасына кереп,

Дус булырга мәңгегә. Алма ашыйсым килә.

Менә сиңа уң кулым, Син алмасы, мин чәчәге

Менә сиңа сул кулым. Булып яшисем килә.

Проект. Туган ягым – яшел бишек

Тема. «Минем туган җирем»

Бурычлар:

1. Туган шәһәрбезгә (авылыбызга) карата горурлык хисе тәрбияләү.

2. Үстерелешле диалог, сөйләм күнекмәләрен камилләштерү.

3. Балаларның Ватаныбыз, республикабыз (шәһәр һәм авыл) һәм аның символикасы турындагы мәгълүматларын арттыру.

Сүзлек: хат, тугра.

Җиһазлар: слайдлар, фотосурәتلәр, хат, аудиоязма, тугра.

Эшчәнлек барышы

1. Хат уку:

Тәрбияче: «Исәнмесез, балалар! Сезгә Мәскәү балалары хат яза. Без ... шәһәрэнә (авылына) үзебезнең дусларыбыз янына танышырга килмәкче идек. Сезнең туган шәһәрегез (авылыгыз) белән якыннанрак танышасыбыз килә. Зинһар өчен, булышыгыз әле, балалар!» Балалар, Мәскәү дусларыбызга булышабызмы?

2. Җавап хаты (слайдлар яки рәсемнәр ярдәмдә):

- Хатны ничек башлар идегез?

- Без нинди республикада яшибез?

- Башкалабыз ничек атала?

- Без нинди шәһәрдә (авылда) яшибез?

- Республикабызның тагын нинди шәһәрләрен беләсез?

- Шәһәрбездә (авылыбызда) нинди истәлекле, күренекле урыннар бар?

- Шәһәрбез (районыбыз) туграсында нәрсә сурәтләнгән, алар нинди төстә, нәрсә аңлата?

- Безнең шәһәр (авыл) нинди елга (тау, урман) буена урнашкан?

3. Балалар эшчәнлегенә (алдагы сорауларны кулланып).

Балалар сөйләгәнне тәрбияче язып бара. Кирәк булган очракта, тәрбияче үрнәк бирә.

4. Тел шомарткыч «Борылма». [б] авазы.

Бу елгада	Борылма дип
Борылма да	Юлдан кире
Борылма.	Борылма.

5. Дидактик уен «Бу урынны таныйсыңмы?» (рәсемнәр белән).
Шәһәрнең яисә авылның матур күренешләре, истәлекле урыннары төшерелгән рәсемнәр күрсәтелеп оештырыла.

6. Жыр тыңлау (туган жир, шәһәр, авыл турында).

Тема. Әңгәмә. «Минем гүзәл халкым»

Бурычлар:

1. Туган жирең, халкың, телең белән горурулану хисе тәрбияләү, Татарстанда яшәгән башка халыкларның мәдәниятен хөрмәтләү.

2. Балаларда халкыбызның туган жиренә, теленә, үткәнә, тарихына, мәдәниятына кызыксыну үстерү.

3. Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгънәсе буенча аңлап, төгәл кулланырга өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: рәссам, композитор, жырчы.

Жиһазлар: рәсемнәр, яшел яулык.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Халыкның бер йорты бар:

Ул да булса – туган ил.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. «Башын мин әйтәм, ахырын син әйт!» уены:

а) Кош канаты белән, ... (кеше дуслары белән көчле).

б) Дустың булмаса, эзлә, ... (тапсаң югалтма).

в) Күмәк күтәрсә – ... (күлне күчерер).

г) Ялгыз агачны ... (жил сындыра).

3. Дидактик уен «Мин сөйлим, син танып әйт!» (рәсемнәр буенча).

Тәрбияче балаларга төрле милләт вәкилләренең (татарлар, чувашлар, руслар, удмуртлар, марилар, башкортлар, мордвалар) тормыш-көнкүреше, милли ризыклары, киёмнәре, яратып уйный торган уеннары һәм бәйрәмнәре турында сөйли. Балалар,

шулардан чыгып, тәрбияченең кайсы милләт халкы турында сөйләвен билгеләргә тиешләр.

4. Викторина. «Күренекле шәхесләр».

- Милләтебезнең сандугачлары (жырчылары) кемнәр ул?
- Татарстанда яшәүче нинди рәссамнарны беләсез?
- Татарстанның нинди күренекле композиторлары бар?
- Нинди татар язучыларын беләсез?
- Спортта зур уңышларга ирешкән шәхесләрне беләсезме?

5. Жырлы уен «Яшел яулык» (татар халык уены).

Балалар түгәрәк ясап басалар. Кулларын артка куялар. Санамыш ярдәмендә яулык салучы билгеләнә. Аның кулында куль-яулык. Ул, түгәрәктән чыгып, жырлап йөри:

Кульяулыгым яшел, яшел,

Яшел чирәм астында.

Сиздермичә ташлап китәм

Бер иптәшем артына.

Сүзләрне әйткәндә, бер баланың уч төбенә яулыкны калдырып китә, үзе түгәрәк эченә кереп баса. Яулыклы бала, тиз генә артка чыгып, сүзләрне әйтә-әйтә, уенны давам итә. Әгәр ул тоткарланып торса яки яулык салганны сизмәсә, аңа жәза бирелә.

Тема. «Туган ягым язучылары»

Бурычлар:

1. Балаларда язучыларыбыз ижатына карата кызыксыну уяту, аларга карата ихтирам тәрбияләү.

2. Табышмак, мәкальләр ярдәмендә логик фикерләү, хәтер сәләтен үстерү.

3. Сорау – җавап тибында аралашу вакытында баланы булган белемнәренә таянып фикер йөртәргә, гомумиләштерергә, аерым карарга килергә һәм берләштерергә өйрәтү.

Сүзлек: викторина, белем чишмәсе.

Җиһазлар: тартма, рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Тавышсыз, кулсыз булса да,
Күп сүзле, күп рәсемле.
Нинди тылсымлы әйбер ул?
Син, дускай, беләсеңме? (Китап)

2. Мәкальләр:

а) Китап – һәр кешенәң якын дустаны. Ул һәркемгә дә кирәк.

б) Китап – белем чишмәсе.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

3. Әдәби викторина:

- Сезгә нинди әкиятләр, хикәяләр, шигырьләр ошый?

- Аларны кемнәр яза? (Язучылар, шагыйрьләр)

- Сөз нинди язучыларны беләсез?

- Өйдә нинди әкиятләр, хикәяләр укыйсыз?

- Иң яраткан әкият, хикәягез бармы?

4. Дидактик уен «Тылсымлы тартма» (рәсемнәр белән).

Тартмада таныш әкиятләргә, шигырьләргә иллюстрацияләр салынып куела. Балалар шул тартмадан кулларына алган рәсемнәрнең кайсы эсәрдән икәннән һәм кем язганын аңлаталар.

5. Төбәк язучылары һәм шагыйрьләре белән танышу:

Төбәк язучылары һәм шагыйрьләре (мәсәлән: Яр Чаллы шәһәре язучылары – З.Гомәрова, Н.Мәдьяров, М.Сафин, М.Газизов һ.б.) хикәяләреннән һәм шигырьләреннән өзекләр укыла.

6. «Без бәләкәй язучылар» уены:

Балалар үзлектән, берничә тыңланган әкияттән геройлар сайлап алып, бер әкият яки хикәя төзеп сөйлиләр.

Тема. «Татарстан буйлап сәяхәт»

Бурычлар:

1. Татарстан шәһәрләренең (авылларының) үзенә генә хас булган үзенчәлекләрен күрә һәм соклана белү хисе тәрбияләү.

2. Татарстан шәһәрләре (авыллары) турында балаларның белемнәрен киңәйтү, кызыксынучанлыкларын, хәтер сәләтен үстерү.

3. Шәһәрләренң (авылларның) нәрсә белән данлыклы булулары турында белем бирү.

Сүзлек: Түбән Кама, Алабуга, Әлмәт, Чистай.

Жиһазлар: аудиоязмада «Мин яратам сине, Татарстан» жыры (Р.Байтимеров сүзләре, Р.Яхин көе), слайдлар, рәсемнәр, альбомнар, туп.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Мин яратам сине, Татарстан» (Р.Байтимеров сүзләре, Р.Яхин көе).

2. Татарстан картасы буенча балаларга сораулар:

- Без нинди республикада яшибез?

- Татарстан Республикасының башкаласы нинди шәһәр?

- Татарстанда тагын нинди шәһәрләр (авыллар) бар?

- Бу шәһәрләр нәрсә белән дан казанган? (Яр Чаллы, Түбән Кама, Чистай, Болгар һ.б.)

3. Татарстан шәһәрләре (авыллары) турында слайдлар яки рәсемнәр, альбомнар карау.

- Болгар жире нәрсә белән танылган? (Изге жир һ.б.)

- Борынгы Болгар шәһәрәндә яңарышларны башлап жиберүче кеше кем? (М.Ш.Шәймиев)

4. Дидактик уен «Сүзләр чылбыры» (Татарстанның шәһәр һәм авыллары исемен әйтү).

Тәрбияче нинди дә булса шәһәр яисә авыл исемен әйтә һәм тупны балага ыргыта. Ул, исеменң соңгы авазына башланган шәһәр яисә авыл исемен әйтеп, тупны тәрбиячегә кайтара. Мәсәлән: Түбән Кама – Арча – Актаныш – Шәмәрдән һ.б.

5. Мәкальләр:

а) Туган-үскән жирдән дә матур жир булмас.

б) Үз илем – үземә кадерле.

в) Туган жирдәй жир булмас, Туган илдәй ил булмас.

г) Туган илем – туган өем.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. Жырлы-сүзле уен «Татарстанның елга-күлләре».

Балалар кара-каршы басып, ике командага бүленәләр. Бер команда икенче командага елга исемен әйтеп жырлы-жырлы килә һәм бер баланы алып үз урынына баса. Икенче команда аталмаган елга исемен жырлап командага каршы килеп бер баланы алып китә. Елга исемен әйтә алмаган команда жиңелә.

Агыйделнең суларында Зәңгәр чәчәк жыя-жыя,
Ак чиләгем күмелде. Зәңгәрләттем кулымны.
Әйдә, дустым, безнең якка, Бергә-бергә уйныйк әле,
Безнең яклар күнелле. Бир, дускаем, кулыңны.
Мәсәлән: Идел, Ык, Мишә, Зөя, Казансу, Чулман, Карабаш һ.б.

Тема. Өңгәмә. «Чал тарихлы Казаным»

Бурычлар:

1. Балаларда тарихи үзәк, башкалабыз Казан турында күбрәк белергә теләк тәрбияләү.

2. Балаларның уй-фикерләү сәләтләрен үстерү.

3. Татарстан Республикасы символикасында төшерелгән рәсемнәрнең, төсләрнең мәгънәсен аңлату.

Сүзлек: Ител, ачыргаланып, риваять, Казан, тугра, барс, манара, мәчет.

Җиһазлар: Казанның тарихи урыннары турында слайдлар, фотосурәتلәр, казан, тугра, байрак, аудиоязмада Татарстан Республикасы гимны.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 290 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Риваять сөйләү: «Казан».

Тәрбияче: Бер кыз, юарга дип алып төшкән казанын Иделгә төшереп җибәргәч, ачыргаланып: «Казан, ай, казан!»- дип кычкырган. Аның үзәк өзгеч тавышын тирә-юньдә яшәүчеләр дә ишеткәннәр. Тиздән бу тирәдә яшәүче халык үзе торган жирне, үсеп килүче каланы «Казан» дип атый башлаган. Бу исем бөтенесенә ошаган. Шул ерак заманнарда бирле безнең башкалабыз Казан дип атала. Исеме казан кебек чыңлап, зыңлап тора.

2. Слайдлар яки фотосурәتلәр карау. «Казанның иң тарихи урыннары».

3. Балаларга сораулар. «Тарих буйлап сәяхәт».

- Идел елгасы элек ничек аталган?

- Ител елгасы тирәсендә кайсы милләт кешеләре яшәгән?

- Татар халкы Идел елгасы тирәсендә генә яшәгәнме?

- Аларны ничек атаганнар?
- Алар нинди телдә аңлашканнар, сөйләшкәннәр?
- Халык ничек яшәгән?

4. «Жавабын әйт!» уены.

а) Татар халкының чисталык символы. (Сөлге)

б) Жырларга күчкән елга исеме. (Идел)

в) Татар халкының милли бәйрәме. (Сабантуй)

г) Казандагы күл исеме. (Кабан)

д) Милли татар ризыгы. (Чәк-чәк)

е) Татар халкының ханбикә исемемен йөртә изге тарихи, истәлекле урыны. (Сөембикә манарасы)

ж) Казан Кремленең манарасы. (Спас манарасы)

з) Казанның йөзек кашы булган мәчетенең исеме ничек? (Кол

Шәриф)

и) Татарстанда дөньякүләм нинди чаралар узды һәм уза?

5. Шигырь уку: Ф.Яруллин. «Татарстан байрагы».

6. Балаларга сораулар:

- Татарстан байрагы ниләр сөйли?

- Безнең намус төсебез нинди төстә?

- Яшәү төсе нинди төс?

- Кызыл төстә нәрсә чагыла?

- Татарстан байрагы кайда, кайсы вакытларда эленә?

7. Татарстан Республикасы гимнын тыңлау:

- Гимн нинди вакыйгалар вакытында башкарыла?

- Гимнны ничек тыңлыйлар?

- Ир балалар баш киemen салырга тиешме?

8. Татарстан Республикасының туграсын (герб) карау.

- Татарстан Республикасының туграсында нәрсә сурәтләнгән, ул нәрсәне аңлата?

- Ни өчен Барс канатлы?

- Кашкарый чәчәге нәрсәне аңлата?

- Ни өчен Барс кояш жирлегендә урнашкан?

- Кызыл кояш нәрсәне аңлата?

Тема. Шигырь уку: Ә.Синегулов. «Татарстан җирләре»

Бурычлар:

1. Туган ил, туган йортны ярату, аның белән горурлану хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның фикерләү сәләтен, диалогик сөйләм телен үстерү.

3. Әсәрнең төп идеясен аңлый, геройларның кылган эшләренә дөрес бәя бирә белергә өйрәтү.

Сүзлек: фонтан, дәръя, приказ, указ, көпшәк.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 374 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Туган ил ул була бер генә,

Туган илнең кадерен бел генә.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: Ә.Синегулов. «Татарстан җирләре».

3. Балаларга сораулар:

- Автор Татарстанның нинди шәһәрләре турында сөйли?

- Кайсы шәһәрләрдә нефть фонтаннары күренә?

- Самолёттан ул нинди елгаларны күрә?

- Автор бу шигырьне нинди хисләр белән язган?

- Ни өчен бөтен җир шатлыкка күмелгән?

4. Дидактик уен «Мин һәм минем илем» (интерактив такта яки рәсемнәр белән).

Нинди шәһәрләр нәрсә белән дан казана, шул шәһәр рәсемнәре тиешле рәсемгә туры китерелә. Мәсәлән: Яр Чаллы – КамАЗ, Кукмара – итек, Әлмәт – нефть һ.б.

5. «Татарстанда нинди елгалар беләсен?» уены.

Бер адым ясала һәм елга исеме әйтелә. Адым саен шулай кабатлана.

6. «Көлдәреш» уены.

Балалар түгәрәкләнеп утыралар һәм бер көлдәрүче сайлылар.

Указым, указым

Казаннан килгән, приказым:

Алга-артка карамаска,
Елмаймаска, көлмәскә,
Елга, күлгә тимәскә,
Әйе һәм юк димәскә.

Мәсәлән: Чаллыда көпчәк заводыннан кәлүш аласыңмы? Балалар жавабы: Чаллыда көпчәк заводы булмагач, кәлүш ала алмыйм һ.б.

Проект. А.Алиш ижаты **Тема. А.Алиш ижаты белән танышу**

Бурычлар:

1. А.Алиш әсәрләре буенча балаларда әхлакый сыйфатлар тәрбияләү.
2. Әкиятләр, хикәяләр ярдәмендә балаларның сөйләм телен үстерү.
3. А.Алиш китаплары һәм иллюстрацияләр аша әсәрләрен искә төшерү, сорауларга тулы җавап бирергә өйрәтүне давам итү.

Сүзлек: начар хәл, атна, оста.

Җиһазлар: А.Алиш әкиятләре һәм иллюстрацияләр, «Тукмар белән Чукмар» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: А.Алиш. «Үзем турында җыр».
Әйтсәләр дә: барып тор син, дип,
Дөнъяның иң рәхәт җиренә.
Әйтер идем: кирәк түгел, дип,
Кайтам мин, дип, туган илемә.
Сатмас егет илен алтын-көмешләргә,
Әгәр югалтмаса вөҗданын;
Алтынны ул чүпкә санар,
Иң кыйммәтле күрер Ватанын.
(А.Алиш турында кыскача мәгълүмат).
2. Үстерешле уен «Бу кайсы әкият герою?» (А.Алиш әкиятләре буенча рәсемнәр яки слайдлар карау).
3. «Тукмар белән Чукмар» мультфильмын карау.

4. «Башын әйтәм, азагын тап!» уены.

а) Бала – бәгырь ... (жимеше).

б) Бала күргәнән ... (эшләр).

в) Балалы кеше – ... (бай кеше).

г) Хикмәт – ... (тәрбиядә).

д) Иркә бала ... (ир булмас).

е) Үзе егылган бала ... (еламас).

5. Зиһен үстерешле уен «Уйла һәм әйт!»

«Менә сине куркытучы нәрсә шушы инде», - дигән. («Бикба-
тыр белән Биккуркак»)

«Инде һәрвакыт әти-әни сүзен тыңлармын», - дигән. («Бик
яхшы сабак алды ябалак»)

«Аягың төзәлгәч, киез итекләрне инде салкын көннәрдә бер
дә салма, әниецнең сүзен тыңла, тагын начар хәлгә калма», -
дигән. («Куян кызы»)

«Ишеттеңме бер яна хәбәр? Сиңа гына сер итеп сөйлим», -
дип башлап жибәрә торган булган ул сүзен. («Сертотмас үрдәк»)

«Осталарның да остасы икәнсең, мондый шәп савытны ничек
ясыя алдың?» - дигән. («Ялкаулык – хурлык, тырышлык – зурлык»)

«Борыныма кадәр барып житә, димәк, чебеннәргә моннан
соң көн бетә», - ди. («Койрыклар»)

«Батырның тавыш-тыны юк, өенә бикләнде, ахры», - дип
көлдәләр. («Мактанчык чыпчык белән тыйнак сыерчык»)

«Ай, кызым Гөлгенәм килгән икән, бик сагындырдың, бер
атна бит инде сине күргән юк», - диде. («Әбиләрдә кунакта»)

«Батам, батам, коткарыгыз», - дигән. («Алдакчы Наил»)

«Табигатьгә барысы да кирәкле, улым, - диде ачылып килә тор-
ган офык читенә күз төшереп». («Кемгә кирәк, кемгә кирәкми»)

«Син акыллымы, ашны да аз ашыйсың, вакытыңда
йокламыйсың, һавада уйнамыйсың, ахры, шуңа күрә бик ябык,
буең да кечкенә, шунлыктан велосипедка да аягың житми,
хәзергә өеңә кайтып тор, зур үскәч килерсең», - дигәннәр. («Каз
белән аккош»)

6. Хәрәкәтле уен «Төлке һәм казлар».

Мәйданчыкның бер башында – казлар өе, икенчесендә көтүче өе
билгеләп куела. Бу өйдән читтәрәк – төлке өе; буш урын – болын була.

- Казлар, казлар!
- Га-га-га!
- Ашыйсыгыз киләме?
- Бик килә, шул, бик килә!
- Алай булса, кайтыгыз!
- Без бит кайта алмыйбыз,
Тау астында төлке бар,
Ул безне тотып ашар.
- Сезнең бар канатыгыз –
Очып кына кайтыгыз.

Казлар, канатларын жәеп, болын өстеннән өйгә таба очалар, аларга төлке каршы чыга һәм казларны тотарга тырыша. Тотылган казларны төлке үз өенә алып китә.

Тема. Әкиятнең эчтәлеген сөйләү.

А.Алиш. «Сертотмас үрдәк»

Бурычлар:

1. А.Алиш әкиятте буенча балаларда әхлакый сыйфатлар (серне саклый белү, иптәшләреңне авыр хәлдә калдырмау сыйфатларын) тәрбияләү.

2. Балаларның монологик сөйләм телен үстерү, тыңлап аңлау сәләтен ныгыту.

3. Балаларда әкиятнең төп идеясен аңларга, әкият геройларының кылган эшләренә дәрәс бәя бирә белергә һәм әкиятнең эчтәлеген эзлекле итеп сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: бүреккә, төккә, сертотмас, гүһәр.

Жиһазлар: рәсемнәр, туп, «Сертотмас үрдәк» мультфильмы.

Матур әдәбият: Р.Ш.Халикова. «Раушан көзгә», 208 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Рәсемнәр карау (А.Алиш эсәрләре буенча).

2. Әкият уку: А.Алиш. «Сертотмас үрдәк».

3. Балаларга сораулар:

- Йорт хужасы, этен ияртеп урманга киткәндә, нәрсә әйтеп калдырган?

- Ни өчен хайваннар хужаны эзлэргэ үрдәкне жибәргәннәр?
- Үрдәк беренче булып нәрсәне очраткан һәм аңа нәрсә сөйләгән?

- Керпе үрдәккә нинди киңәш биргән?
- Керпедән соң үрдәккә нәрсә очраган?
- Аю, хужа юктан файдаланып, ни эшлэргә уйлаган?
- Бүре хужа өенә нинди уй белән киткән?
- Төлке белән үрдәк нәрсә турында сөйләшкән?
- Ни өчен үрдәк һәлакәткә юлыккан?
- Кыргыз хайваннар ни өчен хужага зыян сала алмаганнар?
- Күп сөйләшү, серне саклый белмәү нәрсәгә китергән?

4. Мультфильм карау: «Серготмас үрдәк».

5. Әкиятнең эчтәлеген сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

6. «Үрдәккә туры китер!» уены.

Уртада зур түгәрәк сызыла. Ул үрдәкләр йөзә торган күл вазыйфасын үти. Түгәрәкнең тышына кара-каршы ике аучы баса, калган балалар үрдәк булып, күл эчендә йөриләр. Ике аучы чиратлашып бер туп белән икесе ике яктан күлдәге үрдәкләргә бәрәләр. Туп тигән үрдәк күлдән чыга бара, ахырдә түгәрәк эчендә бер генә бала кала. Аучылар бу үрдәккә чиратлашып ун мәртәбә аталар. Өгәр тидерә алсалар, аучылар жиңүче, тидерә алмасалар, ул бала герой үрдәк була.

Проект. Алтын көз

Тема. Урман почмагына экскурсия

Бурычлар:

1. Балаларда табигатькә һәм үз исәнлегенә сак караш тәрбияләү.

2. Сөйләшү барышында мәкальләр кулланып, балаларның логик фикерләү сәләтен һәм сөйләм телен үстерү.

3. Тере табигать белән тере булмаган табигать арасындагы бәйләнешләрне аңларга өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: буталчык, куак, сентябрь, октябрь.

Эшчәнлек табигатьтә уза.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Үзе тук була,

Елап яшь коя.

Кошны, гөлләрне

Еракка куа. (Көз)

2. Мәкальләр:

а) Көнгә-көн охшап тумас,

Көн саен кояш булмас.

б) Көзгә көннең көлүе,

Көлүе дә елавы.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

3. Үстерешле диалог:

- Бүген һава торышы нинди?

- Күк йөзе нинди төстә?

- Октябрь аендагы табигать торышы сентябрь аендагыдан аерыламы, нәрсәсе белән?

- Иң беренче һәм иң соңгы булып жылы якка нинди кошлар китә?

- Агачларда нинди үзгәрешләр күрәсез?

- Безнең сәламәтлеккә табигатьнең тәэсире нинди?

- Табигать кочагында үзеңне ничек тотарга кирәк?

4. Дидактик уен «Буталчык» (күрсәткән яфракның кайсы агачтан икәнен билгеләү).

5. Хәрәкәтле уен «Кем кая кача?» (үзгәч качкан куакның яки агачның исемен атау).

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү. «Алтын көз»

(И.Н.Мурашиковска методикасы буенча)

Бурычлар:

1. Балаларда башкаларны тыңлый белү, кирәк урында үз фикерләрен аңлаешлы итеп житкерә белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыгын, фикерләү сәләтен үстерү, сүз байлыгын арттыру, авазларның дәрәс әйтелешен активлаштыру.

3. И.Н.Мурашковска методикасын кулланып, рәсем буенча хикәя төзеп сөйләргә өйрәтүне давам итү.

Сүзлек: өрәңге, тоясың.

Җиһазлар: «Алтын көз» рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Тел төзәткеч. [а] авазы (кат-кат әйтү).

Мин әйтә алам,

Кем әйтә ала?

Әхмәт, син әйтеп кара.

2. Рәсем карау: «Алтын көз».

3. Рәсем буенча фикер алышу:

Беренче адым: Кем нәрсә күрә?

Икенче адым: Балалар эчтәлеге туры килгән ике рәсемне кушалар.

Өченче адым: Нинди тавыш ишетәсең?

Дүртенче адым: Нинди исләр тоясың?

Бишенче адым: Рәсемдәге әйбернең сыйфатларын әйтү.

Алтынчы адым: Хикәя төзү (балалар эшчәнлеге, 6 – 7 бала сөйли).

4. Көзгә сынамышлар:

а) Сентябрь аяз булса, кыш салкын булыр.

б) Көз озын килсә, яз соң килер.

в) Көз көне тычкан күп булса, кыш жылы килер.

5. Дидактик уен «Нәрсә артык?» (көзгә чәчәкләр арасынан язгы чәчәкләрне аерып алу).

6. Бармак уены:

Бер, ике, өч, дүрт, биш.

Бу – өрәңге яфрагы,

Алтын сары яфрактарны

Бу – юкә яфрагы,

Кулга жыябыз ич.

Бу – миләш яфрагы.

Бу – каен яфрагы,

Яфрактарны жыябыз,

Бу – имән яфрагы,

Кәрзиннәргә салабыз.

Тема. Шигырь ятлау: М.Жәлил. «Көз җитте»

Бурычлар:

1. Көз фасылының үзенә генә хас булган матурлыгын һәм гүзәллеген күрә белү, соклану хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыгын арттыру, хәтер сәләтен үстерү.
3. Шигырьнең этәлеген, таныш булмаган сүзләрнең мәгънәсен аңлату, шигырьне яттан, сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: кибеп сулдылар, уйсу жир.

Җиһазлар: «Алтын көз» рәсеме.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 124 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Кырлар буш кала,

Яңгырлар ява.

Җирләр дымлана, –

Бу кайчак була? (Көз)

2. Дидактик уен «Көз билгеләрен әйт!»

3. Шигырь уку: М.Җәлил. «Көз җитте».

4. Балаларга сораулар:

- Урман-кырларда, болыннарда нинди үзгәрешләр булды?

- Көзен сулар нишләде?

- Ни өчен кошлар безне калдырып китте?

- Укучылар өчен нинди вакыт җитте?

5. Балалар эшчәнлегенә (6 – 7 бала сөйли).

6. Сүзле уен «Көз».

- И балалар, күрегез,

Тышта энә килде көз.

- Әйе, әйе, күрәбез,

Көз килгән беләбез.

- Я әйтегез, сөйләгез,

Ничек килә икән көз?

- Кошлар оча көньякка,

Канат кагып еракка.

Аюлар өн казыды,

Бик тирән итеп базны.

Балыклар да тындылар,

Су төбенә чумдылар.

Агачлар ялангачлар,

Жилләрдә чайкалалар.
Тик безгә күңелле көз,
Без бакчага йөрибез.

Проект. Яшелчә, жиләк-жимеш Тема. «Бакчада көзгә эшләр»

Бурычлар:

1. Күмәк эшләрдә башкалар белән беррәттән катнашу теләге, тирә-юньдәгеләр өчен кирәкле кеше булу, билгеле бер нәтижеләргә ирешү омтылышы тәрбияләү.

2. Диалогик һәм монологик сөйләмне камилләштерү, образлы фикерләү сәләтен үстерү.

3. Эзлекле һәм сәнгатьле итеп әдәби текстларның эчтәлеген сөйләргә, сәхнәләштерергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: татлы, баз.

Жиһазлар: «Көзгә эшләр» рәсеме, шалкан әкиятенә костюмнар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 277 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тизәйткеч:

Үзе яхшының

Эше дә яхшы.

Үзе яхшыга

Кеше дә яхшы.

2. Мәкаль:

Эшләп ашасаң, һәр ризык балдай татлы була.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

3. Шигырь уку: Н.Гайсин. «Уңыш жыю».

4. Балаларга сораулар:

- Бакчадан нинди уңышлар жыеп алдыгыз?

- Өлкәннәргә сез ничек булыштыгыз?

- Жыйган уңышларны кайда саклыйлар?

- Киләсе елга да уңышлар күп булсын өчен, нишләргә кирәк?

5. Уен «Дәвам ит!»

а) Яз килде – ... (кошлар кайтты).

- б) Жэй житте – ... (тау башында жилэк пеште).
 в) Көз килде – ... (өстэллэр байлык белән тулды).
 г) Кыш житте – ... (жир өсте ап-ак карга күмелде).
 6. Дидактик уен. «Эшлэү өчен кемгә нәрсә кирәк?» (рәсемнәр белән).
 Бакча эш коралларының исеме һәм ни өчен кулланылуы әйтелә.
 7. Өстэл театры. «Башак». Украин халык әкияте.

Тема. Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү.

«Мин уңыш жыйдым»

Бурычлар:

1. Балаларны өлкәннәр хезмәтенә һәм үз хезмәтләренә хөрмәт тәрбияләү.
2. Эзлекле, бәйләнешле фикерләү һәм хәтер сәләтен, кызыксынучанлык, ижади монологик сөйләмне үстерү.
3. Бирелгән план буенча тәҗрибәдән чыгып, хикәя сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: кайнатма, куш кулым.

Жиһазлар: «Көзгә эшләр» рәсеме, яшелчә, жиләк-жимеш муляжлары, тәлинка, чәнечке.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: «К лар тулган бакчага». [к] авазы.
 Бу бакчага ни булган?
 Карлыган һәм кәбестә,
 Кишер, карбыз һәм кабак,
 Крыжовник һәм кукуруз,
 Кыяр, кавын, кузгалак ...
 Әйдә, рәхим итегез,
 Авыз итеп китегез!
2. «Кем күбрәк әйтә?» уены ([к] авазы кергән сүзләр әйтү).
3. План буенча үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү. «Мин уңыш жыйдым».
 - Урамда кайсы вакыт?
 - Бакчада нинди эшләр башкардылар?
 - Нинди яшелчә, жиләк-жимешләр жыйдылар?

- Балалар ничек итеп зурларга булышты? (6 – 7 бала сөйли).

4. «Тәмле!» уены:

Өстэл өстенә куелган вазаларда жиләк-жимеш муляжлары. Чакырылган бала, өстэл янына килеп, үзе теләгән жимешне сайлап ала һәм аны мактап, реклама ясый.

5. «Тәме буенча бел!» уены:

Балага күзе йомылган килеш яшелчә кисәге каптырыла, бала аның нәрсә икәннен һәм тәмен әйтергә тиеш.

6. Жырлы-биюле уен «Куш кулым».

Урман буйларына менәм

Урман буе ямьлегә.

Бир кулыңны, мин дә бирәм,

Дус булырга мәңгегә.

Менә сиңа уң кулым,

Менә сиңа сул кулым.

Уң кулым да, сул кулым,

Менә сиңа куш кулым.

Алма бакчасына кереп,

Алма ашыйсым килә.

Син алмасы, мин чәчәге

Булып яшисем килә.

Тема. Шигырь уку: Х.Халиков. «Дәү әнием – бакчачы»

Бурычлар:

1. Өлкәннәргә карата ихтирам, игътибарлылык, изгелек күрсәтү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның логик фикерләү сәләтен, кызыксынучанлыкларын, бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

3. Балаларның безнең жирлектә үсүче яшелчәләр турындагы белемнәрен арттыру, матур әдәбият әсәрләрен укырга теләк уяту.

Сүзлек: бакчачы, парник, һөнәр, буш вакыт, булышам, дәү булгач, дәвам итәм.

Жиһазлар: «Бакчачы» рәсеме, дегустация өчен киселгән яшелчәләр, муляжлар, бер зур кәрзин, ике кәстрүл, өч урындык.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 398 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Көзгө сынамышлар:

- а) Көз бик озак торса, ашлык уңмый.
- б) Көз озын килсә, яз соң килер.
- в) Суган кабыгы калын булса, кыш салкын килә.

2. «Кем зирәк, әйт тизрәк!» уены.

- а) Озын яшел – түтәлдә,
Сары, тозлы – кисмәктә. (Кыяр)
- б) Жир астында алтын казык,
Алдык без аны казып. (Кишер)
- в) Итләч, йомры яшелен,
Өзеп алдым, яшердем.
Гажәпләндем берәздан,
Кояшсыз да кызарган. (Помидор)
- г) Ормый, сукмый,
Үзе кешене елата. (Суган)
- д) Төрле-төрле төстә алар,
Бу төсләр каян килгән?
Хушбуй исе аңкыталар
Кем аны сөртеп йөргән?
(Чәчәк)

3. Шигырь уку: Х.Халиков. «Дәү әнием – бакчачы».

4. Балаларга сораулар:

- Дәү әни нинди һөнәр иясе?
- Ни өчен аның һөнәре бакчачы дип атала?
- Оныгы аңа ничек итеп булыша?

5. Дидактик уен «Мин башлыйм, син дәвам ит!»:

- Ган, ган – ачы суган.
- Сак, сак – ачы сарымсак.
- Ге, ге – сары бәрәңге.
- Дер, дер – кызыл чөгендер.
- Шер, шер – озынча кишер.
- Рыч, рыч – бик тәмле борыч.
- Яр, яр – яшел кыяр.

6. Дидактик уен «Исемен бел».

Өстәлгә яшелчәләр куела. Катнашучы балаларның күзләре яулык белән бәйләнә. Алар исе буенча сарымсак, суган, ә тәме буенча тозлы кыяр, кәбестә, помидор һ.б. атыйлар.

7. Хәрәкәтле уен «Яшелчә ашы һәм жимеш суы эзерлибез».

Балалар ике командага бүленә. Зур кәрзингә яшелчәләр, жиләк-жимешләр салына. Беренче команда – яшелчә ашы, икенче команда – жимеш суы эзерләү өчен кирәкле яшелчә һәм жиләк-жимешләрне генә сайлап, урындыкка куелган кәстрүлгә ташый.

Тема. «Көз күчтөнөчлөрө»

Бурычлар:

1. Үз сәламәтлекләре турында кайгырту, аны саклау сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның яшелчәләрнең файдалы яклары белән кызыксынучанлыкларын, уйлау сәләтләрен үстөрү.

3. Балаларның үз жирлегендә үсә торган яшелчәләр турында белемнәрен арттыру, аларның сәламәтлек өчен нинди файда китерүләрен ачыклау.

Сүзлек: каротин, микроб, винегрет, борыч.

Жиһазлар: кәрзин, яшелчә муляжлары, рәсемнәр, салат савыты.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 513 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: В.Хэйруллина. «Яшелчәләр бәхәсе».

2. Балаларга сораулар:

- Яшелчәләрнең безнең сәламәтлегебез өчен файдасы бармы?

- Суган һәм сарымсакны, әче булса да, ни өчен ашарга кирәк?

- Кыяр ашауның нинди файдасы бар?

- Ни өчен кешеләр помидорны яратып ашыйлар?

- Чөгендернең файдасы нинди?

- Бәхәстә нинди яшелчә жиңгән?

3. Сүзле-хәрәкәтле уен:

Кәрзиннәрне алабыз,

Без бакчага барабыз.

Бабайга булышабыз,

Әбигә булышабыз.

Яшелчәләр жыябыз,

Ә нәрсәләр жыйганны

Табышмактан беләбез.

а) Турыйсың-турыйсың,
Тураганда елыйсың. (Суган)

б) Төбә алмалы,

Башы чалмалы. (Бәрәңге)

в) Жир астында картыгыз,

Сакалыннан тартыгыз. (Шалкан)

г) Кызыл кызы жир астында,

Чэчлэре жир өстендә. (Кишер)

д) Үскәндә яфрагын ашыйлар,

Үскәч тамырын ашыйлар. (Суган)

Табышмакның жавабын әйткәч, бала яшелчә муляжын алып кәрзингә сала.

4. Үстерешле уен «Мин башлыйм, син дәвам ит!» (кабатлау).

Ган, ган – ачы суган.

Сак, сак – ачы сарымсак.

Ге, ге – сары бәрәңге.

Дер, дер – кызыл чөгөндөр.

Шер, шер – озынча кишер.

Рыч, рыч – бик тәмле борыч.

Яр, яр – яшел кыяр.

5. «Иң тәмле салат» уены (интерактив тактада яисә рәсем муляжлары белән).

Балаларга винегрет салаты ясарга тәкъдим ителә. Бу салатка кәргән яшелчәләрне балалар сайлап алырга тиеш. Өстәлгә салатка кәргән яшелчәләр дә куела.

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү. «Көзгә эшләр»

Бурычлар:

1. Яшелчәләргә, жиләк-жимешләргә карата сак караш, аларның витаминнарغا бай булуын аңлап, сәламәт тормыш алып бару теләгә тәрбияләү.

2. Балаларның тәрбиячәне ишетү һәм сорауларга тулы итеп җавап бирә белү осталыкларын, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларның рәсем буенча хикәя төзүләренә ирешү.

Сүзлек: кызыл эчле, алмасы тамырында.

Җиһазлар: «Көзгә эшләр» рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар.

<p>а) Кызыл эчле яшел өй, Тэрэзэсез, ишексез. Авыз итеп карасаң, Балдан татлы ничшиксез! (Карбыз)</p>	<p>в) Чөчөгө агачында, Алмасы тамырында. (Бөрөңгө) г) Ашка салсаң, тәм кертә, Борынга керсә, төчкертә. (Борыч)</p>
---	--

б) Озын-озын агачлар,
Агачларда оялар,
Ояларда кошчыклар. (Борчак)

2. Рәсем карау: «Көзгә эшләр».

- Кайсы ел фасылы сурәтләнгән?
- Бакчада нинди жиләк-жимешләр, яшелчәләр өлгергән?
- Көз көне бакчада нинди эшләр эшлиләр?
- Өлкәннәр хезмәте турында нәрсәләр әйтә аласыз?
- Балалар өлкәннәргә ничек ярдәм итәләр?
- Рәсемгә нинди исем бирер идегез?

3. Рәсем буенча балалар хикәясә (алдагы план-сорауларга таянып, 6 – 7 бала сөйли).

4. Арифметик табышмак «Чиясез калмыйммы?»

Ун чиянең

Өчесе энемә,

Икесен ашатам

Бәләкәй энемә.

Дусларга өләшсәм

Әгәр дә дүртесен,

Чиясез калмыйммы

Шуннан соң мин үзем? (Үзенә бер чия кала)

5. «Кәбестә» уены.

Балалар үзләре арасыннан әби сайлап куялар. Калганнары бер сафка тезелеп утыралар. Алар кәбестәләр була. Әби: «Кәбестә алырга дип килгән идем, яхшыларын сайлап алыым эле», - дип, кәбестәләрнең нык итеп иңбашларына басып-басып китә. Кем егылып китә, ул черек кәбестә була һәм уеннан чыгарыла. Әби моны кабат-кабат эшли. Иң ахыргача нык утырган бала яхшы кәбестә була. Шунан әби үзенә алып китә.

Тема. Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Балан»

Бурычлар:

1. Балаларда табигатькә сакчыл караш тәрбияләү, витаминлы ризыклар белән кызыксыну теләге уяту.

2. Балаларның фикерләү сәләтен, диалогик сөйләмен үстерү.

3. Матур әдәбият, рәсемнәр аша урман жиләк-жимешләре турындагы белемнәрен баету, тулыландыру.

Сүзлек: балан, бөрлегән, кара жиләк.

Жиһазлар: жиләк-жимеш рәсемнәре, жиләк-жимеш муляжлары.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 434 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Рәсемнәр карау (урман жиләк-жимешләре һәм аларның файдасы турында сөйләү).

2. Шигырь уку. Н.Мадьяров «Балан».

3. Балаларга сораулар:

- Балан жимеше кайда үсә?

- Бәләшнә нәрсәдән пешердек?

- Әниңең туган көненә нинди бүләк булды?

4. Дидактик уен «Тәме буенча бел!»

Балага, күзен йомган килеш, берәр жиләк-жимеш каптыралар. Ул ни ашаганын тәме буенча белергә тиеш. Таныгач, бу жимешкә реклама ясый. Мәсәлән: Бу алма. Ул түгәрәк, кызыл, баллы, тәмле йомшак, файдалы. Алма тешләрне ныгыта, анда тимер күп. Алма ашаган бала сәламәт була.

5. Бармак уены.

Баш бармак – балан,

Имән бармак – карлыган,

Урта бармак – бөрлегән,

Атсыз бармак – алма,

Чәнти бармак – чия,

Кем күбрәк жимеш жья?

6. «Дуслар, кая барасыз?» уены.

Бер бала бүре итеп билгеләнә. Калган балалар бүлмәдә урманга бару хәрәкәтләре ясыйлар.

- Дуслар, кая барасыз?
- Карурманга барабыз.
- Карурманда нишлисез?
- Кура жиләк жыябыз.
- Жиләк белән нишлисез?
- Жиләктән как коябыз.
- Бүре килсә, нишлисез?
- Урман буйлап чабабыз.

Аннан соң барысы да жиләк жыю хәрәкәтләре ясыйлар һәм жырылмыйлар:

Жиләк жыям, как коям

Дәү әнигә бүләккә.

Монда жиләк күп икән,

Аю-бүре юк икән.

Бүре яшеренгән жиреннән чыга да, балаларны куа башлый. Бүре куып тоткан бала бүре була.

Проект. Икмәк – яшәү терәге

Тема. «Игенченең тырышлыгы кырларыннан күренә»

Бурычлар:

1. Балаларга көзгә байлыкның халыкка шатлык, куаныч китерүен төшендерү, бу байлыklarны тудыручы игенчеләр хезмәтенә карата хөрмәт тәрбияләү.

2. Балаларның бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

3. Игенченең мактаулы һәм авыр хезмәте, икмәкнең нинди юллар аша табынга килүе турында тасвирлап сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: бөртек, һөнәр, механизатор.

Жиһазлар: «Комбайнчы», «Тракторчы», «Машина йөртүче» рәсемнәре.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Һәр иген бөртегендә – кеше хезмәте.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: Ө.Ерикэй. «Уңыш».

Үсеп утыра арыш,	Өнө кара тарыга,
Һәр башагы бер карыш.	Үрмәли югарыга.
Бодай үсә ургылып,	Зәңгәр чәчәкле житен –
Дулкынланып, зур булып.	Читләтеп үтү читен.
Әгәр күрсәң солысын –	Киндер аеруча уңган,
Исең китеп торырсың.	Әйтерсең, кара урман.

3. Дидактик уен «Кем нәрсә эшли?»

Тәрбияче балаларга зур рәсемнәр өлөшә, кечкенәләре аның үзәндә кала. Зур рәсемдә теге яки бу һөнәр иясе сурәтләнган. Зур рәсем янында кечкенә рәсемнәр белән тутырыла торган алты буш шакмак урнашкан. Тәрбияче кечкенә рәсемнәрне ача һәм сорый:

- Кем жир сөрә?
- Кем жирне тырмалый?
- Кем орлык чәчә?
- Кем икмәк ура?
- Кем иген ташый?
- Жир эшләренә кем жаваплы?
- Сезнең нинди һөнәр иясе буласыгыз килә?

Балалар сөйләмә үрнәге: жирне тракторчы сөрә һ.б. Шакмакларны беренче тутырып бетергән бала жиңүче була.

4. «Бер сүз белән әйт!» уены (классификацияләргә өйрәтү). Мәсәлән: тракторчы, комбайнчы, чәчүче, ташучы һ.б. бер сүз белән ничек әйтелә? (Механизаторлар)

5. Такмаза:

Бардым борчакка,
Төядем корсакка.
Килеп чыкты иясе,
Инде ни диясе?
Килеп чыкты Фазлый,
Мине ничек каезлай,
Килеп чыкты Миргали,
Менә миңа биргәли.

Тема. Картина карау: И.Шишкин. «Арыш басуы»

Бурычлар:

1. Рәсем сэнгате аша балаларда туган ягыбызны ярату хисләре, игенче хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү.

2. Сөйләмдә үз тәэсирләрән аңлату сәләтен, эстетик тойгыларынын үстерү.

3. Рәсем сэнгате турында балаларның белемнәрен киңәйтү, сэнгате эсәрләрен хис белән кабул итәргә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: бөртек, бөртекшеләр, арыш, алтынсу, ялгыз.

Жиһазлар: «Арыш басуы» картинасы, бөртекшеләр салынган кечкенә савытлар.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Икмәк – табынга нур сибүче,

Кешегә, илгә – көч, куәт бирүче.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Дидактик уен «Исемнән дәрәс әйт!»

Балаларга бөртекшеләр салынган кечкенә савытлар тәкъдим ителә. Алар һәр бөртектән үзенчәлекле якларын билгелиләр, исемнәрен атыйлар. Мәсәлән: бодай, арыш, солы, арпа.

3. Дидактик уен «Икмәк нинди юл үтә?»

Балалар рәсемнәренә тәртип буенча куеп чыгалар.

4. Картина карау: И.Шишкин. «Арыш басуы».

- Рәссам бу рәсемдә елның нинди фасылын сурәтләгән?

- Арыш басуын нәрсәгә тиңлисез?

- Басу уртасындагы юл нинди?

- Күк йөзә турында ничек әйтер идегез?

- Басудагы наратлар нәрсәгә охшап тора?

- Сөз бу рәсемгә нинди исем куяр идегез?

5. Тәрбиячә хикәясә.

Табигатьнең бик матур вакыты. Арыш өлгергән чак. Жәйге жылы жыл исеп-исеп китеп, арыш басуын дулкынланып торган диңгезгә охшата. Арыш басуы буйлап сузылган юл серле дә, сихри дә дөнъяга алып китәр кебек. Басу түрәндә үскән горур

наратлар илаһи бер матурлык биреп, күренешне бизиләр. Басу читендәге яшел үлән өстендә карлыгачлар уйнап очалар, гүя алар ак чәчәкләр белән качышлы уйныйлар. Күк йөзе яшыкелт-зәңгәр төсә белән арыш басуын тагын да матуррак итеп күрсәтә.

6. Жырлы уен «Ак калач».

Балалар, кулга-кул тотынышып, бер түгәрәк ясыйлар. Берсе уртага чыгып баса. Түгәрәктәге балалар, сүзләргә туры китереп, хәрәкәтләр ясыйлар.

Булатның туган көненә,
Без пешердек ак калач;
Менә шулай ул биек,
Менә шулай тәбәнәк,
Менә шундый киңлеге,
Менә шундый тарлыгы,
Ак калач, ак калач,
Теләгәнеңне сайлап кач!

Ул үз урынына берәүне сайлап чыгара да түгәрәктәгеләргә кушыла. Уен шулай дәвам итә.

Тема. Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Ашлар солтаны»

Бурычлар:

1. Балаларда эстетик тойгылар, икмәккә һәм башка ризыкларга сак караш тәрбияләү.

2. Балаларның әдәби әсәрне тыңлый, сәнгатьле сурәтләү чараларын күрә белү сәләтен, диалогик сөйләмен үстерү.

3. Балаларның әдәби багажын шигырьләр, табышмаклар, тизәйткечләр белән тулыландыру.

Сүзлек: ашъяулык, солтан, бөккән, хәйран калу, ләззәт, бәхәс.

Җиһазлар: милли ризык муляжлары, аудиоязма.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 275 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Үстерешле уен «Тылсымлы ашъяулык» (табышмаклар әйтелә, җавабын тапкан бала милли ризык муляжларын өстәлгә куеп бара).

а) Чыж иттереп саласың,
Бик тиз генә аласың,
Балга манып кабасың.
Ул нәрсә? (Коймак)

б) Вак-вак кына итеп кисеп
Өяләр аны таудай.

Чак-чак кына алып, өзеп
Аша, дустым, син шулай. (Чәк-чәк)

в) Йомырка белән онны
Бутап, камыр басканнар.

Бәрәңге, ит, тоз салып,
Почмаклар ясаганнар. (Өчпочмак)

2. Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Ашлар солтаны».

3. Балаларга сораулар:

- Шигырьдә сүз нинди ризыклар турында бара?
- Ләвәш ашлар солтаны дип нинди ризыкны атый?
- Кунак ашлары арасында нинди бәхәс чыга?
- Ни өчен игенче ипине иң кадерле ризык дип атый?
- Ризыклар ни өчен бәхәсләшүдән туктыйлар?
- Алар ипине ничек каршы алалар?

4. Зиһен үстерү уены. «Мәкальне тәмамла!»

а) Ил табыны ... (икмәктән башлана).

б) Икмәкне жир ундырмый ... (тир ундыра).

в) Икмәк – ил ... (тоткасы).

г) Икмәкне эрәм-шәрәм итү – ... (зур гөнаһ).

5. «Парлашып калу» уены.

Көй уйнаганда, балалар таралып биеп йөриләр. Көй туктагач, парлашып басалар. Кем парсыз кала – ул татар халык ашлары турында сораулар бирә.

6. Тизәйткеч өйрәнү. [ч] авазы.

Чәк-чәк белән чэй эчкәндә,

Чак-чак кабып чәк-чәкне.

Чэй эчү бигрәк тәмле,

Чәшкеләре чәчәкле.

г) Үзе түгәрәк,
Урыны түрдәрәк,
Эче тулы күзәнәк.

Өчкелтем дә төчкелтем, –
Бар нәрсәдән кадерлерәк.

(Икмәк)

д) Менә мине әйткәндә,
Мин бит төрлечә булам.

Бер пешкәндә – ит белән,
Бер алма белән тулам.

(Бөккән)

Проект. Гаилэ нэм йорт жиһазлары

Тема. «Минем өөм, өй жиһазлары»

Бурычлар:

1. Балаларда гаилэ эгъзаларына карата ихтирамлы мөнөсэбэт, йорт жиһазларына сакчыл караш тәрбиялэү.

2. Балаларның йорт жиһазлары турындагы белемнәрен баету, тирәнәйтү, мөстәкыйль һәм гомумиләштереп фикерлэү сәләтен үстөрү.

3. Балаларны, үз тәжрибәләренә таянып, тәрбияче тәкъдим иткән темага сөйләргә өйрәтү.

Сүзлек: утыргыч, аркасы, түше, түбә, йорт жиһазлары, ашъяулык.

Жиһазлар: рәсемнәр, йорт жиһазлары, туп, геометрик фигуралар.

Эшчәнлек барышы

1. «Табышмаклар әйтәм – жавап табыгыз!» уены.

а) Аягы бар, кулы юк

Аркасы бар, түше юк. (Урындык)

б) Дүрт туган бер ашъяулык (түбә) астында. (Өстәл)

в) Калын түшәк салынган,

Мендәр, юрган куелган.

Бик уңайлы бу урын,

Рәхәтләнәп мен дә ят.

Исеме аның ... (карават)

г) Беләсезме бу өйне?

Сыйдырган бар киемне. (Киемнәр шкафы)

2. Үстерешле диалог (табышмаклар ярдәмендә).

- Балалар, болар барысы бергә ничек дип атала?

- Алар ни өчен кирәк?

- Йорт жиһазларын нинди материаллардан ясыйлар?

- Сезнең өйләрегездә нинди йорт жиһазлары бар?

3. Дидактик уен «Минем өөм».

Балаларга йорт жиһазлары төшерелгән рәсемнәр таратыла. Алар аны бүлмәгә төрө буенча дәрәс итеп урнаштырырга

тиешләр. Мәсәлән: газ плитәсен аш-су бүлмәсенә, караватны йокы бүлмәсенә һ.б.

4. Сүзле уен «Мин тасвирлыйм, син әйт!»

Урындык, өстәл, кәнәфи, диван, савыт-саба шкафы һәм киём шкафы турында бер бала тасвирлый, ә икенчесе жавабын таба. Мәсәлән: агачтан ясалган, аның дүрт аягы, утыргычы һәм аркасы бар (Урындык).

5. Туплы уен «Тиз уйла!»

Балалар түгәрәктә, уенны алып баручы уртада, кулында туп. Алып баручы, йорт жиһазын әйтеп, бер балага тупны ыргыта. Бала, бу йорт жиһазының сыйфатын атап, тупны кире кайтара. Балалар өчкә кадәр кычкырып санылар. Шул вакытка баланың жавабы эзер булмаса, ул уеннан чыга.

6. «Бу фигура кайсы жиһазны хәтерләтә?» уены.

Балаларга геометрик фигуралар таратыла, алар үз фигураларының нинди жиһазга ошаганын әйтәләр яки бүлмәдән табып күрсәтәләр.

7. Бармак уены «Йорт жиһазлары».

Баш бармак – диванда,
Имән бармак – идәндә,
Урта бармак – урындыкта,
Атсыз бармак – караватта,
Чәнти бармак – кәнәфидә,
Барысы да бүген өйдә.

Тема. Әңгәмә. «Нәрсә ул электр һәм электр жиһазлары?»

Бурычлар:

1. Кеше кулы белән эшләнгән әйберләргә карап соклана, хезмәт нәтижеләрен күреп горуurlана белү хисләре тәрбияләү, электр жиһазларын кулланганда сак булырга өйрәтү.

2. Балаларның фикерләрен бер юнәлештә туплый белү, алган белемнәрен көнкүрештә куллана белү сәләтен үстерү.

3. Эш урынында кешенең хезмәтен жинеләйтүче, өйдә кеше өчен уңайлыklar тудыручы предметлар турында белемнәрен камилләштерү.

Сүзлек: электр тогы, электр жиһазлары.

Жиһазлар: уен өчен парлы рәсемнәр, схема-рәсемнәр, ватман, төсле карандашлар.

Эшчәнлек барышы

1. «Табышмак әйтәм – жавап көтәм» уены.

а) Төймәсе челт итә,

Үзе гөлт итә. (Лампочка)

б) Табаным утлы булса да,

Тукымадан йөрим мин.

Жыерык кына йөзләрне дә

Матурлыйм, тигезлим мин. (Үтүк)

в) Чүп-чар, тузан йота ул,

Өйне чиста тота ул. (Тузан суырткыч)

г) Өй эчендә базым бар,

Баз эчендә бозым бар.

Керер идем, сыялмыйм,

Бозларында шуалмыйм. (Суыткыч)

д) Бер көзгегә дөнья сыйган. (Телевизор)

е) Бар хезмәте бармакта,

Ак кәгазьгә язмакта. (Компьютер)

2. Үстерешле диалог.

- Табышмакта әйтелгән әйберләрне бер сүз белән ничек атарга була?

- Электр жиһазлары безгә ни өчен кирәк?

- Ни өчен аларны электр жиһазлары дип атыйлар?

- Электр жиһазларының нинди уңай һәм куркыныч яклары бар?

- Электр чыбыгын кул белән тотарга ярыймы?

- «Электр жиһазлары саклыкны ярата» дигән гыйбарәне сез ничек аңлайсыз?

- Ут чыккан очракта нишләргә кирәк?

3. «Кем тизрәк?» уены.

Балалар ике төркемгә бүленәләр. Аларга карандашлар һәм зур ватман тәкъдим ителә. Беренче команда ут сүндерү машинасын, икенче команда ашыгыч ярдәм машинасын ясай. Һәр команда үз машинасы турында сөйли.

4. Үстерешле уен «Бел!» (төрле рәсемнәр бирелә, балалар аларны парлап куялар).

Язу машинасы – компьютер.

Шәм – электр лампасы.

Себерке – тузан суырткыч.

Күмер үтүге – электр үтүге.

Таз, сабын – кер юу машинасы.

Телефонның иске варианты – кәрәзле телефон.

Энә, жеп – электр тегү машинасы.

Мич – микродулкын миче.

5. «Кагыйдәне онытма!» уены (схема белән).

- Электр жиһазларын үзең генә кабызма!

- Электр чыбыгын кул белән тотма!

- Электр жиһазын озак эшләтмә!

- Электр жиһазлары ватык булса, кулланма!

- Розеткага әйберләр тыкма!

- Ут чыккан очракта электр жиһазларына су сипмә!

- Янгын чыкса, «01» гә шалтырат!

Тема. Ижади хикәя төзү. «Тату гаилә»

Бурычлар:

1. Гаиләдә бер-берсенә игътибарлылык, ярдәмләшү һәм дуслык, үзара хөрмәт хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның мөстәкыйль фикерләү сәләтен үстерү.

3. Сөйләмдә гаилә әгъзаларын белдерә торган сүзләргә куллану күнекмәләре бирү, ижади хикәя төзүгә өйрәтү.

Сүзлек: горуруланам, тату, нәсел, язма яздым.

Жиһазлар: «Тату гаилә» темасына балалар ясаган рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Ана жылысы – кояш жылысы.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: Н.Мирхазова. «Горуруланам гаиләм белән!»

Мин бәхетле гаиләм белән,

Яшимен эти-энием белэн!
Татулык – гаилэбез нигезе!
Әби-бабай – иң кадерле кеше!
Мин бәхетле гаиләм белэн,
Яшимен туганнарым белэн!
Нәселебез дәвамчысы – мин, беләм,
Горурланам гаиләм белэн!

3. «Тату гаилә». Балаларга сораулар:

- Сез кемнәр белән яшисез?
- Гаиләдәге якин кешеләрегезгә ничек эндәшәсез?
- Гаиләдә кем нинди эш башкара?
- Гаиләдә тату яшисезме?
- Үз гаиләгез турында нинди матур сүзләр әйтер идегез?

4. Тәрбияче хикәясе:

Бу – минем эни. Ул дәфтәрләр тикшереп утыра. Эни мәктәптә укытучы булып эшли. Аны балалар бик ярата. Мин дә энине бик яратам. Бу – минем эти. Ул энемә китап укый. Ә менә моннысы – бабай, ул телевизор карый. Әби диванда оекбаш бәйләп утыра. Ә бу – мин. Мин шакмаклар белән уйныйм. Без бик тату яшибез.

5. Балалар эшчәнлегә (ясаган рәсемнәр буенча 6 – 7 бала сөйли).

6. Бармак уены.

- Бармак, бармак,

Кайда булдың?

- Бу абый белән

Баланга бардым.

- Бу абый белән

Ярма ярдым.

- Бу абый белән

Чәй эчтем.

- Бу энем белән

Биергә төштем.

Тема. Шигырь уку: 3.Туфайлова. «Минем гаиләм»

Бурычлар:

1. Балаларда гаилә әгъзаларына ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү.

2. Балаларда матур әдәбият эсәрләрен игътибар белән тыңлый белү, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. «Тату гаилә» дигән төшенчәнен асылын бирү.

Сүзлек: бишек, әрәм булу, бәрәкәт.

Җиһазлар: рәсемнәр, фотоальбомнар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 367 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Фотоальбомнар карау: «Безнең гаилә».

- Сезнең гаиләдә кемнәр яши?

- Алар нәрсә белән шөгыйльләнә?

- Әтиң (әниң) кем булып эшли?

- Әби-бабаң турында нәрсә әйтә аласың?

2. Шигырь уку: З.Туфайлова. «Минем гаиләм».

3. Балаларга сораулар:

- Ни өчен өйгә тәмле ис тулган?

- Әби белән әни нәрсә пешергән?

- Бу гаиләдә кемнәр яши?

- Бу гаилә ни өчен матур?

4. «Булсаң зирәк – әйт тизрәк!» уены.

- Әниңнең әнисенә син ничек дәшәсең?

- Әниңнең әтисе кем була?

- Әниңнең улының (кызының) исеме ничек?

- Гаиләгездә иң өлкән кеше кем?

- Әгәр дә әти әнидән өлкәнрәк булса, әни ... (яшьрәк).

- Г.Тукай шигырендәге жиденче гаилә эгъзасын әйт.

5. «Мәкальне тәмамла!» уены.

а) Әнкәм йорты – ... (алтын бишек).

б) Әткәй – шикәр, ... (әнкәй – бал).

в) Өйнең яме – ... (ана белән).

г) Олыласаң олыны, ... (олыларлар үзеңне).

д) Ата-ананы тыңлаган адәм булган, тыңламаган – ... (әрәм булган).

е) Бердәм өйдә – ... (бәрәкәт була).

ж) Тату туганнар ... (таштан койма корганнар).

б. «Тимербай» уены.

Уйнаучылар, кулга-кул тотынышып, түгэрэклэнэлэр. Бер бала уртага чыга. Түгэрэктөгө балалар хор белән такмак эйтеп әйләнэлэр:

- Тимербайның биш баласы,

Бар да матур, күз карасы;

Агым суда коендылар,

Ап-ак итеп юындылар,

Өс-башларын киенделэр,

Рэхәтенә тиенделэр.

Тезелеп кайтып киттелэр,

Ашамадылар, эчмәделэр,

Бер-берсенә караштылар –

Менә шулай эшләделэр.

Такмак бетүгә уртадагы бала нинди дә булса берәр хәрәкәт ясый. Түгэрэктөгө балалар шунда ук аның кыланышларын кабатлыйлар. Кем кабатлый алмый, аны уртага кертәләр һәм уен яңадан башлана.

Проект. Ашамлыklar һәм савыт-саба

Тема. Ашханәгә экскурсия

Бурычлар:

1. Балаларда өлкәннәр хезмәтенә ихтирам тәрбияләү.

2. Көндәлек туклану режимы турында төшенчә бирү, һәр төр ашка туры килүче ризыклар, аларның сәламәтлеккә тәэсирен ачыклау, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Өйрәнелгән сүзләрнең сөйләмдә кулланылышын активлаштыру, гомумиләштерүче сүзләрнең мәгънәсен аңларга өйрәтү.

Сүзлек: ашханә, пешекче.

Җиһазлар: «Пешекче» рәсеме, сюжетлы-рольле уен өчен кирәк-яраклар.

Эшчәнлек барышы

1. Такмак. [ә] авазы.

И әбекәй, әбекәй,

Пешер миңа тәмлекәй.

Пешер бераз элбэ дэ,
Янына куй хэлвэ дэ.

2. Ашханэгэ экскурсия.

3. Табышмаклар.

а) Эче куыш, тышы таш,
Түбэтгэе орчыкбаш. (Чэйнек)

б) Бэлэкэй генэ тай,
Төбө чеп-чи май. (Таба)

в) Ике туган суга бара,
Берсен-берсе уза бара. (Чилэклэр)

г) Колагы бар, башы юк,
Ашамаган ашы юк. (Кэстрүл)

4. Фикер алышу:

- Сезне ашханэдэ кемнэр каршы алды?

- Пешекчелэр сезгэ нинди ризыклар пешерэлэр?

- Пешекчелэргэ нинди матур сүзлэр эйтер идегез?

- Ризыклар пешергэндэ, пешекчелэр нинди савыт-сабалар кулланалар?

- Нэрсэ ул дөрөс туклану?

- Сезгэ нинди ризык төрө ошый?

- Сез табын артында утыру кагыйдэлэрен белэсезме?

5. Шигырь уку: Б.Рэхмэт. «Аш вакыты».

Тэлинкэ, кашыклар,

Эйбэтлэп кенэ без

Чэнечке, пычаклар

Ашыйбыз, эчэбез,

Тарата дежурный –

Бер сүз дэ дэшмибез,

Аш урыны хэзерли.

«Апа, бик рэхмэт», - дип

Бик иплэп йөртэ ул,

Урыннан торабыз,

Ватмыйча кертэ ул,

Авызны чайкыйбыз.

Эштэ бик оста ул,

Кулларны юабыз,

Тэлинкэ, кашыкның

Ә урындыкларны

Битлэрен сөртэ ул.

Урынына куябыз.

Тэртипне белэбез:

6. Уен-реклама «Кем күбрэк мактый?»

Балалар бер ризыкны сайлап алып мактыйлар. Мәсэлән: дөгө боткасы – бик тәмле, ул айдалы. Ботканы ашасаң, сәламәт, таза буласың. Ботка майлы, баллы, йомшак һ.б.

7. Сюжетлы-рольле уен «Ашханә».

Тема. Өңгәмә. «Кунак чакырдык»

Бурычлар:

1. Балаларда кунакчыллык, кунакларга карата хөрмәт сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыгын, диалогик сөйләмен үстерү.

3. Сөйләм әдәбе кагыйдәләрен өйрәнүне дәвам итү, кунаклар белән аралашу, үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен ныгыту, өстәл эзерләү күнекмәләре булдыру.

Сүзлек: тартынмагыз, кыстап-кыстап, авыз итегез, гаеп итмәгез.

Жиһазлар: савыт-саба, милли ризык муляжлары, аудиоязмада «Кунаклар» жыры (Ш.Галиев сүзләре, С.Сабирова көе).

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Балалар бакчасы», 511 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Хикәя уку: Ф.Бәдретдин. «Хуш киләсез, рәхим итегез!»

2. Фикер алышу:

- Сөз кунакны ничек каршылыйсыз?
- Татар халкы кунакны ничек итеп сыйлый?
- Ничек итеп озатып кала?
- Кунакчыл хужа булу нәрсә дигән сүз?
- Юмарт хужа нинди була?
- Эчкерсез хужа дип кемне атыйлар?
- Әдәпле хужа булу ничек була?
- Ә тәрбияле хужа дип кемне атыйбыз?
- Сөз үзегезне нинди хужа дип атар идегез?

3. Үстерешле уен «Кунак көтәбез».

Балалар табын эзерлиләр. Моның өчен башта савыт-саба исемнәрен ачыклайлар, ә аннары ашъяулык ябып, савыт-сабаларны тиешенчә урнаштыралар.

4. Зиһен уены «Өстәлгә ниләр килде?»

Милли ризыклар турында табышмаклар әйтелә. Исемен әйткән бала шул ризык муляжын өстәлгә китереп куя.

5. Жыр тыңлау: «Кунактар» (Ш.Галиев сүзлөрө, С.Сабирова көө).

Без эзерлибез табын,	Һәркемгә чыгар өлөш:
Китереп бөтөн ягын:	Бар кыстыбый, бар бөлөш!
Уртага куйдык чәчәк,	- Житешегез, кунактар,
Чәчәк янына чәкчәк.	Кыстатмагыз, кунактар!
Бавырсак һәм кош теле.	Өйгә кайтып китәргә
Ризыктар төрлө-төрлө:	Ашыкмагыз, кунактар!
Сумса, бөлөш, өчпочмак,	
Гөбәдия һәм коймак.	

6. Эндәш ятлау. [з] авазы.

Әйдә, безгә килегез!	Өебезгә үтегез,
Капкалардан керегез.	Кунак булып китегез.
Капкалардан керегез,	Кунак булып китегез, –
Өебезгә үтегез.	Гөрлөп бәйрәм итегез!

Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү:
С.Сәүбәнова. «Ботка нигә тәмле?»

Бурычлар:

1. Балаларда сөйләм әдәбе, бер-берсен тыңлый белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Күрсәтмә образлы фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларга әкиятнең эчтәлеген аңларга һәм хәтердә калдырырга ярдәм итү, текстның эчтәлеген тулы итеп сөйләргә өйрөтүне дәвам итү.

Сүзлек: тап-таза, сау-сәламәт, калак, капкалап.

Жиһазлар: песнәк рәсеме.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 321 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тел шомарткыч:

Мә сиңа калак,
Утырма карап.
Аша капкалап,
Иренеңне ялап.

2. Мәкаль:

Эшлэп ашасаң, һәр ризык балдай татлы була.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

3. Хикәя уку: С.Сәүбәнова. «Ботка нигә тәмле?»

4. Балаларга сораулар:

- Кыз нәрсә ашарга яраткан?
- Кыз нәрсә дип әнисенә ялганлаган?
- Әнисе кызны кая алып барган?
- Кыз тагын нинди хәйлә тапкан?
- Кыз нин еларга тотынган?
- Әнисе, акчасы беткәч, нинди ботка пешергән?
- Кыз мантый боткасы турында ни дигән?
- Ни өчен әни кызына «песнәккә әверел», дигән?
- Кыз, чын песнәкләр кебек, бөжәкләр чүпли алганмы?
- Песнәк, ачыккач, кая кайткан һәм нишләгән?
- Ашаганда нәрсәләр әйтеп сайраган?
- Ничек уйлыйсыз, кыз әнисен бүтән борчымасмы?

5. Балалар эшчәнлеге (6 – 7 бала сөйли).

6. Тизәйткеч «Беләсенме?»

Үзе яхшының

Эше дә яхшы.

Эше яхшыга

Кеше дә яхшы.

7. «Кап та коп» уены.

Балалар бер түгәрәк булып утыралар, бер-берсенен баш бармакларын учлаган килеш, йодрыкларын йодрык өстенә куеп, кулларны күтәрәп-төшерәп әйтәләр:

Без-без, без идек,

Без уника кыз идек.

Базга төштөк – бал каптык,

Келәткә кердек – май каптык,

Кап та коп,

Кара Якуб,

Тимер туп,

Авызыңны ач та йот!- диләр дә, бар да берьюлы авызларың йомалар. Уйнаучылар берсе дә авызын ачмаска, көлмәскә, сөйләшмәскә тиеш. Алар бер-берсен көлдерү өчен төрлечә кы-

ланалар, күз-йөз белән төрлечә ымнар ясыйлар. Кем элек авызын ачса йә көлеп жибәрсә, аңардан:

- Күктән кем өй башына төштең?- дип сорыйлар. Ул берәр таныш өйне атый. Ул өйдә ничә кеше бар (көлүченең үзен дә кушып), һәрбер уйнаучы бу көлгән кешенең кулына я маңгаена шулар санынча чиертеп ала. Уен тагын башлана.

Проект. Милли киёмнәр

Тема. Танышу уены: «Әбиёмнең серле сандыгы»

Бурычлар:

1. Балаларда татар милли киёмнәренә һәм бизәнү әйберләренә кызыксыну тәрбияләү.

2. Бәйләнешле фикерләү сәләтен үстерү, сөйләмдә парлы, кушма, ясалма сүзләр куллану күнекмәләре бирү.

3. Милли киёмнәрнең исемнәрен, бизәлешләрен сөйләмдә куллануны системалаштыру.

Сүзлек: бәби итәкле күлмәк, камзул, күкрәкчә, түбәтәй, йөзек, беләзек, чулпы.

Җиһазлар: Казан сынлы сәнгать музейе залын сурәтләгән слайдлар яки рәсемнәр, милли киёмнәр ясалган рәсемнәр, аудиоязмада «Авыл көе», «Кәләпүш» жыры (Р.Вәлиева сүзләре, Л.Батыр-Болгари көе).

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: («Авыл көе» яңгырый).

Әбиёмнең күңел сандыгы!

Нинди серләр саклый икән ул?

Гомер буе жыйган хәзинәме,

Әллә инде күңел бизәгеме,

Нинди серләр саклай икән ул?

Әбиёмнең күңел сандыгын

Бер ачасы иде, ачасы ...

Әби-бабам белгән йолаларны,

Халкыбызның күңел жәүһәрләрен

Бер ачасы иде, ачасы.

Әбиемнең матур сандыгы
Кызыктыра инде күптәннән.
Ач, әбием, безгә күңелеңне,
Яшь буыңга мирас булып калсын,
Бер хәзинә калсын үткәннән.

2. Слайдлар яки рәсемнәр карау (Казан сынлы сәнгать музее залы; татар халкының милли киёмнәре һәм бизәнү әйберләре белән танышу: бала (бәби) итәкле күлмәк, камзул, альяпкыч, күкрәкчә, калфак, түбәтәй, йөзек, беләзек, чулпы һ.б.).

3. «Милли киёмнәр турында сөйлә!» уены.

Тәрбияче милли киёмнәр рәсемнәре тарата. Балалар үзләрендә булган рәсемдәге киём турында сөйлиләр. Мәсәлән: бу – бик матур күлмәк. Ул яшел төстә, аска таба киңәеп киткән, бәби итәкле, озын җиңле. Күлмәк өстеннән чигүле ак альяпкыч ябылган ...

4. Дидактик уен «Табышмаклар әйтәм – жавабын тап!»

а) Яңа гына идем итек,
[ч] өстәгәч булдым ... (читек)

б) Әнием, ак сөйлән тезеп,
Чиккән яшел бәрхетне.

Бар түбәмдә ... (түбәтәем)

Мин бүген бик бәхетле.

в) Жырлый-жырлый сәхнәләрдә

Аларның биер чагы.

Кызларга бик килешә

Башындагы ... (калфагы)

5. Жыр тыңлау: «Кәләпүш» (Р.Вәлиева сүзләре, Л.Батыр-Болгари көе).

6. «Түбәтәйле» уены.

Уртада 5 – 6 урындыкта түбәтәйләр тора. Балалар урындыклар тирәли түгәрәккә басалар һәм көй башлануга жинелчә йөгерә башлыйлар. Көй туктауга, балалар түбәтәйләрен киеп урындыкларга утырырга тиешләр. Кем урынсыз кала, шул уеннан чыга. Икенче мәртәбә уенны кабатлаганда, уртада өч урын кала, уйнаучылар саны артыграк. Азакта калган бала җиңүче була.

Тема. Чагыштырма хикәя төзү. «Киём кешене бизи»

Бурычлар:

1. Балаларда матурлыкны күрә һәм аны саклый белү сыйфаты, зәвыклылык тәрбияләү.

2. Балаларның акыл, хәтер, күзаллау, фикер йөртү сәләтен, бәйләнешле сөйләмен үстерү.

3. Татарстан Республикасындагы төрле халыкларның дус һәм тату яшәүләре турындагы белемнәрен камилләштерү.

Сүзлек: башмакчы, кунак кызы.

Жиһазлар: предметлы рәсемнәр, татар һәм рус киёмнәргә курчаклар.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Кунакны киёмнә карап каршы алалар, акылына карап озаталар. Этәлегә буенча фикер алышу.

2. «Кунак кызларын каршы алайк» (татар һәм рус киёмнә кигән курчаклар кунакка килә).

- Безгә кунакка кемнәр килгән?

- Алар бер-берсенә ошаганмы?

- Кайсы яклары белән ошаганнар?

- Кайсы яклары белән аерылып торалар?

- Татар кызының күлмәгә нинди төстә, ничек киенгән?

- Рус курчагының костюмында күбрәк нинди төсләр кабатлана?

- Рус кызының башында нәрсә, ул калфактан кайсы ягы белән аерылып тора?

- Бу бизәкләрне тагын кайда күрә була?

- Сезнең төркемгә нинди милләт балалары йөри?

- Сез дус яшисезме?

3. Дидактик уен «Нинди сүз төшәп калган?»

Тәрбияче милли киёмнәр төшерелгән рәсемнәргә балаларга тарата, һәр рәсемгә карап жөмлә төзи. Жөмлә төзегәндә бер сүз төшереп калдырыла. Балалар шул сүзгә табарга тиеш. Мәсәлән: Бу татар кызының ... (читеге). Бу ... (татар кызының) күлмәгә. Татар кызының күлмәгә ... (алсу) төстә.

4. Жырлы-сүзле уен «Башмакчы»:

Итек, читек, энэ, без

Матур итеп тегэбез,

Башмак башы чигэбез.

Кирәкмиме, алмыймсыз,

Әллә киеп карыймсыз?

Түгәрәктәгеләр аңар каршы:

И башмакчы, башмакчы,

Үзең оста такмакчы,

Син сайрама такмагың,

Бир кияргә башмагың,- диләр.

Түгәрәктәгеләр бер якка таба әйләнәп йөгерә башлыйлар. Башмакчы, утырган урыныннан торып, аларны куа башлый. Тотылган бала уеннан чыга.

Тема. Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Кәләпүшем, кәләпүш»

Бурычлар:

1. Балаларда матур әдәбият аша милли киёмнәргә карата кызыксыну уяту, аларның үзләренә генә хас булган нәфис бизәлешенә, уңайлылыгына соклану хисләре тәрбияләү.

2. Халкыбызның күнел бизәкләре белән яқыннан таныштыру; сөйләм телен, фикерләү сәләтен, танып белү активлыгын үстөрү.

3. Милли киёмнәргә аера һәм аларның исемнәрен, үзенчәлекләрен әйтә белергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: кәләпүш, укалы, энже, мәржән.

Җиһазлар: кистә рәсемнәр, түбәтэй.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 498 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Әнием, ак сәйлән тезеп,

Чиккән яшел бәрхетне.

Ул үзем кебек бәләкәй,

Ә исеме – ... (түбәтэй).

2. Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Кәләпүшем, кәләпүш».

3. Балаларга сораулар:

- Дәү эти туган көнгә нәрсә алып килгән?

- Татар малае нинди була?

- Кәләпүш ничек итеп эшлэнгән?

- Малай нинди һөнәрләр белә?

- Әнисе ни өчен сөенгән?

- Дәү әтисенең бүлгә малайга ошаганмы?

- Кәләпүш сүзен нинди сүз белән алыштырып була? (Түбәтэй)

4. Дидактик уен «Дәрәс итеп милли киёмнәрне жый!»

Балалар кисмә рәсемнәрдән милли киём рәсемнәрен жыйлар.

5. Үстерешле уен. «Кем күбрәк белә?» (милли киёмнәрне санау). Мәсәлән: кәләпүш, калфак, читек, чүәк һ.б.

6. Жырлы-биюле уен «Түбәтэй».

Балалар түгәрәкләнеп басалар. Түбәндәге жырны жырлый-жырлай, түбәтәйне бер-берсенә бирәләр:

Түбәтәенә кигәнсең,

Бик ераклардан килгәнсең,

Төскә матурлыгың белән

Шаккаттырыйм, дигәнсең.

Кушымта. Түп-түп, түбәтэй,

Түбәтәен укалы.

Чиккән матур түбәтәен

Менә кемдә тукталды.

Жыр ахырында, түбәтэй кемдә калса, шуңа жәза бирелә: бии, жырлай, әтәч булып кычкыра һ.б. Уен шулай дәвам итә.

Проект. Кыш. Кышкы уеннар

Тема. Паркка экскурсия. «Килеп житте матур кыш»

Бурычлар:

1. Балаларда кызыксыну уяту, табигатькә сак караш, экологик бәйләнешләрне күрә белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Чагыштырып тасвирлай белү күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның кыш, кар үзенчәлекләре турында белемнәрен баепу.

Сүзлек: сафландыра, тәңкә кар, өөрмә, сырған буран, буран тургае.

Жиһазлар: чаналар, жимлек, жим, «Буран» мотоциклы рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. «Табышмак әйтәм – жавабын тап!»

Урамнарны агарта,

Бар дөнъяны яңарта.

Сафландыра кешене,

Ничек аның исеме? (Кыш)

2. Тизәйткеч. [ы] авазы.

Ыш-ыш-ыш,

Килеп житте

Матур кыш.

3. Фикер алышу:

- Кыш айлары нинди айлар?

- Бу айларда кояш турында нәрсәләр әйтә аласыз?

- Жир өстен нәрсә каплаган?

- Кыш көне һава торышы нинди була?

- Ни өчен агач төпләренә кар өяргә кирәк?

- Жимлеккә нинди кошлар очып килә?

- Ни өчен чыпчыклар, песнәкләр йоннарын кабартып утыралар?

- Ни өчен кыш көне кошлар кешеләр яши торган урыннарга

күбрәк киләләр?

4. «Сорау – жавап» уены.

- Нәрсә ул болытлардан ява торган, тунган су кристаллары?

– ... (кар)

- Нинди карлар була? – ... (беренче кар, жепшек кар, ябалак кар, тәңкә кар)

- Кар нигә шыгырдый? – ...

- Карның файдасы, зыяны бармы? – ...

- Кыш көне нинди бураннар була? – ... (жәяүле буран, карлы буран, өөрмә буран, сырған буран)

- Буранның файдасы (зыяны) нидә?

- «Буран»га утырып йөрөп буламы? – ... (Кар өстеннән йөри

торган мотоцикл бар. Ул яныңнан бер узып китсә, аның артынан бураннар уйнап кала. Шуңа күрә аны «Буран» дип атаганнар. Димәк, «Буран»га утырып йөрөп була)

5. Шигырь уку: Р.Миңнуллин. «Буранда».

Беркем чыкмый урамга,

Буранлы көн булганга.

Буран ала бөтереп,

Салкын ала өттереп!

Кошлар гына хавада

Чайкалалар һаман да.

Рәхәтләнеп очарга

Бик кыендыр кошларга.

6. «Сүз эчендә энже бар!» Мәсәлән: кар көрте, кар тоту, кар атышлы, кар шуышу, буран туздыру – бик каты жилләнеп бию, буран тургае – кызылтүш һ.б.

7. Хәрәкәтле уен «Чаналарга!»

Чаналарны майданчыкның бер ягына урнаштыралар. Аларның саны уйнаучылардан бергә кимрәк булырга тиеш. Майданчыкның икенче каршында балалар йөгереп йөриләр, әйләнәләр, сикергәлиләр. Тәрбияче: «Чаналарга!»- дип сигнал бирә, балалар чаналарга таба йөгәрәләр һәм тиз генә берәр чанга утыралар. Иң соңгы килгән бала урынсыз кала.

Тема. Әңгәмә. «Паркта минем күргәннәрем»

Бурычлар:

1. Балаларда үсемлекләргә, кошларга, хайваннарга карата сак караш тәрбияләү.

2. Экологик фикер йөртү, ижади хыял сәләтләрен үстерү.

3. Табигатьтә ел фасыллары буенча барган үзгәрешләр турындагы белемнәрен системалаштыру һәм тирәнәйтү.

Сүзлек: кар бабай, жирне коча, кызылтүш, тиңсез хезинә.

Эшчәнлек табигатьтә үтә.

Эшчәнлек барышы

1. Үстерелешле диалог.

- Табигать – тиңсез хэзинэ (байлык) дигэн сүзне ничек аңлыйсыз?

- Парктагы күренеш сезгэ ошадымы?

- Кыш көнө табигатьтэ нинди үзгөрешлэр күзэтелэ?

- Паркта йөргөндө, иң истэ калганы нэрсэ булды?

- Нинди кар белэн кар бабай ясыйлар? (Жепшек кар)

- Мамык кебек жиңел, күпереп торган эре бөртекле карны нинди кош исеме белэн атыйлар? (Ябалак кар)

- Сез нинди кышлаучы кошларны белэсез?

2. Дидактик уен «Дөрөс тасвирла!»

Балалар кош исемнэрен, үзенчэлөклэрен атыйлар: песнэк, чыпчык һ.б. Мэсэлэн: чыпчык – кечкенэ, хэрэкэтчэн, чыдам, көрэн төстө һ.б.

3. Сүзлө-хэрэкэтлө уен «Кышкы паркта».

Кышкы паркка килдек,

Матур урыннар күрдөк.

Тун кигэн каен унда,

Ямь-яшел чыршы – сулда.

Кар бөртеклэре оча,

Әйлөнөп, жирне коча.

Кызылтүшлэр очалар,

Бигрэк матур алар.

Паркта рэхэт булса да,

Өйгэ кайтыйк, балалар.

4. Үстерешлө уен «Фотога төшер!» (паркта күргэн кызыклы вакыйгаларны күзаллап сөйлөү).

5. Тизэйткөч «Шуа-шуа шомара».

Чаңгычының чаңгысы

Шуа-шуа шомара.

Чаңгың шомарсын дисән,

Кирэк ешрак шуарга.

Шаһидәнөң чаңгысы

Шома энә шуңарга.

Тема. Шигырь ятлау: Г.Латып. «Кыш килде»

Бурычлар:

1. Балаларда шигырь юллары аша кышкы табигатькэ соклану хислэре, мэхэббэт тэрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, сэнгәтьле сөйләмен үстерү.

3. Шигырьнең эттәлеге буенча куелган сорауларга дөрөс жавап алуға ирешү; халык сынамышларына кызыксыну уяту.

Сүзлек: мамык, шыгырдый, йомарлаган, саф, йомшак, кыр-лач, бәс.

Жиһазлар: матур тартма, кәгазь кар бөртекләре.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 278 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Колак, борынны уып,
Өеңә кертә куып. (Салкын)

2. Мәкаль:

Жылы – сөяк сындырмый.

Эттәлеге буенча фикер алышу.

3. Шигырь уку: Г.Латып. «Кыш килде».

4. Балаларга сораулар:

- Ак мамыктай кар кая төшә?
 - Карның нинди сыйфатларын беләсез?
 - Кар нигә шыгырдый?
 - Салкын кыш аен ничек каршылыйбыз?
 - Кышын һава нинди?
 - Йомшак тун киеп, кунакка кем килде?
5. Шигырьне яттан сөйләү (6 – 7 бала сөйли).
6. Сынамышлар «Халык әйтсә – хак әйтә».
- а) Кыш бәс, томан булса, жәй иген уңа.
 - б) Кыш карсыз булса, жәй ярлы була.
 - в) Кар калын булса, ашлык уңар.
 - г) Каз аягын күтәрәп торса, салкын булып.
 - д) Төтен жиргә төшсә, кышын кар явар.
 - е) Кояш бик еракта булып күренсә, салкын булып.

ж) Тау башларында кар күп булса, жиләк күп булыр.

7. Хәрәкәтле уен «Кар бөртекләре жыю».

Бүлмә идәнәнә кар бөртекләре сибелә. Уенда ике бала катнаша. Аларга матур тартма бирелә. Тәрбияче сигналы буенча, балалар кар бөртекләрен жыеп, тартмаларга салалар. Алдан кайсы жыеп бетерсә, шул бала жиңүче була.

Тема. «Боз һәм бозлыklar»

Бурычлар:

1. Балаларда табигать күренешләрен белергә омтылыш, үз фикерен әйтә белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Балаларның табигать объектлары белән кызыксынучанлыкларын, диалогик сөйләм күнекмәләрен, сүз байлыкларын үстерү.

3. Балаларның табигать турындагы күзаллауларын киңәйтү, әйләнә-тирә чынбарлыкка нәфасәти мөнәсәбәт формалаштыруны дәвам итү.

Сүзлек: бозлавык, шугалак, тайгак, тайгаклык, айсберг.

Жиһазлар: слайдлар яки рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Зиһен ачкычы – табышмак:

а) Исе юк, төсе юк,

Аннан башка тормыш юк. (Су)

б) Йолдыз-йолдыз вак кына,

Ак мамык сымак кына.

Өс киemenә куна,

Тәнгә тисә, су була. (Кар бөртеге)

в) Ишегалдында таш була,

Өйгә керсә, су була. (Боз)

2. Фикер алышу:

- Суның нинди өч халәтен беләсез?

- Кардан боз ясап буламы?

- Нәрсә ул бозлык?

- Бозның нинди үзенчәлекләрен әйтә аласыз? (Шома, кытыршы, үтә күренмәле, каты, уалучан ...)

- Бозның нинди файдасы бар? (Шугалак, төрле фигуралар-сыннар ясыйлар, косметикада, медицинада кулланалар)

3. Тәрбияче хикәясә (слайдлар яки рәсемнәр ярдәмендә):

Бозлык – күп еллар буена тупланып килгән боз катламы. Бозлыктар жир шарында 10 процент коры жирне каплап торалар. Аларның иң зур өлеше Гренландия утравында, Антарктидада, Көнъяк һәм Төньяк полюсларда тупланган, ә калганы биек тау башларында. Бозлыктарның барысы да хәрәкәт итә. Боз катламы бик калынайса, ул авырлыгы белән кузгала башлый. Океаннарда йөзеп йөрүче айсберглар шушы боз кисәкләре инде.

Беркемнең дә океанда

Килми ялгыз каласы.

Ә ул йөзә, дөнья гизә

Зур бозлыкның «баласы».

Айсберглар суда йөзгән корабльләргә куркыныч тудыра. Бозлыктарның кеше өчен файдасы да бар. Алар зур күләмдәге төче су запасын саклаучылар. Тау елгалары коры климатлы урыннарда ундырышлы жирләргә сугаралар.

4. Үстерешле уен. «Сүз эчендә энже бар».

- Жир өстенен боз белән каплануы – ... (бозлавык)

- Боз белән капланган өслек – ... (шугалак)

5. Тизәйткеч ятлау. [з] авазы.

Оз-оз-оз-оз,

Асылташ боз.

Оз-оз-оз-оз,

Ялтырый боз.

6. Хәрәкәтле уен «Бозлы фигуралар».

Балалар талгын музыка астында иреккә хәрәкәтләр ясыйлар. Музыка туктауга, балалар матур фигуралар ясап туктап калалар. Иң матур фигура ясаучы балага фишка бирелә. Иң күп фишка алган бала жиңүче була.

Тема. Ижади хикәя төзү. «Кышкы уеннар»

Бурычлар:

1. Эшчәнлектә үзара дустанә мөнәсәбәт тәрбияләү, тыңлый

белү күнекмэләрен камилләштерү.

2. Балаларның таныш булган вакыйгалар турында тулы жөмлөләр белән сөйли белү күнекмэләрен үстерү.

3. Бирелгән сораулар аша диалогик сөйләм формаларын камилләштерү.

Сүзлек: жепшек, каравыл, кәшәкә.

Жиһазлар: парлы рәсемнәр, туп.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Д.Гарифуллин. «Кар бабай ясадык».

Жыелып жепшек кардан

Кар бабай ясап куйдык.

Матурлап аның күзләрен,

Авызын хәтта уйдык.

Нинди эш кушыйк аңа, дип,

Кичен уйлап тордык та, –

Каравылга дип калдырдык

Бер таяк тоттырдык та.

2. Фикер алышу (балалар жавабы схема рәвешендә тактага беркетелеп барыла):

- Саф һавада кыш көне нинди уеннар уйнарга була?

- Сез нинди уеннар уйныйсыз?

- Уен вакытында сез нинди куркынычсызлык кагыйдәләрен үтисез?

3. Ижади хикәя төзү: «Кышкы уеннар».

- Нинди кышкы уеннар беләсез?

- Иң яраткан уеныгыз нинди?

- Бу уенда нинди атрибутлар кулланасыз?

- Уенны ничек итеп уйныйсыз?

- Сез яраткан уенның иң кызыклы өлеше нинди?

4. Дидактик уен «Парын тап» (бирелгән сүзләргә мәгънәләре буенча туры килерлек итеп парлаштыру). Мәсәлән: чаңгы – таяк, туп – кәрзин, кәшәкә – шайба, чана – тау, кыш – кар, боз – тимерак һ.б.

Тема. Язма сөйләм. «Кыш бабайга хат»

Бурычлар:

1. Балаларда бэйрэмнэргэ карата уңай мөнәсәбәт, үз фикереңне бер юнәлештә туплый һәм аны башкаларга житкерә белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Бәйләнешле сөйләм телен, ижади күзаллауларын үстерү.

3. Балаларда хат яза белү күнекмәләрен, үз тәҗрибәсеннән чыгып бэйрәм турында әйтә алу мөмкинлекләрен камилләштерү.

Сүзлек: эри, юлдаш, гөр килә, иңенә салып.

Җиһазлар: аудиоязмада «Бу – Кыш бабай» жыры (Ж.Тәржеманов сүзләре, С.Сабинов көе), конверт, каләм, кәгазь.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

а) Елга ул тик бер килә,

Ул килсә, жир гөр килә.

Яшел чыршы әйләнә

Якты заллар күркенә. (Яңа ел)

б) Кыш бабайның юлдашы,

Аның белән гел бергә.

Шуна аны жәй көне

Мөмкин түгел күрергә.

Жәй көне ул бөтенләй

Мөмкин хәтта эрергә,

Суга әверелергә. (Кар кызы)

в) Килә бары кыш житкәч,

Иске ел үтеп киткәч.

Үзе белән һәрвакыт

Яңа ел алып килә.

Бүләк тулы капчыгын

Иңенә салып килә. (Кыш бабай)

2. Фикер алышу:

- Яңа ел бэйрәме кайсы ел фасылында була?

- Сезгә бу бэйрәм ошыймы? Ни өчен?

- Яңа елның тылсымлы киченә нинди әкият геройлары килә?

- Сез бу бэйрэмгэ ничек эзерләнәсез?
- Бу бэйрэмгэ кемнәрне чакырыр идегез?
- Бэйрэм турында Кыш бабайга ничек хәбәр итэргә була?

3. Кыш бабайга хат язу:

- Хатны ничек башлар идегез?
- Без аны нинди бэйрэмгә чакырабыз?
- Кыш бабайны ни өчен чакырабыз?
- Кыш бабайны бэйрэмгә кемнәр белән чакырасыз?
- Сез Кыш бабайга нәрсэләр эзерләдегез?
- Кыш бабайдан нинди бүләкләр сорар идегез?
- Кыш бабай сезне ничек табар?

4. Хат язу:

Балалар әйтеп тора, тәрбияче яза. Кирәк булган очракта, тәрбияче үрнәге кулланыла.

5. Жырлы-сүзле уен «Бу – Кыш бабай» (Ж.Тәржеманов сүзләре, С.Сабилов көе).

Кемнең кигән киёмнәре	Күчтәнәч салып килә?
Энже кар бөртекләре?	Бу – Кыш бабай, Кыш бабай,
Кемнең көмештәй сакалы,	Безгә бик таныш бабай.
Чәчләре, керфекләре?	Чаңгы, чанада шуарга,
Бу – Кыш бабай, Кыш бабай,	Булды шома тавыбыз.
Безгә бик таныш бабай.	Кем безгә аны ясаган?
Кем соң безгә шундый ямьле	Кем икән ул, табыгыз.
Яңа ел алып килә?	Бу – Кыш бабай, Кыш бабай,
Матур кәгазь капчыкларга	Безгә бик таныш бабай.

Проект. Кыргыз хайваннар Тема. «Кайда ничек кышлыйлар?»

Бурычлар:

1. Балаларда кыргыз хайваннарга карата кызыксыну һәм сакчыл караш тәрбияләү.
2. Мөстәкыйль фикерләү сәләтен үстерү.
3. Балаларны кыргыз хайваннар, аларның тышкы билгеләре, яшәү рәвешләре белән таныштыруны дәвам итү.

Сүзлек: букча, сикергән.

Жиһазлар: кыргыз хайваннар һәм йорт хайваннары рәсемнәре, кроссворд.

Эшчәнлек барышы

1. Дидактик уен «Дөрес сайла!»

Рәсемнәрдән кыргыз хайваннары сайлап алу, йорт хайваннарыннан аермаларын ачыклау: тышкы билгеләре, нәрсә белән тукланулары, өннәре нинди булуы, кайда кышлаулары, үз-үзләрен һөжүмнәрдән саклау рәвешләре. Мәсәлән: керпе – төнге ерткыч жәнлек. Аның аяклары кыска, ләкин тиз йөри. Азыкны тиз генә, борынын сузып эләктерә. Суалчан, кондыз, тычкан, экәм-төкәмнәр белән туклана. Башка ерткыч хайваннардан саклануда энәләре нык ярдәм итә. Кышны өнендә йоклап үткәрә.

2. «Булсаң зирәк – әйт тизрәк!»

- Жәнлекләр патшасы – ...

- Буй-буй майка кигән ат – ...

- Балны бик яратса да, умарта асрамый – ...

- Нәрсәнең мөгезе борынында?

- Букчалы (сумкалы) сикергәк – ...

- Елгаларда плотина төзүче жәнлек – ...

3. Дидактик уен «Нәрсә кайда яши?»

Беренче рәттәге рәсемнәргә икенче рәттәге рәсемнәр белән парларга.

1 нче рәт: аю, бүре, тиен, тавык, эт, бал корты, тычкан, сыер, карлыгач, яңгыр суалчаны.

2 нче рәт: абзар, кетәклек, өн, агач куышы, оя (гнездо), эт оясы, туфрак, умарта, бүре өне.

4. Кроссворд «Кыргыз хайваннар».

1) Урманнан чыгар,

Корсак асты чуар.

Койрыгы сырлы,

Хәйләсе күптөрле. (Төлкә)

2) Өсте жылы тунлы,

Жир астыннан юлы.

Сызгырып жибәрсә,

Яңгырата кырны. (Йомран)

3) Сорыдыр төсә,

Үткендер теше.

Урманда йөри,

Бозаулар күзли. (Бүре)

4) Асрамый да умарта,

Балны бик-бик ярата.

Кышын сөя йокыны,

Язгача тормый ята. (Аю)

- 5) Кош түгел, оча.
 Ябалактан курка.
 Чикләвекне ярата.
 Сызгырса, урманны яңгырата. (Тиен)

	1			К	
2				А	
			3	Б	
			4	А	
	5			Н	

5. «Хэйләкәр төлке» уены.

Балалар түгәрәккә тезеләләр. Түгәрәктән читтә сызык белән төлке өе билгеләнә. Балалар күзләрен йомалар, ә тәрбияче түгәрәкне әйләнәп чыга һәм балаларның берсенә кулы белән кагыла. Бу бала хэйләкәр төлке була. Аннан соң тәрбияче балаларга, күзләрен ачып, бер-берсенә игътибар белән карарга тәкъдим итә. Балалар өч тапкыр: «Хэйләкәр төлке, син кайда?»- дип сорыйлар һәм бер-берсенә карап торалар. Өченче тапкыр сорагандан соң, хэйләкәр төлке тиз генә түгәрәк уртасына чыгып баса да, кулларын югары күтәрәп: «Мин монда!»- ди һәм балаларны куа башлый.

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү. «Кыш. Тиеннәр»

Бурычлар:

1. Хайваннарны кызгану, алар турында кайгыртучанлык хисләре уяту.
2. Эвристик (уйлап табуга юнәлтелгән) фикер йөртү алымнарын үстерү.
3. Балаларның урман жәнлекләре, яшәү рәвешләре турындагы белемнәрен баету, рәсем буенча хикәя төзүләренә ирешү.

Сүзлек: яңгырата, соры, житез, койрык.

Җиһазлар: «Кыш. Тиеннәр» рәсеме, жәнлекләр яраткан азык муляжлары, койрыклар гына төшерелгән рәсемнәр.

Эшчэнлек барышы

1. «Бер табышмак эйтэм, кем жавабын табар?»:

Кош түгел, оча.

Ябалактан курка.

Чикләвекне ярата.

Сызгырса, урманны яңгырата. (Тиен)

2. Рәсем карау: «Кыш. Тиеннәр».

3. Балаларга сораулар:

- Рәсемдә нинди жәнлекләр күрәсез?

- Тиеннәрне нәрсә куркыткан?

- Беренче тиен ничек итеп кача?

- Икенче тиен нишли?

- Тиеннәрнең дошманы нәрсә? (Сусар)

- Ул тиеннәргә ничек итеп карап тора?

- Бу рәсемгә нинди исем кушар идегез?

4. Тәрбияче хикәясе:

Бу рәсемдә кышкы урман сурәтлэнгән. Зур наратта сусар утыра. Бер тиен, агачтан – агачка сикереп, сусардан кача. Икенчесе әкрен генә агач башына үрмәли, чөнки сусар аларның дошманы. Ул игътибар белән аларның кайсысын тотып алым икән дип карап тора. Мин бу рәсемгә «Житез тиеннәр» дип исем кушар идем.

5. Балалар эшчәнлеге (6 – 7 бала сөйли).

6. «Уйлап тап!» уены (кыргыз хайваннар турында табышмак уйлап табу).

7. «Кем нәрсә ярата?» уены (кыргыз хайваннарның нәрсә белән туклануларын әйтү). Мәсәлән: куян – кишер, кәбестә ашый һ.б.

8. Дидактик уен «Танып бел!» (койрыклар сурәтлэнгән рәсемнәр буенча кыргыз хайваннарны танып әйтү).

Проект. Кышлаучы кошлар

Тема. Кошларны күзәтү. «Безнең канатлы дусларыбыз»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга карата мәрхәмәтлелек, кайгыр-

тучанлык хисе тәрбияләү, аларны рәнжетмәскә кирәклеген төшендерү.

2. Тышкы билгеләренә (төсе, зурлыгы), үз-үзләрен тотышларына, тавышларына карап, кышлаучы һәм күчмә кошларны аерып күрсәтә белү күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның кышлаучы кошлар турындагы белемнәрен ныгыту.

Сүзлек: сыртлы, күтелжем.

Җиһазлар: кош тавышлары язылган аудиоязма, кош рәсемнәре.

Эшчәнлек барышы

1. Көйләр тыңлау: «Кошлар тавышы».

2. Ситуация. «Кошларны танып бел!» (рәсемнәр буенча кошларны танып белү, үзенчәлекле якларын тасвирлау).

3. «Булсаң зирәк – әйт тизрәк!»

- Кошларны хайваннардан ничек итеп аерып була?

- Ак сыртлы кош ул – ...

- Кызыл күкрәкле кош ул – ...

- Оча торган барабанчы ул – ...

- Хат ташучы кошлар – ...

- Нинди кош, сәгәте булмаса да, вакытны әйтә?

- Дөньядагы иң зур кош нәрсә?

- Нинди кош судан коры чыга?

- Нинди кош көндез йоклый, төнлә оча, кешеләрне куркыта?

4. Әйтемнәр:

а) Кош оясын туздырма, башың авыртыр.

б) Кошларга таш атма, күзең сукураер.

в) Сыерчыкларга оя яса, эшең уңар.

г) Кош йомыркаларын ватма, күз яшеңне түгәрсең.

5. Табышмаklar:

а) Көләч түтәй гөлдерәп,

Кызыл читек, күк күлмәк.

Җим сибәбез күргәчтен

Бу кем була? ... (Күгәрчен)

б) Җәй шакылдый бу чүкеч,

Кыш шакылдый бу чүкөч.
Ничек чыдый бу чүкөч? (Тукран)

в) Чырык-чырык чыркылдый,
Бер жиргә дә ул китми.
Безнең белән дус яши,
Әйтегезче, ул ни? (Чыпчык)

г) Кырау булсын,
Кырпак булсын,
Китмәс дустым.
Жәен-кышын
Салмый сары
Альяпкычын. (Песнәк)

д) Ала чапан киенгән,
Мал суйганга сөенгән,
Шунда төшөп йөгөргән. (Саескан)

6. Театрлаштырылган уен «Кошлар белән уйныйбыз».

Кошлар берәм-берәм сайрыйлар. Калган балалар кошларны танийлар.

Балалар: Кошлар – безнең дусларыбыз,
Сайрасалар танырбыз.

Кошлар: Ярар, ярар, сайрарбыз,
Танырсызмы, карарбыз.

Күгәрчен: Гөлдөрү-гөлдөрү, гөлдөрү
Күк күгөлжем, миндер бу!

Балалар: Әйе, әйе, таныдык,
Күк күгәрчен, син бит бу.

Тукран: Тук-тук, тук итәм,
Агачтагы кортларны юк итәм.

Балалар: Тукран бит бу.
Урман докторын, энә

Бар агачлар да дус итә.
Чыпчык: Чык-чырык, чык-чырык,

Ник көлөсөң шырык-шырык?

Балалар: Көлмичә, түзим ничек?

Таныдык, син бит – чыпчык.

Ярканат: 3-rrr, 3-rrr, ...

Балалар: Менэ шулай көйлөп оча,
Төнлө ул ауга чыга.
Исеме була ярканат,
Каравылчы каравылдан азат.
Уен шулай дэвам итэ.

Тема. «Кошларга ярдәм итик»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга карата сак караш, кайгыртучанлык сыйфатын тәрбияләү.

2. Уйлап табуга юнәлтелгән фикер йөртү сәләтен үстерү.

3. Кошларга кешеләрнең ярдәме бик әһәмиятле булуын аңлату.

Сүзлек: зәһәр, саклау, куышлы агач, өшетә, зирәк, күгелжем.

Жиһазлар: жимлек, кышлаучы кошлар рәсеме, кошларның битлекләре, төрлө тартмалар.

Эшчәнлек барышы

1. Тизәйткеч:

Ша-ша-ша – менә сиңа тамаша.

Шә-шә-шә – су тулы шешә.

2. «Сүзләр яса» уены:

Аш-аш – ... (баш).

Эш-эш – ... (бөлеш).

Шы-шы – ... (чыршы).

Ыш-ыш – ... (кыш).

Ош-ош – ... (кош).

3. Үстерешле диалог «Кошларга ярдәм итик».

- Урамда кайсы вакыт?

- Һава торышы нинди?

- Кышлаучы кошларга нинди кошлар керә?

- Алар кышның зәһәр суыкларына ничек жайлашалар?

- Нинди кош кыш көне бала чыгара?

- Кышын кошларга нинди азык бирергә була?

- Кошларга ничек ярдәм итәргә мөмкин?

- Кешеләр ярдәм итмәсә, кошлар кышын нишләрләр иде?

4. Гамәли күнегү «Жимлек ясьйбыз» (кисеп ябыштыру эшчәнлеге; төрле тартмалардан кошларга жимлекләр ясау).

5. «Кайсы кош жим эзли?» уены (жимлек рәсеменә кошларның сурәтләрэн ябыштыру).

6. «Ижади табышмак» (кошлар турында табышмаклар уйлап әйтү).

7. Зирәклекне сынау:

- Песнәк түбәгә оялый аламы? (Әйе)

- Чыпчык үзен «мин кош» дип әйтә аламы? (Юк, ул сөйләшә алмый)

- Кара карга койрыгын өшетә аламы? (Юк, ул көньякта кышлый).

8. «Ни өчен шулай атаганнар?» уены. Мәсәлән: зирәк – песнәк, күгелжем – күгәрчен, авыр хәрәкәтле – ябалак, купшы – ала карга һ.б.

9. Хәрәкәтле уен «Читлектәге кошлар».

Читлектәге кошлар музыка көенә түгәрәктә очып йөриләр. Музыка туктауга, кошлар да туктыйлар: «Безне иреkkә чыгарыгыз, без читлектә ямансулайбыз», - диләр. Читлек булып торган балалар: «Сакланыгыз, каргалар, чыпчыклар, күгәрченнәр, сезне песи тотар!» - диләр һәм, тотынган кулларын өскә күтәрәп, кошларны иреkkә чыгаралар.

Тема. Калмык халык әкиятен уку: «Күңелле чыпчык белән күңелсез карга»

Бурычлар:

1. Әкиятнең әчтәлегенә төшенергә булышу, матур әдәбият геройлары аша төрле начар сыйфатларга карата тискәре мөнәсәбәт тәрбияләү.

2. Күрсәтмә-образлы, фикерләү сәләтен һәм үзара аралаша белү күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларны әкият әчтәлегенә буенча сорауларга тулы җавап бирергә өйрәтү, кошлар турында белемнәрен камилләштерүне дәвам итү.

Сүзлек: пырхылдап, күңел, көнче, төшенкелек, көнеч, чал, чук, читлек, тәкәббер, чырае сытылган.

Җиһазлар: кошларның койрыгы ясалган рәсемнәр, кошлар

битлеклэре.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 212 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар:

а) Урмый, чәчми,

Ил өстендә көн итә. (Чыпчык)

б) Нинди кош иртәдән кичкә кадәр үзенең исемен әйтеп кычкыра? (Карга)

2. Калмык халык әкиятен уку: «Күнелле чыпчык белән күнелсез карга».

3. Балаларга сораулар:

- Чыпчык ничек яши?

- Чыпчыкның күңеле ни өчен шат?

- Карга нигә кәефсез утыра?

- Чыпчык кара каргага ничек жавап биргән?

- Көнчелектән кара карга нишли?

- Тормышта төшенкелеккә бирелергә ярыймы, ни өчен?

- Сөз каргага нинди киңәшләр бирер идегез?

4. «Мәкаль нәрсә турында?» уены.

а) Кеше кулындагы калач зур күренә.

б) Көнче көне көенеч.

в) Көнченең күңеле тар булыр.

г) Күрше тавыгы күркә булып күренер.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

5. «Нәрсә койрыгы?» уены.

Нинди дә булса бер кош койрыгы ясалган рәсем күрсәтелә.

Шул рәсемгә карап, кош исемен әйтәләр.

6. Уен-реклама «Яраткан кошым».

7. Хәрәкәтле уен «Читлектәге кошлар» (кабатлап уйнау).

Читлектәге кошлар музыка көенә түгәрәктә очып йөриләр.

Музыка туктауга, кошлар да туктыйлар: «Безне ирекке чыгарыгыз, без читлектә ямансулыйбыз», - диләр. Читлек булып торган балалар: «Сакланыгыз, каргалар, чыпчыклар, күгәрченнәр, сезне пәси тотар!» - диләр һәм, тотынган кулларын өскә күтәрәп, кошларны ирекке чыгаралар.

Проект. Йорт хайваннары һәм кошлары Тема. «Авылда ишегалды»

Бурычлар:

1. Балаларда үз фикерләрен дустының фикере белән чагыштырып карый белү, бер-берсен игътибар белән, бүлдермичә, сабыр гына тыңлый белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Тышкы билгеләренә (зурлыгы, үз-үзләрен тотышларына, тавышларына) карап, кыргый һәм йорт хайваннарын аерып күрсәтә белү күнекмәләрен үстерү.

3. Үзләренең белгәннәрен бәйләнешле итеп, хикәя формасында сөйләргә өйрәтү эшен дәвам итү.

Сүзлек: бәйләнгән кофта, йон оек, йозак, мылтык.

Җиһазлар: «Сыер савучы», «Кошчы» рәсемнәре, аудиоязмада «Йорт хайваннарының тавышлары», интерактив такта, Г.Тукайның «Кәжә белән сарык» әкиятә буенча мультфильм.

Эшчәнлек барышы

1. Аудиоязма тыңлау: «Йорт хайваннарының тавышлары».

2. Үстерешле диалог.

- Сез нинди тавышлар ишетәсез?

- Сез үзегезне кайда дип хис иттегез?

- Йорт хайваннарын кешеләр ни өчен асрыйлар?

- Кешеләр алар турында ничек кайгырта?

- Авыл кешеләре шәһәр кешеләренә нинди ярдәм күрсәтә?

- Йорт хайваннарының һәм кыргый хайваннарның нинди аермалары бар?

3. Эрудит уен (интерактив такта яки рәсемнәр белән).

Мәсәлән: сөт, эремчек, сыр, каймак һ.б. – сыер.

Итек, йон, бияләй, оекбаш һ.б. – сарык.

Йозак, мылтык һ.б. – эт.

Йөкле арба, кымыз һ.б. – ат.

4. Дидактик уен «Нәрсә артык?» (йорт хайваннары рәсемнәре арасына кыргый хайваннар, йорт кошлары рәсемнәре куела).

5. Артикуляция гимнастикасы: «Ватык телевизор» (ирәннәр, тел һәм тешләр ярдәмендә, тәрбияче күрсәткән рәсемгә карап,

йорт хайваннарының тавышларын чыгару).

6. Мультфильм карау. «Кәжә белән сарык» әкиятте.

**Тема. Рәсем буенча хикәя төзү.
«Йорт хайваннары. Ат белән колын»**

Бурычлар:

1. Балаларда үз фикерләрен башкаларга төгәл итеп житкерә алу, бер-берсен тыңдый белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның күзәтүчәнлеген, кызыксынучанлыгын, бәйләнешле сөйләмен үстерү.

3. Рәсем буенча эзлекле хикәя төзү, жөмлэдә сүзләрне яраштырып сөйли белү күнекмәләрен камилләштерү, йорт хайваннарының яшәү рәвеше турында белемнәрен системалаштыру.

Сүзлек: ял, тырпая.

Жиһазлар: «Ат белән колын» рәсеме, аудиоязмада «Авыл иртәсе», туп.

Эшчәнлек барышы

1. Аудиоязма тыңлау: «Авыл иртәсе» (нинди тавышлар ишететез?).

2. Туп белән уен «Баласын әйт!» Мәсәлән: сарык – бәрән, сыер – бозау, ат – колын, эт – көчек, песи – песи баласы, кәжә – кәжә бәтие һ.б.

3. Табышмак:

Тимерче дә түгел,

Балта остасы да түгел,

Үзе авылда беренче эшче. (Ат)

4. Рәсем карау: «Ат белән колын».

- Бу рәсемдә нәрсәләр күрәсез?

- Ат нинди?

- Ат белән колын бер-берсенә охшаганмы?

- Кайсы яклары белән алар аерылып тора?

- Атлар кешегә нинди файда китерә?

- Сөз бу рәсемгә нинди исем бирер идегез?

5. Балалар эшчәнлеге (6 – 7 бала сөйли).

6. Сүзле-хәрәкәтле уен «Тавыш бирче, ишетим!»

Балалар түгәрәккә басалар, уртада бер бала тора. Уртадагы күзе бәйләнгән бала:

Әй, эзлимен, эзлимен,

Күзем бәйле, күрмимен.

Аткаем (сыеркаем, кәжәкәем һ.б.),

Кайда син?

Тавыш бирче, ишетим!

Тәрбияче күрсәткән бала йорт хайваннарының тавышын чыгара. Күзе бәйләнгән бала танып, ул баланың исемен әйтергә тиеш була. Дәрес әйтсә, урыннарын алышалар.

7. Үстерешле уен «Адашкан сүзләр» (бирелгән сүзләрдән дәрес жөмлөләр төзү).

а) Ярата, ашарга, солы, ат.

б) Ташыйлар, төрле, атлар, йөкләр.

в) Китерә, зур, кешегә, файда, атлар.

г) Яратам, атларны, мин, бик.

Тема. Әкиятнең эчтәлеген сөйләү. «Үрдәк беренчелекне алган»

Бурычлар:

1. Әкият геройларының гамәлләре аша төрле начар сыйфатларга: мактануга, кыланчыклыкка карата тискәре мөнәсәбәт тәрбияләү.

2. Балаларны игътибар белән тыңларга, сорауларга тулы жөмлөләр ярдәмендә жавап бирергә күнектерү, ижади уйлау, фикерләү сәләтләрен үстерү.

3. Балаларны тыйнак, итагатьле булырга өйрәтүне дәвам итү, монологик сөйләм күнекмәләрен камилләштерү.

Сүзлек: хәбәр, һөнәр, хәйран, игътибар, шаркылдап, көлгән, чалыш атлап, мэтәлеп киткән, гөр килеп, ләгән.

Җиһазлар: әкият эчтәлегенә буенча рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 489 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Мәкаль:

Мактану һәркемне хур итә,
Тыйнак булуга ни житә.
Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Табышмаклар:

а) Канаты бар,

Аягы бар,

Йөзә алмый (Тавык)

б) Су төбенә төшә,

Чыланмыйча чыга (Үрдәк)

в) Үлән ашый, май ташый (Сыер)

г) Сакалы бар, акылы юк (Кәжә)

3. Әкият уку: «Үрдәк беренчелекне алган».

4. Балаларга сораулар:

- Тавык белән үрдәк нинди яңа хәбәр белдергәннәр?

- Йорт хайванлары һәм кошлары ничек итеп һөнәрләрен күрсәткәннәр?

- Комиссия әгъзалары Аю белән Төлкегә үрдәкнең һөнәре ни өчен ошаган?

- Булдыра алмаган эшкә алыну кирәкме?

5. Әкиятнең эчтәлеген сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

6. Санамыш «Мактанчыкка – буш капчык»:

Арыш-бодай игәбез,

Аны болай бүләбез:

Тигез, уңган, таза, нык,

Ялкау, чытык, мактанчык,

Мактанчыкка – буш капчык,

Буш капчык, уеннан чык!

7. Уен «Энә, жеп, төен».

Балалар, кулга-кул тотынып, түгәрәккә басалар. Бер бала – энә, икенчесе – жеп, өченчесе – төен булып, бер сафка тезеләләр. Энә, балалар арасыннан төрлечә йөрөп, жеп белән төенне адаштырырга тырыша. Калган балалар, бер-берсеннән калмыйча, аның артыннан йөриләр. Өгәр берсе адашып калса, аның урынында икенче бала уйный. Ө адашкан бала түгәрәккә баса.

Проект. Транспорт. Юл йөрү кагыйдэләре Тема. «Транспорт төрләре белән танышу»

Бурычлар:

1. Балаларда транспорт йөртүче һөнәр ияләренә карата хөрмәт, ихтирам һәм урамда, транспортта үз-үзләрен дәрәс тоту сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның ижади активлыгын, фикерләү сәләтен үстерү.

3. Коры жир, су һәм һава транспорты чараларын аера белергә, аларны чагыштырырга, төркемнәргә аерырга өйрәтүне дөвам итү, һәр төр транспорт турындагы күзаллауларын киңәйтү.

Сүзлек: юрга, машинист.

Жиһазлар: «Машина йөртүче», «Машинист», «Очучы», «Регулировщик» рәсемнәре, төрле транспорт рәсемнәре, жезл, регулировщик киеме.

Эшчәнлек барышы

1. Үстерешле диалог.

- Сөз балалар бакчасына нәрсә белән киләсөз?

- Безнең шәһәрдә (авылда, авылдан авылга, авылдан район үзәгенә) нәрсәләргә утырып йөриләр?

- Нинди транспорт төрләрә бар?

- Аларны кем йөртә?

- Нинди һава транспортын беләсөз?

- Су транспортларын беләсөзмө?

- Нинди транспортны жир өстө транспорты дип атыйлар?

2. «Табышмак әйтәм – жавабын тап!» (балалар нинди төр транспорт икәнән әйтәләр).

а) Тәгәрмәчләр өстендә

Зур гына арбасы бар.

Арбаның эченә салып,

Бик күп йөкләр ташыйлар. (Машина)

б) Тәрәзәле һәр ягы,

Жиргә тими аягы.

Сыртында бар дугасы,

Я, бу нинди юрга сөн? (Трамвай)

в) Канаты бар, жылпеми,
Эче жылы – жыл тими.
Корыч йөрәкле кош ул,
Безнең яраткан дус ул. (Самолёт)

г) Уф-пуф сулар,
Уфтанса да алып китәр,
Барыр жиренә житәр. (Поезд, тепловоз)

д) Аяклары түгәрәк,
Куышалар тәгәрәп.
Үзем утырам, үзем чабам
Теләсә кая таба. (Велосипед)

е) Үзе бара – эзе юк,
Маңгаенда күзе юк. (Көймә)

3. «Булсаң зирәк – әйт тизрәк!»

- Ашап булмый торган баранка ни ул?
- Жир асты тимер юлы ничек атала?
- Нигә барлык автомобильләрдә дә тормоз бар?
- Поезд килер алдыннан ни өчен шлагбаум төшерелә?
- Юл нинди өлешләргә бүленә?
- Очкычны (самолётны) кем йөртә?
- Транспорт һәм җәяүлеләр хәрәкәтен төсле сигналлар белән

көйләүче кем?

- Светофорның төсләре нәрсә аңлата?

4. Мәкальләр:

а) Юлда йөргәндә дә акыл кирәк.

б) Юлда йөрсәң, уяу йөр.

в) Ашыккан ашка пешкән, йөгөргән суга төшкән.

г) Үзең кабалансаң, атың да абына.

д) Урау булса да, юл яхшы.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

5. Дидактик уен «Дөрөс җавап бир!» (төрле транспорт чаралары арасынан билгеле бер транспортны табу). Мәсәлән:

- Төзелештә кайсы транспорт кирәк?
- Янғын сүндерү өчен нинди машина кирәк?
- Кайсы машина юлда тәртип саклай?
- Ашыгыч медицина машинасы ... ?

6. Хэрэкэтле уен «Регулировщик».

Урам чатлары ясала, анда жэяүле юлы билгелэнэ, уртада регулировщик басып тора. Балалар ике төркемгэ бүленэлэр: машиналар һәм жэяүлелэр. Алар сигнал буенча хэрэкэтлэнэлэр. Кагыйдэ бозылса, регулировщик сыбызгысын сызгырта һәм кагыйдэ бозучыга аңлатма бирэ.

Тема. Әңгәмә: «Юл йөрү кагыйдэләре кирәк безгә һәр көнне»

Бурычлар:

1. Әдәплелек кагыйдэләрен саклау, үз-үзенне тоту культураны формалаштыру.

2. Балаларның юл йөрү кагыйдэләре турында фикерләү сәләтен, игътибарын үстерү.

3. Балаларның юл йөрү кагыйдэләре турында белемнәрен киңәйтү, юл йөрү билгеләрен һәм яңа терминнар өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: регулировщик, тукталыш, пассажир, бүлү полосасы, урам чаты, шлагбаум.

Жиһазлар: балалар санынча рульләр, төсле флаглар, слайдлар (рәсемнәр), рәсем-схемалар.

Эшчәнлек барышы

1. Әйтәм «Юлларда сак булырга кирәк!»

2. Тел чарлау:

- Транспортта баручы ничек дип атала? (Пассажир)

- Кечкенә балаларны машинада йөртү өчен нәрсә таләп ителә? (Балалар кәнәфие)

- Электр белән нинди төр транспорт йөри? (Трамвай, троллейбус)

- Юл чатында нәрсә тора? (Светофор)

- Светофорны кайбер вакытта кем алыштыра? (Регулировщик)

- Транспортның туктавын кайда көтәләр? (Тукталышта)

- Юл йөрү кагыйдэләре ни өчен кирәк? (Бәлагә юлыкмас өчен, аварияләр булмасын өчен)

3. Слайдлар яки рәсемнәр карау. «Юл йөрү билгеләре белән танышу».

Кисәтүче билгеләр: «Балалар», «Жәяүле», «Куркыныч борылыш», «Бүлү полосасы», «Ике яклы хәрәкәт», «Юл эшләрә», «Шлагбаумлы тимер юл».

Тыючы билгеләр: «Йөк машиналарына керү тыела», «Узу тыела», «Велосипедта йөрү тыела», «Жәяүлеләр керү тыела», «Хәрәкәт тыела», «Уңга (сулга, кирегә) борылу тыела».

Мәгълүмат бирүче билгеләр: «Телефон», «Ашыгыч ярдәм пункты», «ДАИ посты», «Техник ярдәм пункты», «АЗС», «Ту-клану пункты», «Туктау урыны».

4. Хәрәкәтле уен «Төсле машиналар».

Балалар бүлмәнең бер ягында торалар. Алар машиналар. Һәр балага бер төсле руль бирелә. Тәрбияче уртада төсле флаг күтәрә, балалар шуңа карап юл буенча хәрәкәтләнәләр, юл кагыйдәләрен үтиләр. Икенче төстәге флаг күтәрелгәч, машиналар гаражга кайталар.

5. Уен. «Транспортта үз-үзеңне тоту кагыйдәләре» (рәсем-схемалар кулланып).

а) Автобус, трамвай, троллейбуска арткы ишектән керергә кирәк.

б) Автобустан чыкканда алгы ишектән чыгарга кирәк.

в) Транспорт эчендә тыныч утырырга, кычкырып сөйләшмәскә кирәк.

г) Өлкәннәргә урын бирергә онытмаса кирәк.

6. Мәкальләренә кабатлау:

а) Юлда булсаң, уяу йөр.

б) Юлда йөргәндә дә акыл кирәк.

в) Урау булса да, юл яхшы.

г) Ашыккан – ашка пешкән, йөггергән суга төшкән.

Эчтәлекләре буенча фикир алышу.

Тема. Шигырь ятлау. Г.Юнысова «Светофор»

Бурычлар:

1. Балаларда урамда, юлда үз-үзләрен дәрәс тоту, бер-берсенә игътибарлы булу, сабырлык кебек күркәм сыйфатлар тәрбияләү.

2. Шигырь аша светофор турындагы белемнәрен ныгыту, сәнгатьле уку күнекмәләрен үстерү.

3. Шигырьне яттан сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: фәрман, озын агай.

Җиһазлар: «Милиционер-регулировщик» рәсеме, светофор рәсеме, юл билгеләре.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 413 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Алмаш-тилмәш өч күз яна:

Яшел, сары һәм кызыл.

Урамда исән йөрергә

Булыша ул көнозын. (Светофор)

2. Шигырь уку: Г.Юнысова. «Светофор».

3. Балаларга сораулар:

- Озын агайның нинди өч күзе бар?

- Икесе сүнөп торганда, берсе нишли?

- Юл аша чыкканда ни өчен күзләргә карыйбыз?

- Сары күз нинди сүз әйтә?

- Кызыл күз нинди сүз әйтә?

- Яшел күз нәрсә әйтеп елмая?

4. Шигырьне яттан сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

5. Хәрәкәтле уен «Светофор утлары».

Светофорда – кызыл ут!

Юл хәтәр – үтү юк!

Ә сары утны күрсәтсә –

«Әзерлән», - дип кисәтә.

Яшел утны ул алды –

Чыга башла, юл бушады.

Бу уенда барлык балалар да – жәяүлеләр. Хәрәкәт көйләүче светофорда сары сигнал күрсәтә – балалар тезелешеп хәрәкәт башларга әзерләнәләр. Яшел ут янгал, йөрергә, сикерергә мөмкин. Кызыл ут янгал, барысы да урыннарында туктап калалар. Ялгышучы уеннан чыгарыла.

Проект. Һөнәрләр

Тема. Балалар бакчасы буйлап сәяхәт. «Безне җырларга кем өйрәтә?»

Бурычлар:

1. Балаларда борынгы бабаларыбыз уйнаган уен коралларына карата кызыксыну, сакчыллык сыйфатлары тәрбияләү.
2. Балаларның игътибарын, күзәтүчәнлекләрен үстерү.
3. Музыка җитәкчесенең хезмәте турында белемнәрен тирәнәйтү.

Сүзлек: гомерлек, сәнгать остасы, милли, думбра, скрипка, быргы, курай.

Җиһазлар: музыка кораллары яки рәсемнәр, аудиоязмада «Үз җырыбыз» (Ә.Яруллина сүзләре, Ф.Галимов көе).

Эшчәнлек барышы

1. Дидактик уен «Сүзләр кайсы авазлар белән аерыла?»
Мәсәлән: кош – көч, кач – каш, ижек – ишек, жир – чир, шәл – жәл һ.б.

2. Балаларга сораулар: «Кем ул?» (слайдлар яки рәсемнәр карау).

- Кем тәмле ашлар пешерә?
- Кем матур күлмәкләр тегә?
- Кем авыруларны дәвалый?
- Кем пианинода, гармунда уйный?
- Кем кызыклы тестлар үткәрә?
- Кем балаларны күп нәрсәләргә өйрәтә?
- Кем җырларга өйрәтә?

3. Музыка залына сәяхәт.

- Хезмәт итү, эшләү – нәрсә ул?
- Сөз бакчада нишлисез?
- Бакчада эшләүче апалар нәрсәләр эшлиләр?
- Бу нинди бүлмә? Ни өчен кирәк?
- Музыка залында кем эшли?
- Музыка җитәкчесе балаларны нәрсәгә өйрәтә?
- Нинди музыка кораллары була?

- «Жыр, музыка – кешенең гомерлек юлдашы» дип әйтелә халык телендә, ә сез ничек уйлыйсыз?

- Татар халкының сәнгать осталарынан (жырчы һәм композиторлар) кемнәрне беләсез?

- Элек-электән татар халкы нинди милли музыка коралларында уйнап моңланган? (рәсемнәр яки уен кораллары карау).

4. Тапкырларга – табышмак.

а) Жебенә тисәң – елый,

Колагын тартсаң – чыңлый. (Думбра)

б) Сары сандык сатып алдым,

Үзе нәни генә.

Төрле тавышка жырлый белә. (Скрипка)

в) Эче буп-буш,

Тавышы дөньяга сыймый. (Барабан)

г) Авызы юк – кычкыра,

Теле юк – чакыра. (Быргы)

д) Тартма өстендә таяк,

Таякта жиде жеп.

Жиде жептә –

Житмеш сайрар кош. (Гитара)

е) Сырлы-сырлы, сырлы ул,

Безнең кулда жырлый ул. (Гармун)

ж) Авызы бар – теле юк,

Тавышы бар – сүзе юк. (Курай)

5. Шигырь уку: Ф.Яруллин. «Моңлы курай».

Уйнар идем, гармуным юк,

Жырлар идем – тавышым.

Кисеп алып, курай иттем

Елгабызның камышын.

Әйтәләр миңа кешеләр:

«Моңлы», - диләр уйнавың.

Минем монда катнашым юк –

Үзе моңлы кураем.

6. Әйтемнәр.

а) Барабан тавышы ерактан яхшы.

б) Кубыз биетми, моңы биетә.

в) Скрипка искергән саен яхшырыр.

г) Ярык курай уйнамас.

д) Өзелгән кылдан өзек жыр чыга.

е) Һәр заманның үз көе.

7. Жыр тыңлау: «Үз жырыбыз» (Ә.Яруллина сүзләре, Ф.Галимов көе).

Тема. Әңгәмә. «Әти-әни һөнәре»

Бурычлар:

1. Балаларда хезмәткә хөрмәт тәрбияләү.

2. Төрле һөнәр ияләренә карата кызыксынучанлыкларын үстерү.

3. Рәссам-дизайнер һөнәре турында балаларның белемнәрен арттыру.

Сүзлек: һәйкәл, һөнәр, ялкау, мал, белемле, уңган, тырыш, иренү, дошман.

Жиһазлар: «Тегүче», «Буяучы», «Рәссам», «Хат ташучы», «Сатучы», «Чәчтараш», «Китапханәче», «Төзүче» рәсемнәре, слайдлар.

Эшчәнлек барышы

1. Уен. «[h] син кайда?»

- [h], син кайда?

- Шәһәрдә... (һавада, һәйкәлдә, һәрвакытта, һөнәрдә, һәркемдә һ.б.).

2. Кызык мәзәк: «Ул да эшли».

Иртә белән барысы да ашыгып эшкә барырга жыеналар. Кечкенә кыз Сәлимә болай ди: «Мин дә эшкә барам». «Ә кайда эшлисең соң син?»- дип сорыйлар. «Балалар бакчасында», - дип жавап бирә Сәлимә.

3. Әңгәмә. «Әти-әни һөнәре» (слайдлар яки рәсемнәр ярдәмендә).

- Нәрсә ул һөнәр?

- Нинди кеше генә башлаган эшен азагына кадәр житкерә ала?

- Андый кешеләр турында халыкта нәрсә диләр?

- Тырышлыкның иң зур дошманы нәрсә?
- Нәрсә ул ялкаулык?
- Нинди хезмәт хөрмәткә лаек?
- Әти-әниегез нинди эштә эшли?
- Сөз кем булып идегез?

4. Тәрбияче хикәясә: «Рәссам-дизайнер һөнәре» (слайдлар яки рәсемнәр ярдәмендә).

Алиянең әтисе рәссам-дизайнер булып эшли. Дизайнер – төрле өлкәләрдә кешенең иҗтимагый таләпләрен зәвыклы итеп тормышка ашыручы. Дизайнерлар төрле өлкәләрдә эшлиләр: өй жиһазлары, киём-салым, аяк киёмнәре, автомобиль сәнәгатендә, архитектура өлкәсендә, фасадларны, ландшафтларны, флористика-чәчәкләрне зәвыклы итеп бизәү өстендә эшли. Рәссам-дизайнер программалар, эскизлар, макетлар төзи. Журналлар, буклетлар матурайтуны тормышка ашыра. Бу һөнәр бүгенге жәмгыятьтә икътисадның үсешендә иң кирәкле һөнәрләрнең берсе булып тора.

5. Дидактик уен «Мәкальгә нинди сер яшерелгән?»

- а) Кешенең кешелеге сүз белән түгел, эш белән.
- б) Эш яратудан осталык туа.
- в) Эшсез үткән бер көннең – елдан да озынрак.
- г) Зур максатың барында, эшеңне ял дип сана.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. «Сикергеч сүзләр» уены.

Тәрбияче сүзләр әйтә, балалар сүзне тиешле басым белән ижекләп әйтә-әйтә, ижек санынча сикерәләр. Мәсәлән: тө-зү-че, пе-шек-че, укы-ту-чы һ.б.

Тема. Шигырь уку: Э.Мөзминова. «Фокусчы»

Бурычлар:

1. Балаларда һөнәр осталарының матур эшләренә соклану, аларның хезмәтенә хөрмәт, горурлык хисләре тәрбияләү.

2. Яңа сүзләрнең мәгънәләрен аңлату, сүзлек запасын баету, диалогик сөйләм үстерү.

3. Бирелгән шигырь аша фокусчының хезмәте турындагы

белемнәрен киңәйтү.

Сүзлек: фокус, ышанмастай, аждаһа, хәйләли.

Жиһазлар: фокусчы киеме, өч стакан, өч төрле буяу, икегә бүленгән озынча тартма, чәчәк, яулык, эфлисун, алма.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 399 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тел шомарткыч:

Це-це-це – концерт.

Ци-ци-ци – Люция.

Ци-ци-ци – цирк.

2. «Табышмак әйтәм – жавабын тап!»:

Башкалабыз Казанда

Зур тәлинка бар анда.

Аю бии, арыслан сикерә,

Бу нинди жир була? (Цирк)

3. Шигырь уку: Э.Мөәминова. «Фокусчы».

4. Балаларга сораулар:

- Бар кешегә фокусчы нәрсә күрсәтә?

- Нинди эшләрне ышандырырлык итеп эшли?

- Салкын су нәрсәгә әверелә?

- Фокусчы тагын нинди фокуслар күрсәтә?

- Фокусчы хәйләли беләме?

- Ул ничек итеп үз эшенең остасы булган?

- «Тырышкан табар, ташка кадак кагар» дигән мәкальнең эчтәлеген ничек аңлайсыз?

5. Фокус алымнары:

а) Өч үтә күренмәле стаканның төбөндә – өч төрле буяу. Шул стаканнарға су саласың. Тылсымлы сүз әйтәсең. Мәсәлән: «Әфсен-төфсен, мөгжизалар килеп чыксын!» Өч төрле төстә су барлыкка килә.

б) Озынча тартма икегә бүленгән. Тартманың бер ягына чәчәк куелган, ә икенче ягы буш. Тылсымчы тартманың буш ягын күрсәтә һәм, тылсымлы сүз әйтеп, тартманы әйләндерә. Шуннан соң чәчәкле ягын күрсәтә.

в) «Алмалы эфлисун буламы?» Фокусчы эфлисун күрсәтә,

аннары аны яулык белән каплап: «Әфсен-төфсен, фокус килеп чыксын»,- ди дә, яулыкны күтәрәп, читкә алып куя. Өстәлдә әфлисун урынында алма ята. Фокусның сере: бу фокуска алдан әзерләнәргә кирәк. Кабыгын бозмыйча, әфлисунны чистартырга, аннары кабык эченә кечерәк алманы яшерергә кирәк. Яулыкны алган вакытта, беркемгә дә сиздермичә, кабыкны да алырга кирәк.

6. Үстерешле уен «Ышанам, ышанмыйм, чөнки ...».

Тәрбияче: «Кыш көне кояш кыздыра». Бала: «Ышанмыйм, чөнки кыш көне кояш кыздырмый, ә яктырта гына».

Тема. Укытучы хезмәте белән таныштыру. «Укытучы»

Бурычлар:

1. Балаларда белем алуга омтылыш, укытучы хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү.

2. Балаларның фикерләү сәләтен, бәйләнешле сөйләм телен үстерү.

3. Балаларны укытучы хезмәте белән таныштыруны давам итү.

Сүзлек: хушлашу, кое казу, кызыксынучан, чыдам, ышанычлы, указка.

Җиһазлар: «Укытучы» рәсеме, сюжетлы-рольле уен өчен кирәк-яраклар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 533 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Укырга да өйрәтә,

Язарга да өйрәтә,

Аны белә һәр кеше –

Ул була ... (Укытучы)

2. Шигырь уку: Б.Рәхмәт. «Мәктәпкә».

3. Фикер алышу:

- Балалар 1 нче сентябрьдә кая баралар?

- Мәктәпкә баручы балаларны кем дип атыйлар?

- Аларны кем укыта?
- Укучылар нинди билгене бик яраталар?
- «Уку – энә белән кое казу» мәкален сез ничек аңдыйсыз?

4. Үстерешле уен «Сүз эчендә энже бар».

«Укытучы» сүзенә кергән авазларга туры китереп, укытучыга хас матур сыйфатларны әйтеп чыгу. Мәсәлән:

У – уңган ...

К – кешелекле, кызыксынучан ...

Ы – ышанычлы ...

Т – тәрбияле, тырыш, түземле ...

У – укымышлы ...

Ч – чыдам ...

Ы – ышандыручан ...

5. Уен-реклама: «Нинди дәрес кирәклерәк?»

Түгәрәктә баскан балаларга көй уйнаганда указка жибәрелә. Көй туктагач, кулында указка калган бала үзе сайлап алган дәресне мактап сөйли. Мәсәлән: физкультура – сәламәтлекне ныгыта, төз, матур буласың. Йөгерең, сикерең була. Физкультураны яратыгыз!

6. Жырлы-биюле уен «Кәрия-Зәкәрия».

Балалар, кулга-кул тотынышып, түгәрәкләнеп басалар. Уртага бер бала чыга. Түгәрәктәгеләр бер якка хәрәкәт итеп жырлыйлар. Жырларда уртадагы баланың жыр-биюдә, хезмәттә, укуда булган сәләте, уңганлыгы мактала:

Бу бик яхшы биюче,

Бу бик яхшы биюче, }2 тапкыр.

Аның биюе матур,

Аннан үрнәк алыгыз. }2 тапкыр.

Жырдан соң түгәрәктәгеләр туктап калалар, кул чабып такмак әйтәләр:

Кәрия, Зәкәрия, коммая,

Кәрия, Зәкәрия, коммая.

Кәри комма, Зәкәр комма,

Зәкәрия, коммая ... } 2 тапкыр. Бу вакытта уртадагы бала бер иптәшен алып, әйләнеп тора.

7. Сюжетлы-рольле уен «Мәктәп».

Проект. Мультфильмда кунакта

Тема. Әкиятне дөвам итеп сөйләү. «Күчтәнәч»тә кунакта»

Бурычлар:

1. Балаларда матур әдәбият белән кызыксыну һәм аны ярату хисләре тәрбияләү.

2. Үз фикерен ана телендә эзлекле, жыйнак, төгәл һәм матур итеп әйтеп бирә белү, ижади фикерләү сәләтен үстерү.

3. Сорауларга тулы, төгәл җавап бирергә, геройларның кылган эшләренә, әхлакый сыйфатларына бәя бирә белергә, әкиятләрне һәм мазәкләрне сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәтүне дөвам итү.

Сүзлек: рәссам, тылсым, сихер, үтенеч, күчтәнәч.

Җиһазлар: эчтәлекле рәсемнәр, буталган мультфильм геройлары турында рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Бу ясалма тәрәзәгә

Дөнья хәлләре сыя.

Кичләрен ул үз алдына

Бөтен гаиләне жыя. (Телевизор)

2. Фикер алышу:

- Сөз телевизордан нинди тапшырулар карарга яратасыз?

- «Күчтәнәч» тапшыруын караганыгыз бармы?

- Ул нинди көннәрдә, кайсы вакытта һәм нинди телдә алып барыла?

- Бу тапшыруны кемнәр алып бара? Анда нәрсә күрсәтәләр?

- Татар мультфильмнарның кайсылары сезгә охшый?

3. Үстерешле уен «Табышмак – рәсем».

- Рәсемдә нинди мультфильм геройлары бар?

- Әкиятләрнең авторлары кем?

- Рәссам нинди хаталар жибәргән? (Шүрәле кулында алтын тарак, төлке белән торна бер казаннан ашыйлар, су анасының маңгаенда мөгезе бар һ.б.)

4. Дидактик уен «Тылсым ияләре».

Тылсым ияләре геройларының тылсымнарын искә төшерү.

Мәсәлән: Убырлы карчык – сихер ярдәмендә кешеләрне төрле кыяфәткә кертергә сәләтле, Чуртан – Емеляның үтенечләрен үти, Алтын балык – һ.б.

5. «Мин башлыйм, син дәвам ит!» уены.

«Күчтәнәч» тапшыруына әкият уйлап табу. Тәрбияче башлай, балалар әкиятне үзләре уйлап тәмамлай. Мәсәлән: борын-борын заманда Актырнак белән Мыраужан исемле ике дус яшәгәннәр. Актырнак йортны чит кешеләрдән, ә Мыраужан өйне күселәрдән саклаган. Алар ашаганда да, йоклаганда да бергә булганнар. Бу дуслыкларын хужалары да яраткан, намуслы хезмәтләре өчен аларны тәмле ризыклар белән сыйлаган. Бер көнне ...

6. Балалар ижаты (6 – 7 бала сөйли).

7. Жырлы-биюле уен «Йөзек яшереш».

Балалар түгәрәккә басып жырлыйлар:

Сөләйманның йөзеген

Дио кызы урлаган.

Каф тавының артында

Алтын сандыкка салган.

Көтүче: Йөзек анда калмаган,

Аннан песи урлаган.

Киң дәрьяны чыкканда

Суга төшереп калдырган.

Күмәк жыр: Инде йөзек югалган,

Табалмассың, уңмаган.

Көтүче: Киң дәрья туңмаган,

Йөзек синдә булмаган!- дип, берәүнең кулын тотта. Әгәр дә йөзек ул баладан чыкса, ул көтүче була. Әгәр дә йөзек ул баладан чыкмаса, баштагы көтүче үз урынында кала.

Тема. Әңгәмә. «Әкиятләр иленә сәяхәт»

Бурычлар:

1. Бергә уйный торган иптәшләренен фикере белән исәпләшә, бәхәсләрне гадел хәл итә белүчәнлек тәрбияләү.

2. Балаларның ижади күзаллауларын үстерү.

3. Балаларда яхшы һәм начар төшенчэләрен формалаштыру, үзен һәм башкаларны дәрәс бәяли белергә, уңай һәм тискәрә якларны күрә белергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: бакылдык, чыелдык, куркаккай, хәйләбай, соры колак, камыт аяк.

Жиһазлар: хат белән конверт, интерактив такта яки рәсемнәр, магнитлы такта, костюмнар, аудиоязмада «Шүрәле» балетынан музыка(Ф.Яруллин).

Эшчәнлек барышы

1. Саесканнан килгән хат уку.

Тәрбияче: «Хөрмәтле балалар! Безнең әкиятләр иленә афәт килде. Явыз тылсымчы килеп, бөтен әкияттәге геройларны бутап китте. Хәзергә көндә нәниләребезгә әкият күрсәтә дә, сөйли дә алмыйбыз. Сездән зур ярдәм сорап: барлык әкият геройлары».

2. Дидактик уен «Дәрәс сайлап ал!» (интерактив тактада яки рәсемнәр белән).

Буталып беткән әкият геройлары рәсемнәрен дәрәс аерып куярга һәм кем язганын әйтергә кирәк. Мәсәлән: Г.Тукай – «Шүрәле», «Кәжә белән сарык», «Су анасы», А.Алиш – «Койрыклар», «Серготмас үрдәк» һ.б.

3. Әдәби викторина:

- Әкиятләр, гадәттә, ничек башлана?
- Әкияттә нинди холыклы геройлар була?
- Чуар тавык әби белән бабайга нинди вәгъдә биргән?
- Былтыр исемле егет кайсы әкият героесе?
- Өч кызның кайсысы игелекле булган?
- Сыерчыкның мактанчык күршесе нинди кош?
- Нинди кошлар кечкенә малайны канатларына утыртып алып киткәннәр?
- Боздан салынган өй ныкмы, әллә кайрыдан салынганмы?
- Бүрә башыннан курыкмаган нинди йорт хайваннарын беләсез?
- Эт белән тычкан арасындагы шалкан тартырга булышучы нәрсә?
- Куян кызы ни өчен елый?

4. Үстерешле уен «Бел!»

- Әкиятләрдә аларны ничек атыйлар?

Бака – ... (бакылдык)

Төлке – ... (хәйләбай)

Тычкан – ... (чыелдык)

Бүре – ... (соры колак)

Куян – ... (куркаккай)

Аю – ... (камыт аяк) һ.б.

5. Режиссёр уены: «Мин әкиятче» (өстәл театры).

Балалар үзләре уйлап тапкан әкияткә исем кушып сәхнәләштерәләр.

6. «Ялгышма» уены.

Тәрбияче хәрәкәтләрне куллар белән чәбәкләп чиратлаштыра. Балалар тәрбияче күрсәткән хәрәкәтләрне ялгышмыйча кабатлый. Уен азагында хәрәкәтләр ешрак алышына һәм катлауландырыла.

7. Конкурс: «Актёрлык осталыгы».

1 нче бирем. Сорауларга җавап бирегез.

- Чаллы (Казан, Әлмәт ...) шәһәрәндә нинди театрлар бар?

- Сезнең кайсы театрда булганыгыз һәм нинди спектакльләр караганыгыз бар?

2 нче бирем. «Иң оста башкаручы». Төлке, күбәлек, әби, теше сызлаган кеше һәм башкаларның образларын мимика һәм төрле хәрәкәт аша күрсәтегез.

3 нче бирем. Жырлы-биюле уен «Түбәтэй».

4 нче бирем. Ф.Яруллинның «Шүрәле» балетыннан өзек тыңлап, күз алдына килгән әйберне сурәтләгез.

5 нче бирем. Һәр адым саен белгән әкият исемен әйтегез.

Проект. Мин дөньяның бер кешесе Тема. Әңгәмә. «Мин бәхетле, мин хокуклы»

Бурычлар:

1. Балаларда әхлакый сыйфатлар, эти-әнигә хөрмәт тәрбияләү.

2. Игътибар белән тыңларга, сорауларга тулы җөмлеләр белән җавап бирергә күнектөрү, фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларның гаиләдәге хокуклары турындагы белемнәрен ныгыту, аларның ялга, уенга хокуклы булуларын аңлату.

Сүзлек: хокуклы, яшәү урыны, саклыйлар, якыйлар, кай-

гырталар, ижат үзэге.

Жиһазлар: телевизор макеты, яшел яулык, сюжетлы рәсемнәр (балалар мәктәптә, балалар бакчасында, ижат үзәгендә), указка, «Ике кыз» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Телевизор карау: «Һәрберебез хокуклы».

Тәрбияче: Исәнмесез! Сезнең белән телестудиядә очрашу-га бик шатмын. Өңгәмәләр вақытында актив катнашырсыз дип ышанып калам. Без сезнең белән хокуклар турында сөйләшүне дәвам итәрбез. Хокук ул – кешеләр арасындагы мөнәсәбәтләрне жайга салу, үз-үзеңне тоту кагыйдәләре. Без иң элек гаиләдәге хокукларыбыз турында сөйләшербез.

2. Балаларга сораулар:

1 нче хокук. Һәр бала туганнан алып исемле булуга хокуклы.

- Сөз моны ничек аңлайсыз? (Мин тугач та эти белән эни миңа исем кушканнар. Минем исемем ...)

- Исемен нәрсәне аңлата? Беләсеңме?

- Синең фамилияң, әтиңнең исеме ничек?

2 нче хокук. Һәр кеше эти-эниле булырга хокуклы.

- Бу хокукны ничек аңлайсыз? (Һәр кеше үз әтисен, әнисен һәм аларның исем-фамилияләрен белергә тиеш)

- Эти-эниләрегез сезне ничек яраталар, саклайлар, яклайлар, кайгырталар? (Эти-эни безне киендерә, ашата, балалар бакчасына йөртә, кинотеатрларга алып бара һ.б.)

- Безгә яшәү өчен ни кирәк? (Йорт, өй һ.б.)

3 нче хокук. Һәр бала яшәү урынлы булуга хокуклы. (Яшәү урынын һәр кеше үзе сайларга хокуклы. Кеше тели икән – шәһәрдә, тели икән – авылда, тели икән – күпкатлы йортларда, тели икән – үзләренең шәхси йортларында яшәргә хокуклы)

- Ә сез кайда яшисез? (Урам, адрес, телефон номерын әйтәләр)

3. Рәсемнәр карау:

- Сөз бу малайларны, кызларны кайда дип беләсез? (Мәктәптә, бакчада, балалар бакчасында, ижат үзәгендә)

- Алар нишлиләр? (Жырлайлар, биеләр, рәсем ясыйлар)

4. Тәрбияче хикәясе:

Һәр бала ижадилыкка, ялга, спорт һәм сэнгатъ белән шөгыльләнәргә, белем һәм тәрбия алырга хокуклы. Балалар бакчасында алар төрле шөгыльләрдә: рәсем ясау, кисеп ябыштыру, әвәләү, конструкцияләү, жыр жырлау, спорт белән шөгыльләнү, иң гади математик күзаллаулар формалаштыру, бала һәм әйләнә-тирә дөнъя, сөйләм үстерү буенча белем алалар.

- Әйтегез әле, безнең балалар бакчасында бу хокук үтәләме соң? (Без уйныйбыз, вакытында йоклыйбыз, шөгыльләрдә белем алабыз, спорт белән шөгыльләнәбез, түгәрәкләргә йөрибез, биибез һәм жырлыйбыз)

5. Мультфильм карау: «Ике кыз» (Кайсы кызның нинди хокуклары бозылган?)

Тема. «Тигез хокук белән яшик бу жирдә!»

Бурычлар:

1. Балаларга дус булырга кирәклеген төшендерү, аларда дуслык, әхлаклылык хисләре тәрбияләү.

2. Фикерләү, игътибарлылык сәләтен, сөйләм телен үстерү.

3. Кеше бер-берсе белән, нинди милләттән булуына карамас-тан, туганнарча аралашып яшәүгә хокуклы булу төшенчәсен бирү.

Сүзлек: хокук, жир шары, дөнъя картасы, дуслык, тынычлык.

Жиһазлар: глобус, карта, указка, яшел яулык, аудиоязмада «Дуслык жыры» (Ф.Сафин сүзләре, А.Гарифуллина көе).

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку:

Тигез хокук, ирек белән

Ходай биргән безгә гомер.

Сәламәт бул, шатлык белән

Жирдә яшә син бик матур.

2. Глобус (Жир шарының макеты) һәм дөнъя картасын карау.

3. Дидактик уен «Белсәң әйт!»

Төрле илләрдә төрле милләт халкы яши. Мәсәлән: Япониядә – японнар, Кытайда – кытайлылар, Россиядә – руслар, Татарстанда – татарлар, Башкортстанда – башкортлар һ.б.

4. Сәламләү: «Сездә ничек, бездә шулай!»

Һәр ил халкы бер-берсен төрлечә сәламли. Мәсәлән: японнар – баш ияләр (поклон), хөрмәтләрәк санаган кешегә башларын ныграк иеп яки тезләнеп, баш иеп сәламлиләр. Кытайлылар кулларын кулга куеп иеләләр. Яңа Зеландиядә борынны борынга тидерү сәламләү дип санала һ.б.

5. Исәнләшү (татарча – «исәнмесез!», башкортча – «һаумыһыгыз – дустар!», чувашча – «лайах!», удмуртча – «чырткемесь!», марича – «пеш сай юлташлак!», мордвача – «здорожи ямат!», русча – «здравствуйте!»).

6. Шигырь уку: Ә.Ерикәй. «Безгә тынычлык кирәк».

Шаулый урман, гөрли болын,	Тормышны, жирне янарту –
Яфрак яра тал-тирәк.	Безнең беренче теләк,
Яшел бакча төзү өчен,	Зур заводлар салу өчен,
Безгә тынычлык кирәк.	Безгә тынычлык кирәк.

7. Балаларга сораулар:

- Бу шигырь нәрсә турында?
- Тынычлык ни өчен кирәк?

8. Тәрбияче хикәясе:

Бар кеше дә яхшы тормышка хокуклы. Жирдәге тынычлык кешеләрнең үзләреннән тора. Бар халыклар да аңлашып, ирекле, тигез хокуклы булып, бер-берсе белән дус булып, аралашып яшәргә тиеш.

9. Жыр тыңлау: «Дуслык жыры» (Ф.Сафин сүзләре, А.Гарифуллина көе).

Проект. Мин һәм минем сәламәтлегем
Тема. Шифаханәгә (шәфкәт туташы бүлмәсенә)
экскурсия. «Шәфкәт туташы»

Бурычлар:

1. Хезмәт кешесенә ихтирам, хөрмәт тәрбияләү.
2. Сөйләмдә ясалма сүзләр, грамматик формалар куллану

күнекмөлөргө бирү, баланың истә калдыру сәләтен, хәтерен үстөрү.

3. Яңа сүзләрне бәйләнешле сөйләмдә кулланырга өйрәтү.

Сүзлек: шифаханә, табиб, шпатель, танометр, фонендоскоп, шприц, дәва, саулык, терапевт, хирург, педиатр.

Жиһазлар: «Табиб» рәсеме, «Беренче ярдәм» почмагындагы кирәк-яраклардан ясалган шифаханә, слайдлар яки рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Шифаханәгә яисә шәфкать туташы бүлмәсенә сәяхәт.

2. Шигырдән өзек уку. Х.Халиков. «Китап докторы»

Әбиләр дә авырый,

Бәбиләр дә авырый,

Салкын тисә аз гына,

Дару кирәк барсына.

3. Фикер алышу.

- Безгә салкын тисә, ярдәм сорап кая, кем янына барабыз?

- Нәрсә соң ул шифаханә?

- Табиблар авыруны тикшергәндә нәрсәләр кулланалар?

- Шпатель белән нәрсә карыйлар, ул нәрсәгә охшаган?

- Фонендоскоп – ул нинди корал?

- Танометр нәрсәгә кирәк?

- Табибларга ярдәм итүчеләрне ничек атыйлар?

- Балалар бакчасында балаларның сәламәтлеген кем кайгырта?

4. «Кояш, һава һәм су – безнең якын дуслар» уены (туп белән).

- Кояшта булуның файдасы (зияны) нидә?

- Саф һаваның файдасы турында сөйлә.

- Сусыз ни өчен яшәп булмый?

5. Мәкальләр:

а) Саулык-сәламәтлек – зур байлык.

б) Саф һава – тәнгә дәва.

в) Сакланган – саулыкка туйган.

г) Чирнең тиюе тиз, ә китүе озак.

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

6. Дидактик уен «Кем нишли?»

- Терапевт ... (салкын тисә, баш авыртса, тән температурасы күтәрелсә дөвәлий)

- Хирург ... (операция ясый)
- Теш табибы ... (теш ала, куя, ямый)
- Балалар табибы ... (балаларны дэвалый)

Тема. Фикер алышу. «Сәламәтлек – зур байлык»

Бурычлар:

1. Чисталыкның сәламәтлек нигезе икәнлеген аңлату, чисталыкка омтылыш тәрбияләү.
2. Игътибарлылык һәм хәтер сәләтен үстерү.
3. Балаларны сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгънәсе буенча аңлап, төгәл кулланырга өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: теш щёткасы, сөлге, мунчала, шапшак.

Җиһазлар: слайдлар яки рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Чисталык – сәламәтлек билгесе.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Табышмаклар әйтү:

а) Юеш чакта кулдан ычкынмакчы,
Шуып китә жаны бар кебек.
Мин ваннада шулай утыра торгач,
Күмеп китмәсенме ак күбек!	в) Тешләре күп – ашамый,
Минсез эшен башламый.
(Тарак)
б) Иртә торгач кулына ал,
Миннән башла эшеңне.
Паста белән мин чистартам
Ап-ак итеп тешеңне. (Теш щёткасы)	г) Бит-кулыңны югач,
(Сабын) Сиңа мин кирәк.
Мин нәрсә буламын,
Әйт син, тизрәк! (Сөлге)
д) Исе юк, төсе юк,
Аннан башка тормыш юк. (Су)	

3. Фикер алышу:

- Шапшак сүзен сез ничек аңлайсыз?
- Ни өчен шапшак булырга ярамый?
- Шапшак булмас өчен нәрсә эшләргә кирәк?
- Чиста булу өчен безгә нәрсәләр ярдәм итә?
- «Чисталык – сәламәтлекнең нигезе» төшенчәсен аңлатып бирегез.
- Чисталык турында нинди әкиятләр, хикәяләр беләсез?

4. Шигырь уку: М.Фэйзуллина. «Шапшак Гөлшат».

Гөлшатның альяпкычында Анда ни юк: төймә, курчак,
Ике нәни кесә бар. Акбур, көзгә кисәге.

Чүп-чар салгач, ямьсез булып Бу шапшаклыгын ташларга
Кабарышып торалар. Бармы икән исәбе?

5. Такмак:

Ике шапшак юлга чыккан,

Кулларында чумадан.

Иреннәрен буяганнар,

Ә битләрен юмаган.

6. Шигырь уку: Ф.Яруллин. «Сорау һәм җавап» (слайдлар яки рәсемнәр күрсәтеп шигырь аша табигатьнең кеше сәламәтлеге өчен әһәмиятен аңлату).

Кабатлыым бер сорауны

Яшен әйтә: – Кыюлык.

Өнемдә һәм төшемдә:

Ипи әйтә: – Олылык.

«Кеше булып яшәргә

- Гүзәллек, – диләр гөлләр.

Нәрсә кирәк кешегә?»

- Иркәнлек, – диләр җилләр.

Диңгез әйтә: – Тирәнлек.

- Нык канат, – ди бөркетләр.

Урман әйтә: – Бердәмлек.

- Биеклек, – диләр күкләр.

Таулар әйтә: – Горурлык.

Һәм шушылар өстенә

Юллар әйтә: – Турылык.

Кирәк тагын иң элек

Җир эндәшә: – Юмартлык.

Кешене кеше иткән

Чык суы әйтә: – Сафлык.

Бер нәрсә – сәламәтлек.

Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү: В.Монасыйпов. «Шифалы табиблар»

Бурычлар:

1. Табигатькә, урманда үсүче үсемлекләргә сакчыл караш, кайгыртучанлык тәрбияләү.

2. Бәйләнешле, эзлекле итеп әсәрнең эчтәлеген сөйләп бирү күнекмәләрен үстерү.

3. Туган ягыбызда үсүче дару үләннәренең файдалы үзенчәлекләре турында мәгълүмат бирүне дөвам итү.

Сүзлек: мәтрүшкә, бака яфрагы, пәси үләнә, үги ана яфрагы.

Җиһазлар: дару үләннәре турында слайдлар яки рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова «Балачак аланы», 326 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Слайдлар яки расемнэр карау, шигырьлэрдэн өзеклэр уку. «Дару үләннэре».

- Без танийбыз дус-ишне,
Кара нинди хуш исле,
Тагып йөрерлек түшкә!
Бу бит зәңгәр мэтрүшкә.
Яфрагын һәм чәчәкләрен
Кайнат та эч курыкмыйча.
- Монысы сары мэтрүшкә
Бик күп төрле авыруга
Шифасы бар аның да.
Тамакны да дөвалый ул,
Эчәк авыруларын да.
- Һәркемнең юлдашы –
Бака яфрагы дигән үлән.
Аяк кабардымы юлда –
Аны ябасың.

Жәрәхәтнең төзәлгәнән
Сизми дә каласың.
- Кинәт кенә көтмәгәндә
Авырып китсә йөрәк,
Авыртудан дөваларга
Песи үләнә кирәк.
- Бу кычыткан – зәһәр инде,
Чага кулны тидерсәң.
Тик барыбер шифалы ул
Сызласа кул-буыннар.
Яфрагында, сабагында
Яшәү көче – суы бар.
Менә каен жиләге.
Бик тәмле ул, бал гына
Авызыңа ал гына –
күңелегез ачылып,
Сусавыгыз басылып.

2. Хикәя уку: В.Монасыйпов. «Шифалы табиблар».

3. Балаларга сораулар:

- Ромашка Гыйлаж бабайны нинди авырудан дөвалаган?
- Сәрби әбинең ашказанын нинди үлән төзәткән?
- Мөнәвэрә апаның нервыларын нинди үлән тынычландырган?
- Бака яфрагы Хэйрүш абыйга ничек булышкан?
- Искәндәр дигән малай янына кычыткан нигә барган? Ул авырганмы?

4. Хикәянең эчтәлеген сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

5. Жырлы-биюле уен «Түгәрәк алан» (балалар кулга-кул то-тынышып түгәрәктә такмак әйтеп йөриләр).

Бу аланда чәчәкләр күп,
Кыймыйм ләкин өзәргә.
Әминә, Гөлфия,
Әйдә әле биергә.

Бу аланда чәчәкләр күп,
Без аларга тимибез.
Лилия, Гөлия,
Әйдә бергә биибез.

Проект. Муса Жәлил. Ил сакчылары Тема. «Кемнәр алар ил сакчылары?»

Бурычлар:

1. Ватанны саклау теләге, этиләре белән горурулану хисе тәрбияләү.
2. Балаларның уй-фикерләү сәләтен камилләштерү.
3. Балаларга Ватанны саклаучылар турында башлангыч төшенчә биру.

Сүзлек: хәрби, очучы, снайпер, вертолет йөртүче, парашютчы, танкист, су асты көймәсендә хезмәт итүче, чик сакчысы.

Жиһазлар: гаскәрләренң символлары, киёмнәре, хәрби техника, 8 – 10 метр бау, слайдлар, рәсемнәр.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 117 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкальләр (эчтәлекләре буенча фикер алышу).

- а) Ватанга хезмәт – үзең хезмәт.
- б) Ил тыныч булса, без дә тыныч.
- в) Илдә яшисең икән – илең хезмәт ит.
- г) Илнең күрке – тынычлык.

2. Тел шомарткыч:

Син – чик сакчысы,

Чын чик сакчысы.

Юл салчы теге

Чиккә чаклы син.

3. Шигырь уку: Ж.Дәрзаман. «Солдат булдым».

4. Балаларга сораулар:

- Кем ул солдат?
 - Кемнәр ул ил сакчылары?
 - Ил сакчылары нинди була?
 - Армия сафларында кем хезмәт итә?
 - Этиң кем булып хезмәт иткән?
5. «Бу хәрби кем?» уены (слайдлар яки рәсемнәр карау).
- Самолетта очучы хәрби – ...
 - Вертолетта очучы хәрби – ...

- Төз атучы – ...
- Минаны зарарсызландыручы – ...
- Парашюттан сикерүче – ...
- Танкны йөртүче – ...
- Су асты көймәсендә хезмәт итүче – ...
- Чик буен саклаучы – ...

6. Дидактик уен «Бу символ кайсы хәрбигә туры килә?»

7. Хәрәкәтле уен «Кем тизрәк үзенең танкына барып житә?»

Уен өчен ике кыска таяк кирәк. Таякка 8 – 10 метр озынлык-тагы бау бәйләнә. Бауның уртасына уенчык танк эленә. Ике уенчы таякларны алып, бауны тарттырып кара-каршы басалар. Уйнаучылар тәрбияче сигналы буенча, кулларында тиз-тиз таякны әйләндереп, бауны чорныйлар һәм әкрен генә бер-берсенә каршы баралар. Бауны уртага кадәр беренче булып чорнаган бала жиңүче була.

Тема. «Муса Җәлил – бөөк шагыйребез» Сәхнәләштерү: М.Җәлил. «Карак песи»

Бурычлар:

1. Балаларда патриотик хисләр тәрбияләү.
2. Шигырьне сәхнәләштерү аша балаларда артистлык күнекмәләрен үстерү.
3. М.Җәлил турында балаларның белемнәрен баету, аның әсәрләре белән танышуны дәвам итү.

Сүзлек: дошман, чолан, йомыш, карак, үкәнер, либретто.

Җиһазлар: М.Җәлил турында слайдлар, рәсемнәр, яулык, альяпкыч, чуен, песи, тычкан битлекләре.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 68 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Р. Миңнуллин.

Һәйкәл булып басып тора

Мәйданда Муса Җәлил.

Татарның батырлыгына

Менә кайда ул дәлил.

2. «Шигырьгә исем куй!» уены (балаларның тәкъдимнәрен тыңлау).

3. Тәрбияче хикәясә (слайдлар яки рәсемнәр ярдәмендә).

Муса Жәлил Оренбург өлкәсенә Мостафа авылында туа. Үсә төшкәч, Мусага мәдрәсәгә килергә, тыңлап утырырга рөхсәт бирелә. Алты яшьлек Муса белемне бик тиз үзләштерә. Әтисе Мусаны «Хөсәения» мәдрәсәсенә урнаштыра. Ул бик яшәтән шигърият белән кызыксына. Ун яшеннән үк шигырьләр яза башлай. Балалар журналларында җаваплы редактор булып эшли. Шигырьләр, либреттолар яза. 1939 елны Казанга кайта. Кызы Чулпанга багышлап матур шигырьләр яза. Сугыш башлангач, Муса Жәлил Волхов фронтына хәбәрчә булып китә. Каты сугышлар вакытында яраланып, аңсыз, әсирлеккә элгә. М.Жәлил гомеренә соңгы көненә кадәр дошман белән көрәшүен туктатмый, ялкынлы шигырьләр яза. Туган илнең жиңчәгенә ышанып яши. М.Жәлилгә Советлар Союзы герое исеме һәм Ленин премиясе бирелә. Ул үзә дошман тозагында батырларча һәлак булса да, туган илгә аның бик күп шигырьләре кайта. Алар арасында балалар өчен язылганнары да бик күп.

4. Табышмак:

Нинди аучы коралсыз,

Тычкан аулый төн буге.

Аннан, мыегын селкетеп,

Йоклап ята көн буге. (Песи)

5. Шигырь уку: М.Жәлил. «Карак песни».

6. Балаларга сораулар:

- Чоландагы ак майга нәрсәләр ияләшкән?

- Ак майны сакларга кемгә кушканнар?

- Нинди сүзләр белән үтенеп сораганнар?

- Каравылдан бушагач, песигә нәрсә вәгъдә иткәннәр?

- Ни өчен песине хыянәтче дип атаганнар?

7. «Мәкальне әйтеп бетер!» уены (эчтәлекләре буенча фикер алышу).

а) Иртәгә үкенерлек эшне ... (бүген эшләмә).

б) Терсәкне бик тешләр идең дә, ... (тешләп булмый).

в) Эш үткәч үкенүдә ... (файда юк).

8. Сəхнəлəштерү: М.Жəлил. «Карак пєси».

Тəрбиячє балалар арасыннан хужаны, пєсине, тычканнарны санамыш белəн сайлап ала һəм битлеклэр бирə. Тəрбиячє шигырь укый, балалар шушы шигырьнең сүзлэрэнə туры китереп хэрəkəтлэр ясылар.

Тема. Шигырь уку: Р.Корбан. «Жəлил турында жыр»

Бурычлар:

1. Геройга карата бəялэмə бирү, аның батырлыгына соклану хислэрə тəрбиялү.

2. Тəрбиячє биргэн сорауларга төгəl жавап кайтара белү, логик фикер йөртə белү күнекмэлэрэн үстерү.

3. Фикер алышу барышында очраган яңа сүзлэрнең мэгьнэлэрэн аңлату, сүз запасын баету; матур əдəбият əсэрлэрə белəн танышуны дəвам итү.

Сүзлек: дошман, тыл, көрəш, ант, сатмаган, əсир.

Жиһазлар: аудиоязмада «Сəгать» жыры (М.Жəлил сүзлэрə, Ф.Əхмəтов көе).

Матур əдəбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 280 бит.

Эшчəнлек барышы

1. Мəкаль: «Халык əйтсə – хак əйтə»

Батыр үзе үлсə дə, исеме үлмəs.

Эчтəлеге буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: Р.Корбан. «Жəлил турында жыр».

3. Балаларга сораулар.

- Муса Жəлил турында кайсы китаптан укып белəсез?

- Ул дошман тылында кемнэр белəн көрəшкэн?

- Туган иленə биргэн антын ул ничек саклаган?

- М.Жəлилның чын герой икэнлеген кайсы юллар күрсэтə?

- М.Жəлил нəрсэлэр язган?

- Дошман килгəч, ул нишлэгэн?

- «М.Жəлилнең батырлыгы, исеме үлэмсез» дигэн жөмлэнə ничек аңдыйсыз?

4. Антоним сүзлэр. Мəsəlэн: батыр – куркак, жиңə – жиңелə,

кыю – кыюсыз, тырыш – ялкау һ.б.

5. Уен күнегүе. «Кем күбрәк әйтә?»

- Үлемсез – мәңгелек.

- Каһарман – бөөк, батыр, данлыклы, герой.

6. «Күп мәгънәле сүзләр чылбыры» уены.

- Ак юл, ак бәхет.

- Баш тарту, баш вату.

- Озын сүз, озын тел.

- Түгәрәк сүз, түгәрәк йөз, түгәрәк сәдәф, түгәрәк сәгать.

7. Жыр тыңлау: «Сәгать» (М.Жәлил сүзләре, Ф.Әхмәтов көе).

Проект. Халыкара телләр көне **Тема. Фикер алышу: «Дуслык – бөөк көч»**

Бурычлар:

1. Төрле милләт халыкларына хөрмәт, дуслык хисләре тәрбияләү.

2. Балаларның акыл, хәтер, логик фикер йөртү сәләтен үстерү.

3. Идел буе халыклары турында балаларның белемнәрен баету.

Сүзлек: дуслык, милләт, чуваш, мари, удмурд, башкорт, аль-япкыч, калфак, камзул, күлмәк, тухчя.

Жиһазлар: мари, чуваш халык костюмнары төшерелгән рәсемнәр яки слайдлар, аудиоязмада «Дуслык жыры» (Ф.Сафин сүзләре, А.Гарифуллина көе).

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 110 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Дуслык жыры» (Ф.Сафин сүзләре, А.Гарифуллина көе).

2. Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Безнең бакчада».

3. Үстерешле диалог:

- Татарстанда нинди милләт халыклары яши?

- Безнең бакчага нинди милләт балалары йөри?

- Алар бер-берсе белән ничек яшиләр, аралашалар?

- Татарстанның иң зур байлыгы, горурлыгы нәрсә?

- «Исәнмесез» сүзен нинди телләрдә әйтә беләсез? Әйтеп

күрсәтегез әле.

- «Дуслык» бәйрәме дип нинди бәйрәм атала?

4. Дидактик уен «Белсән әйт!»

Төрле илләрдә төрле милләт халыклары яши: Татарстанда – татарлар, Россиядә – руслар, Башкортстанда – башкортлар, Удмуртиядә – удмуртлар һ.б.

5. Слайдлар яки рәсемнәр карау (төрле милләт халыкларының милли киёмнәрен карап чагыштыру).

1) Татар халык киёмнәре турында балалар сөйли.

2) Милли чуваш киёмен карау. Чувашларның яраткан төсләре – сары һәм кызыл. Сары төс аларда азатлыкка омтылуны аңлата. Кызыл төс – ул байлык, булганлык билгесе. Чуваш халкының киёме гадилеге белән аерылып тора. Чуваш кызларының баш киёме тәңкә һәм төймәләр белән бизәлгән. Ул тухчя дип атала.

3) Мари киёмен карау. Мариларның милли киёмнәре бик гади. Ир-егетләр күлмәге чигелгән һәм билбау белән бәйләп куела, ә чалбар балаклары итек эченә тыгылып киелә, башларында – тиредән тегелгән башлык. Ә хатын-кызлар озын чигелгән күлмәк, альяпкыч, башларына калфак кияләр.

6. Чуваш халкының хәрәкәтле уены «Тили-рам, бездән сезгә кем кирәк?»

Уенда ике команда катнаша. Ике команда бер-берсенә каракаршы басып тора. Беренче команда бергәләп әйтә: «Тили-рам, тили-рам?» (Сезгә кем, сезгә кем?) Ә икенче команда кулга-кул тотынып, беренче командадан бер уенчының исемен әйтә. Исем әйтелгән бала икенче якка йөгереп чыга. Аннан рольләрне алыштыралар. Ахырдан командалар, бер-берсе белән канат ярдәмендә тартышалар.

7. Мәкаль-уен «Башын әйтәм, ахырын әйт!»

а) Кош канаты белән, ... (кеше дуслары белән көчле).

б) Дустың булмаса – эзлә, тапсаң – ... (югалтма).

в) Ялгыз агачны җил ... (сындыра).

г) Күмәк күтәрсә – ... (күлне күчерер).

Эчтәлекләре буенча фикер алышу.

Тема. Әңгәмә. «Россия – безнең илебез»

Бурычлар:

1. Туган илне ярату, аның белән кызыксыну, туган илгә тугрылык сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, логик фикерләү сәләтен, кызыксыну-чанлыкларын, диалогик сөйләмнәрен үстерү.

3. Балаларның Россия башкаласы Мәскәү, аның символикасы турындагы белемнәрен системалаштыру.

Сүзлек: әләм, бөркет, калкан.

Жиһазлар: рәсемнәр, символика.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Балыкка – су, кояшка – һава, кешегә туган ил кирәк.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Үстерешле диалог.

- Без нинди республикада яшибез?

- Татарстан Республикасы нинди жирлектә урнашкан? (Татарстан – минем республикам, Россиянең матур жирендә)

- Россиянең башкаласы нинди шәһәр?

- Мәскәү шәһәрендә нинди истәлекле урыннар бар?

- Россиядә тагын нинди шәһәрләр бар?

- Илебезнең президенты кем?

- Россия гимнын кайсы очрақларда ишетеп була?

- Гимннарны нинди рәвештә тыңлыйбыз? Ни өчен?

3. Россия символикасын карау (интерактив такта яисә рәсемнәр ярдәмендә).

- Тугра формасы буенча нәрсәне хәтерләтә? (Калкан)

- Анда нинди кош сурәтләнган?

- Ни өчен ул ике башлы?

- Әләм һәм туграны кайда очратырга мөмкин?

- Туграның уртасында нәрсә сурәтләнган? Ни өчен?

- Россиянең әләмендә нинди төсләр бар?

- Ул төсләр нәрсәне аңлата?

4. Дидактик уен «Рус халык әкиятен беләсеңме?» (рәсемнәргә

карап искә төшерү).

5. Үстерешле уен «Ярминкә» (рәсемнәр, муляжлар белән).

Россиянең милли ризыклары башка милли ризыклардан аерып күрсәтелә.

6. Рус халык уены «Почта».

- Динь-динь-динь.

- Кем анда?

- Почта.

- Кайдан?

- Шәһәрдән.

- Шәһәрдә нәрсә эшлиләр?

Балалар арасыннан алып баручы сайлана, э калган балаларның кулында – фантлар. Алып баручы итеп сайланган бала сорауларга җавап бирә: бииләр, җырлыйлар, шигырь сөйләләр һ.б. Алып баручы нәрсә әйтсә, балалар шуны эшли. Алып баручы, дәрәс хәрәкәт ясамаган балалардан биш фант сайлап ала. Балалар аны үзләренең тәмле сүзләре белән, кызыклы вакыйгалар сөйләп һ.б. яңадан сатып алалар. Соңыннан икенче алып баручы сайлана.

Тема. Шигырь ятлау:

Х.Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә ...»

Бурычлар:

1. Балаларда туган телебезгә, туган илебезгә, халкыбызның рухи хәзинәләренә мөһабәт тәрбияләү.

2. Матур әдәбият әсәрләре кулланып, сүз байлыкларын арттыру, фикер йөртү сәләтен, игътибарлылык һәм хәтердә калу күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның жөмлөләрне дәрәс төзеп, үзләренең уй-фикерләрен тиешле эзлеклектә һәм бәйләнешле итеп сөйлә белүләренә ирешү, туган телнең матурлыгын һәм аһәңен тоя белергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: дәрәҗәле, житлеккән, камилләшкән, затлы.

Җиһазлар: аудиоязмада «Туган тел» җыры (А.Хәмзин сүзләре, Ф.Мортазин көе).

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Туган тел» (А.Хәмзин сүзләре, Ф.Мортазин көе).

2. Тәрбияче хикәясе:

Татар теле ... Тугач та иң газиз кешеңнән ишетә башлаган, күп гасырлы тарихы булган, жиде миллион халык сөйләшкән дөньяда иң дәрәжәле ундүрт тел исәбенә кергән, чит илләрдә дә өйрәнелә торган, бүгенге көндә житлеккән, камилләшкән тел ул. Туган тел төшенчәсе Ватан, туган жир, эти-әни сүзләре белән бер дәрәжәдә торучы бөөк, изге һәм кадерле сүз ...

3. Шигырь уку: Х.Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә ...».

Жирдә нинди илләр юк,	Йөзем тулган ай кебек
Нинди генә телләр юк ...	Яктырганнан-яктыра.
Һәркем сөйли үзенчә,	Күңелдә таң аттыра
Сөйләшсәләр безнеңчә	Балдан да татлы телем,
Эреп китәм, май кебек,	Нәфис һәм затлы телем.

4. Балаларга сораулар.

- Шагыйрь илләрнең күплеген, телләрнең төрлелеген нинди юллар белән аңлата?

- Татар телендә сөйләшүне ишеткәч, шагыйрьнең кәефе ничек үзгәрә?

- Шагыйрь татар телен ничек тасвирлый?

5. Балалар эшчәнлегенә (6 – 7 бала сөйли).

6. Жырлы уен «Агыйдел».

Балалар бер-бер артлы басалар. Парсыз калган бала алга чыга.

Агыйдел суларында

Ак чиләгем күмелде.

Әйдә, дустым, безнең якка,

Безнең яклар күңелле.

Кушымтаны жырлаганда балалар, кулларын өскә күтәрәп, «капка» ясыйлар.

Зәңгәр чәчәк жыя-жыя,

Зәңгәрләттем кулымны.

Бергә-бергә уйныйк әле,

Бир, дускаем, кулыңны.

Парсыз калган бала капкалардан чыга һәм үзенә ошаган баланы сайлый. Уен дәвам итә.

Проект. Бүлмә гөлләре

Тема. Тәҗрибә үткөрү. «Ни өчен орлыктарны, үсемлекләренә балчыкка утырталар?»

Бурычлар:

1. Балаларда барлык тереклек ияләренә карата шәфкатьлелек, табигатькә сак караш тәрбияләү.

2. Балаларның тикшерү, тәҗрибә үткөрү эшчәнлегенә нигезендә экологик фикер йөртү, ижади хыял сәләтләрен үстерү.

3. Балаларның туфрак турындагы күзаллауларын киңәйтү, бүлмә гөлләре, экологик бәйләнешләр белән таныштыруны дәвам итү.

Сүзлек: туфрак, ундырышлы, балчык, пычкы чүбе, суалчан, бөҗәк.

Җиһазлар: тәҗрибә өчен материал, алдан утыртылган ике гөл, рәсем-схемалар, аудиоязмады «Гөлкәйләрем» жыры (М.Разов сүзләре, В.Агапов көе).

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Патша түгелмен – тажым бар,
Кешеләргә бирер назым бар. (Чәчәк)

2. Бүлмә гөлләрен күзәтү (бер гөл ундырышлы туфракка, икенче гөл пычкы чүбенә утыртылган).

- Ундырышлы туфракка утыртылган гөл ничек үскән? Ни өчен?

- Пычкы чүбенә утыртылган гөл турында нәрсә әйтәргә була?

- Бу ике савыттагы гөлләргә карап нинди нәтижә ясарга була?

3. Тәҗрибә үткөрү.

- Нәрсә ул туфрак (балчык)? (Ул җирнең ундырышлы катламы)

- Ул ни өчен кирәк?

- Туфракны ни өчен ундырышлы дибез? (Үсемлекләр үсү өчен кирәкле матдәләр бар)

- Нинди матдәләр икән ул?

1 нче тәҗрибә: Коры туфрак кисәген суга салу, күзәтү. Бу туфрак кисәгеннән һава куйклары чыга. Димәк, туфракта һава бар.

2 нче тәҗрибә. Туфракны берәз утта жылытабыз һәм өстенә

салкын пыяла куябыз. Пыяла парлана, димэк анда су бар. Туфракта эле төрле бөжәкләр, суалчаннар яши. Алар туфракны йомшарта.

3 нче тәҗрибә. Балчыкны утта кыздырабыз. Ул кызгач, ис чыгачак. Чөнки анда таркала башлаган үләннәр, яфраклар, агач кисәкләре бар. Алар үсемлекләр өчен туклыклы матдә булып тора.

4. Үстерешле уен. «Кагыйдәне әйт!» (рәсем һәм схемалар ярдәмендә).

- Жирне пычратырга ярамый!
- Үсемлекләр үссен өчен жирне туендырып торырга кирәк.
- Үсемлекләргә һәрвакыт су сибәргә кирәк.
- Үсемлекләрнең төпләрен йомшартып торырга кирәк.
- Үсемлекләр үсәр өчен яктылык кирәк.

5. Жыр тыңлау: «Гөлкәйләрем» (М.Разов сүзләре, В.Агапов көе).

Тема. Хикәя төзү: «Кактус белән фикус гөлен чагыштыру»

Бурычлар:

1. Бер-берсен тыңлый белү, үз фикерләрен башкаларга дәрәс итеп житкәрә белү сыйфатларын тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыгын, күзәтүчәнлекләрен үстерү.

3. Гөлләр турында эзлекле итеп чагыштыру хикәясе төзи белү күнекмәләрен камилләштерү, табигать объектлары, табигатьтәге бәйләнешләрен күрә белү мөмкинлекләрен арттыру.

Сүзлек: кактус, фикус, чүл.

Жиһазлар: кактус һәм фикус гөлләре.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку: Н.Гайсин. «Бүлмә гөлләре».

Әни утыртты гөлләр, Хуш исле нәфис гөлләр

Алар үсә зур булып, Үсәләр биек булып,

Утыралар ямь биреп, Утырылар ямь биреп,

Бөтен өебез тулып. Бөтен өебез тулып.

2. Үстерешле диалог:

- Бүлмә гөлләре ни өчен кирәк?

- Бүлмә гөлләре урман, кыр һәм бакча чәчәкләреннән нәрсәләре белән аерылалар?

- Ни өчен аларны «тере» дилэр?

- Нинди бүлмә гөлләрен беләсез?

3. Кактус белән фикус гөлен чагыштыру.

- Кактус нинди гөл?

- Фикус турында нәрсә әйтергә була?

- Ни өчен кактусның яфраклары урынында энэләр? Аның сабагы бармы?

- Фикусның яфраклары нинди?

- Сабагы турында нәрсә әйтер идең?

- Аларны ничек тәрбияләргә кирәк?

4. Балалар эшчәнлегә (6 – 7 бала хикәя төзеп сөйли).

Үрнәк: Бу кактус, ә бу фикус гөле. Кактус тәбәнәк, шар формасында, ә фикус озын. Кактусның яфраклары энеле, сабагы урынында түгәрәк шар. Ул анда дым саклый, чөнки ул чүлдә, су аз урында үсә. Ө фикусның яфраклары зур, калын, сабаклары озын булып үскән. Ул дымлы урыннарны ярата. Кактусны комлы туфракка утыртырга, суны аз сибәргә кирәк, ә фикус үссен өчен су күп кирәк.

5. Сүзле-жырлы уен «Ал кирәк, гөл кирәк».

Балаларның һәрберсенә гөл исеме бирелә: яран, роза, тамчы гөл, фикус, кына һ.б. Балалар икегә бүленәләр, кулга-кул тотынышып, кара-каршы басалар.

1 нче төркем:

Ал кирәк, гөл кирәк,

Безгә нәфис гөл кирәк.

Беренче төркем балалары тиз генә жыйналып, кайсы гөлне чакырасын сөйләшәләр. Аннан тезелеп жырлыйлар:

Ал кирәк, гөл кирәк,

Безгә матур чәчкәле

Тамчы гөле бик кирәк.

Тамчы гөл, каршы якка йөгереп барып, ике бала арасынан үтәргә, аларның кулларын «өзәргә» тырыша. «Өзеп» чыга алса, ике баланың берсен житәкләп үзенең ягына кайта. «Өзә» алмаса, үзе шул якта кала.

6. Тизәйткеч ятлау: «Абага гөле». [г] авазы.

Абагага бага, бага,

Башым бәрдем баганага.

Тема. Шигырь уку: Ө.Габиди. «Минем гөлем»

Бурычлар:

1. Балаларда үсемлеклэргэ карата сак караш, шэфкатыллек, миһербанлылык тәрбиялэу, матур эдэбият аша эстетик тойгылар уяту.

2. Матур эдэбият эсэрлэрэнэң эчтэлеген аңлап, сорауларга дөрөс жөмлэлэр белэн жавап бирэ белү сэлэтен үстерү.

3. Бүлмэ гөллэрэн танып эйтэ белү күнекмэлэрэн камиллэштерү; гөллэрне үстерү, карау тәртибе турында белемнэрэн ныгыту, кушма сүзлэр төзүдэ булышлык итү.

Сүзлек: Гөлназия, Гөлчирэ, Гөлсирина, Гөлэндэм, Гөлдэния.

Жиһазлар: бүлмэ гөллэрэ төшкэн рәсемнэр.

Матур эдэбият: Р.Ш.Халикова. «Раушан көзгө», 148 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Эйтөм.

Гөллэр – тормыш яме.

2. «Ми чарлау» уены:

- Нинди бүлмэ гөллэрэн белэсез?
- Гөл нинди өлөшлөрдэн тора?
- Гөл үссен өчен нинди шартлар кирэк?
- Гөллэрне нинди сүзлэр белэн атарга була?

3. Шигырь уку: Ө.Габиди. «Минем гөлем».

4. Балаларга сораулар:

- Шигырьдэ сүз елның кайсы фасылы турында бара?
- Бүлмэбездэ нинди чэчэклэр үсэ?
- Бүлмэ гөллэрэ ни өчен кирэк?

5. «Исемен матур – кемнэр кушкан?» уены (туп белэн).

Балалар бер-берсенэ тупны бирэлэр һәм «гөл» сүзе кергән исемнэрне эйтэ баралар. Мәсэлэн: Гөлнур, Гөлнара, Гөлсара, Гөлназ, Гөлназия, Гөлсем, Гөлсинэ, Гөлшат, Гөлсөя, Гөлчэчэк, Гөлбану, Гөлчирэ, Гөлсирина, Гөлэндэм, Айгөл, Гөлсэрия, Гөлдэния, Гөлфия, Гөлгенэ һ.б.

6. Сүзле-жырлы уен «Түгэрэк алан».

Балалар кулга-кул тотынышып, түгэрэк буйлап йөрилэр. Исемен эйтелгән балалар уртага чыгып биилэр. Уен дәвам итэ.

Бу аланда чэчэклэр күп,
Кыймыйм лэкин өзэргэ
Гөлгенэ, Гөлгенэ,
Эйдэ эле биергэ.

Бу аланда чэчэклэр күп,
Без аларга тимибез.
Айгөл, Айгөл,
Эйдэ бергэ биибез.

7. Дидактик уен «Бу нинди гөл?»

Балалар рәсемнэргэ карап, гөллэрнең исемнэрен атыйлар.

Проект. Ямьле яз

Тема. Паркка экскурсия. «Туган якка яз килде»

Бурычлар:

1. Табигатькә карата сак караш тәрбияләү.
2. Ситуатив сораулар ярдәмендә балаларның логик фикерләү сәләтен үстерү.
3. Табигатьтәге бәйләнешләрне аңлата белү күнекмәләрен камилләштерү.

Сүзлек: нур бөркелде, бөре, күлләвек, гөрләвек, йомычка, жанланган.

Жиһазлар: кош рәсемнәре.

Эшчәнлек барышы

1. «Табышмак әйтәм – җавап тап!»

Яңгырлы да карлы да,

Ә каеннары сулы.

Бөреләре туп-тулы –

Елның кай фасылы? (Яз)

2. Шигырь уку:

Яз килде, кояш көлде,

Дөньяга нур бөркелде.

Агачлар уяндылар,

Барсы да кузгалдылар.

3. Экскурсиядә фикер алышу:

- Табигатьтә нинди ел фасылы?

- Бүген нинди һава торышы?

- Күк йөзе нинди?

- Күктә нинди болытлар йөзә?

- Жыелып торган кар сулары ничек дип атала? (Күллөвек)
- Аккан суларны ничек дип атыйлар? (Гөрлөвек)
- Агачларда нинди үзгәрешләр күрәсез?
- Нинди күчмә кошлар беләсез?

4. «Тавышыннан таны!» уены [р], [г], [т], [ч] авазлары.

а) Мин әйтәмен: кар-кар,
Монда кемдер бар, бар.
Танып кара: бар, бар. (Кара карга)

б) Гөлдөр-гөлдөр, гөлдөргү,
Күк күгөлжем, миндер бу. (Күгәрчен)

в) Тук-тук, тук итәм,
Агачтагы кортларны
Юк итәм. (Тукран)

г) Чык-чырык, чык-чырык,
Ник көләсең шырык-шырык? (Чыпчык)

5. Тизәйткеч «Йомычкада кырмыска».

Суда йөзә йомычка,
Йомычкада кырмыска.
Бушатмас бушны-бушка,
Баруыдыр йомышка.

6. Дидактик уен «Агач исемен әйт!» (кәүсә, ботак, бөреләре буенча агачны тану һәм исемен әйтү).

7. Жырлы-хәрәкәтле уен «Там, там, тамчы там».

Уенчылар пар-пар булып, кулга-кул тотынып, бер-бер артлы басалар. Алар күмәкләшеп, хәрәкәтләр ясап, жырлыйлар.

Там, там, тамчы, там,	Тамчы тама, тамчы тама,
Тамганыңны яратам.	Тамчы тама түгелме?
Тамган тамчыларга карап,	Тамчы тамса, матур язлар
Мин жырларга яратам.	Килеп житә түгелме?

Тема. Эчтәлекле рәсемнәр сериясе буенча хикәя төзү.
«Яз. Сыерчыклар»

Бурычлар:

1. Балаларда табигатькә, кошларга карата сак караш, миһербанлылык, кайгыртучанлык тәрбияләү.

2. Балаларның монологик сөйләмен, фикерләрен мөстәкыйль әйтә белү сәләтен үстерү.

3. Балаларның сюжетлы рәсемнәр буенча эзлекле хикәя төзи белүләрен камилләштерү.

Сүзлек: бөреләр, фасыл, сыерчык оясы.

Жиһазлар: «Яз. Сыерчыклар» рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Балалар белән табышмакны искә төшереп кабатлау.

Яңгырлы да, карлы да,

Ә каеннары сулы.

Бөреләр туп-тулы –

Елның кай фасылы? (Яз)

2. Уен «Тәртип буенча тез!»

Балалар «Яз. Сыерчыклар» эчтәлекле рәсемнәр сериясен, эчтәлегенә карап, тәртип буенча тезеп чыгалар.

3. Эчтәлекле рәсемнәр сериясен карау: «Яз. Сыерчыклар».

4. Балаларга сораулар:

- Рәсемдә нинди ел фасылы күрсәтелгән?

- Ни өчен шулай дип уйлыйсыз?

- 1 нче рәсемдә балалар кая килделәр?

- Алар анда нәрсә күрделәр?

- Сыерчык оясы нинди?

- Балалар, моны күргәч, нишләделәр?

- Алдагы рәсемдә алар нишлиләр?

- Нигә алар читкәрәк китеп басканнар?

- Хикәягә нинди исем бирер идегез?

5. Балалар эшчәнлеге (6 – 7 бала сөйли).

Мәсәлән: Балалар язгы матур бер көнне паркка килделәр. Алар агачта эленеп торган иске, ватык сыерчык оясын күреп алдылар. Балалар бу ояны мәктәпкә алып кайтып төзәттеләр. Аны алып килеп каенга элөп куйдылар. Сыерчыклар озак көттермәде, алар ояга килеп кундылар да матур итеп жырлый башладылар. Балалар читкәрәк басып аларны күзәтәләр.

6. Эндәш әйтү «Сыерчык».

Сыерчык, сыерчык,

Күк күлмөгөң киеп чык;
Үзеңнеке булмаса,
Атаңныкын киеп чык!
Атаңныкы булмаса,
Анаңныкын киеп чык;
Анаңныкы булмаса,
Бабаңныкын киеп чык.
7. Уен «Сүзне дәвам ит!»

Яз – ул кояш, жылы, яктылык, гөрләвекләр, кошлар жыры,
чәчәкләр ...

Язгы кар – кара, пычрак, тыгыз, салкын, юеш ...

Күк йөзе – зәңгәр, чиста, матур, якты, ачык ...

Кояш – жылы, якты, назлы, нурлы, иркә, сары һ.б.

Тема. Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Көләч яз»

Бурычлар:

1. Язгы табигатьтәге үзгәрешләрне күрә белү һәм яз килүгә сөенү хисләре тәрбияләү.

2. Балаларда яз турында белемнәрен мөстәкыйль эшчәнлектә ижади куллана белү күнекмәләрен үстерү.

3. Шигырьдә балаларга таныш булмаган сүзләрнең, чагыштыру алымнарының мәгънәләрен аңлату, сүз байлыгын арттыру һәм сөйләмдә кулланышка керту.

Сүзлек: жиһан, мөлдери, туң, көлтә.

Матур әдәбият: З.М.Зарипова. «Бал бабай», 111 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Боз һәм кар эреде,

Көннәр озая,

Сулар йөгөрдә.

Төннәр кыскара,

Еглап елгалар,

Бу кайсы вакыт?

Яшьләр түгелде.

Я, әйтеп кара? (Яз)

2. Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Көләч яз».

3. Балаларга сораулар:

- Ни өчен жиһанга нур тулган?

- Ни өчен сулар агарга юл эзли?
- Агачның бөреләре нишли?
- Үләннәр, чирәмнәр ни өчен туң ярып калкалар?
- Яз килгәч, табигать ничек үзгәрә?

4. Дидактик уен «Бәйләнешле сүзләр әйт!»

Мәсәлән: кар – эри, кими, жиргә сеңә, юкка чыга.

Гөрләвекләр – ...

Кояш – ...

Агачлар – ...

Кошлар – ...

5. Мәкальләр:

а) Яз яме чәчкә белән, көз яме көлтә белән.

б) Язның байлыгы – кояш, көзнең байлыгы – уңыш.

в) Язгы көн ел туйдыра.

Эчтәлекләре буенча фикир алышу.

6. Сүзле уен «Яз килә».

Тәрбияче: Я, балалар, карагыз, Тышта, энә, килә яз.

Балалар: Канат кагып, ерактан Кошлар кайтты көньяктан.

Тамчы тама тып та тып,

Балалар: Әйе, әйе, күрәбез, Яз килгәннен беләбез.

Булмый аны туктатып.
Зәңгәр күктә кояш балкый,
«Тышка чык» дип, безне алдый.

Тәрбияче: Миңа якын килегез, Яз турында сөйләгез.

Сикергеч туп кулга алыык,
Сикереп уйнап карыйк.
Яз бездә озак тормый,
Жәй килер жырлый-жырлый.

Тема. Күзәтү. «Ак болытлар ага зәңгәр күктә»

Бурычлар:

1. Табигатькә аңлы караш, экологик культура тәрбияләү.
2. Балаларның күзаллау, күзәтүчәнлек, фикир йөртү сәләтен үстерү.
3. Фикир алышу вакытында үз фикерләрен ачык, төгәл, аңлаешлы итеп әйтә белергә, катлаулы булмаган нәтижеләр ясарга өйрәтү.

Сүзлек: каракучкыл, каурыйсыман, өем болыт, катламлы бо-

лыт, болытлылык.

Жиһазлар: төрле болыт расемнәре.
Эшчәнлек табигатьтә уза.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак.

Йөзәм, ләкин суда түгел,

Йөзәм сезнең өстә мин.

Шат чагында ап-ак булам,

Кайчак кара төстә мин. (Болыт)

2. Мәгълүмати хикәя. «Болыт ничек барлыкка килә?»

Үрнәк: Кояш әледән-әле кыздыра һәм жир өстендәге суны парга әйләндерә. Шунлыктан күзгә күренми торган су парлары һавада һәрвакыт булып тора. Һава суынгач, пардан вак кына су тамчылары хасил була һәм алар томанга әйләнә. Без аны күрә башлайбыз. Болытлар да – шул ук томан, ләкин алар жир өстеннән бик югары булалар. Чынлап та, күк йөзенә карасаң, болытларның бик биектә икәнлегенә ышанасың. Аларны якыннан да күрергә мөмкин. Әйтик, биек тауларга менгән альпинистлар, самолётта очкан кешеләр болытлар белән күзгә-күз очрашалар. Самолёт оча, аның астында ак болытлар диңгезе күзгә чалына. Менә самолёт үзе дә болыт эченә килеп керә һәм кую томан эчендә кала. Болытлар һәрвакыт хәрәкәт итеп тора. Аларны җил куып йөртә.

3. Фикер алышу:

- Болытлар нинди була?

- Күк йөзенә иң биек өлешендә булган жиңел болытны ничек атыйлар? (Каурыйсыман болыт)

- Түбәндәрәк йөзүче, тышкы күренешләре, формалары белән зур мамык төргәген хәтерләтүче болытлар ничек аталалар? (Өем болытлар)

- Зур-зур катламнарда торган болытларны ничек атыйлар? (Катламлы, катлы-катлы)

- Каракучкыл төстәге болытлар нәрсә алып килә? (Яңгыр)

- Нәрсә ул болытлылык? (Күк йөзенә болыт белән каплануы)

- Болытлы көнне ни өчен һава берәз салкынак була? (Болытлар кояш нурларын йоталар, ягъни үзләренә сәңдерәләр)

4. Шигырь уку: Л.Шәех. «Болыт».

Килеп чыкты	Ихлас инде,
Нәни болыт.	Сабый инде.
Нәни болыт,	Көлөп тора
Бәби болыт.	Ап-ак булып.
Үзе шундый	Чиста болыт,
Гади инде,	Ап-ак болыт ...

5. Үстерешле уен «Файдасы, зыяны».

Мәсәлән: болытларның файдасы – кояшлы жәй көннәрендә күк йөзөндә йөзөп йөриләр һәм күлгә алып киләләр, ә зыяны – гел болытлы булып торса, үсемлекләр үсми, кояш чыкмый һ.б.

6. «Сүз эчендә энже бар».

Болытлау – болыт белән каплану, болыт жыелу.

Болытлы (көн) һ.б.

7. Әңгәмә.

- Күк йөзөндә йөзөп йөргән болытларны нәрсәгә охшатасың?

Мәсәлән: кайберләре өч башлы аждаһага, каргага, куяңга, Зөһрә йолдызга һ.б. охшаган.

8. Хәрәкәтле уен «Болытлар куера».

Балалар су тамчылары була, алар бер-берсенә кушылалар, балалар төркеме зурая. Бер зур төркемгә әйләнгәч, яңгыр яки кар бөртекләре булып, бөтерелеп-бөтерелеп жиргә сибелеп явалар.

Проект. Исәнмесез, кошкайлар!

Тема. «Күчмә кошлар безгә яз алып килде»

Бурычлар:

1. Балаларда кошларга карата сакчыл караш, мәрхәмәтлелек сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның күзәтүчәнлекләрен, кызыксынучанлыкларын, чагыштыра белү күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның күчмә кошлар, аларның үзенчәлекле яклары турындагы белемнәрен камилләштерү.

Сүзлек: тургай, сандугач, карлыгач.

Җиһазлар: аудиоязмада «Кошлар тавышы», күчмә кошлар рәсемнәре, кроссворд.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку:

Ачылды ак калын юрган,
Исте апрель жилләре.
Кошлар кайта: сагындырган
Туган үскән жирләре.
Көннәрен юлда үткәреп,
Куанышып очалар.
Канатларына күтәреп,
Яз китерә ич алар.

2. Аудиоязма тыңлау: «Кошлар тавышы».

3. Кроссворд.

			Т	у	р	г	а	й			
А	к	к	о	ш							
С	ы	е	р	ч	ы	к					
		С	а	н	д	у	г	а	ч		
			к	а	р	л	ы	г	а	ч	

а) Бер кошым бар: тынмый,

Агачта оя кормый.

Өе – жирдә.

Жыры күктә. (Тургай)

б) Күктә оча, суда йөзә,

Муены озын, горур кош.

Кара да була ул, ак та

Исеме аның ... (аккош)

в) Агач башында йорты,

Эчендә яши – жырчы. (Сьерчык)

г) Ары да чут-чут,

Бире дә чут-чут.

Төскә матур булмаса да,

Сайравына тиңнәр юк. (Сандугач)

д) Кулы юк – балчык ташый.

Балтасы юк – оя ясый. (Карлыгач)

4. Дидактик уен. «Сорау – жавап».

- Көз көне жылы якларга китеп, кыш көне кайтучы кошлар ничек дип атала?

- Иң беренче нинди кошлар кайта?

- Нинди кош баласын башка кошлар тәрбияли?

- Сыерчык оясы булмаса, сыерчыклар кая оялый?

- Ни өчен каргалар, сыерчыклар жир сукалаучы трактор артыннан бара?

5. Әйтемнәр.

а) Кош оясын туздырма, башың авыртыр.

б) Кошларга таш атма, күзең сукураер.

в) Сыерчыкларга оя яса – эшең уңар.

г) Кош йомыркаларын ватма, күз яшеңне түгәрсең.

6. Жырлы-биюле уен «Ике аккош».

Балалар түгэрэккә басалар, ике бала уртада кала. Алар аккошлар була. Балалар жырлап әйләнэләр.

Очалар ике аккош,

Алар бара торгач,

Алар кечкенэләр.

Салют бирешэләр.

Кара кошкайларым,

Кара кошкайларым,

Кара күзкәйләрем,

Кара күзкәйләрем,

Алар бара торгач,

Алар бара торгач,

Утырып ял итэләр.

Иптәш сайлашалар,

Кара кошкайларым,

Кара кошкайларым,

Кара күзкәйләрем,

Кара күзкәйләрем.

Аккошлар түгэрәктән иптәшләрән сайлап алып, уртага чакырлар, урыннарын алышалар. Уен шулай дәвам итә.

Тема. Шигырь ятлау: Г.Юнусова. «Кара»

Бурычлар:

1. Балаларда матур әдәбият аша кошларга карата мәрхәмәт-лелек, сакчыл караш тәрбияләү.

2. Шигырьне ятлау теләге булдыру, хәтер сәләтен үстерү.

3. Шигырьне сәнгатьле укуларына ирешү, шигырьдә еш ишетелгән авазны танып белергә өйрәтү.

Сүзлек: сутлы кара туфрак, чем кара.

Жиһазлар: кош рәсемнәре.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 497 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Әйтөнү:

Карга кара, кара карга!

Каррык-каррык каркылдама.

2. Шигырь уку: Г.Юнусова. «Кара».

3. Балаларга сораулар:

- Карга канаты ни төсле?

- Кара төсне белер өчен кая карарга кирәк?

- Тагын чем-кара нинди кошлар туган якка кайтканнар?

4. Шигырьне яттан сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

5. Санамыш:

Каенда – карга,

Имәндә – чыпчык,

Жирдә – елан,

Һавада – кош,

Бар син дә оч.

6. Сүзле-хәрәкәтле уен «Әйтеп бирче, үскәнем».

Балалар түгәрәк ясап басалар. Бер бала санамыш ярдәмендә сайланып уртага чыгарыла, калганны күмәк жырлап әйләнәләр. Уртадагы балага төрле эшләр кушалар. Эшләр кошлар тематикасына багышлана.

- Әйтеп бирче, үскәнем,

Нинди төстә каргалар?

- Кара төстә, кара төстә,

Чем-кара ул каргалар.

- Әйтеп бирче, үскәнем,

Нинди төстә сыерчыклар?

- Яшькелт, кара яшькелт

Бу була сыерчыклар.

Проект. Урман. Кызыл китап

Тема. «Нәрсә ул Кызыл китап?»

Бурычлар:

1. Балаларда күмәк сөйләшүдә катнашу, бер-береңне тыңлый белү күнекмәләре формалаштыру.

2. Балаларның сорауларга ашыкмыйча, эзлекле итеп жавап бирү сыйфатын, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларның табигатьне саклау турындагы күзаллауларын киңәйтү, «Кызыл китап» турындагы белемнәрен тирәнәйтү, Татарстанның «Кызыл китабы» турында белешмә бирү, кыска хикәя төзи белүне камилләштерү.

Сүзлек: тыюлык, энже чәчәк (русча: ландыш), нәүрүз (русча: первоцвет), төнбоек, туй чәчәге, кеш.

Җиһазлар: слайдлар, рәсемнәр, фотолар.

Эшчәнлек барышы

1. Тәрбияче хикәясә.

Язның матур бер көнендә балалар урманга бардылар. Урман аларны бик шатланып, матур жырлары белән каршы алды. Алан тулы умырзаялар, нәүрүз, энже чәчәкләре үсә икән. Балалар күпләп шушы чәчәкләрне жыйдылар, урманда туйганчы уйнадылар. Урман гына никтер тынып, моңсуланып калды. Гүя ул борчулы иде. Балалар өйләренә кайтып киттеләр.

2. Үстерешле диалог.

- Ни өчен урман моңсуланып калган?

- Балалар урманга килгәч, нинди хата жибәргәннәр?

- Нәрсә ул «Кызыл китап?»

3. Табышмак:

Кош-корт, жәнлек, үсемлекләр,

Бетәбез дип торганда,

Бирешмәскә булганнар:

Саклар диеп, яklar диеп,

Аңа кереп тулганнар. («Кызыл китап»)

4. Слайдлар яки рәсемнәр карау. «Кызыл китап».

Тәрбияче: Җир йөзөндә бик сирәк очрый торган үсемлекләренә,

хайваннарны, кошларны Кызыл китапка кертэлэр. Алар саклауга мохтаж. Сирэк калган һәм бетеп баручы үсемлек, жәнлек, кош-кортларны саклап калуда тыюлыкларның эһәмияте зур. Анда эшләүчеләр мондагы хайваннарны, үсемлекләрне күзәтеп торалар, санын исәпкә алалар. Безнең республикабызда бик зур Раифа тыюлыгы бар. (Республикабызда Кызыл китапка кертелгән тереклек турында сөйләү). «Кызыл китап» ачылмалы календарьга охшаган. Аның битләрен яңалары белән алыштырырга яисә бөтенләй алып куярга мөмкин. Тыюлыкларда яшәүче хайваннарның, үсемлекләрнең, кошларның һ.б. саны арта, үрчи бара. Әгәр дә без табигатькә зыян салмасак, үсемлекләрне күпләп өзмәсәк, кошларны тотмасак, хайваннарны ауламасак, ул вакытта аларның саны артыр, алар саклауга мохтаж булмаслар иде. Шул вакытта аларны «Кызыл китап»тан чыгарырга да мөмкин булыр.

5. Үстерешле уен «Урман кагыйдәләре» (туп белән).

- Чәчәкләрне өзәргә ярамый!

- Кошларның ояларын туздырырга ярамый!

- Агачларны сындырырга ярамый!

- Керпе балаларын өйгә алып кайтырга ярамый! һ.б.

6. «Бирелгән сүзләрдән хикәя төзе!» уены.

Мәсәлән: урман, балалар, кош баласы, оя, шатлана, рәхмәт әйтә, жыр.

Үрнәк: Балалар урманга бардылар. Марат агач төбөндә кош баласын күреп алды. Балалар аны оясына менгезеп куйдылар. Әни кош аларга рәхмәт әйтеп, үзенен матур жырын сузды. Балалар ярдәм итә алуларына шатландылар.

7. Сүзле уен «Урманда» (балалар сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясыйлар).

Бергәләшеп жыйналып,

Без барабыз урманга.

«Хәерле юл» теләп, безгә

Күктә кояш елмая.

Канатларын жилпи-жилпи,

Күбәләкләр очалар.

Ак каеннар төпләреннән

Без гөмбәләр эзләдек.

Агач башында уйнаган

Тиеннәрне күзләдек.

Кызарган жиләкләрне

Салдык жыеп кәрзингә.

Урман озатып калды,

«Килегез!»- дип иртәгә.

Тема. Өңгөмө. «Урман – безнең байлыгыбыз»

Бурычлар:

1. Балаларда игътибарлылык, әйләнә-тирә табигатькә, урманга карата сакчыллык, миһербанлылык сыйфатлары, экологик культура тәрбияләү.

2. Табигатьтәге үзара мөнәсәбәтләрне күрә белү сәләтен, диалогик сөйләмне үстерү.

3. Татарстан жирлегендә үсә торган урман үсемлекләре турында белемнәрен камилләштерү; үз тәҗрибәсенә, белеменә таянып, агачлар турында кыска хикәя төзүдә күнектерү.

Сүзлек: колач, имән, карама.

Җиһазлар: аудиоязмада «Урман» музыкасы (Н.Җиһанов, «Кырлай» симфоник поэмасыннан), урман рәсемнәре, агач рәсемнәре, аю битлегә.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак.

Колач жәеп каршы ала,

Сулышларны киңәйтә.

Кайчак ул караңгы, шомлы,

Исемен аның кем әйтә? (Урман)

2. Музыка тыңлау: «Урман» (Н.Җиһанов көе, «Кырлай» симфоник поэмасыннан).

3. Үстерешле диалог.

- Бу музыканы тыңлаганда, сез урманны нинди итеп күз алдына китердегез?

- Урманның нинди төрләрән беләсез? (Ылыслы, яфраклы, катнаш)

- Урман кешегә ни өчен кирәк?

- Кошларга, хайваннарга, бөҗәкләргә урман ни өчен кирәк?

- Урман безгә нинди файда китерә?

- Әгәр урманнарны сакламасаң, нәрсә булырга мөмкин?

4. Дидактик уен. «Агачны таны һәм сөйлә!»

Балалар агач рәсемнәре төшерелгән карточкаларны алалар, исемен әйтәләр һәм үзенчәлекләрен сөйләләр.

1) Имән зур, көчле агач. Алар яктылык ярата. Имәннән йорт

жиһазлары ясыйлар, корабль төзелешендә кулланалар. Аннан кешеләргә дарулар да әзерлиләр. Имәннең себеркесе дә шифалы. Имән бер мең ел үсә ала.

2) Юкә июльдә чәчәк ата, безгә тәмле бал бирә, чәчәге дару була. Аның агачыннан кашыклар, төрле савытлар, йорт өчен кирәк-яраклар ясыйлар һ.б.

5. Жырлы уен «Урманга барам».

Балалар таралышып, салмак хәрәкәтләр ясап, жиләк жыялар һәм жырлылар.

Тиз-тиз итеп савытыма

Эре жиләкләр жыям.

Аларны йә киптерәм,

Йә татлы каклар коям.

Монда жиләк күп икән,

Аю-бүре юк микән.

Соңгы сүзне әйтүгә, «аю» килеп чыга һәм балаларны куа башлый.

6. Тизәйткеч ятлау, [ж] авазы.

Урманда жиләк жыйганда

Жиңен ерткан Жамалый.

Елама-елама, Жамалый,

Елап жиңең ямалмый.

7. Сынамышлар.

а) Кыш көне урман шауласа – көн жылыта.

б) Февральдә агачларда бәс күп булса, бал күп була.

в) Чикләвек күп, гөмбә аз булса – кыш салкын һәм карлы була.

г) Имәндә чикләвек күп булса – кыш салкын була.

**Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү:
Р.Төхвәтуллин. «Шомырт нигә елый?»**

Бурычлар:

1. Әдәби әсәрләр аша балаларда табигатькә сак караш, миһербанлылык, игътибарлылык тәрбияләү.

2. Балаларның монологик сөйләмен, фикерне бер юнәлешкә жыя белү сәләтен, хәтерне үстерү.

3. Әдәби жанрны аера белү күнекмәләрен, әсәрнең эчтәлеген

башкаларга житкерэ белүне камилләштерү.

Сүзлек: канат-ботак, әрнү, рәхимсез.

Жиһазлар: шомырт агачы рәсеме, туп, «Агачлар да авырый» мультфильмы.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 417 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Уен «Ми чарлау» (туп белән).

- Агач исеме?
- Нинди куаклар беләсез?
- Дару үләннәре?
- «Кызыл китап»ның файдасы нидә?
- Урман төрләрен атагыз.
- «Кызыл китап»ка кертелгән чәчәкләр ниндиләр?
- Файдалы бөжәкне атагыз.

2. Табышмак.

Иелә, бөгелә,

Ак мамыгы түгелә,

Кара күзе күренә. (Шомырт)

3. Хикәя уку: Р.Төхвәтуллин. «Шомырт нигә елый?»

4. Балаларга сораулар:

- Мин сезгә нәрсә укыдым? (Хикәя, шигырь, әкият)
 - Шомырт агачы ни өчен моңаеп басып тора?
 - Ни өчен ботакның яфраклары әрнеп, йөзләрен жыерган?
 - Шомырт, рәнжеп, кешеләргә нәрсә дигән?
 - Эти белән малай шомыртка ничек ярдәм иткәннәр?
 - Көз көне эти белән малай аланлыкка баргач, нәрсә күргәннәр?
 - Шомырт нигә елаган?
 - Сез шомырт ботагын сындыручыларга нәрсә әйтер идегез?
5. Балалар эшчәнлегенә (6 – 7 бала сөйли).
6. Мультфильм карау: «Агачлар да авырый».

Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү:

М.Пришвин. «Алтын болын»

Бурычлар:

1. Әдәби әсәрләр аша балаларда табигатькә карата уңай

мөнәсәбәтләр, бер-берсен тыңлый белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Балаларның табигать, андагы бәйләнешләр турында белергә теләкләрен, кызыксынучанлыklarын үстерү.

3. Әдәби жанрны аера, хикәянең эчтәлеген башкаларга житкерә белү күнекмәләрен камилләштерү.

Сүзлек: тузганак, гажәп.

Жиһазлар: тузганак рәсеме, аудиоязмада «Табигатьне саклайк!» жыры (Р.Харис сүзләре, Р.Әхиярова көе).

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 190 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Нечкә яшел сабакта

Юл буенда шар үскән.

Кай арада жил искән,

Ак шар очкан да киткән. (Тузганак)

2. Хикәя уку: М.Пришвин. «Алтын болын».

3. Балаларга сораулар:

- Мин сезгә нәрсә укыдым?

- Тузганак чәчәкләре өлгергән вакытта малайлар ничек итеп уйнаганнар?

- Авылда малайларның тәрәзә каршындагы болынны ничек дип атаганнар?

- Иртә белән малай болынны нинди төстә итеп күргән?

- Төш вакытында болын ничек үзгәргән?

- Кич белән болынның яшелләнгән күргәч, малай нишләгән?

- Ул тузганак чәчәкләрен нәрсә белән чагыштырган?

- Ни өчен тузганак малайлар өчен иң кызыклы чәчәк булып киткән?

- Ни өчен язучы болынны «алтын болын» дип атый?

4. Балалар эшчәнлегенә (6 – 7 бала сөйлә).

5. Сүзле-хәрәкәтле уен «Апрель» (сүзләргә туры китереп балалар хәрәкәтләр ясылар).

Гөрләвекләр агалар,

Күктә кояш елмая.

Каңгылдашып, торналар

Тезелеп үтте бая.

Инешләрдә коена
Канатланып үрдәк-каз.
Жирне яшәртеп безгә
Гөлләр алып килә яз.

6. Жыр тыңлау: «Табигатьне саклыйк!» (Р.Харис сүзләре, Р.Әхиярова көе).

Проект. Китап кайдан килә?

Тема. Китапханәгә экскурсия

Бурычлар:

1. Балаларда китапханәче хезмәтенә карата ихтирам, китапханәдә үз-үзеңне тоту белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Китапханә белән турыдан-туры таныштыру аша балаларда күзәтүчәнлек, игътибарлылык, эзлекле фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларга китапханәче һөнәренә мөһимлеген аңлату.

Сүзлек: редактор, китап төпләү, китап бастыру.

Жиһазлар: «Китапханәче» рәсеме.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Тавышсыз, кулсыз булса да,

Күп сүзле, күп рәсемле.

Нинди тылсымлы әйбер ул?

Син, дускай, беләсеңме? (Китап)

2. Китапханәгә экскурсия:

- Китапханә ни өчен кирәк?

- Ул нинди заллардан тора?

- Киштәләр нинди бүлекләргә бүленгән? Ни өчен?

- Китапханәдә үзеңне ничек тотарга кирәк?

- Китапханәче нинди эшләр башкара?

3. Мәкаль: Эчтәлегә буенча фикер алышу.

Китап укысаң – белемәң артыр, укымасаң – белгәнең дә оны-тылыр.

4. Зиһен уены «Кайда, нәрсә, ничек?»

- Китапның гомере озын булсын өчен, нәрсә эшләргә кирәк?

- Китапка язар өчен башта нәрсәләр кирәк?
- Язучы, шагыйрь китап өчен нәрсә яза?
- Редактор нишли?
- Кем китап бастыра?
- Китапның битләрен нишләтәләр? (Ябыштыралар, төплиләр)
- Рәссам нишли?
- Кайчан китап эзер була? (Тышлап, исем кушкач)

5. Тел көрмәкләндергеч «Тап».

Тап-тап-тап – кызыклы китап.

Тап-тап-тап – калын китап.

Тап-тап-тап – рәсемле китап.

Тап-тап-тап – бу минем китап.

Тап-тап-тап – миңа бир китап.

Тема. Бирелгән сүзләрдән хикәя төзү: «Китап кибете»

Бурычлар:

1. Балаларда сөйләм әдәбе тәрбияләү.
2. Логик фикерләү, ижади күзаллау сәләтен үстерү.
3. Балаларда логик кысага сыйган эзлекле хикәя төзи белү күнекмәләре формалаштыру.

Сүзлек: таж, керле кул, керсез күңел.

Җиһазлар: ак чәчәк (ромашка) тажлары.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль. Эчтәлеге буенча фикер алышу.

Китап – кешенең дустаны.

2. Шигырь уку: Х.Шабанов. «Кадерлә син китапны».

Китап – киңәшчәң синең, Битләрен дә ертма син.

Дустың, ярдәмчәң синең. Ул яратмый пычракны,

Ул хөрмәткә бик хаклы, Керне, тузанны, тапны.

Кадерлә син китапны. Саф, керсез күңелең белән

Почмакларын бөкләмә, Бик чиста тот китапны.

3. Бирелгән сүзләрдән хикәя төзү. Мәсәлән: сатучы, китап, касса, акча, кызыклы, рәсемнәр, киштә.

4. План.

- Кибеткә кем белән бардыгыз?
- Кибеттә нәрсәләр сатыла?
- Китап сайлауда кем ярдәм итте?
- Акчаны кайда түләдегез?
- Сезгә нинди тылсымлы сүзләр ярдәм итте?
- Сезнең уй-кичерешләрегез?

5. Балалар эшчәнлегә (6 – 7 бала).

6. «Ак чәчәк» уены. [к], [л] авазлары кергән сүзләр табу (ак чәчәкнең таж яфракларындагы ижекләргә куеп, сүзләр ясау).

Мәсәлән: ка - л, ку - л, кы - л, ки - л, кү - л.

Тема. Шигырь уку: Х.Халиков. «Китап докторы»

Бурычлар:

1. Балаларда китапларга сак караш, хөрмәт тәрбияләү.
2. Сорауларга эзлекле, жыйнак, төгәл һәм матур итеп жавап бирә белү күнекмәләрен, логик фикерләү сәләтләрен үстерү.
3. Шигырь жанрын аера белүне камилләштерү, кыска хикәя төзүләренә ирешү.

Сүзлек: китап докторы, дәва, чир.

Жиһазлар: эчтәлекле рәсемнәр, микрофон.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 161 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Табышмак:

Кечкенә генә сандыкка

Бөтен дөнья сыйган. (Китап)

2. Шигырь уку: Х.Халиков. «Китап докторы».

3. Балаларга сораулар:

- Мин нәрсә укыдым? (Хикәя, әкият, шигырь)

- Китап ничек авырый?

- Китапны ничек дәваларга була?

4. Сүзле уен «Киресен әйт».

Алырга – куярга.

Калын – юка.

Ачарга – ябарга.

Кызык – кызганыч.

Матур – ямьсез.

Яхшы – начар.

5. Зиһен уены «Тәртип буенча тез».

Китап ремонтлау буенча эчтәлекле рәсемнәр бирелә. Балалар шул рәсемнәрне тәртибе буенча тезеп чыгалар һәм сөйләп бирәләр.

6. Уен-интервью (алып баручы бала үзен журналист итеп күрсәтә, микрофон ярдәмендә сораулар бирә):

- Син китап укырга яратасыңмы?
- Нинди китаплар яратасың?
- Нинди әкият (шигырь, хикәя) геройлары сиңа ошый? Ни өчен?
- Китапларны ничек саклайсың?
- Китап бите ертылса, нишлисең?
- Китапларны каян аласың?
- Китапларны кем яза, кем төпли, сата?

Проект. Космос

Тема. «Нәрсә ул Кояш системасы?»

Бурычлар:

1. Тирә-юньне, табигатьне аңларга һәм сакларга сәләтле социаль актив, ижади шәхес тәрбияләү.

2. Балаларның аралашу осталыкларын, вакыйгаларның яңа эзлеклелеген төзи белү күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның Кояш системасы турындагы белемнәрен камилләштерү.

Сүзлек: Кояш системасы, галәм – космос, орбита, күк жисемнәре, метеорит.

Жиһазлар: күк жисемнәре керткән рәсемнәр, фотографияләр, слайдлар, сюжетлы-рольле уен өчен кирәк-яраклар.

Эшчәнлек барышы

1. «Зирәкләргә табышмаклар»:

- а) Өй башына утырган, жир йөзен нур белән тутырган. (Кояш)
- б) Зур палас төбөндә йомры калач. (Ай һәм йолдызлар)
- в) Төнлә калка, көндөз ята. (Ай)

2. Үстерешле диалог.

- Ай, кояш, йолдызларны ничек дип атыйлар? (Күк жисемнәре)

- Тагын нинди күк жисемнәрен беләсез?

- Космос дип нәрсәне атыйлар? (Космос ул – жирдән күренә торган тирәлек: йолдызлар, кояш, планеталар, метеоритлар)

3. Тәрбияче хикәясе (интерактив такта яки рәсемнәр, фотографияләр ярдәмендә):

Кешеләрне элек-электән күк йөзе, йолдызлар, ай, кояш кызыксындырган. Аларны тикшерер өчен галимнәр телескоп уйлап тапканнар. Галәмдә барлыгы тугыз планета бар: Плутон, Нептун, Меркурий, Венера, Марс, Уран, Жир, Юпитер һәм Сатурн. Алар Кояш тирәли әйләнә. Бер-берсенә бәрелмиләр, чөнки һәрберсенен үз юлы (орбитасы) бар. Бу планеталар һәм Кояш Кояш системасы дип атала. Жир планетасы – тереклек булган бердәнбер планета. Кояш – безгә жылылык һәм яктылык бирүче йолдыз.

4. Сүзле уен «Кояш һәм йолдызлар». [з] авазы (сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр башкарыла):

Иртән кояш күренә,

Лампочка күк кабыналар,

Менеп китә үренә.

Жем-жем итеп яналар.

Сокланабыз эшенә –

Нәрсә соң ул, балалар?

Нур сибә бар кешегә.

Без беләбез: йолдызлар.

Көне буе йоклыйлар да,

Бергәләп акрын һәм тиз кабатлау:

Төн житкәч, уяналар,

«Без-з-з, йолдыз-з-з-лар».

5. Шигырь уку: Г.Гыйльманов. «Чүмеч йолдыз».

Чүмеч йолдыз яши күктә, –

Ул һәр танда сихри суын

Төнлә чыгып карагыз.

Сибеп чыга үләнгә.

Балкып жемелди башласа,

«Чык» диләр аны кешеләр,

Гел яхшыга юрагыз!

Чык – суның иң чистасы.

Бу йолдызның күк йөзөндә

Чүмеч йолдыз – йолдызларның

Эше жайлы көйләнгән.

Иң шәбе, иң остасы!

6. Сюжетлы-рольле уен «Космонавтлар».

Тема. Әңгәмә. «Космонавтика көне»

Бурычлар:

1. Балаларда уен барышында ярдәмләшү, бер-береңә булышу күнекмәләре тәрбияләү.

2. Балаларның кызыксынучанлыгын, алган белемнәрен мөстәкыйль куллана белү сәләтен үстерү.

3. Космонавтика көне турында белемнәрен формалаштыру.

Сүзлек: ракета, космонавт, космонавтика көне, скафандр, глобус.

Җиһазлар: «Космоска очучы» рәсеме, кәгазьдән киселгән йолдызлар, аудиоязмада «Яшь космонавтлар» жыры (Т.Мөхәммәтшин сүзләре, Ф.Әхмәтов көе), рәсемнәр, фотолар, слайдлар, глобус.

Эшчәнлек барышы

1. Җир макеты – глобусны карау.

- Безнең планетабыз нинди?

- Зәңгәр төс нәрсә аңлата?

- Яшел төс нәрсәне билгели?

- Җирнең нинди «туганнарын» беләсез?

- Җир башка планеталардан нәрсә белән аерыла?

- Анда нинди материклар бар?

2. Тәрбияче хикәясә (слайдлар яки рәсемнәр, фотолар ярдәмендә):

Кешеләрне электән үк күк җисемнәре кызыксындырган. Алар галәмгә очу турында хыялланганнар. Галимнәр космик корабль уйлап тапканнар. Галәмгә башта кешеләрне очыртырга курыкканнар. Шуңа күрә иң беренче булып галәмгә этләрне жибәреп караганнар. Ул этләрнең исеме «Белка» һәм «Стрелка» булган. Алар галәмнән исән-имин әйләнеп кайткач, кешеләр үзләре очканнар. Иң беренче булып галәм кинлекләрен яулаган кеше – Ю.А.Гагарин. Шуннан бирле 12 нче апрель һәр елны Космонавтика көне дип билгеләп үтелә. Космонавтлар алар бик көчле, кыю, батыр кешеләр. Космик корабльләр елдан-ел камилләшә бара. Очучылар ачык космоска чыгалар. Аларның киёмнәре скафандр дип атала. Башларына шлем, аякларына махсус итекләр кияләр. Космоста очучылар яши торган станцияләр бар. Анда космонавтлар бик озак вакытлар яши алалар.

3. Уен-викторина (туп белән):

- Космоска нәрсә белән очалар?

- Беренче космонавт кем?

- Җир йөзөндәге иң тиз транспорт төре нинди?

- Космонавт костюмы ничек атала?
- Сиз нинди планеталарны беләсез?
- Галәмдә иң зур һәм иң кызу йолдыз?
- Чын космонавт нинди була?

4. Хәрәкәтле уен «Кем күбрәк йолдыз жыя?»

Тәрбияче:

Күктәге йолдызларны

Тизрәк тотасы килә.

Галәмдәге серләрне

Бик тиз беләсе килә.

(Тәрбияче төрле төстәге йолдызларны идәнгә сибә).

Балалар:

Галәмгә без очарбыз,

Йолдызларны тотарбыз.

Очкан чакта болытларны,

Ак жилләрне кочарбыз.

(Балалар идәндәге йолдызларны жыялар. Кем күбрәк жыя, шул жиңүче була).

5. Жыр тыңлау: «Яшь космонавтлар» (Т.Мөхәммәтшин сүзләре, Ф.Әхмәтов көе).

Тема. Шигырь уку: Йолдыз. «Сәлам, галәм!»

Бурычлар:

1. Әдәби әсәрләрдән кызыклы сюжетлар кулланып, балаларда юмор хисе тәрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, логик фикерләү сәләтен, житезлекләрен үстерү.

3. Балаларның галәм турындагы белемнәрен системалаштыру, диалогик сөйләм формаларын камилләштерү, оригами ысулы белән уенчык ясарга өйрәтү.

Сүзлек: сер, метеорит яңгыры.

Жиһазлар: планета сурәтләнгән битлекләр, һәр бала өчен кәгазь.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 375 бит.

Эшчэнлек барышы

1. «Ми чарлау» уены.

- Күк жисемнэрен атагыз.
- Планета исемнэрен белэсезме?
- Безгэ жылылык һәм яктылык бирүче йолдызның исеме ничек?
- Беренче космонавт кем?
- Жир макеты нэрсэ ул?
- Галэмгэ очучы очкыч ничек атала?
- Безгэ нэрсэ якынак: болытлармы, эллэ кояшмы?
- Безгэ иң якын күк жисеме нинди?

2. Шигырь уку: Йолдыз. «Сэлам, галэм!»

3. Балаларга сораулар:

- Айнуур исемле малай кемнэргэ хэбэр бирэ?
- Ул марсианнарга көз турында нинди сораулар бирэ?
- Айнуур аларны ничек итеп чакыра?

4. Сүзле уен «Галэм». [ж], [ш] авазлары.

Балалар түгэрэккэ басалар. 9 планета битлеклэре балаларга таратыла.

Жи- ши- жи-

Шу- жу- шу-

Жу- шу- жу-

Ши- ши- жи-

Космонавт булырбыз,

Галэм буйлап очарбыз.

Галэмдэге серлэрне

Сезгэ кайтып сөйлэрбез,- дип түгэрэк буйлап йөрилэр. «1, 2, 3» сүзлэрэнэ битлеклэр кигэн балалар Кояш системасында урнашу тэртибен саклап тезелергэ тиешлэр: Кояш – Меркурий – Венера – Жир – Марс – Юпитер – Сатурн – Уран – Нептун – Плутон (планеталарны киметеп алырга да була).

5. Космик табышмаклар:

а) Зэңгэр яулык буйлап сары шар тэгэри. (Күк йөзе, Кояш)

б) Яктырта, лэкин жылытмый. (Ай)

в) Нинди яңгыр чылатмый? (Метеорит яңгыры)

г) Ул булса көн, ул булмаса төн. (Кояш)

д) Үзе ялтырый, үзе калтырый. (Йолдызлар)

е) Тау аркылы ук аттым,
Аткан угым югалттым. (Йолдыз атылу)

6. Балалар эшчәнлегә – оригами (балалар белән кәгазьдән бөкләп ракеталар ясау).

Проект. Спорт

Тема. «Казанда Универсиада»

Бурычлар:

1. Балаларда спортка карата уңай караш, сәламәт яшәү рәвеше тәрбияләү, сәламәтлек өчен файдалы һәм кызыклы эшчәнлеккә өстенлек бирү омтылышы булдыру.

2. Спорт уеннары, күнегүләре, спортка бәйле вакыйгалар белән кызыксынуларын үстерү.

3. Татарстан спортчыларының физкультура һәм спорт өлкәсендә ирешкән кайбер уңышлары, Казанда үтәчәк Универсиада турында мәгълүмат бирү.

Сүзлек: Универсиада, символ, континент, чемпион.

Жиһазлар: Универсиаданың символы, флагы, йолдызы, уен өчен рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырьдән өзек уку: Г.Морат. «Физкультура».

Көн дә күнегүләр ясым:	Көчле, нык булып, чыныгып
Гер күтәрәм, туп тибәм ...	Үсәсем килә тизрәк.
Шаккатмассыз, әгәр мәшһүр	... Туган телне сакларга да,
Чемпион чыкса миннән.	Туган телне яklarга да
	Сәламәт акыл кирәк.

2. Балаларга сораулар:

- Спорт кешегә ни өчен кирәк?
- Иртән күнегүләр ясыйсызмы?
- Аларның кеше организмына нинди файдасы бар?
- Спорт белән дус булмаган балалар нинди булалар?

3. Тәрбияче хикәясә (Универсиада флагы тоткан Юни рәсеме күрсәтелә).

Бу 2013 елда Казанда үтәчәк Универсиада символы барс ма-

лае Юни рәсеме. Универсиада – спорт ярышлары һәм уеннары. Бу уеннар үткәрелә башлауга 50 елдан артык вакыт үткән. Биш төстәге йолдыз Универсиада флагын бизи. Бу ярышларда биш континенттан килгән студентлар катнаша. Биш төстәге йолдыз биш континентны аңлата. Европа – зәңгәр, Азия – сары, Африка – көрән, Австралия – яшел, Америка – кызыл төс белән бирелгән. Бу спорт ярышлары аша төрле континент кешеләре арасында дуслык ныгый. Универсиада программасында спортның 13 төре бар: жиңел атлетика, футбол, баскетбол, нәфис гимнастика, фехтование, йөзү, су полосы, теннис, өстәл теннисы, волейбол, суга сикерү, дзюдо, спорт гимнастикасы.

Татарстан спортчылары барлык спорт ярышларында катнашалар һәм призлы урыннарны алалар. Мәсәлән: 2008 елда Пекинда уздырылган Олимпия уеннарында Татарстаннан 12 спортчы катнашты. Аннан 7 спортчы бүләкләр алып кайтты. Шуларның өчесе алтын медаль иде. Чаллы кызы Гөлнара Галкина-Сәмитова жәйге Олимпиада уеннарында чемпион булды. Безнең республикабызда биш дөнья чемпионы яши. Татарстанның барлык шәһәр һәм авылларында спорт белән шөгыйльләнүчеләр өчен төрле шартлар тудырыла, чөнки спортның кеше тормышында эһәмияте бик зур (тәрбияче хикәясен слайдлар, фотолар, рәсемнәр ярдәмендә сөйли).

4. Сүзле уен «Шаян балалар» (балалар ирекле басалар, сүзгә туры китереп, хәрәкәтләр ясыйлар).

Бигрәк шаян инде без,	Аннан сулга карыйбыз
Тик тормыйбыз бер дә без.	Һәм сикерә башлыйбыз.
Кулларны күтәрәбез,	Шул арада иелеп,
Аннары төшерәбез.	Басарга өлгерәбез.
Чүгәлибез, торабыз,	Тирән итеп сулыйбыз,
Башны уңга борабыз.	Ял итәргә туктыйбыз.

5. Дидактик уен «Бу нинди спорт төре?»

Тәрбияче спорт өчен кирәк – яраклар төшерелгән рәсемнәр күрсәтә, балалар спорт төрен атыйлар. Мәсәлән: шайба, кәшәкә – хоккей, кимоно – карате, туп – футбол, шар, ракетка – өстәл теннисы һ.б.

Тема. Рәсем буенча хикәя төзү. «Спорт майданчыгында»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен тыңлый, кирәк вакытта башкаларның җавапларын тулыландыра белү сыйфатлары тәрбияләү.

2. Балаларның хәтерен, ижади күзаллауларын, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Тәрбияче тәкъдим иткән рәсем буенча зур булмаган күмәк хикәяләр төзеп сөйләү күнекмәләрен камилләштерү; сәләмәтлекнең мөһим булуын төшендерү.

Сүзлек: гайрәт.

Җиһазлар: «Спорт майданчыгында» рәсеме, спорт җиһазлары төшерелгән рәсемнәр.

Эшчәнлек барышы

1. Санамыш:

Бер, ике, өч,

Бездә гайрәт, бездә көч!

2. Фикер алышу.

- Бу санамышны нинди балалар әйтә?

- Алар көчне ничек җыярга мөмкин?

- Сөз үзегезне көчле, гайрәтле дип әйтә аласызмы?

3. Рәсем карау: «Спорт майданчыгында» (тәрбияче балалар җавабын схема ярдәмендә тактага төшереп бара).

- Рәсемдә елның кайсы вакыты?

- Балалар кайда?

- Спорт майданчыгына алар нигә килгәннәр?

- Аларның кулларында нәрсәләр күрәсез?

- Рәсемнең алгы өлешендәге кыз белән малай нишлиләр?

- Алар янындагы кыз нәрсә белән шөгыйльләнә?

- Арткы планда балалар нишли?

- Ничек уйлыйсыз, бу балалар нинди булып үсәләр?

- Сөз нинди спорт төрләре белән шөгыйльләнәргә яратасыз?

4. Тәрбияче хикәясе:

Җәйге матур көндә балалар спорт майданчыгына килделәр. Алар спорт белән шөгыйльләнәргә яраталар. Балалар кулларына

спорт кирәк-яраклары тотканнар. Мәйданчыкта һәр бала үзенә яраткан спорт төрә белән шөгылләнә. Рәсемнең алгы өлешендә кыз белән малай кыршау белән гимнастика ясый. Алар янында кыз сикергәчтә сикерә. Рәсемнең арткы өлешендә малай белән кыз туплы уйный. Бер малай баскычтан өскә үрмәли, ике малай тасмалар белән күнегүләргә ясый. Бу балалар көчле, кыю, җитез, сәламәт булып үсәләр.

5. Балалар эшчәнлегә.

6. Сүзле-хәрәкәтле уен «Эзләп тап».

Балалар түгәрәккә басалар. Бер бала читкә китеп күзен йома. Тәрбияче, алдан әзерләнгән спорт җиһазлары яисә рәсемнәре арасыннан берне сайлап, балаларга күрсәтә. Читтә торган баланы чакырып уртага бастыралар. Балалар:

Без әти белән кибеткә бардык,

Әйт әле, Азат, без нәрсә алдык? – диләр.

Түгәрәктәге балалар тәрбияче күрсәткән спорт җиһазы турында сөйләләр. Мәсәлән: ул түгәрәк, сикерә, суда батмый, аны тибеп, чөеп уйныйлар, тәгәри, төрле төстә була (Туп); ул агачтан эшләнгән, озын, кыш көне кирәк, кардан бара, таяклары бар (Чаңгы) һ.б. Уртадагы бала жавабын белсә, рәсемнәр арасыннан табып күрсәтә.

Тема. Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Зарядкага бас»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият аша балаларда көндәлек хәрәкәт эшчәнлегенә ихтыяҗ формалаштыруны давам итү, спорт белән шөгылләнү теләге тәрбияләү.

2. Балаларның хәтер сәләтен, бер-берсен тыңлый белүләрен, сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен үстерү.

3. Шигырь аша кеше тормышында спортның әһәмияте турындагы белемнәрен камилләштерү.

Сүзлек: жиләс.

Җиһазлар: зарядка ясаучы балалар рәсемнәре.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 307 бит.

Эшчэнлек барышы

1. Мәкаль:

Сәламәт тәндә – сәламәт акыл.

Эчтәлегә буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: Г.Юнысова. «Зарядкага бас».

3. Балаларга сораулар:

- Урыныңнан торгач, нишлэргә кирәк?

- Кайчан чыныгып үсеп була?

- Чыныгуда безгә нәрсәләр ярдәм итә?

4. Балалар эшчәнлегә (5 – 6 бала ятган сөйли).

5. Сүзле-хәрәкәтле уен «Шаян балалар» (кабатлап уйнау).

Бигрәк шаян инде без,	Аннан сулга карыйбыз
Тик тормыйбыз бер дә без.	Һәм сикерә башлыйбыз.
Кулларны күтәрәбез,	Шул арада иелеп,
Аннары төшерәбез.	Басарга өлгерәбез.
Чүгәлибез, торабыз,	Тирән итеп сулыйбыз,
Башны уңга борабыз.	Ял итэргә туктыйбыз.

Проект. Габдулла Тукай ижаты

Тема. Әдәби викторина. «Мультфильмда кунакта»

Бурычлар:

1. Г.Тукай әкиятләре, шигырьләре аша балаларда матур әдәбият белән кызыксыну, аларны укырга теләк тәрбияләү.

2. Балаларның игътибарлылыкларын, хәтерләрен, фикерләү сәләтен үстерү.

3. Таныш әдәби сюжетлар буенча балаларның Г.Тукай ижаты буенча алган белемнәрен камилләштерү.

Сүзлек: сайрый, әгъза, гайрәтле, шәкерт.

Җиһазлар: «Гали белән кәжә», «Җил һәм яңгыр», «Кызык-лы шәкерт» мультфильмнары.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку:

- Һич сине куркытмасыннар

Шүрәле, жен һәм убыр.

Барчасы юк сүз – аларның

Булганы юктыр гомер!

2. Балаларга сораулар:

- Сез бу шигырь юлларын ничек аңлайсыз?

- Бу геройларны кайда очратырга була?

- Бу геройлар кайсы әкияттә яши?

- Әкият геройларын кайда күреп була?

- Бу әкиятләрне кем язган?

- Сез бу язучы турында нәрсәләр беләсез?

3. Әдәби викторина: «Г.Тукай шигырьләрен беләсеңме?»

- Кайсы шигырьдә куян яшь балага үзенә хәсрәтен сөйли?

(«Бичара куян»)

- Тын да алмыйча, шауламыйча, кошлар сайравын тыңлай.

(«Кошларга»)

- Г.Тукайның кайсы жырын басып тыңлайбыз һәм ни өчен?

(«Туган тел»)

- Кайсы шигырьдә пәси гаилә әгъзасы булып санала? («Безнең гаилә»)

- Авызы белән балчык ташып, матур итеп оя ясаучы кош...

(«Карлыгач»)

- Көчле сарык белән гайрәтле кәжә кайсы әкияттә яши?

(«Кәжә белән сарык әкияте»)

4. Тизәйткеч: [а] авазы.

Аз-маз алдап өйрәнгәч,

Алдарны да алдаган.

Алдап, алты адым да

Алга китә алмаган.

5. Зиһен үстерү уены «Яхшы – начар». Мәсәлән: мультфильмнар карау яхшы – күңелне күтәрә, яхшы гадәтләргә өйрәтә, үзен өчен яналыклар ачасың; мультфильмнар озак карау начар – вакытны ала, уйнарга вакыт калмый, озак утырып торырга кирәк һ.б.

6. Мультфильмнар карау (заманча итеп эшкәртелгән Г.Тукай әсәрләреннән эшләнгән мультфильмнар карау. «Гали белән кәжә», «Жил һәм яңгыр», «Кызыклы шәкерт» һ.б.).

Тема. Сәхнөлөштөрү: Г.Тукай. «Кызыклы шәкерт»

Бурычлар:

1. Балаларның Г.Тукай ижаты буенча алган белемнәрен гомумиләштерү һәм балаларда шигърият белән кызыксыну тәрбияләү.

2. Телнең сәнгатьлелеген камилләштерү, хәтер сәләтен үстерү.

3. Шигърьдәге төп фикерне аңларга, әсәрне сәхнөлөштерергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: шагыйрь, язучы, ятим, аума, газәплыйсың, ауный-сым килә, мәмай, яшьләй, жайсыз, каткач буыннар, уңайсыз.

Жиһазлар: магнитофон, эт битлеге, «Шагыйрьнең балачагы» поэмасы буенча слайдлар яки рәсемнәр.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 389 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр жырлау: «Туган тел».
2. «Г.Тукайның балачагы» поэмасыннан өзек уку (слайдлар яки рәсемнәр ярдәмендә).
3. Балаларга сораулар. «Г.Тукайның тормыш юлы».
 - Тукай кайсы айда туган?
 - Әти-әнисе турында нәрсәләр беләсез?
 - Сөз аның нинди шигърьләрен, әкиятләрен беләсез?
 - Ни өчен Г.Тукай ижатын без бүгенге көндә дә өйрәнәбез?
 - Г.Тукай әсәрләре безне нәрсәгә өйрәтә?
4. Шигърь уку: Г.Тукай. «Кызыклы шәкерт».
5. Балаларга сораулар:
 - Малай Акбайны нәрсә эшләргә өйрәтә?
 - Акбай ничек итеп жавап бирә?
 - Малай Акбайны ни өчен ачулана?
 - Шигърь нәрсәгә өйрәтә?
6. Шигърьне сәхнөлөштөрү: Г.Тукай. «Кызыклы шәкерт».
7. Дидактик уен «Табышмакның жавабын әйт – кайсы әсәрдән икәннен бел!»
 - а) Мыегы бар, сакалы юк,

Туны бар, чапаны юк. («Безнең гаилә») б) Сакаллы килеш туа,
Берәү дә гажәпләнми аңа. («Гали белән кәжә») в) Чуар, йомшак күлмәге,
Тотсаң уңа бизәге.
Тоттырмый, китә очып,
Я кала жирдә посып. («Бала белән күбәләк») г) Туннарга киендерә,
Жылыта, сөендерә.
Тоягы була ярык,
Исеме аның ... (сарык). («Кәжә белән сарык әкиятә») д) Урманнан чыгар, үзе чабар. («Бичара куян») е) Нәкъ кеше кебек үзе,
Бар маңгаенда мөгезе.
«Былтыр кысты», - дип акыра,
Туганнарын чакыра. («Шүрәле») ж) Кычкырадыр: «Качма! Качма! Тукта, тукта и карак!» («Су анасы»)

Тема. Шигырь уку: Г.Тукай. «Эш беткәч, уйнарга ярый»

Бурычлар:

1. Матур әдәбият аша балаларда тырышлык, игътибарлылык, сабырлык кебек сыйфатлар тәрбияләү.

2. Балаларның әдәби әсәрләрен тыңлый һәм аңлай белү сәләтен, эчтәлеге буенча сорауларга тулы җавап бирә белү күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның Г.Тукай ижаты турындагы белемнәрен баету һәм камилләштерү.

Сүзлек: заман, сабыр, ихлас, дөрт.

Җиһазлар: рәсем-иллюстрацияләр, аудиоязма, «Эш беткәч, уйнарга ярый» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Тырышкан табар, ташка кадак кагар.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Шигырь уку: Г.Тукай. «Эш беткәч, уйнарга ярый».

3. Балаларга сораулар:

- Мин сезгә нәрсә укыдым? (Шигырь, әкият, хикәя)
- Шигырь хикәядән ничек аерыла?
- Жәйге көндә өстәл янында сабый нишли?
- Кояш аны тышка нинди сүзләр белән чакыра?
- Кояшның сүзенә каршы баланың жавабы нинди?
- Өй түрендә сандугач ни дип сайрый?
- Сандугачка каршы биргән жавабында бала нәрсә ди?
- Бакчадагы алмагач тышка сабыйны ничек итеп чакыра?
- Сабый алмагачка нәрсә дип җавап кайтара?
- Дәресен тәмамлагач, бала нишли?
- Кояш, алмагач, сандугач, агачлар малайны ничек каршы ала?

4. Мультфильм карау: Г.Тукай «Эш беткәч, уйнарга ярый».

5. «Мәкальне дәвам ит!» уены (туп белән; эчтәлекләре буенча фикер алышу).

а) Хөрмәтнең төбе – ... (хезмәт).

б) Хезмәт иясе – ... (хөрмәт иясе).

в) Уңган кеше – ... (алтын кеше).

г) Тырышкан табар – ... (ташка кадак кагар).

д) Сүзең белән мактанма – ... (эшең белән мактан).

е) Бетми калган эш – ... (пешми калган җимеш).

6. Сүзле уен «Булышу». [з], [д] авазлары (балалар сүзләргә туры китереп хәрәкәتلәр ясыйлар).

Тышка чыктык,

Ике кулга балта тоттык,

Ике кулга пычкы тоттык.

Утын ярдык:

Утын кистек:

Дддак-дддак, дддак-дддак.

Зиң-зиң, зиң-зиң.

Өйгә кайттык.

Тема. «Г.Тукай һәм балалар»

Бурычлар:

1. Балаларда бер-берсен тыңлый белү сыйфаты, татар шагыйре Г.Тукай ижатына кызыксыну тәрбияләү.

2. Балаларның шигырьләрне сәнгатьле сөйләм осталыккла-

рын, логик фикерләү сәләтен үстерү.

3. Балаларның үзләре уйлап тапкан табышмаклар аша уй-фикерләрен башкаларга житкерә алуларына, сэнгатые итеп таныш шигырьләрен сөйләүләренә ирешү.

Сүзлек: зирәк, тел остасы.

Жиһазлар: рәсемнәр, атрибутлар, «Кәжә белән сарык» мультфильмы.

Эшчәнлек барышы

1. Шигырь уку:

Табышмакларның жавапларын

Эзләмә әллә кайдан.

Уйласаң әгәр тырышып,

Тиз табарсың Тукайдан.

2. «Зирәкләргә табышмак» (Г.Тукай әсәрләрендәге геройлар турында балалар табышмаклар уйлап әйтәләр).

3. Дидактик уен «Кайсы әкият кирәк-яраклары?» (атрибу-тлар, рәсемнәр: тарак, капчык, күбәлек тоткыч, түбәтәй, балта, салам һ.б.).

4. Конкурс «Нәни тел остасы» (балалар эти-әниләре белән берлектә ятлаган шигырьләренә яттан сөйләләр).

5. Жыр жырлау: «Бишек жыры» (Елак кыз Әнвәрәне бишек жыры белән йоклату).

6. Мультфильм карау: «Кәжә белән сарык».

Проект. 9 май – Жиңү көне **Тема. Ветераннар белән очрашу.** **«Алар безгә Жиңү бүлүк итте»**

Бурычлар:

1. Балаларда патриотик хисләр, туган якка, туган телгә, Ва-танга мэхәббәт тәрбияләү.

2. Туган ил һәм дөнъядагы вакыйгалар белән кызыксынучан-лыкларын үстерү.

3. Ветераннарыбызның Бөек Ватан сугышында күрсәткән ба-тырлыклары турында белемнәрен киңәйтү.

Сүзлек: Бөөк Ватан сугышы, Жиңу көне, парад, ветеран, батыр, патриот.

Жиһазлар: Бөөк Ватан сугышы геройлары турында стенд, «Хәтер» китабы, аудиоязмада «Жиңу көне» жыры (А.Гайнетдинова сүзләре һәм көе), чәчәкләр.

Эшчәнлек барышы

1. Жыр тыңлау: «Жиңу көне» (А.Гайнетдинова сүзләре һәм көе).

2. Стенд карау: «Бөөк Ватан сугышы каһарманнары».

3. «Хәтер» китабы белән танышу.

4. Фикер алышу (солдатларның батырлыклары, үз илен яратучы чын патриот булулары турында сөйләшү).

- Сугышта һәлак булганнарны ничек атыйлар? (Геройлар, батырлар)

- Бөөк Ватан сугышында Жиңу яулап кайткан сугышчыларны хәзер ничек дип йөртәләр? (Ветераннар)

- Ветераннар белән кайда һәм нинди очрақларда очрашканыгыз бар?

- Безнең Бөөк Ватан сугышында һәлак булган геройларның исеме кайсы китапта язылган?

- Хәтер китабын ни өчен илебезнең горурлыгы дип атыйлар?

5. Бөөк Ватан сугышы ветераны чыгышы.

6. Балалар эшчәнлеге: «Жиңу көне»нә багышланган шигырьләр сөйләү.

7. Бөөк Ватан сугышы ветераннарына чәчәкләр бирү.

8. Һәйкәлгә чәчәкләр кую.

Тема. Хикәянең эчтәлеген сөйләү.

Л.Кассиль «Күңелләрдә мәңге сакланыр»

Бурычлар:

1. Балаларда Ватанга мэхәббәт, патриотик хисләр, кыю һәм батыр булу теләге тәрбияләү.

2. Хикәянең эчтәлеге буенча сорауларга төгәл, һәркем иштерлек һәм аңларлык итеп, грамматик яктан дөрөс жәмләләр

белән жавап бирү күнекмәләрен үстөрү.

3. Бирелгән хикәя аша сугышчыларыбызның Бөөк Ватан сугышында күрсәткән батырлыклары турындагы белемнәрен киңәйтү.

Сүзлек: Кремль стенасы, гранит йолдыз, мәңгелек ут, ант, Ватанга тугрылык, пионер.

Жиһазлар: слайдлар яки рәсемнәр.

Матур әдәбият: Ф.Ю.Юсупов. «Гөлбакча», 121 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Слайдлар яки рәсемнәр карау. «Бөөк Ватан сугышы геройлары» (аларның батырлыклары турында сөйләшү).

2. Хикәя уку: Л.Кассиль. «Күнелләрдә мәңге сакланыр».

3. Балаларга сораулар:

- Батыр солдат кабере кайда?

- Аны ничек хөрмәтлиләр?

- Ул солдат ничек һәлак булган?

- Нәрсә ул мәңгелек ут?

- Яшь солдат батыр каберенә карап нәрсә уйлый?

- Пионерлар Билгесез солдат каберендә нинди вәгъдә бирәләр?

- Ни өчен «Тынычлык булсын!» дип телибез?

- Мәңгелек ут янына барганыгыз бармы, анда баргач нинди тойгылар кичерәсез?

4. Хикәянең эчтәлеген сөйләү (6 – 7 бала сөйли).

5. Мәкальләр, әйтемнәр (эчтәлекләре буенча фикер алышу).

а) Ил тыныч булса, без дә тыныч.

б) Батыр иле өчен үләр.

в) Ир егет үзе өчен туа, иле өчен үлә.

6. Хәрәкәтле уен «Кем житез?»

Командалар алдында старт сызыгы, 1 метр ара билгеләнә. Старт сызыгынан 3,5 метр ара калдырып, һәр команда каршысына идәнгә кыршау яткырып куела. Сигнал буенча командада беренче торучылар ком тутырылган кечкенә капчыкларны өчәр тапкыр ыргыталар да команданың артына барып басалар. Чираттагы уенчылар шуны кабатлыйлар. Кыршауга капчыкларны

күбрэк төшерэ алган команда жиңүче була.

Проект. Хуш бакчам, исәнме, мөктәп!

Тема. «Без барабыз мөктәпкә»

Бурычлар:

1. Балаларда белем алуға омтылыш уяту.
2. Сөйләм телен, фикерләү сәләтен, танып белү активлыгын үстерү.

3. Балаларның мөктәп турында күзаллауларын киңәйтү.

Сүзлек: кыңгырау, эсбап, сумка сөйрәлер.

Жиһазлар: «Укытучы» рәсеме, таблица, уку эсбаплары, бозгыч, карандаш, китап, дәфтәр, уенчыклар, аудиоязмада «Хуш, сөекле бакчабыз» жыры (Ә.Бикчәнтәева сүзләре, Н.Лотфуллина көе).

Эшчәнлек барышы

1. Табышмаклар бакчасы.

а) Арттан калмас ияер,

Начар булсаң – сөйрәлер. (Укучы сумкасы)

б) Бары тик сине тыңлый,

Башыңда нинди уй –

Ул шуны жырлый. (Каләм)

в) Каләм, кара аласың,

Ак юлына язасың. (Дәфтәр)

г) Үзе укый белмәсә дә,

Гомере буе яза. (Ручка)

д) Бер тартмада алты дус,

Алтысында алты төс.

Ләкин алар барсы да

Башкаралар бер үк эш. (Буяу карандашлары)

е) Юк аягы, юк күзе,

Сөйли, өйрәтә үзе,

Телгә аннан оста юк,

Аннан якын дус та юк. (Китап)

ж) Кара кыр буйлап

Ак куян чаба. (Акбур)

3) Сумка тотып керәсен,

Белем алып чыгасың. (Мәктәп)

2. Үстерешле диалог «Без мәктәпкә барабыз».

- Көз житкәч, балалар кая баралар?

- Мәктәпкә баручы балаларны кемнәр дип атыйлар?

- Укырга, язарга, жир, табигать, тормыш серләрен аңларга

кем ярдәм итә?

- Кыңгырау тавышы нәрсә турында хәбәр итә?

- Укучыларның сумкасында нәрсэләр бар?

- Мәктәптә үзеңне ничек тотарга кирәк?

3. «Кем тизрәк мәктәпкә жыена?» уены (уку эсбапларын уку-чы сумкасына тутыру).

4. Уен-реклама.

Алып баручы балаларга уку эсбаплары сайлап алырга куша. Һәр бала үз эсбапларына реклама ясарга тиеш. Иң күп билгеләр әйтеп мактый алган бала жиңүче була.

5. Дидактик уен «Сүз яса һәм жөмлә төзе!» [м] авазы.

М- ... (ал) М- ... (арт)

М- ... (ул) М- ... (арс)

М- ... (ич) М- ... (арш)

6. Жыр тыңлау: «Хуш, сөекле бакчабыз» (Ә.Бикчәнтәева сүзләре, Н.Лотфуллина көе).

Хуш, сөекле бакчабыз,

Сау булыгыз, апалар!

Кала курчакларыбыз,

Безне көтә парталар.

Кушымта: Парталар, парталар,

Үзләренә тарталар.

Мәктәпләр дә матурлана,

Нурлар сибеп таң аткач.

Бик күңелле була икән,

Китапларны яраткач.

Кушымта: шул ук.

Тема. Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Һәркем эштә»

Бурычлар:

1. Балаларда театр сәнгате аша эстетик зәвык тәрбияләү.

2. Образлар аша баланың күзаллау сәләтен, фантазиясен, сөйләм телен үстерү.

3. Әкиятне сәхнәләштергәндә балаларны образга керергә, авазларны, сүзләрне ачык, дәрәс итеп әйтергә өйрәтүне дәвам итү.

Сүзлек: сабак, булдыклы, гадел, тугры, шөшле.

Җиһазлар: туп, театр киёмнәре.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 401 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Мәкаль:

Уйнавын уйна, эшең турында да уйла.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

2. Әкият уку: Г.Тукай. «Һәркем эштә».

3. Балаларга сораулар:

- Әкият кем турында бара?

- Борһанетдин ни өчен сабакка бармый?

- Борһанетдин атка нәрсә тәкъдим итә?

- Ат ни өчен уйнаудан баш тарта?

- Борһанетдинның ничек итеп күңел ачасы килгән?

- Умарта корты ничек жавап бирә?

- Кош Борһанетдин үтенечен ни өчен кабул итми?

- Малайның нәрсә уйлаганын беләсезме?

4. Әкиятне сәхнәләштерү.

5. Тел төзәткеч [ш] авазы.

Көчле кеше очлы шөшле белән

Шушы төшне тиште.

6. Дидактик уен «Сүзләр чылбыры» (туп белән).

Эшчән кешегә нинди сыйфатлар хас икәнлеген әйтү.
Мәсәлән: уңган, булган, тырыш, эшчән, булдыклы, ярдәмчел, төгәл, сәләтле, жаваплы, тәртипле, гадел, чыдам, түзем, тугры һ.б.

Тема. Шигырь ятлау: Б.Рәхмәт. «Мәктәпкә»

Бурычлар:

1. Балаларда башкаларны игътибар белән тыңлый белү сыйфаты тәрбияләү.

2. Баларның хәтерен, сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен үстерү.

3. Балаларның шигырь эчтәлеге буенча сорауларга тулы

жавап бирулэренэ ирешү, укырга телэк уяту.

Сүзлек: тормышка юл.

Жиһазлар: курчак, жилэк, кармак төшерелгән рәсемнәр яки уенчыклар.

Матур әдәбият: К.В.Закирова. «Балачак аланы», 533 бит.

Эшчәнлек барышы

1. Тел шомарткыч. [ш] авазы.

Беләсеңме?

Үзе яхшының

Эше дә яхшы,

Үзе яхшыга

Кеше дә яхшы.

2. Мәкаль:

Мәктәп – белем йорты.

Эчтәлеге буенча фикер алышу.

3. Шигырь уку: Б.Рәхмәт. «Мәктәпкә».

4. Балаларга сораулар:

- Кулга чәчәкләр тотып без кая барабыз?

- Әтиләр ничек катлый?

- Әниләр нәрсә әйтә?

- Дәү әтиләр, дәү әниләр нинди телэк телиләр?

5. Шигырьне яттан сөйләү (5 – 6 бала сөйли).

6. Арифметик табышмак:

Без, без, без идек,

Без 5 кенә кыз идек.

Килеп керде Хәдичә, –

Без инде хәзер ничә? һ.б.

7. Әйлән-бәйлән уены (балалар теләге буенча).

Ел ахырында үзләштерелергә тиешле белем һәм күнекмәләр (зурлар төркеме)

Танып белү	Аралашу	Матур әдәбият уку
<p>- транспорт төрләрән кеше тормышын жинеләйтә, уңайлыklar тудыра торган әйберләрне белү;</p> <p>- предметның төсе, күләме, формасы, зурлыгы, авырлыгы, нинди материалдан эшләнган булуы турында сөйли алу, аларны төркемләү;</p> <p>- төрле һөнәрләр (төзүчеләр, авыл эшчәннәре һ.б.) турында белү;</p> <p>- туган шәһәр (авылың), туган илң, аның башкаласы, юл йөрү кагыйдәләрен белү;</p> <p>- үз туганнары, үзе турында сөйли алу, өй адресын әйтү;</p> <p>- табигать күренешләрен күзәтеп, алар арасындагы бәйләнешләр турында нәтижә чыгара алу, кайбер закончалыкларны белү.</p>	<p>- сөйләмдә төрле кушма жөмлөләр куллану, туры һәм кыек сөйләмнән файдалану;</p> <p>- үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча мөстәкыйль рәвештә хикәя төзү;</p> <p>- әкиятләрнең ахырын тәмамлау, зур булмаган әдәби эсәрләрнең эчтәлеген сөйләгәндә интонацияләрдән дәрәс файдалану;</p> <p>- сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләр куллану;</p> <p>- мәгънәдәш сүзләр һәм капмакаршы сүзләр куллану;</p> <p>- аралашуда актив булу, теләп катнашу.</p>	<p>- эсәрнең жанрын билгели алу (әкият, хикәя, шигырь);</p> <p>- зур булмаган эсәрләрне сәхнәләштерү, рольләргә бүлеп шигырьләрен сөйләү;</p> <p>- яраткан язучыларны атып белү;</p> <p>- уку методик комплектында күрсәтелгән 2 – 3 шигырьне сөйләү, табышмак, мәкальләрен иске төшереп әйтү;</p> <p>- әдәби персонажның кылган гамәлләре турындагы фикерләрен башкаларга сөйләү;</p> <p>- үзенә яраткан китабы турында башкаларга сөйли белү.</p>

Балаларның белем дәрәжәләре үсеше күрсәткече (зурлар төркеме)

Танып белү

Югары дәрәжә (3 балл). Бала транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтә, уңайлыklar тудыра торган эйберләрне таний һәм әйтә. Предмет һәм аның үзенчәлекләре (төсе, формасы, күләме, нинди материалдан булуы) турында сөйли, аларны төркемли белә. Төзүче, транспорт хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында белә. Юл йөрү кагыйдәләрен дәрәс әйтә. Туган иле, шәһәре (авылы), Россиянең, Татарстанның башкаласы турында белә. Үз туганнары, үзе турында сөйли, адресын әйтә. Табигатьтәге кайбер закончалыкларны белә, алар арасындагы бәйләнешләр турында нәтижә чыгара.

Уртача дәрәжә (2 балл). Бала транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтә, уңайлыklar тудыра торган эйберләрне атаганда хата жиберә, ләкин үзлектән төзәтә. Предмет һәм аның үзенчәлекләре (төсе, формасы, күләме, нинди материалдан булуы) турында тулысынча сөйләми, исенә төшергәч, өстәп сөйли белә, төркемли ала. Төзүче, транспорт хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында мәгълүматны тулысынча биреп бетерә алмый. Туган иле, шәһәре (авылы), Россиянең, Татарстанның башкаласы турында белә. Үз туганнары, үзе турында аз сөйли, сораулар биргәч, үзлектән тулыландыра. Табигатьтәге кайбер закончалыкларны аңлатканда, үзара бәйләнешләр турында нәтижә чыгарганда кыенлыklar кичерә.

Уртачадан түбән дәрәжә (1 балл). Бала транспорт төрләрен, кеше тормышын жиңеләйтә, уңайлыklar тудыра торган эйберләрне атаганда хата жиберә. Предмет һәм аның үзенчәлекләре (төсе, формасы, күләме, нинди материалдан булуы) турында тәрбияче ярдәмәннән башка сөйли белми, төркемли алмый. Төзүче, транспорт хезмәткәрләре, авыл эшчәннәре хезмәте турында мәгълүматы юк. Туган иле, шәһәре (авылы), Россиянең, Татарстанның башкаласы турында әйтә белми. Үз туганнары, үзе турында тәрбияче ярдәмдә сөйли. Адресын белми. Табигатьтәге кайбер закончалыкларны аңлата,

үзара бәйләнешләр турында нәтижә чыгара алмый.

Аралашу

Югары дәрәжә (3 балл). Сөйләмдә төрле кушма жөмлөләр куллана белә, туры һәм кыек сөйләмнән файдалана. Үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча мөстәкыйль рәвештә хикәя төзи. Әдәби әсәрләрнең эчтәлеген сөйләгәндә, ижади хикәяләр төзөгәндә интонацияләрдән дәрәс файдалана. Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләр куллана белә. Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләрне дәрәс әйтә белә. Тәрбияче һәм балалар белән аралашуда теләп катнаша. Үстерешле аралашуда катнашу дәрәжәсе камил.

Уртача дәрәжә (2 балл). Сөйләмдә төрле кушма жөмлөләр кулланганда хаталар жиберә, үзлектән төзәтә белә. Үз тәҗрибәсеннән чыгып, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча хикәя төзөгәндә тәрбияче ярдәмен көтә, бик үк мөстәкыйль түгел. Әдәби әсәрләрнең эчтәлеген тулы бирми, ижади хикәяләр төзөгәндә ижади түгел. Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда, ягымлы сүзләрне аз куллана. Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләрне әйткәндә хаталар жиберә. Тәрбияче һәм балалар белән аралашуда катнаша, үстерешле аралашуда катнашуы камил дәрәжәдә түгел.

Уртачадан түбән дәрәжә (1 балл). Бала сөйләмдә гади жөмлөләр куллана, үз тәҗрибәсеннән чыгып, начар сөйли, эчтәлекле рәсемнәр, картиналар буенча хикәя төзөгәндә тәрбияче ярдәмен көтә. Әдәби әсәрләрнең эчтәлеген план буенча сөйли белми, ижади хикәяләрнең эчтәлеге гади, интонацияләрдән файдаланмый. Сөйләмдә, башкалар белән аралашканда ягымлы сүзләрне аз куллана. Мәгънәдәш сүзләр, капма-каршы сүзләрне әйтми. Тәрбияче һәм балалар белән аралашуда сирәк катнаша, үстерешле аралашуда катнашуы юк дәрәжәдә.

Матур әдәбият уку

Югары дәрәжә (3 балл). Әсәрнең жанрын (әкият, хикәя) аера ала. Зур булмаган әсәрләрне сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлөп шигырьләр укуда актив катнаша, тиз истә калдырып, ятган сөйли.

Язучыларны таний һәм атый, әсәрләрен белә. Шигырьләрне, мәкальләрне, санамышларны сөйләмдә мөстәкыйль куллана. Әдәби персонажларның кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә. Үзенәң яраткан китабы турында башкаларга сөйләп бирә ала.

Уртача дәрәжә (2 балл). Әсәрнең жанрын (әкият, хикәя) аерганда ялгышлыklar жиберә, ләкин тәрбияче ярдәмдә үзлектән төзәтә ала. Зур булмаган әсәрләрне сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлөп шигырьләр укуда активлык күрсәтми, ләкин катнаша. Язучыларны таний, әсәрләрен әйтүдә кыенлыklar кичерә. Шигырьләрне, мәкальләрне, санамышларны сирәк куллана. Әдәби персонажларның кылган гамәлләренә бәя биргәндә, хаталар жиберә. Үзенәң яраткан китабы турында башкаларга тулы итеп сөйләми.

Уртачадан түбән дәрәжә (1 балл). Әсәрнең жанрын (әкият, хикәя) аера алмый. Зур булмаган әсәрләрне сәхнәләштерүдә, рольләргә бүлөп шигырьләр укуда катнашырга теләге юк. Язучыларны танымый, әсәрләрен әйтә алмый. Шигырьләрне, мәкальләрне, санамышларны кулланмый. Әдәби персонажларның кылган гамәлләренә бәя бирә белми. Үзенәң яраткан китабы турында башкаларга сөйли белми.

Ел ахырында үзлөштөрөлөргө тиешле белем һәм күнекмэләр (мәктәпкә әзерлек төркеме)

Танып белү	Аралашу	Матур әдәбият уку
<p>- сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында күзаллау;</p> <p>- экологик бәйләнешләрне аңлата алу, кешенең табигать белән бәйләнеше, үзара йогынтысын белү;</p> <p>- табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүматлы булу;</p> <p>- предметларны үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары буенча аерып ала һәм төркемле белү;</p> <p>- үзе, әти-әнисе турында сөйли белү (фамилиясен, исемен, әтисенен исемен, адресын, телефон номерын әйтә алу), өлкәннәр хезмәте, аларның эшлекле сыйфатлары турында мәгълүматлы булу.</p>	<p>- күмәк сөйләмдә катнашу (сораулар бирә, сорауларга тулы җавап кайтара, вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эзлекле, мәгънәле һәм аңлаешлы итеп сөйли);</p> <p>- сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгънәсе буенча аңлап, төгәл куллану;</p> <p>- сүзләренә контексттагы мәгънәсенә туры китереп сөйли белү күнекмәләре булу;</p> <p>- предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып, ижади хикәяләр төзи белү;</p> <p>- тәрбияче һәм яшьтәшләре белән әдәпле итеп сөйләшә белү.</p>	<p>- әсәрнең жанрын билгели алу (әкият, хикәя, шигырь);</p> <p>- китап геройларының хәленә керә белү, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирү, үз мөнәсәбәтен белдерү;</p> <p>- шигырьләренә, сәхнәләштергән әсәрләренә сәнгатьле итеп сөйләү, эчтәлегенә буенча сорауларга җавап бирә белү;</p> <p>- иллюстрацияләргә, рәсемнәргә карап, өйрәнгән матур әдәбият әсәрләрен тану;</p> <p>- китаплардан яңа белемнәр алу мөмкинлеген аңлау.</p>

Балаларның белем дәрәжәләре үсеше күрсәткече (мәктәпкә әзерлек төркеме)

Танып белү

Югары дәрәжә (3 балл). Бала сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында күзаллы. Экологик бәйләнешләргә аңлата ала, кешенең табигать белән бәйләнеше, үзара йогынтысын белә. Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмат бирә ала. Предметларның үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары турында сөйли, аларны төркемле белә. Үзе, эти-әнисе турында сөйли белә (фамилиясен, исемен, әтисенең исемен, адресын, телефон номерын әйтә ала), өлкәннәр хезмәте, аларның эшлекле сыйфатлары турында мәгълүматы бар.

Уртача дәрәжә (2 балл). Сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында баланың күзаллавы житәрлек дәрәжәдә түгел. Экологик бәйләнешләргә күрүдә авырыксына, тәрбияче яки балалар ярдәмендә үзе жавап бирә. Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүматы бар, дәрәс итеп тәрбияче ярдәмендә аңлата. Предметларның үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары турында сөйләгәндә хаталар жибәрә, төркемләгәндә хаталар жибәрсә, үзлектән төзәтә белә. Үзе (фамилиясе, исеме, әтисенең исеме, адресы, телефон номеры, эти-әнисе) турында мәгълүматы тулы түгел.

Уртачадан түбән дәрәжә (1 балл). Сәламәт яшәү рәвеше, дәрәс туклану турында бала күзалламый. Экологик бәйләнешләргә, кешенең табигать белән бәйләнеше, үзара йогынтысы турында әйтә белми. Табигатьнең төрле объектлары турында мәгълүмат бирә алмый. Предметларның үзләренә генә хас билгеләре, үзенчәлекле сыйфатлары турында сөйли, әмма аларны төркемләми. Үзе (фамилиясе, исеме, әтисенең исеме, адресы, телефон номеры, эти-әнисе) турында мәгълүматы аз.

Аралашу

Югары дәрәжә (3 балл). Бала күмәк сөйләмдә актив катнаша (сораулар бирә, сорауларга тулы жавап кайтара, вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эшлекле, мәгънәле, аңлаешлы

итеп сөйли). Сөйлөмдө төрлө сүз төркөмнөрөн мэгънәсе буенча аңлап, төгәл куллана ала. Сүзләрне контексттагы мэгънәсенә туры китереп сөйли белә. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып, үзлектән ижади хикәяләр төзи белә. Тәрбияче һәм яшътәшләре белән әдәпле итеп сөйләшә белә. Бәйләнешле сөйләме чиста, грамматик яктан дәрәс.

Уртача дәрәжә (2 балл). Бала күмәк сөйлөмдә катнаша (сорауларны аз бирә, сорауларга җавап кайтара, вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эзлекле сөйләгәндә хаталар җибәрә, ләкин үзлектән төзәтә). Сөйлөмдө төрлө сүз төркөмнөрөн мэгънәсе буенча кулланганда хаталар җибәрә. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып ижади хикәяләр төзегәндә, хаталар җибәрә, тәрбияче ярдәмендә үзлектән төзәтә ала. Тәрбияче һәм яшътәшләре белән әдәпле итеп сөйләшә белә.

Уртачадан түбән дәрәжә (1 балл). Бала күмәк сөйлөмдә катнашмый (сораулар бирә, сорауларга тулы җавап кайтара алмый; вакыйгалар, фактлар, күренешләр турында эзлекле сөйләгәндә хаталар җибәрә, үзлектән төзәтә белми). Сөйлөмдө төрлө сүз төркөмнөрөн мэгънәсе буенча кулланганда хаталар җибәрә. Предметлар, картиналар, рәсемнәр буенча, үз тәҗрибәсеннән чыгып, үзлектән ижади хикәяләр төземи.

Матур әдәбият уку

Югары дәрәжә (3 балл). Әсәрнең жанрын билгели ала (әкият, хикәя, шигырь). Китап геройларының хәленә керә белә, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә, үз мөнәсәбәтен белдерә. Шигырьләренә, сәхнәләштерелгән әсәрләренә сәнгатьле итеп сөйли, эчтәлегә буенча сорауларга җавап бирә белә. Иллюстрацияләр, рәсемнәргә карап, өйрәнгән матур әдәбият әсәрләрен таный. Китаплардан яңа белемнәр алу мөмкинлеген аңлый.

Уртача дәрәжә (2 балл). Әсәрнең жанрын билгеләүдә (әкият, хикәя, шигырь) хаталар җибәрә. Китап геройларының хәленә керә белә, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә, үз мөнәсәбәтен аңлата алмый. Шигырьләренә, сәхнәләштергән әсәрләренә сөйләгәндә, сәнгатьлелек җитми. Эчтәлегә буенча сорауларга җавап биргәндә, хаталар җибәрә. Иллюстрацияләр, рәсемнәргә

карап, өйрөнгөн матур эдәбият эсэрлэрен таныганда, хаталар жибэрэ, күп очракта үзлектән төзәтми. Китаплар белән кызыксына, мөстәкыйльлеге чамалы.

Уртачадан түбән дәрәжә (1 балл). Бала эсэрнең жанрын (әкият, хикәя, шигырь) тәрбияче ярдәменнән башка билгели алмый. Китап геройларының хәленә керә белми, кылган гамәлләренә дәрәс бәя бирә алмый, үз мөнәсәбәтен дәрәс аңлата алмый. Шигырьләрне тиз истә калдырмый, сәхнәләштергән эсэрләрне сөйләгәндә, сәнгатьлелеге, ижадилыгы юк. Эчтәлеге буенча сорауларга тәрбияче ярдәмендә жавап бирә яки бирә алмый. Иллюстрацияләр, рәсемнәргә карап, өйрөнгөн матур эдәбият эсэрлэрен таныганда, күп хаталар жибэрэ. Китаплар белән кызыксынмый.

Кулланылган әдәбият

1. Әдәп – матур гадәт: балалар бакчалары тәрбиячеләре, татар телен өйрәтүче тәрбиячеләр, башлангыч сыйныф укытучылары өчен методик кулланма / Төз.: *З.М.Зарипова*. - Яр Чаллы, 2009.
2. Әхлак белеме: кече һәм урта яшьтәге мәктәп балалары, ата-аналар, укытучылар, сыйныф житәкчеләре, балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм педагогик уку йортлары студентлары өчен хрестоматия / Төз.: *В.С.Казыйханов*. - Яр Чаллы, 2000.- 188 б.
3. Бала бишеге – гомер ишеге: башлангыч сыйныф укытучылары, балалар бакчаларында, милли төркемнәрдә тәрбиячеләр, ата-аналар өчен халык авыз ижаты әсәрләре жыйнагы / Төз.: *Ф.Зарипова*, ижади төркем. - Яр Чаллы: Идел-йорт, 2000.- 130 б.
4. Балалар бакчасы: ата-аналар һәм татар балалар бакчалары өчен хрестоматия / Төз.: *Ф.Ю.Юсупов*. - Казан: Раннур, 2002.- 650 б.
5. Балалар бакчасында татарча сөйләм үстерү дәрәсләре: балалар бакчаларында эшләүче тәрбиячеләр өчен методик кулланма / Төз.: *З.М.Зарипова, А.И.Касыймова*. - Казан, 2010.
6. Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү программасы / М.А.Васильева, В.В.Гербова, Т.С.Комарова ред.; 4 нче русча басмадан *К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, З.Г.Ибраһимова, Г.Р.Гыйләжәтдинова, Ф.Ж.Жәләлетдинова* тәрж.- Казан: Мәгариф, 2006.- 286 б.
7. Бал бабай: балалар бакчаларында эшләүче тәрбиячеләр, башлангыч сыйныф укытучылары өчен кулланма / Төз.: *З.М.Зарипова, И.М.Хәмитов*. - Яр Чаллы, 2000.- 167 б.
8. Балалар бакчасында тәрбия һәм белем бирү программасы / Төз.: *К.В.Закирова, Р.А.Борханова*. - Казан: Хәтер, 2000.- 192 б.
9. Балачак аланы: балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм эти-әниләр өчен хрестоматия / Төз.: *К.В.Закирова*. - Казан: РИЦ, 2011.- 560 б.
10. Белем бирү һәм тәрбия процессында милли төбәк компоненты: балалар бакчалары тәрбиячеләре, татар телен өйрәтүче тәрбиячеләр, башлангыч сыйныф укытучылары өчен методик кулланма / Төз.: *З.М.Зарипова*, ижади төркем. - Яр Чаллы, 2000.- 70 б.
11. *Бородич А.М.* Методика развития речи детей. - Москва: Просвещение, 1981.- 255с.
12. Гөлбакча (балалар бакчалары өчен хрестоматия): балалар бак-

чаларында эшләүче тәрбиячеләр өчен кулланма / Төз.: *Ф.Ю.Юсупов, З.Ф.Камалова, Р.А.Борханова.*- Казан: Татар. кит. нәшр., 1990.- 254 б.

13. *Закирова К.В., Гаффарова С.М.* Эткәм-әнкәмнең теле: балалар бакчасы тәрбиячеләренә кулланма.- Казан: Мәгариф, 1997.- 152 б.

14. *Закирова К.В.* Уйный-уйный үсәбез (балалар бакчасында уеннар): балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма.- Казан: Мәгариф, 2005.- 175 б.

15. *Зиннурова Ф.М.* Үз илемдә, үз телемдә: логопедлар, тәрбиячеләр һәм укытучылар өчен методик кулланма.- Казан: Мәгариф, 2009.- 167 б.

16. Иң матур сүз: ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен хрестоматия / Төз.: *К.В.Закирова.*- Казан: Мәгариф, 2000.- 335 б.

17. *Исәнбәт Н.* Балалар фольклоры.- Казан: Татар. кит. нәшр., 1984.- 488 б.

18. *Казыйханов В.С.* Әхлак дәресләре: укытучылар, сыйныф житәкчеләре һәм тәрбиячеләр өчен дәрес эшкәртмәләре.- Яр Чаллы, 1998.- 240 б.

19. *Каишанова М.Ф.* Балалар бакчаларында телдән сөйләмгә өйрәтүнең фәнни-методик нигезләре: монография.- Казан: РИЦ «Школа», 2009.- 160 б.

20. *Каишанова М.Ф.* Иң гүзәл тел – туган тел: балалар бакчасында сөйләм телен үстерү буенча методик кулланма.- Казан: РИЦ «Школа», 2009.- 200 б.

21. *Каишанова М.Ф.* Иң татлы тел – туган тел: балалар бакчалары өчен сөйләм үстерү буенча методик кулланма.- Казан: Мәгариф, 2004.- 446 б.

22. *Каишанова М.Ф.* Уйныйк әле, балалар: 1 нче китап.- Казан: РИЦ, 2011.- 216 б.

23. Көч һәм рух тамырлары: ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен хрестоматия / Төз.: *К.В.Закирова, Р.А.Низамов.*- Казан: Мәгариф, 1998.- 223 б.

24. *Подрезова Т.И.* Материалы к занятиям по развитию речи.- Москва: Айрис-пресс, 2006.- 256 с.

25. Программа по обучению детей русскому языку / Сост.: *З.М.Зарипова, Л.З.Галиуллина, Д.Г.Мансурова, С.Г.Хисамутдинова, А.М.Лотфуллина, Г.Х.Сулейманова, Р.М.Алексеева, Е.И.Муллахметова,*

Л.З.Касаева.- Набережные Челны, 2004.- 111 с.

26. Раушан көзге (татар балалар әдәбиятыннан хрестоматия): педагогика училищеларының мәктәпкәчә яшьтәге балаларны тәрбияләү бүлгегә өчен кулланма / Төз.: *Р.Ш.Халикова.*- Казан: Мәгариф, 1993.- 255 б.

27. Табигатькә сәяхәт: милли балалар бакчаларында, башлангыч сыйныф укытучыларына дәрәсләр үткәргәндә, ата-аналарга бала тәрбияләүдә куллану өчен методик эшләнмә / Төз.: *Г.М.Хәкимова.*- Яр Чаллы, 2007.- 103 б.

28. Татар халык табышмаклары.- Яр Чаллы: Идел-йорт, 2000.- 96 б.

29. Татар халык уеннары / Төз.: *Р.Ягъфәров.*- Казан: Мәгариф, 2002.- 159 б.

30. Театр уйнап үсәбез: балалар бакчасында эшләүче тәрбиячеләр өчен ярдәмлек / Төз.: *А.Т.Хужина.*- Яр Чаллы, 2009.- 58 б.

31. Туган телем – бөек анам теле: татар балаларын ана теленә өйрәтү өчен тәрбиячеләргә методик кулланма / *З.М.Зарипова* житәкчелегәндә.- Яр Чаллы, 2004.- 127 б.

32. *Ушакова О.С.* Развитие речи дошкольников.- Москва, 2011.- 237 с.

33. *Ушакова О.С., Струнина Е.М.* Диагностика речевого развития дошкольников.- Москва: Академия, 1999.- 160 с.

34. *Шәех Л.* Жил каян килә: урта яшьтәге мәктәп балалары өчен фәнни-популяр басма.- Казан: Татар. кит. нәшр., 2008.- 80 б.

35. *Шәехова Р.К., Закирова К.В.* Иҗат баскычлары: мәктәпкәчә тәрбия учреждениеләре тәрбиячеләренә, башлангыч сыйныф укытучыларына һәм эти-әниләргә тәкъдим ителә.- Казан: РИЦ «Школа», 2001.- 61 б.

36. Юлда йөрсән, уяу бул: балалар бакчасында эшләүче тәрбиячеләр өчен методик кулланма / Төз.: *Ф.Л.Гыйниятуллина.*- Яр Чаллы, 2008.- 64 б.

37. *Ягъфәров Р.Р.* Ал кирәк, гөл кирәк (уеннар китабы): укытучылар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен кулланма / *Р.Р.Ягъфәров.*- Казан: Мәгариф, 1995.- 126 б.

38. *Ягъфәров Р.Р.* Кәжә-мәкәржә: балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен кулланма.- Казан: Мәгариф, 1994.- 110 б.

Эчтәлек

Аңлатма язуы.....	3
Тәрбиячегә ярдәмлек йөзеннән сөйләм үстерү методикасы.....	6
Комплекслы-тематик план.....	8
Зурлар төркеме.....	8
Минем бакчам.....	13
Балалар бакчасы буйлап сәяхәт.....	13
Рәсем карау һәм хикәя төзү: «Балалар бакчасында».....	14
Шигырь ятлау: М.Фәйзуллина. «Өлкән группага күчкәч».....	15
Мин яратам сине, Татарстан.....	16
Әңгәмә: «Туган ил кайдан башлана?».....	16
«Башкалабыз – Казан».....	17
Шигырь уку: Р.Рәкыйпов. «Мин яратам сине, Татарстан».....	18
Яхшы сүз – жан азыгы.....	19
Өстәл театры. «Өч кыз». Татар халык әкиятә.....	19
Хикәянең эчтәлеген сөйләү: Ә.Бикчәнтәева. «Тәмле сүз».....	20
Абдулла Алиш ижаты.....	21
«А.Алиш – балалар язучысы».....	21
Хикәя уку: А.Алиш. «Каз белән аккош».....	22
Хуш киләсен, ямьле көз!.....	23
Бакча тирәли сәяхәт. «Жәйләр үтте, көзләр житте».....	23
Рәсем буенча хикәя төзү. «Көзгә табигать».....	24
Шигырь ятлау: Х.Халиков. «Көз».....	25
Көз күчтәнәчләре.....	26
Яшелчәләр күргәзмәсенә сәяхәт. «Көзгә могжиза».....	26
Сәхнәләштерү: В.Хәйруллина. «Яшелчәләр бәхәсе».....	28
Шигырь ятлау: Х.Гарданов. «Түтәлләрдә үсте яшелчә».....	29
Икмәк – яшәү терәге.....	30
«Игенче хезмәте белән танышу».....	30
Әңгәмә. «Икмәк – тормышның нигезе».....	31
Әкият уку: «Икмәк». Төрөкмән халык әкиятә.....	32
Минем гаиләм, өем, йорт җиһазлары.....	33
Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү. «Безнең гаилә».....	33
«Әби-бабайларны хөрмәтлик».....	34
Шигырь ятлау: Ә.Бикчәнтәева. «Дәү әнием».....	36

«Һәркемнең үз йорты бар».....	37
Әңгәмә. «Йорт жиһазлары».....	38
Шигырь уку: Ә.Ерикәй. «Әти йорт төзи».....	40
Табын янында.....	41
Савыт-саба кибетенә сәяхәт.....	41
Чагыштырма хикәя төзү. «Чәйнек белән самавыр».....	42
Әңгәмә. «Мин кунак яратам».....	43
Хикәя сөйләү: «Тәлинкәнең төбе нинди?».....	45
Киёмнәр дә безне бизиләр.....	46
Киём-салым кибетенә сәяхәт.....	46
Әңгәмә. «Милли киёмнәр».....	47
Саулык – зур байлык.....	49
«Су, һава һәм кояш – безнең белән гел юлдаш!».....	49
Сәхнэләштерү: А.Алиш. «Куян кызы» әкиятә.....	50
Шигырь ятлау: Ә.Ерикәй. «Чисталык сөябез».....	51
Исеменә күрә – жисеме.....	52
Әңгәмә. «Исемен матур, кемнәр куйган?».....	52
«Без дә хокуклы».....	54
Салкын кыш. Кышкы уеннар.....	56
Әңгәмә. «Без суыктан курыкмыйбыз».....	56
Тәжрибә. «Предметның бер хәлдән икенче хәлгә күчүе».....	57
Рәсем буенча хикәя төзү. «Кышкы уеннар».....	58
Хикәя уку: К.Ушинский. «Кыш әбинең шуклыгы».....	60
Бездә кышлаучы кошлар.....	61
Балалар бакчасы тирәли экскурсия.	
«Жимнәр сибәм кошларга».....	61
Рәсем карау. «Кошлар килгән жимлеккә».....	63
Шигырь ятлау: Д.Гарифуллин. «Песнәк».....	64
Шигырь уку: Г.Лотфи. «Балалар ярдәм итә».....	65
Кыргый хайваннар.....	66
«Зоопаркка сәяхәт». Төркемдә уен оештыру.	66
Рәсем буенча хикәя төзү. «Куянар».....	67
Әкият уку, сәхнэләштерү.	
«Төлке белән бүре». Татар халык әкиятә.....	69
Әкият уку: «Бүре аларны нигә ашаган».	
Болгар халык әкиятә.....	70

Йорт хайваннары һәм кошлары.....	71
Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү. «Ишегалдында».....	71
Рәсем карау. «Песи һәм пси балалары».....	72
Хикәянең эчтәлеген дәвам итеп сөйләү.	
Г.Мөхәммәтшин. «Ак пси».....	73
Транспорт.....	74
«Жир өсте, һава, су транспорты».....	74
Чагыштырып тасвирлау хикәясе төзү.	
«Йөк машинасы һәм жиңел машина».....	76
Хикәя уку: И.Дәүләтшин. «Алпамыш шәһәргә килде».....	77
Юл йөрү кагыйдәләре.....	78
«Машина йөртүче һәм жәяүлене кисәтүче	
куркынычсызлык билгеләре».....	78
Әңгәмә. «Велосипед – минем дустым».....	80
Шигырь ятлау: Ш.Галиев. «Светофорның өч күзе».....	81
Хезмәт төбә – хәзинә.....	82
Төзелеш булган жиргә сәяхәт яки рәсем карау.	
«Хезмәткә хөрмәт».....	82
Әңгәмә. «Кембулырга?».....	83
Хикәя уку: К. Ушинский. «Иртәнге нурлар».....	84
Кунак булсаң – тыйнак бул!.....	85
Әңгәмә. «Сүз эчендә энже бар».....	85
Шигырь уку: В.Хәйруллина. «Табын кагыйдәләре».....	86
Россия – зур дәүләт.....	88
«Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел ...».....	88
Әңгәмә. «Теле барның – иле бар».....	89
Батырлыкта – матурлык.....	90
«Жирне, күкне һәм диңгезне саклаучылар».....	90
Шигырь уку: Ж.Дәрзаман. «Солдат булдым».....	92
Заманча әкиятләр.....	92
«Винни-пух кунакка бара» – минем яраткан мультфильмым»...	92
Кояш гомере телим мин, әнием, сиңа!.....	93
Әңгәмә. «Әни кирәк».....	93
Шигырь ятлау: Н.Гайсин. «Әни гөлләре».....	95
Без язны яратабыз.....	96
Балалар бақчасы тирәли максатчыл күзәтү.....	96

Рәсем буенча хикәя төзү. «Яз».....	97
Татар халык ижаты аша язны тасвирлау.....	98
Шигырь ятлау: М.Мазунов. «Яз килә».....	100
Тәҗрибә үткәрү. «Суган утырту».....	101
Безнең канатлы дусларыбыз.....	102
Терәк сораулар буенча рәсемгә карап, чагыштырма хикәя төзү. «Сыерчык белән карга яз килүгә шатлана».....	102
Уен-викторина. «Кошлар – безнең дусларыбыз!».....	103
Шигырь уку: Г.Тукай. «Карлыгач».....	105
Хәрәкәттә – бәрәкәт.....	106
«Минем яраткан спорт төре».....	106
Шигырь уку: В.Хәйруллина. «Туплар».....	107
Су яшәү чыганагы.....	108
Әңгәмә. «Яңгыркаем, яу, яу!».....	108
Тәҗрибә. «Суның үзенчәлекләре».....	110
Уттан саклан!.....	111
Әңгәмә. «Янғын куркынычсызлыгы!».....	111
Шигырь уку: Г.Гыйльманов. «Ярый әле».....	112
Бүлмә гөлләре.....	114
«Хуш исле нәфис гөлләр».....	114
Тәҗрибә. «Кояш, су һәм һаваның үсемлекләр өчен әһәмияте».....	115
Галәм киңлекләре.....	117
Уен. «Планетарийга сәяхәт».....	117
Г.Тукай ижаты.....	118
«Г.Тукайның тормышы һәм ижаты».....	118
Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Бала белән күбәләк».....	120
Шигырь ятлау: З.Туфайлова. «Тукай абый».....	121
Урман – жиребезнең матурлыгы, байлыгы.....	122
Урман почмагына экскурсия.....	122
«Камканы күзәтү».....	124
«Кызыл китап» нәрсә ул?.....	125
Әкият эчтәлеген сөйләү: Ф.Зариф. «Татлы жәй».....	126
Жинү алып килде май.....	128
Сугыш ветераннары белән очрашу. «Бөек Жинү».....	128
Шигырь уку: Э.Шәрифиллина. «Минем бабай».....	128

Чәчәкләр – тормыш яме	129
Уен-викторина. «Чәчәкләр – тормыш яме».....	129
Алдакчы, саран булма	131
Хикәя уку: Н.Фәттах. «Велосипедлы Мөнир».....	131
Комплекслы-тематик план	133
Мәктәпкә эзерлек төркеме	133
Белем бәйрәме	137
Мәктәпкә экскурсия. «Исәнме, мәктәп!».....	137
Әңгәмә. «Белем бәйрәме».....	137
Хикәя уку: М.Хәсәнов. «Сара мәктәпкә бара».....	149
Аралашу әдәбе	140
Әңгәмә. «Тәмле сүз – жан азыгы».....	140
Хикәя эчтәлеген сөйләү: В.Осеева. «Тылсымлы сүз».....	142
Туган ягым – яшел бишек	143
«Минем туган жирем».....	143
Әңгәмә. «Минем гүзәл халкым».....	144
«Туган ягым язучылары».....	145
«Татарстан буйлап сәяхәт».....	146
Әңгәмә. «Чал тарихлы Казаным».....	148
Шигырь уку: Ә.Синегулов. «Татарстан жирләре».....	150
Абдулла Алиш ижаты	151
А.Алиш ижаты белән танышу.....	151
Әкиятнең эчтәлеген сөйләү. «Сертотмас үрдәк».....	153
Алтын көз!	154
Урман почмагына экскурсия.....	154
Рәсем буенча хикәя төзү. «Алтын көз».....	155
Шигырь ятлау: М.Жәлил. «Көз җитте».....	156
Яшелчә, жиләк-жимеш	158
«Бакчада көзгә эшләр».....	158
Үз тәҗрибәсеннән чыгып хикәя төзү.	
«Мин уңыш жыйдым».....	159
Шигырь уку: Х.Халиков. «Дәү әнием – бакчачы».....	160
«Көз күчтәнәчләре».....	162
Рәсем буенча хикәя төзү. «Көзгә эшләр».....	163
Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Балан».....	165
Икмәк – яшәү терәге	166

«Игенченең тырышлыгы кырларыннан күренә».....	166
Картина карау: И.Шишкин. «Арыш басуы».....	168
Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Ашлар солтаны».....	169
Гаилә һәм йорт жиһазлары.....	171
«Минем өем, өй жиһазлары».....	171
Әңгәмә. «Нәрсә ул электр һәм электр жиһазлары?».....	172
Ижади хикәя төзү: «Тату гаилә».....	174
Шигырь уку: З.Туфайлова. «Минем гаиләм».....	175
Ашамлыklar һәм савыт-саба.....	177
Ашханәгә экскурсия.....	177
Әңгәмә. «Кунак чакырдык».....	179
Хикәянең эчтәлеген сөйләү.	
С.Сәүбәнова. «Ботка нигә тәмле?».....	180
Милли киёмнәр.....	182
Танышу уены. «Әбиемнең серле сандыгы».....	182
Чагыштырып хикәя төзү. «Киём кешене бизи».....	184
Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Кәләпүшем, кәләпүш».....	185
Кыш. Кышкы уеннар.....	186
Паркка экскурсия. «Килеп житте матур кыш».....	186
Әңгәмә. «Паркта минем күргәннәрем».....	188
Шигырь ятлау: Г.Латып. «Кыш килде».....	190
«Боз һәм бозлыklar».....	191
Ижади хикәя төзү. «Кышкы уеннар».....	192
Язма сөйләм. «Кыш бабайга хат».....	194
Кыргый хайваннар.....	195
«Кайда, ничек кышлылар?».....	195
Рәсем буенча хикәя төзү. «Кыш. Тиеннәр».....	197
Кышлаучы кошлар.....	198
Кошларны күзәтү. «Безнең канатлы дусларыбыз».....	198
«Кошларга ярдәм итик».....	201
Калмык халык әкиятен уку:	
«Күңелле чыпчык белән күңелсез карга».....	202
Йорт хайваннары һәм кошлары.....	204
«Авылда ишегалды».....	204
Картина буенча хикәя төзү.	
«Йорт хайваннары. Ат белән колын».....	205

Әкиятнең эчтәлеген сөйләү. «Үрдәк беренчелекне алган».....	206
Транспорт. Юл йөрү кагыйдәләре.....	208
«Транспорт төрләре белән танышу».....	208
Әңгәмә. «Юл йөрү кагыйдәләре кирәк безгә һәркөнне».....	210
Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Светофор».....	211
Һөнәрләр.....	213
Балалар бакчасы буйлап сәяхәт.	
«Безне жырларга кем өйрәтә?».....	213
Әңгәмә. «Әти-әниләр һөнәре».....	215
Шигырь уку: Э.Мөәминова. «Фокусчы».....	216
Укытучы хезмәте белән таныштыру. «Укытучы».....	218
Мультфильмда кунакта.....	220
Әкиятне дәвам итеп сөйләү. «Күчтәнәч»тә кунакта».....	220
Әңгәмә. «Әкиятләр иленә сәяхәт».....	221
Мин дөнъяның бер кешесе.....	223
Әңгәмә. «Мин бәхетле – мин хокуклы».....	223
«Тигез хокук белән яшик бу жирдә».....	225
Мин һәм минем сәламәтлегем.....	226
Шифаханәгә (шәфкать туташы бүлмәсенә) экскурсия.	
«Шәфкать туташы».....	226
Фикер алышу. «Сәламәтлек – зур байлык».....	228
Хикәянең эчтәлеген сөйләү.	
В.Монасыйпов. «Шифалы табиблар».....	229
Муса Жәлил. Ил сакчылары.....	231
«Кемнәр алар ил сакчылары?».....	231
«Муса Жәлил – бөек шагыйребез»	
Сәхнәләштерү: М.Жәлил. «Карак песи».....	232
Шигырь уку: Р.Корбан. «Жәлил турында жыр».....	234
Халыкара телләр көне.....	235
Фикер алышу. «Дуслык – бөек көч».....	235
Әңгәмә. «Россия – безнең илебез».....	237
Шигырь ятлау: Х.Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә...».....	238
Бүлмә гөлләре.....	240
Тәжрибә үткәрү. «Ни өчен орлыкларны,	
үсемлекләргә балчыкка утырталар».....	240
Хикәя төзү. «Кактус белән фикус гөлен чагыштыру».....	241

Шигырь уку: Ә.Габиди. «Минем гөлләрем».....	243
Ямьле яз	244
Паркка экскурсия. «Туган якка яз килде».....	244
Эчтәлекле рәсемнәр сериясе буенча хикәя төзү. «Яз. Сыерчыктар».....	245
Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Көләч яз».....	247
Күзәтү. «Ак болытлар ага зәңгәр күктә».....	248
Исэнмесез, кошкайлар!	250
«Күчмә кошлар безгә яз алып килде».....	250
Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Кара».....	252
Урман. Кызыл китап	254
«Нәрсә ул Кызыл китап?».....	254
Әңгәмә. «Урман – безнең байлыгыбыз».....	256
Хикәянең эчтәлеген сөйләү: Р.Төхвәтуллин. «Шомырт нигә елый?».....	257
Хикәянең эчтәлеген сөйләү: М.Пришвин. «Алтын болын».....	258
Китап кайдан килә	260
Китапханәгә экскурсия.....	260
Бирелгән сүзләрдән хикәя төзү. «Китап кибете».....	261
Шигырь уку: Х.Халиков. «Китап докторы».....	262
Космос	263
«Нәрсә ул Кояш системасы?».....	263
Әңгәмә. «Космонавтика көне».....	264
Шигырь уку: Йолдыз. «Сәлам, галәм!».....	266
Спорт	268
«Казанда Универсиада».....	268
Рәсем буенча хикәя төзү. «Спорт мәйданчыгында».....	270
Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Зарядкага бас».....	271
Г.Тукай ижаты	272
Әдәби викторина. «Мультфильмда кунакта».....	272
Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Кызыклы шәкерт».....	274
Шигырь уку: Г.Тукай. «Эш беткәч, уйнарга ярый».....	275
«Г.Тукай һәм балалар».....	276
9 май – Жинү көне	277
Ветераннар белән очрашу. «Алар безгә Жинү бүләк итте».....	277

Хикэянең эчтәлеген сөйләү:	
Л.Кассиль. «Күнелләрдә мәңге сакланыр».....	278
31. Хуш бакчам, исәнме, мәктәп!.....	280
«Без барабыз мәктәпкә».....	280
Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Һәркем эштә».....	281
Шигырь ятлау: Б.Рәхмәт. «Мәктәпкә».....	282
Ел ахырында үзләштерелергә тиешле белем һәм күнекмәләр.	
Зурлартөркеме.....	284
Мәктәпкә әзерлек төркеме.....	288
Кулланылган әдәбият.....	292

Туган телдә сөйләшәбез

5 – 7 яшьлек балаларны
туган телдә сөйләшәргә өйрәтү буенча
методик ярдәмлек

Тышлык рәссамы: В.В.Семенова
Компьютерда биткә салучы: А.С.Рубцов
Корректоры: А.М.Сәгыйтова

Оригинал-макеттан басарга кул куелды 29.10.2012.

Форматы 60×90 ¹/₁₆

Шартлы басма табагы 19,0.

Тиражы 6000 д.

Заказ № 23807.

«Фолиант» ЖЧЖ типографиясендә басылды.

420111 Казан, Профсоюз урамы, 17в.

Тел./факс: (843) 292-27-25.